

bis A 26 $\frac{II}{J}$

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΔΟΙΔΙΜΟΥ
ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΙΝΩΝ ΑΛΛΩΝ ΜΕΤΑΤΥΠΩΘΕΝΤΩΝ
ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΙΝΙΑΝΟΣ

ΤΟΜΟΣ Α. ΠΕΡΙΕΧΩΝ

1 Βιογραφίαν τοῦ δοιδίμου Εὐγενίου, ἐν ᾗ καὶ κατάλογος ἀκριβῆς διῶν τῶν συγγραμμάτων, καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ. — 2 Σοφίας τῶν Ἑλλήνων τοῦ παρόντος αἰῶνος δικασφαις περὶ τοῦ ποῦ παράδεισος καὶ ποῦ κόλασις, καὶ τί ἐστὶ ταῦτα. — 3 Ἐπιστολὴ σταλιῖσα εἰς Τριέστι πρὸς ἀκαίρισιν φληνάφου τινὸς καὶ δυσσεβοῦς, γραφείσα κατὰ τὸ 1790 Ἀυγούστου 1α. — 4 Σχεδίσμα περὶ Παλιζβοῶν ἐν εἴδει ἐπιστολῆς σταλλομένης εἰς Θεόφιλον τὸν ἐπίσκοπον Καμπανίας. — 5 Προσλαλιὰ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μοσχοβίας Πλάτωνα, καθ' ἣν ἡμέραν ἐχειροτονήθη ἱερεύς. — 6 Προσφώνημα πρὸς τὴν Βασίλισσαν Β'. Αἰκατερίναν καθ' ἣν ἡμέραν ἐχειροτονήθη ἀρχιερεύς. — 7 Προσφώνημα πρὸς τὴν αὐτὴν Βασίλισσαν καθ' ἣν χρόνον ἐπαδήμησεν εἰς τὴν Κριμαίαν. — 8 Προσφώνημα πρὸς ἀρχιερεῖα κατὰ τὴν μεγάλην παρασκευὴν. — 9 Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν μέγαν Γραμματικὸν Γεώργιον Ζαχαραῖον. — 10 Ἐπιστολὴ ἀπολογητικὴ πρὸς τὸν πρῶτον Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Κύριον Κυρίλλον. — 11 Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Ἀνδρίου τοῦ Πρωτοκλήτου.

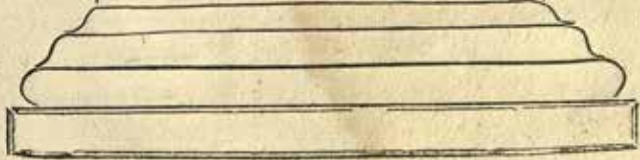
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ Κ. ΡΑΛΛΗ.

1838.

- Σοφίαν αὐτῶν διεφάνησαν λαοί καὶ τὸν ἔπαινον αὐτῶν ἔξαγγελεῖ ἡ
Ἐκκλησία. *

Σειράγ. ΜΑ.

ΤΟΙΣ ΦΙΛΟΓΕΝΕΣΤΑΤΟΙΣ
 ΚΑΙ ΛΟΙΔΙΜΟΙΣ ΑΥΤΑΔΕΛΦΟΙΣ
ΖΩΣΙΜΑΔΑΙΣ
 ΑΝΑΣΤΑΣΙΩΙ, ΘΕΟΔΟΣΙΩΙ,
 ΖΩΗ ΚΑΙ ΜΙΧΑΗΛ
 ΚΑΙ ΤΩ ΠΕΡΙΟΝΤΙ
ΝΙΚΟΛΑΩΙ
 ΠΟΛΛΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ
 ΤΗ ΠΑΤΡΙΔΙ ΕΝΔΕΙΞΑΜΕΝΟΙΣ ΚΑΙ
 ΔΟΣΗΣ ΛΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΤΕΤΥΧΗΚΟΣΙΝ
 ΩΣ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
 ΤΗΝ ΒΙΒΑΟΝ ΤΑΥΤΗΝ
 Ὁ ἐκδότης
 Ἀνατίθεται

ΦΙΛΑΤΑΤΕ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑ.

Εἰς τοὺς ἐνδόξους βλαστοὺς τῆς περικλειοῦς οἰκίας τῶν ἀθανάτων Ζωσιμάδων ἀναθέμενος τὴν παροῦσαν συλλογὴν τῶν ἀνεκδότων συγγραμμάτων τοῦ ἀσιδίου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου, νομίζω, ὅτι ἐξεπλήρωσα χρέος ὀφειλόμενον παρὰ παντὸς Ἑλλήνος εἰς τὴν λαμπρὰν ταύτην οἰκίαν, ἣτις καταναλώσασα θησαυροὺς χρημάτων εἰς τύπωσιν καὶ διακομὴν τοσούτων ἐπωφελῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς καὶ ἄλλων σοφῶν, κατεπλούτισε τὸ γένος διὰ τῶν τοιούτων μεγαλοδωρεῶν, καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ὀρθὴν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας ἐκπαίδευσιν διότι εἶδεν ἡ Ἑλλὰς πλημυροῦντα εἰς τοὺς κόλπους τῆς μετὰ πολλῶν ἐπιστημονικῶν βιβλίων διδασκόντων τὴν ὀρθὴν φιλοσοφίαν καὶ πλήθος διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων ἐμπνεούτων τῆς εὐσέβειας. Τὸ μέγα τοῦτο δῶρημα, τὸ παντὸς ἐπαίνου ἀνώτερον, τολμῶ εἰπεῖν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων μεγάλων ὀφελῶν κατέβαλε καὶ τὰ πρῶτα θεμέλια τῆς ἐνεστώσης εὐδαιμονίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, διότι ἔθνος πτωχὸν καὶ ἀμαθὲς, καὶ φύσιν ἔαν ἔχη ὀργῶσαν εἰς τὰ καλὰ, ποτὲ δὲν προοδεύει, οὔτε ὑψώνει τὸν νοῦν αὐτοῦ εἰς μεγαλοπράγμονας ἐπιχειρήσεις χωρὶς τὸ φῶς τῆς παιδείας, καὶ τὸ φῶς τοῦτο δὲν ἀνάπτει χωρὶς νὰ προπαρασκευασθῶσι τὰ ἐκ τῶν ἐπωφελῶν βιβλίων ἐναύσματα. Τὴν μεγάλην ταύτην καὶ ἀπαράμιλλον εὐεργεσίαν διεδέχθησαν ἄλλαι γενναῖαι δωρεαὶ διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τοῦ περιόντος ἐτε ἀδελφοῦ Κυρίου Νικολάου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννου Καποδίστρια, καὶ ἡ

μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ βασιλέως ἡμῶν ὉΘΩΝΟΣ ἀποστολὴ λαμπρᾶς καὶ βαρυτίμου συλλογῆς νομισμάτων καὶ ἄλλων χειμηλίων. Ταῦτα πάντα αἰσθάνονται ἤδη καὶ κηρύττουσι μετ' εὐγνωμοσύνης οἱ Ἕλληνες, ὅτε ἀναρήψαυτες ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ μακροχρονίου ἀγῶνος, βλέπουσι τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐλευθέραν, καὶ ἀπολαμβάνουσαν εὐαρέστως τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης καὶ εὐνοίας ἀγαθὰ, ἀναπέμποντες εὐχὰς ἐνθέρμονες εἰς τὴν θεῖαν πρόνοιαν ὑπὲρ συντηρήσεως τῆς εὐδαίμονος ταύτης καταστάσεως, καὶ εὐλογοῦντες τὰ δρόματα τῶν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως συντελεσάντων εἰς τὴν αἰσίον ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἐπιχειρήματος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑἸΝΙΔΑΝ.

Ἐγράφη ἐν Ἀθήναις τῷ 1838 κατὰ μῆνα Δεκέμβριον.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸ ἰκανῶν ἐτῶν, καὶ συνομιλῶν πολλάκις μετὰ τῶν πρὸ χρόνων εὕρισκομένων ἑκαῖσε λογίων ἀνδρῶν, συμπεσόντος λόγου περὶ τοῦ ἀειμνήστου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως, ἔμαθον, ὅτι σώζονται εἰσέτι ἀνέκδοτά τινα συγγράμματα τοῦ περιφήμου ἐκείνου ἀνδρὸς, ἐπιμελῶς ὑπὸ τινων λογίων διατηρούμενα· ἐρευνήσας λοιπὸν μετ' ἀκριβείας, εὗρον πάντα τὰ εἰς τὸν πρῶτον τόμον περιεχόμενα ἀνέκδοτα ἐκτὸς τοῦ περὶ Παλιρροϊῶν ἰδιοχείρου τοῦ συγγραφείως σχεδιάσματος, καὶ μεταγράψας ἐπιμελῶς, ἔλαβον δύο ὁμοια ἀντίγραφα, ἵνα διατηρήσω τὸ ἓν, ἐὰν κατὰ περίστασιν ἀπολέσω τὸ ἕτερον, ὅπερ καὶ συνέβη· διότι ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος καταστροφῇ ἐχάθη τὸ ἓν μετὰ τῆς βιβλιοθήκης ἡμῶν καὶ ἄλλων μεταφράσεων (1) εἰς Κωνσταν-

(1) Αἱ ἀναφερόμεναι μεταφράσεις εἰσὶ ε. εἴκοσι ἐκ τῶν παραλλήλων βίων τοῦ Πλευτάρχου, ὧν τὴν ὀλικὴν μεθερμήνευσιν εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν ἀνεδέχθημεν, τρεῖς ὁ μακαρίτης Πλάτων Χίου, ὁ Κ. Σ. Βαλέτας καὶ ἐγὼ, διὰ προτροπῆς τοῦ Κ. Μιχαήλ Βασιλείου, καὶ δαπάνης τινῶν φιλογενῶν. 2. μετὰφρασιν ἐπιτομῆς εἰς 10 τόμους τῆς φυσικῆς ἱστορίας τοῦ Βυρρῶνος, ἣν ἐξεπεραιώσαμεν μετὰ τοῦ Κ. Κωνσταντίνου Γ. Σούτσου, καὶ εἶχομεν ἐτοιμον διὰ τύπωσιν. 3. τέσσαρας τόμους τῆς περιηγήσεως τοῦ Νέου Ἀναχάρσιδος, ἐπιμελῶς μεταφρασθέντας, καὶ ἔχοντας συννημμένα καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀναφερόμενα τεμάρια τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων,

τινούπολιν. Μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἑλλάδα εὔρον. καὶ τὸ περὶ Παλιόροιοιων ιδιόχειρον σχεδιάσμα, (1) καὶ παραβαλὼν τὸν χαρακτῆρα τῆς γραφῆς μὲ ἐπιστολάς τινας τοῦ ἰδίου Εὐγενίου διευθυνομένας πρὸς τὸν Κ. Μιχαὴλ Καρατσένον τὸν ποτὲ ἐν τῇ Ταυρικῇ χερσονήσῳ Κομισιλιάριον, τὴν μὲν ἐκδεδομένην κατὰ τὸ 1785, τὴν δὲ κατὰ τὸ 1795, εἶδον ὅτι τῶντι ἦν ιδιόχειρον τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου· ἔχων λοιπὸν ταῦτα τὰ χειρόγραφα, καὶ ὑποπτευόμενος μήπως ἀπολεσθῶσιν, ὡς ὀλίγον ἔλειψεν, ἀπεφάσισα τὴν διὰ τοῦ τύπου δημοσίευσιν αὐτῶν· ἐπειδὴ δὲ κατέστη σπάνιον καὶ τὸ ἅπαξ ἐκδοθὲν ἱστορικὸν Δοκίμιον περὶ τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Πολωνίας διαφορῶν, ἐνόμισα χρήσιμον καὶ τὴν μετατύπωσιν αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος. Ἀλλὰ παρατηρήσας, ὅτι δὲν εὐρίσκεται ἀκριβοῦς βιογραφία τοῦ περιφήμου ἐκείνου ἀνδρός, οὔτε εἰς συγγραφεῖα, οὔτε εἰς ἔκδοσιν τινὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, καὶ νομίσας εὐγνώμονα καὶ ὠφέλιμον τὴν διατήρησιν τῆς μνήμης τῶν πράξεων τοιοῦτου ἀνδρός, καὶ τὴν ἀκριβοῦς καταγραφὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων πολυειδῶν συγγραμμάτων, ἐνησχολήθην ἐπιμελῶς εἰς συντάξιν ἀκριβοῦς βιογραφίας τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου, καὶ ἐντελοῦς καταγραφῆς τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἐπιχειρήσας τὴν συγγραφὴν τοῦ βίου αὐτοῦ, μὴ ἱστούμενου ἀκριβοῦς οὔτε ἐν τῷ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καταλόγῳ τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διαλαμφάντων Ἑλλήνων, οὔτε ἐν τῇ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐκδοθείσῃ ἱστορίᾳ τοῦ Κ. Κούμα, ἐν ἣ ἀκροθιγῶς τῆς τῶν σοφῶν Ἑλλήνων βιογραφίας ἐφάπτεται, οὐδὲν ἄλλο εἶχον βοήθημα καταρχᾶς

(1) Ἐδωρήσατό μοι διὰ τύπωσιν τὸ ἀναφερόμενον σύγγραμμα ὁ Κ. Ι. Γενεβίλης, ὃς τις ἐνθυμιῖται καὶ πολλὰ ἀνέκδοτα περὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ τῆς μετὰ ταῦτα σχολαστικῆς τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου.

εἰμὴ ὅσα κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μακρὰν διατριβήν μου παρὰ φιλομαθῶν γερόντων ἀκούσας, διετήρησα εἰς μνήμην, καὶ ὅσα ὁ πατήρ μου ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Θεσσαλίαν διασπαρέντων μαθητῶν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς διαδοθέντα καὶ διατηρούμενα κατὰ παράδοσιν ἀπεμνημόνευσε· μὴ ἀρκούμενος ὁμως εἰς ταῦτα, καὶ μαθὼν, ὅτι σώζονται ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Σκίαθον μονῇ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ σημειώσεις Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, περιέχουσαι πολλὰ συμβεβηκότα τοῦ βίου τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου, ἀνέβαλον τὴν δημοσίευσιν τοῦ πρώτου τόμου τῆς παρούσης συλλογῆς, καὶ ἐζήτησα παρὰ τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς ἐκείνης τὰ σωζόμενα ἔγγραφα (1) ἐπ' ἐλπίδι ἐπιτυχίως τελειωτέρας τοῦ σκοποῦμένου, ὅπερ ἦν ἡ ὅσον ἐνεστὶν ἀκριβῆς ἱστορία τοῦ βίου τοιοῦτου περιφήμου ἀνδρὸς, ὃς τις ἐκκλησιαστικῶς μὲν θεωρούμενος φαίνεται ὑπέρμαχος ἀκλινῆς καὶ εὐλόγος ἀκλόνητος τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, εἰς δὲ τὴν θύραθεν παιδείαν εἰσαγωγὸς τῆς νέας φιλοσοφίας, καθ' ὃν καιρὸν ἐπεπόλαζον εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ἀντὶ τῆς καθ' αὐτὸ Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας τὰ σχολαστικὰ λεγόμενα μαθήματα.

Λαβὼν δὲ ταύτας τὰς σημειώσεις, καὶ ἀναγνοὺς μετ' ἐπιστασίας, εὗρον περιεχόμενα πολλὰ λόγου ἄξια, μετ' ὧν συναναμίξας καὶ ὅσα ἄλλοθεν ἠρᾶνίσθη, συνέταξα τὴν βιογραφίαν ταύτην, ἣν δημοσιεύω, δεόμενος εὐγνωμόνων ἀκροατῶν, εἰάν τὸ ἔργον δὲν φανῇ ἄξιον τῆς φιλομαθείας αὐτῶν, ἢ ἀνάλογον τῆς δόξης καὶ τῆς ὑπολήψεως τοῦ ἀνδρὸς.

(1) Ὁφείλω χάριτας εἰς τὸν Κ. Φλαβιανὸν ἡγούμενον τῆς ἱερᾶς ἐκείνης μονῆς διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν πληροφοριῶν αὐτῶν, ὧν μέρος προσέβηκεν ἀπὸ μνήμης καὶ ὁ ἴδιος, εἰς τοῦτο δὲ συνέπραξαν προθύμως καὶ ὁ ἐκτίσας Διοικητὴς καὶ ὁ Δάμπαρχος.

Τὸ γένος τῶν Βουλγάρων, ἐξ οὗ κατήγετο ὁ αἰοίδιμος Εὐγένιος ἤκμαζεν εἰς Κέρκυραν καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ὅσον ἐξάγεται ἐκ τῶν εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ἱστορουμένων, ὅπου ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ, ὅτι εὐγενής τις καταγόμενος ἐκ τῆς δυστυχοῦς ἐκείνης μεγαλοπόλεως, Καλοχαιρέτης τὸ ἐπωνύμιον, μετὰ τὴν οἰκτρὰν τῆς πατρίδος αὐτοῦ καταστροφὴν, μετέφερε τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος εἰς Κέρκυραν, ὅπου εὐρῶν περικαλλῆ ναὸν, ἀπέθηκε τὸ πάνσεπτον ἐκεῖνο σῶμα, καὶ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς, διέμεινεν ἐν τῷ ἰδίῳ ναῷ, ὑπηρετῶν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ. « Ἀνακαινισθείσης δὲ μετὰ ταῦτα τῆς πόλεως (λέγει αὐτολεξεῖ ὁ ἴδιος Συγγραφεὺς), καὶ ἐτέρωθι μετακτισθείσης, ἄλλον ἐγείρουσι τῷ ἁγίῳ ναὸν οἱ τότε ἱεροθύται, οἱ ἐκ Κερκύρας δηλ. Βούλγαροι, εἰς οὓς δι' Ἀσημίνας τῆς μακαριτίδος τὸ κατὰ κόσμον τῆς δεσποτείας δικαίωμα τοῦ ἱεροῦ μετέβη λειψάνου ».

Ἐκ τοιαύτης λοιπὸν ἀρχαίας γενεᾶς κατήγετο ὁ μέγας Εὐγένιος, οἱ δὲ γονεῖς αὐτοῦ καθ' ὅλας τὰς ἀνά χειρὰς μου ἄλλας πληροφορίας ἐκατοικοῦσαν εἰς Ζάκυνθον, τινὲς δὲ ὀνομάζουσι καὶ ἐνορίαν αὐτῶν τὴν τῆς Φανερωμένης, καὶ ἄλλοι προσιθέασιν, ὅτι σώζεται μέχρι τοῦ νῦν καὶ ὁ κώδιξ, εἰς ὃν εὐρίσκεται καταγεγραμμένον τὸ παιδικὸν ὄνομα τοῦ Εὐγενίου Ἐλευθέριος, κατὰ δὲ τὰς σημειώσεις τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου καὶ τοῦ πατρός μου, ὁ μὲν μέγας Εὐγένιος ἀναντιρρόητως ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὸ 1716 ἔτος, καθ' ὃν καιρὸν ἡ πόλις αὕτη ἐλευθερώθη διὰ θαύματος (1) τοῦ ἁγίου Σπυ-

(1) Ἡ διήγησις αὕτη εὐρίσκεται εἰς βιβλίον τι φέρον ἐπιγραφὴν « Ἀκολουθία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ ὑπὲρ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ γεγονότος υπερφυοῦς θαύματος κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν τῆ 14. τοῦ αὐγουστοῦ μηνὸς κατὰ τὸ χιλιεστὸν ἑπτακοσιοστὸν δέκατον ἕκτον ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ. »

ρίδωνος ἐκ τῆς πόλιορκίας τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων, διὸ καὶ ὠνομάσθη Ἐλευθέριος, οἱ δὲ γονεῖς αὐτοῦ ἑκατοικοῦσαν εἰς Ζάκυνθον, ἔτυχον δὲ εἰς Κέρκυραν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν διὰ τὸν φόβον τοῦ πολέμου, ἢ δι' ἄλλην τινὰ περίστασιν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, περὶ δὲ τῆς ἀγωγῆς βεβαιοῦται ὑπὸ πολλῶν, ὅτι ἐν Κερκύρα ἔλαβε τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς παιδείας, διδάχθεις παρά τινι ἱερομονάχῳ Ἱερεμῖα Καβαδίᾳ ὀνομαζομένῳ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν γνώμην τινῶν ἦν τότε ἀπηγορευμένη παρά τῆς Ἑνετικῆς Κυβερνήσεως ἡ διδασκαλία τῶν ὑψηλοτέρων μαθημάτων τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἵνα μὴ ἡ βαθυτέρα μελέτη τῶν Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων διεγείρη τὸν νοῦν τῆς νεολαίας τῶν Ἐπτανησίων, καὶ ἀποπτύσωσι τὸν χαλινὸν τοῦ ἐπικειμένου ζυγοῦ, μετέβη εἰς Ἄρταν ὁ Εὐγένιος, ὅπου ἐσχολάρχει σοφὸς τις διδάσκαλος Ἀθανάσιος ὀνομαζόμενος, περὶ οὗ ἀναφέρει καὶ ἐν τῇ λογικῇ αὐτοῦ (1)! Καθ' ὃν καιρὸν δὲ διέτριβεν εἰς Ἄρταν, ἠκολούθησε συμβεβηκὸς τι δεικνύον ἱκανῶς τὴν καὶ ἐν ἀπαλῇ ἔτι ἡλικίᾳ ἀμυδρῶς ὑπεμφαινομένην μεγαλοφυΐαν καὶ ἀγχινοίαν τοῦ ἀνδρός. Ὁ τότε μητροπολίτης Ἄρτης καταδικάσας ἰσρέα τινὰ ἀδίκως εἰς μακρὰν ἀργίαν τῶν ἱερατικῶν χρεῶν, ἠρνεῖτο τὴν συγχώρησιν εἰς τὸν δυστυχῆ, καίτοι πολ- λάκις καὶ ὑπὸ πολλῶν προκρίτων τῆς πόλεως Ἄρτης εἰς τοῦτο παρακληθεῖς· ἀλλὰ τελευταῖον ἀπελπισθεῖς, λαβὼν ἴσως καὶ παρά τινος συμβουλήν, ἀπεφάσισεν ἵνα προσδράμῃ εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, καὶ ἀναφέρων τὰ παρά τοῦ ἀρχιερέως εἰς αὐτὸν πραχθέντα, ζητήσῃ παρ' ἐκείνης τὴν ἐκ τῆς ποινῆς ταύτης ἀπαλλαγὴν. Κατέφυγε λοιπὸν εἰς τὸν νέον μαθητὴν Ἐλευθέριον, ὡς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους μαθητὰς ἐπαινούμε-

(1) Σελ. 42.

νον, πάρακαλῶν μετὰ θερμῶν δακρῶν, ἵνα συντάξῃ τὴν εἰς τὴν σύνοδον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀναφοράν αὐτοῦ· ὁ δὲ Εὐγένιος ἀκούσας δεινοπαθοῦντα ἐλσεινῶς τὸν ἱερέα, καὶ κινηθεὶς εἰς συμπάθειαν, συνέταξε τασούτον οἰκτρὰν ἐνταυτῷ καὶ γλαφυρὰν ἀναφοράν, καὶ μὲ τασούτην δεινότητα λόγου, ὥστα ὄχι μόνον ἔπεισε τὴν σύνοδον εἰς βοήθειαν τοῦ ἱερέως, ἀλλ' ἐκίνησεν αὐτὴν καὶ εἰς περιέργειαν ἵνα μάθῃ τὸν συντάξαντα. Ὅθεν γράψας ὁ Πατριάρχης εἰς τὸν μητροπολίτην Ἄρτης περὶ ἀπαλλάξεως τοῦ ἱερέως τῆς ἐπικειμένης αὐτῷ ποινῆς, ἐρώτησεν αὐτὸν καὶ περὶ τοῦ τίς ἄρα ἦτον ὁ συντάξας τὴν περὶ τοῦ ἱερέως ἀναφοράν· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν, προσεκάλεσε μὲν τὸν ἱερέα, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν συγχώρησιν, ἠρώτα δὲ ἐπιμόνως περὶ τοῦ συντάξαντος τὴν ἀναφοράν, ἀλλ' ὁ ἱερεὺς ἐδέχθη εὐγνωμόνως τὴν συγχώρησιν, παραιτεῖτο δὲ ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἐξήγησιν τοῦ ζητημένου μυστηρίου, ἕως ὅτου λαβὼν ὑποσχέσεις, ὅτι δὲν πρόκειται βλάβη τις εἰς τὸν γράψαντα, ὡμολόγησε τὸ ὄνομα τοῦ Εὐγενίου, διὰ τὸ ὅποιον εἶπε τινὰ παράπονα ὁ μητροπολίτης εἰς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Ἀθανάσιον. Τοῦτο μαθὼν ὁ Εὐγένιος, καὶ δυσαρέστως διατεθεὶς, ἀνεχώρησεν εἰς Ἰωάννινα. Τῆς δὲ εἰς Ἄρταν διατριβῆς αὐτοῦ μνημονεύει καὶ ὁ ἴδιος ἐν ταῖς πρὸς τὸν Γ. Κρομμύδην ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἐκδοθείσαις ἐν Μόσχᾳ κατὰ τὸ 1808 ἔτος. (1)

Εἰς Ἰωάννινα δὲ ἐσχολάρχει τότε, φαίνεται, Μεθόδιος ὁ ἔπονομαζόμενος Ἀνθρακίτης, παρὰ τοῦ ὁποίου ἤκουσε τὰ

(1) Ἰδοὺ κατὰ λέξιν τί ἀναφέρει περὶ Λογαρεῦς ὁ Εὐγένιος σελ. 289 « καὶ τὸ μὲν ἑλαττον ἦν τὰ ἐξ αὐγοτάραχα, τὰ ὅποια καὶ τῆς Λογαρεῦς μὲ ὑπέμνησαν, καὶ τῶν ἐκεῖ κλιμάτων καὶ δώρων τῆς φύσεως, τῶν ἐποίων ἢ ἡμετέρα προσφιλεστάτη μοι τιμιότης ἠθέλησε νὰ ἀνακινήσῃ εἰς ἐμὲ τὰ παλαιὰ ἴχνη.»

ἔκεισε τότε διδασκόμενα φιλοσοφικὰ μαθήματα· ἐκεῖ καὶ ἐχειροτονήθη διάκονος μετονομασθεὶς ἀντὶ Ἐλευθερίου Εὐγένιος· δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς πῶσον καιρὸν διέτριψεν εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν, ἀλλὰ δὲν ἀπέρασαν πολλὰ ἔτη, καὶ δεῖξας ὁποίαν εὐφυΐαν εἶχεν εἰς τὰς μαθήσεις, ἔλαβε συνδρομὴν παρὰ τινων ἐμπόρων τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων, καὶ μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης· ὅπου διαμείνας ἱκανὰ ἔτη, ἐδιδάχθη διαφόρους ἐπιστήμας καὶ πολλὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, οἷον, Λατινικὴν, Ἰταλικὴν, Γαλλικὴν, Γερμανικὴν, καὶ τελευταῖον τὴν Ἑβραϊκὴν, ἣν μαθὼν, ὡς λέγεται, εἰς βραχύτατον χρόνον διάστημα, ἐξέπληξε τὸν διδάσκοντα ταύτην εἰς αὐτὸν Ραββῖνον.

Τελειώσας δὲ τὴν σπουδὴν τῶν μαθημάτων αὐτοῦ, ὑπέστρεψεν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου συντάξας ᾠδὰς τινὰς εἰς τοὺς ἐκεῖ προκρίτους διὰ στίχων Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν ἐν μέτροις διαφόροις, ἐθαυμάσθη παρὰ πάντων, δοὺς τρανώτατα δείγματα τῆς ἀγχινοίας καὶ πολυμαθείας αὐτοῦ.

Μετέβη ἔπειτα εἰς Κέρκυραν, ὅπου εὐρὸν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἤδη τεθνηκότας, διέταξε τὰ περὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Ἀμπελάκια, πόλιν τῆς Θεσσαλίας μικρὰν, ἀλλ' ἐπίσημον, ὅπου σχολαρχήσας ἱκανὰ ἔτη, ἀνέδειξε πολλοὺς καὶ ἄλλους μαθητὰς, καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸν ἐπίσκοπον Πλαταμῶνος Διονύσιον, ὃς τις διὰ τῆς συστάσεως τοῦ ἐκεῖσε ἐμπορικῆς συστήματος ἐγένετο αἴτιος τῆς μετέπειτα μεγάλης εὐπορίας καὶ λαμπρότητος ἐκείνης τῆς πόλεως, τὸν ἐπίσκοπον Καμπανίας Θεόφιλον, εἰς ὃν διευθύνει τὸ περὶ Παλιρρόϊων ἐκδιδόμενον ἤδη σύγγραμμα, καὶ τινὰ Γεώργιον διαδεξάμενον τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Ἀμπελακίαις σχολήν.

Προσκληθεὶς ἔπειτα εἰς Ἰωάννινα παρὰ τῶν ἐκεῖ ἐμπόρων καὶ ἰδίως παρὰ τοῦ Καραϊωάννου, ἀπῆλθεν ἐκεῖ, καὶ ἐδίδα-

σκε τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλολογίαν εἰς τὴν σχολὴν ἐκαίνησ τῆς πόλεως, (1) ὅτε λέγεται, ὅτι Νικόλαός τις Ζερζούλης ἐκ Μισσόβου ἐπιθυμῶν μὲν τὴν ἀκρόασιν τῶν μαθημάτων, μὴ παιθόμενος δὲ εἰς τὰς διατάξεις τῆς σχολῆς, ἐπειδὴ παρήγγειλεν εἰς τὸν ὁ Εὐγένιος ἵνα ὑπόκειται εἰς τὰς διατάξεις, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ, ἀνεχώρησεν εἰπὼν, ὅτι ἀπέρχεται καὶ αὐτός, καὶ διδάσκεται ἐκεῖ ὅπου ἐδιδάχθη καὶ ὁ Εὐγένιος, καὶ τῶντι μετέβη εἰς Εὐρώπην, καὶ ἔλαβε παιδείαν ἰκανὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐπιμελῶς μετέδωκεν εἰς τοὺς συμπολίτας του.

Ἀπὸ μικρῶν αἰτίων λέγεται, ὅτι δυσαρεστηθεὶς ἀνεχώρησεν ἐξ Ἰωαννίνων, καὶ προσκληθεὶς παρὰ τῶν κατοίκων τῆς Κοζᾶνης, (2) πόλεως μικρᾶς, ἀλλ' ἀκμαζούσης κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἰς τὴν φιλομάθειαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ὑπῆγεν ἵνα σχολαρχήσῃ ἐκεῖ, ὅτε λέγεται, ὅτι διαβαίνων ἐκ Λαρίσσης περὶ τὰ 1746 ἔτη, ἀρχισρατεύοντος Μελετίου τοῦ Τενεδίου τοῦ μετὰ ταῦτα πατριαρχεύσαντος, καὶ πολλὰ παθόντος ἐν καιρῷ τοῦ κατὰ τὸ 1767 συμβάντος μεταξὺ Τούρκων καὶ Ῥώσων πολέμου, προσεκλήθη ἵνα ἐκφωνήσῃ λόγον ἐπ' ἐκκλησίας, συμπεσοῦσης τότε τῆς ἐβδομάδος τῶν ἁγίων παθῶν. Ὑπήκουσεν ὁ Εὐγένιος, καὶ προοιμιασάμενος ἀπὸ τὸ ῥητὸν « Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου ἐν τῷ καταβαίνειν μὲ εἰς διασθορὰν » ὠμίλησε μὲ τοσαύτην δεινότητα ῥητορικὴν, ὥστε ἐξέπληξε τοὺς ἀκροα-

(1) Τοῦτο συνέβη κατὰ τὸ 1742 ἔτος κατὰ τὸν Κ. Κούμαν, καὶ ἡ σχολὴ εἰς ἣν εἰδίδασκεν ἐκτίσθη ἐκ νέου καὶ ὠνομάσθη τοῦ Γκιούμα.

(2) Περὶ τῆς ἐν Κοζάνῃ, διατριβῆς τοῦ Εὐγενίου λέγει ὁ Κούμας, ὅτι εὐρίσκονται ἐντιμὴ κεφαλαίῳ τῆς ἀνεκδότου Σχολαστικῆς Θεολογίας αὐτοῦ τὰ ἐξῆς « ἀντίσχεμα, ἀλλ' ὑπεχωρήσαμεν ὡς ἀφ' ἵππου ἐπ' ἕνον ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ τὴν μικρὰν μεταβάτες Κοζάνην ».

τάς, καὶ ἐκίνησεν ὄλους εἰς δάκρυα. Τὸν λόγον τοῦτον ἀκούσας Διονύσιος τις πρεσβύτερος, ἐφημέριος ὢν τότε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Λαρίσης, τὸν ἅγιον Ἀχιλλεῖον, καὶ χειροτονηθεὶς μετὰ ταῦτα ἐπίσκοπος Λητζᾶς καὶ Ἀγράφων, διηγείτο συνεχῶς μετὰ πολλῶν ἐπαίνων εἰς τὸν πατέρα μου.

Ἄγνοεῖται πόσον καιρὸν διέτριψεν εἰς Κοζάνην, ἀλλ' ἐκεῖθεν προσκληθεὶς παρὰ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου μετέβη εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος (1), ὅπου διετέλεσε πέντε ἔτη διδάσκων Φιλοσοφικά, Θεολογικά, καὶ Φιλολογικά μαθήματα, καὶ ἐκ τῆς ἤδη πρῶτον δημοσιευμένης ἀπαντήσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατριάρχην Κύριλλον ἐρωτῶντα, διὰ τί ἀνεχώρησε, φαίνεται καὶ ὁ ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας διακαὴς αὐτοῦ ζῆλος, πόσους ἀγῶνας ὑπέστη, καὶ πόσας δυσχερείας ἀπήντησε· μ' ὅλα ταῦτα ὁ καρπὸς ἔγινε μέγας, καὶ ἐκ τῶν πανταχόθεν συρρέουσάντων μαθητῶν, καὶ διασπαρέντων μετὰ ταῦτα εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδιαιτέρως εἰς Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρον φαίνονται ἐξέχοντες πολλοὶ ἄλλοι, καὶ κυριωτέρως Ἀθανάσιος ὁ Πάριος ὁ πολλὰ ἔτη σχολαστήσας ἐν Χίῳ, καὶ ὁ ἐξ Ἀγράφων Σέργιος ὁ Μακραῖος, ὁ ἐν τῇ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν πατριαρχικῇ σχολῇ χρόνους ἰκανοὺς διαπρέψας, καὶ πολλὰ συγγράμματα εἰς τὴν Ἑλληνίδα γλῶσσαν καταλιπών.

Μετέβη ἔπειτα εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ 1761 ἔτος κατὰ τὸν Κούμαν, ὅπου ὁ Πρίγγιψ Γρηγόριος ὁ Γκίκας διερμηνεύς τότε τῆς τῶν Ὀθωμανῶν βασιλείας, ἀνὴρ φιλομαθῆς καὶ ἐνθερμὸς υπερασπιστῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν, ὁποῖος ἐφάνη καὶ εἰς

(1) Τοῦτο λέγει ὁ Κούμας συνέβη κατὰ τὸ 1752 ἀλλὰ δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν χρονολογίαν τῆς ἀπολογητικῆς ἐπιστολῆς, σημειουμένης κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος.

τὸν αἰόδιμον Νικηφόρον Θεοτόκη, (1) ὑπεδέχθη αὐτὸν μετὰ μεγάλης φιλοφροσύνης, καὶ κατέστησε διδάσκαλον τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν πατριαρχικὴν σχολήν. Ἀλλὰ Δωρόθεός τις Μιτυληναῖος διδάσκαλος τῶν Γραμματικῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ σχολῇ, φθόνῳ ἢ ἀπειροκαλίᾳ κινούμενος, διέσυρε πανταχοῦ τὸν αἰόδιμον Εὐγένιον, ὡς μὴ εἰδῶτα τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ὡς διδάσκοντα περιττὰ καὶ ἄχρηστα μαθήματα, ὅποια ἐνόμιζε τὴν Ἀριθμητικὴν, Γεωμετρίαν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Μαθηματικῆς· ἡ δὲ χαμερπῆς καταδρομὴ αὐτοῦ λέγουσιν, ὅτι κατήντησεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε καὶ παντοπόλιν τινα ἐμίσθωσεν, ἵνα παρουσιασθῇ εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Εὐγενίου, φέρων τὸν Γληζούνιον ἐπὶ χειρας, καὶ ζητήσῃ λύσιν προβλημάτων ἀριθμητικῆς, δεικνύων δὴθεν διὰ τούτου τὸ εὐτελὲς τῶν δικασκομένων παρὰ τοῦ Εὐγενίου μαθημάτων. Εἰς ταῦτα ὁμοῦς λέγεται, ὅτι συνευδύκει καὶ ὁ τότε οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Σαμουὴλ, ὅς τις ἦν μὲν ἀνὴρ πεπαιδευμένος· ἀλλὰ προστετηκῶς εἰς τὰ τότε διδασκόμενα σχολαστικὰ μαθήματα, ὅχι μόνον ἀπεδοκίμαζε τὴν νεωτέραν μέθοδον τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς διδάσκοντας αὐτὴν ἀπεστρέφετο, καὶ τὰ σχολεῖα αὐτῶν κατεδίωκε, διὸ καὶ εἰς τοῦ Εὐγενίου τὰ μαθήματα δὲν εὐηρεστεῖτο· λέγεται μάλιστα, ὅτι ἐπειδὴ συνέβη κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους θάνατος εἰς τὴν μητέρα τοῦ Γρηγορίου Γκίκα, καὶ προσκληθεὶς ὁ Εὐγένιος ἵνα ἐκφωνήσῃ ἐπιτάφιον λόγον, ἐπροσιμιάσατο ἐκ τοῦ « Πολλὰί γυναῖκες ἐποίησαν δύναμιν, πολλὰί ἐκτίσαντο πλοῦτον, σὺ δὲ ὑπέρκεισαι καὶ ὑπερῆρας πάσας », ὅταν τελειώσας τὸν λόγον ὑπήγεν ὁ Εὐγένιος ἵνα ἀσπασθῇ τὴν χεῖρα τοῦ Πατριάρχου κα-

(1) Διὰ συνδρομῆς αὐτοῦ ὁ αἰόδιμος Θεοτόκης ἐτύπωσε τὴν σειρὰν τῶν Πατέρων. Προλεγόμενα. Σειρ. Πατ.

τὰ τὴν συνήθειαν ἐπέπληξεν αὐτὸν « ὑπερύψωσας (εἰπὼν δημοσίως μετὰ πικρίας) μίαν θνητὴν γυναῖκα ὑπεράνω τῆς Παναγίας »· καὶ ἄλλοτε ἰδὼν τὸν Διονύσιον Πλαταμῶνος, μαθητὴν τοῦ Εὐγενίου, παρουσιασθέντα ἐνώπιόν του, οὔτε προσέβλεψε πρὸς αὐτὸν, οὔτε λόγον τινα ἀπέτεινεν, ἕως ὅτου ἐκεῖνος, ἀνὴρ φρόνιμος, ἐννοήσας τὴν αἰτίαν, ὅτε τὸν ἐρώτησε, διὰ τί ἦλθεν, ἀπεκρίθη μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως καὶ ἡμερότητος, καὶ κατεπράυνε τὴν κατ' αὐτοῦ ἀγανάκτησιν, ὁ Γκίκας ὁμοῦς ἐννοήσας τὰς βαθεῖας γνώσεις καὶ τὴν εὐσέβειαν τῶν δύο μεγάλων τούτων ἀνδρῶν Εὐγενίου καὶ Θεοτόκη, ἐνήργησε τὴν ἀνάβασιν αὐτῶν εἰς τοὺς ἀρχιερατικούς θρόνους Δέρκων καὶ Χαλκηδόνος, ἵνα εὐρίσκωνται εἰς τὴν σύνοδον πάντοτε, ἀλλὰ δὲν ἐτελεσφόρησεν ἡ προσπάθειά του. Εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐξεφώνησε καὶ τὸν περίφημον λόγον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, περὶ τοῦ ὁποῦ λέγεται, ὅτι ἔγινε μεγάλη σύβροθ' ὄχι μόνον τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλὰ καὶ πολλῶν Δυτικῶν καὶ Λουθηροκαθβίνων, καὶ πρὸ πάντων συνῆλθον πρέσβεις διαφόρων αὐλῶν, ἐξ οὗ ἐκινήθη πολὺ ἡ περιέργεια τῶν Τούρκων, καὶ προῆλθεν ἐκ τούτου ἡ ἐλάττωσις τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς τελετῆς.

Ἀναχωρήσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, μετέβη εἰς Δεΐψιαν, σκοπὸν ἔχων τὴν διὰ τύπου δημοσίευσιν τῆς Λογικῆς αὐτοῦ, ἣν καὶ ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1766, διέμεινε δὲ καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ὅτε ἐτύπωσε καὶ τὸ μαθηματικὸν τοῦ Σεγνέρου. Μετὰ ταῦτα ἀπεφάσισεν ἵνα ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ· ἐπειδὴ ὁμοῦς ἐν Ἀθῶνι ἔτι διατρίβων ἐξέδωκε βιβλίον τι ἐπιγραφόμενον, κατὰ τὸν Πάριον « Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ γραφεῖσα παρὰ τοῦ σοφωτάτου Κυρίου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου, διδασκάλου τῆς ἡδὴ συγκροτηθείσης ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει σχολῆς » ἐν ἧ ἀπαριθμοῦσε συντόμῳς μίαν πρὸς μίαν τὰς τῶν

Λατίνων καινοτομίας· και Δυτικός τις εκδότης του Θεοφυλάκτου εν τῷ Ζ'. τμήματι τῶν προλεγομένων του Δ'. τόμου ἀναφέρων περὶ του βιβλίου τούτου ἔγραφεν, ὅτι ἦτον λίβελος συνταχθεὶς παρὰ του Εὐγενίου, και ἄλλα τινά ἐνόμισεν ἐπικίνδυνον τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπιστροφὴν, οὐσης τῆς πατρίδος αὐτου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἐνετῶν, και ἐπομένως ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Δυτικῶν.

Ἐν τούτοις, κατὰ τὸν Πάριον, διατρίβων ἔτι εἰς Λεῖψιαν, ἐγνωρίσθη μετὰ του Θεοδώρου Ὁρλόφ, ἐλθόντος κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἰς Λεῖψιαν, ὅστις θαυμάσας τὴν ἀγγίνοιαν και πολυμαθειαν του ἀνδρός, ἀνέφερεν ἐπιστρέψας εἰς Πετρούπολιν μετὰ πολλῶν ἐπαίνων τὰ περὶ αὐτου εἰς τὴν αὐτοκρατορίσσαν Δικατερίναν τὴν Β'. ἥτις πρὸς ἀσφάλειαν ἐκ πάσης καταδρομῆς ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν βασιλικὴν ἔγγραφον, διὰ του ὁποίου ἐτίθετο ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς βασιλίσσης, συνιστώμενος εἰς ὅλας τὰς κατὰ τὰ διάφορα κράτη ἀρχάς. Ἐν τούτοις ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν και βιβλίον τι Γαλλικόν, περιέχον σχέδιον κώδικος νόμων, ἵνα μεταφράσῃ αὐτὸ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διαλεκτὸν, ὅπερ και μεταφράσας ἀπέστειλεν ὁ Εὐγενίος, και ὁ Πάριος βεβαιῶι ὅτι εἶδε τὴν μετάφρασιν (1). Ἡ δὲ Β'. Αἰκατερίνα εὐαρεστημένη διὰ τὴν μετάφρασιν, και λαβοῦσα και ἄλλας πληροφορίας περὶ του Εὐγενίου, ἀπεφάσισεν ἵνα μετακαλέσῃ αὐτὸν εἰς Πετρούπολιν.

Ἐν τούτῳ τῷ μετὰ μετέβη εἰς Βερολίνον, ὅπου λέγονται πολλὰ περὶ αὐτου, τὰ ὅποια ἂν και ὄχι τόσον πιθανὰ, δὲν ἐνόμισα ἀξία παραλείψεως. Πρῶτον, ὅτι ἔγινε γνωστὸς εἰς τὸν

(1) Μὴ ἐβεβαίωσαν και ἄλλοι, ὅτι εἶδον αὐτὴν τὴν μετάφρασιν εἰς διαφόρους βιβλιοθήκας τῆς Ἑβρώπης.

βασιλέα Φρεδερίκον ἐξ αἰτίας τοιαύτης· περιπατῶν μίαν ἡμέραν εἰς τὸν κήπον τοῦ βασιλέως, καὶ συνομιλῶν μετὰ τοῦ ἀρχικηπουροῦ, εἶδιδε διαφόρους εὐφρεεῖς ἀπαντήσεις εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ συμπεριπατοῦντος. ὁ Φρεδερίκος ἰδὼν ἐκ τοῦ ἐκεῖ παλατίου τὸν Μοναχὸν αὐτὸν, καὶ ἀκούσας τὴν συνομιλίαν ἐκινήθη εἰς περιέργειαν, καὶ γράψας ἐν πρόβλημα μαθηματικὸν εἰς χαρτίον, ἔστειλεν αὐτὸ ἀγνωρίστως εἰς τὸν Μοναχὸν, ζητῶν τὴν λύσιν· ὁ δὲ Εὐγένιος ὄχι μόνον ἔγραψε τὴν λύσιν, ἀλλὰ προσέθηκε καὶ δύο εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς ἐπαινετικούς εἰς τὸν προτείναντα τὸ πρόβλημα· τοῦτο ἰδὼν ὁ Βασιλεὺς, προσεκάλεσεν αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸ παλάτιον, καὶ μαθὼν, ὅτι ἦτον ὁ Εὐγένιος, μετὰ πολλὰς καὶ ἄλλας ἐνδείξεις φιλοφροσύνης κατέστησεν αὐτὸν γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς ἐν Βερολίῳ σοφοὺς καὶ θεολόγους· Β'. ὅτι διατρίβοντος τοῦ Εὐγενίου εἰς Βερολίον, εὐρέθη κατὰ συγκυρίαν ἐκεῖ καὶ ὁ Βολταῖρος (ὡς λέγεται), καὶ μίαν ἡμέραν ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ Φρεδερίκου ὄντων ἀμφοτέρων προσκεκλημένων, ἐγένετο λόγος περὶ τῶν παρὰ Γραικοῖς νηστειῶν, καὶ ὁ Βολταῖρος ἠρώτησε τὸν Εὐγένιον θαυμάζων δῆθεν, πῶς καὶ αὐτὸς σοφὸς ἀνὴρ ὢν, φέρει ὑπόληψιν εἰς τοιαύτας δεισιδαιμονίας· ἐκ δὲ τοιαύτης αἰτίας προήχθησαν καὶ εἰς ὑψηλότερας περὶ θρησκείας συζητήσεις, ὅτε ἐπεσφράγισε τὸν λόγον ὁ Εὐγένιος εἰπὼν, ὅτι εἰ μὲν τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενα εἰσὶν ὀρθὰ, ἐγὼ ὁ ἄλλως φρονῶν δὲν βλάπτομαι, εἰ δὲ ὀρθὰ ἄπερ ἐγὼ φρονῶ, τότε ὅποια τιμωρία διαδέξεται σὲ τὸν ἐναντία φρονούντα;

Λέγεται ἔτι, ὅτι εἰς μίαν συνέλευσιν σοφῶν ἀνδρῶν προσεκληθῆναι ὁ Εὐγένιος ἵνα δημηγορήσῃ ἐκ τοῦ προχείρου θρησκευτικόν τινα λόγον· ἐπειδὴ ὁμοίως ἦτον παρόντες πολλοὶ καὶ Δυτικοὶ καὶ Δουθηροκαλῶν, ὁ Εὐγένιος ἵνα μὴ προσκρούσῃ, ὠμίλησε περὶ θανάτου, χωρὶς νὰ περιπλεχθῇ εἰς τὰς διαφο-

ράς τῶν δογμάτων, τὸ ὁποῖον ἐννοήσας ὁ Φρεδερίκος, ἐπαίνε-
σε τὴν φρόνησιν αὐτοῦ.

Ἐν Βερολίῳ δὲ ἔτι διάγοντος τοῦ Εὐγενίου ἐστάλη πα-
ρὰ τῆς αὐτοκρατορίας ὄχημα βασιλικὸν καὶ ἐκατόνταρχος
μὲ τὸ ὑπ' αὐτὸν σῶμα, κατὰ τὸν Πάριον, διὰ νὰ μεταφέρουν
τὸν Εὐγένιον εἰς Πετρούπολιν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς μεταβάσεως
ταύτης λέγονται τινὰ περίεργα. δηλ. ὅτι ὁ ἐκατόνταρχος μὴ
γνωρίζων τὸν Εὐγένιον, ἐζήτει εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Φρεδερίκου
τὸν ἀνθρώπον, ὑποθέτων λαμπρὸν τινα ἀξιωματικόν, καὶ ἔμει-
νεν ἐκστατικὸς, ὅτε ἐπαρουσιάσθη εἰς αὐτὸν εἰς Μοναχὸς λιτῶς
ἐνδεδυμένος, μ' ὄλον τοῦτο κατὰ τὴν διαταγὴν τὸν ἐδέχθη,
ἐσυλλογίζετο ὁμως κατ' ἰδίαν, ὡς ἐφαίνετο, ὅτι ἦσαν ὑπερ-
βάλλουσαι αἱ εἰς αὐτὸν διδόμεναι τιμαί. Ὁ δὲ Εὐγένιος, λέγου-
σιν, ὅτι ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἐκατοντάρχου τὸν κατάλογον τῶν
ὑπ' αὐτὸν στρατιωτῶν, καὶ ἀφ' οὗ ἅπαξ ἀνέγνωσεν αὐτὸν, εἶπεν
εἰς τὸν ἐκατόνταρχον, ὅτι ἐὰν κατὰ περίστασιν χάσῃ αὐτὸν
τὸν κατάλογον, ἐνθυμεῖται τὰ ὀνόματα τῶν ἐν αὐτῷ περιεχο-
μένων; ἀδύνατον, ἀπεκρίθη ὁ ἐκατόνταρχος· τότε ἄρχισεν ὁ
Εὐγένιος νὰ λέγῃ ἐν πρὸς ἐν τὰ ὀνόματα μὲ τὰ ἐπίθετα καὶ
τοὺς βαθμοὺς τῶν ὑπ' αὐτὸν στρατιωτῶν, ἀρχόμενος ἀπὸ
τῶν τελευταίων, καὶ προχωρῶν μέχρι τοῦ πρώτου· ἡ παρά-
δοξος αὕτη δεξιότης τῆς μνήμης τοῦ Εὐγενίου ἐξέπληξε τὸν
ἐκατόνταρχον, καὶ ἐπίεσθη, ὅτι ὁ Εὐγένιος ἦν ἄξιος τῆς διδο-
μένης εἰς αὐτὸν τιμῆς, καὶ ἠκολούθησε τὸν δρόμον σεβόμενος
καὶ θαυμάζων τὴν εὐφυΐαν καὶ πολυμαθειαν τοῦ ἀνδρός.

Ὅποιαν ὑπόληψιν ἔλαβεν εἰς Ῥωσσίαν καὶ πόσα συγγράμ-
ματα ἐξέδωκεν ὠφέλιμα εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γένος, φαίνεται ἀπὸ
πολλὰ διδόμενα· ὁ δὲ Πάριος ἀναφέρων περὶ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ
διαμονῆς του, ἐκφράζεται ἐνθουσιαστικώτερον, καὶ ἰδοὺ τί
λέγει αὐτολεξεῖ· « ἀλλὰ διὰ νὰ παραδράμω τὰ μεταξὺ, τὴν

ἐνδοξον χειροτονίαν του, γενομένην εἰς τὸ Μοναστήρι τῶν Ἰθι-
 ριτῶν ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, τῆς
 ὑψηλῆς συγκλήτου, καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου, καὶ τ' ἄλλα πάν-
 τα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ μεγάλη Κυρία ἐτίμησε τὸ κλέος, τὸ σέ-
 μνωμα, καὶ τὸ ὡς ἀληθῶς ἄκρον ἄωτον τοῦ γένους τῶν Γραι-
 κῶν, καὶ ἀφ' οὗ ἠρπάγη εἰς ἐκεῖνον τὸν οὐρανόν, ὡς ἀνωτέ-
 ρω εἴρηται, δὲν ἀλησμόνησεν οὐδ' ἐκείθεν τὸ ἐπίγειον τοῦτο
 γένος του· ἀλλ' ἐὰν θελῆς νὰ ἤξεύρης, τῆς εὐνοίας ταύτης τῆς
 μᾶλλον μητρικῆς ἢ Αὐτοκρατορικῆς, τὴν ὁποίαν ἡ μεγάλη
 Λύγούστα (διαϊωνίζοι ὁ τῶν ὅλων Θεὸς τὸ κράτος αὐτῆς)
 σημειοῖς μεγάλοις καὶ φανεροῖς ἔδειξε καὶ δείχνει κοντὰ εἰς
 τὸ ταπεινὸν γένος ἡμῶν τῶν Ῥωμαίων, ἐκεῖνος ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ
 αἴτιος, ἐκεῖνος, λέγω, ὡς ἄλλος Ζοροβάβελ ὑπομμνήσκει καὶ
 διεγείρει τὸ εὐσεβέστατον ἐκεῖνο κράτος νὰ οἰκτείρῃ τὴν ἀ-
 γαπημένην του Ἰερουσαλήμ, τὴν Ἑλλάδα, καὶ διὰ πολλῶν
 πολλάκις ἔδειξε καὶ δείχνει καὶ κοινῶς καὶ κατὰ μέρος τὸν
 ὑπὲρ τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ ζῆλόν του • προσθέτει ἔπειτα καὶ
 ὅτι ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Βασίλισσαν ἐπιδημήσασαν εἰς Χερ-
 σῶνα ἵνα δοθῇ εἰς αὐτὸν ἄδεια ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα,
 ἀλλὰ ἡ Βασίλισσα ἐπένευσε μὲν εἰς τὸ φανερόν, πραγματικῶς
 ὁμῶς ἀπέτρεψεν αὐτὸν ἀπὸ τοιοῦτον σκοπόν.

Εἶπομεν, ὅτι νέος ἔτι ὢν ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος εἰς
 Ἰωάννινα, καὶ διετέλεσεν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν μέχρι τῆς εἰς
 Πετρούπολιν ἀφίξεως αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1775 Λύγούστου
 30 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἤδη ἐκδιδομέ-
 νην πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Μοσχοβίας Πλάτωνα προσλα-
 λιάν· ἐκ δὲ τοῦ πρὸς τὴν βασίλισσαν Δικατερίναν προσφω-
 νήματος, τοῦ ἤδη ἐκδιδομένου, φαίνεται ὅτι κατὰ τὸ 1776
 Ὀκτωβρίου 1 ἐχειροτονήθη ἀρχιερεὺς, καὶ ἔλαβε τὴν ἐπι-
 σκοπὴν Σλαβηνίου καὶ Χερσῶνας, γηράσας δὲ παρήτῃθη,

καὶ διέτριβεν εἰς Πετρούπολιν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Συνέγραψε δὲ πλεῖστα καὶ κάλλιστα συγγράμματα, φιλολογικὰ, φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ, ἅπερ ἐκτίθενται εἰς τὸν ἐφεξῆς ἐπισυνημμένον κατάλογον· ἀλλὰ πρὶν ἀναφέρω τὰ διὰ τοῦ τύπου δημοσιευθέντα συγγράμματα τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρός, προβάτα τὰ λεγόμενα τοῦ ἰδίου Παρίου αὐτολαξεῖ περὶ τινῶν συγγραμμάτων ἐκείνου, ἢ πολλὰ σπανίων, ἢ ὄλως ἀγνώστων εἰς τὸ κοινόν. • Μόνον διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως διακαῆ ζῆλόν του (λέγει ὁ ῥηθεὶς) εἶναι μυρίων ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων ἄξιος ὁ ἱερώτατος Εὐγένιος, καὶ δεικνύει τοῦτόν του τὸν ζῆλον, Α. ἢ ἐν εἰδει ἐπιστολῆς ἐκείνῃ ἀμέσως πρὸς τοὺς Σέρβους γενομένη διδασχῇ, περὶ τῆς ὁποίας ἀνωτέρω εἴπομεν· Β. ἢ ἱερὰ ἔκθεσις τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἀγίων τῆς ἀγίας ἡμῶν ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ πολλῶν ὑπερφυσικῶν θαυμάτων, ἣν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Γάλλον Πέτρον Κλέρκ, τὸν Ἰησοῦίτην, γράψαντα αὐτῷ . . . ἵνα ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἀποστείλῃ, πρὸς ὃν ἐστάλη παρὰ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἢ ἔκθεσις τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, παρ' αὐτοῦ τούτου κατὰ τὴν αἴτησιν τῆς ἀγίας καὶ ἱερᾶς συνόδου συντεθεῖσα, δεῦγμα κατὰ ἀλήθειαν ἀκριβέστατον τῆς τοῦ ἀνδρός ὀρθοδοξίας. • Ἴδου τί λέγει ὁ Πάριος καὶ περὶ τῆς μνημονευθείσης μεταφράσεως τοῦ γαλλικοῦ νομικοῦ βιβλίου. • ἀλλὰ πρὸ τοῦ νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὸν σκοπὸν του, ἰδου καὶ τὸν στέλλει ἡ Αὐτοκρατορίσσα ἐν βιβλιαρίον εἰς γαλλικὴν διάλεκτον διὰ νὰ τὸ μεταφράσῃ εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλῆν διάλεκτον, τὸ ὅποιον καὶ μετέφρασε καὶ τυπωμένον τὸ ἀνεγνώσαμεν, καὶ εἶδομεν ὅτι ἦτον σχεδιάσμα νέου κώδικος νόμων, ἧτοι τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ρίζας περιέχον τοῦ ἐκτεθησομένου νομικοῦ κώδικος. •

Καὶ ταῦτα μὲν εἰσι τὰ σπάνια, ἣ ὅλως ἀδημοσίεута ποιήματα τοῦ μεγάλου Εὐγενίου, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἐξῆς:

Α'. Ἡ Λογικὴ τυπωθεῖσα ἐν Λειψία κατὰ τὸ 1766, σύγγραμμα πολλῶν ἐπαίνων ἄξιον διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς νέας φιλοσοφίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἣτις συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τότε σπουδάζόντων νέων, καὶ κατέστησε πολλοὺς διδασκάλους ἐραστὰς τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας.

Β'. Μαθηματικὸν Σεγνέρου μεταφρασθὲν καὶ τυπωθὲν ἐν Λειψία κατὰ τὸ 1767, βιβλίον ἱκανῶς ὠφέλιμον δι' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὅτε ἐπεκράτει σπάνις τοιούτων βιβλίων εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Γ'. Μετάφρασις τοῦ περὶ τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Πολωνίας διχονοιῶν δοκιμίου, πλουτισμένη μὲ πολλὰς καὶ πολυμαθεῖς σημειώσεις τοῦ μεταφραστοῦ, καὶ Σχεδιάσμα περὶ Ἀνεξιθρησκείας, ἐκδοθέντα ἀμφοτέρωτα εἰς ἓνα τόμον κατὰ τὸ 1668 χωρὶς ὄνομα τόπου καὶ προσώπου διὰ τὸν ἐπικρατοῦντα φόβον ἐκ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο δεικνύει τρανώτατα τὸν θερμὸν πρὸς τὴν εὐσεβείαν ζῆλον τοῦ ἐκδότου, συγκερασμένον μετὰ τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας. Ἴδου τὶ γράφει καὶ περὶ αὐτοῦ ὁ Πάριος « Δείκνυσι τρίτον τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ζῆλόν του, καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ μὲν συντεθὲν, ἀνωμόως δ' ἐκδοθὲν περὶ Ἀνεξιθρησκείας Σχεδιάσμα ἐναντίον τῆς ἀθέου Βολταιρικῆς ἀδιαφορίας, ἄξιον κατὰ ἀλήθειαν διὰ τὸ ἔχουν ἐγκόλπιον τόσον οἱ κοσμικοὶ ὅσον καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες, καὶ πρὸ τούτου ὁ προσεκτικὸς ἔλεγχος τῶν κατὰ τῆς εὐαγωγῆς ἡμῶν πίστεως σοφισμάτων τοῦ ἀθεωτάτου Βολταίρ, τὰ ὅποια ἐνέσπειρεν εἰς ἐκείνην τὴν ἱστορικὴν ἐξήγησιν τῶν περὶ τῆς

Πολωνίας διχονοιῶν, καὶ ἡ τῶν λοιπῶν δεισιδαιμονιῶν ἀνακάλυψις, ἐκ τῶν ὁποίων γίνεται πασίδηλος ἡ φροντίς καὶ ὁ πόθος τῆς καρδίας του διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ γένους του. »

Δ'. Ἄλλο βιβλίον εἰς δύο τόμους κατὰ τὸ 1768 ἔτος δημοσιευθὲν φέρων ἐπιγραφὴν τοιαύτην « Ἰωσήφ Βρυσενίου τοῦ μοναχοῦ τὰ εὐρεθέντα, ἀξιώσει τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ εὐσεβεστάτου πρῶην ἡγεμόνος Μολδοβλαχίας κυρίου κυρίου Γρηγορίου Ἀλεξάνδρου Γκίκα Βοεβόδα, δι' ἐπιμελείας Εὐγενίου Διακόνου τοῦ Βουλγάρου, ἡδὴ τὸ πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα. Ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας ἔτει 1768.

Ε'. Κατὰ τὸ 1784 ἐξέδωκε καὶ ἄλλο τοῦ Βρυσενίου φέρων ἐπιγραφὴν « Ἰωσήφ μοναχοῦ τὰ παραλειπόμενα, ἐφ' οἷς καὶ τοῦ σοφωτάτου ἀρχιεπισκόπου Νοβογοροδίας Θεοφάνους τοῦ Προκόποβιτς ἱστορία περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκ τῆς Λατίνων φωνῆς ἐξελληνισθεῖσα, καὶ ἔτι τοῦ σοφωτάτου ἀρχιεπισκόπου πρῶην Σλαβηνίου καὶ Χερσῶνος κυρίου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου ἀνάκρισις περὶ Νικηφόρου τοῦ Βλεμμίδου κλ. Ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας ἔτει 1784.

Ζ'. Ἡ περιβόητος μετάφρασις τοῦ Βιργιλίου τυπωθεῖσα ἐν Πετρούπολει κατὰ τὸ 1791. Εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο δὲν ἠξέυρει τις τι μᾶλλον ἄξιον νημίσει θαυμασμοῦ, τὴν ἄτρυτον φιλοπονίαν, δι' ἧς ἐξεπεραίωσε τὸ μέγα ἐκεῖνο ἔργον, τὴν λαμπρὰν ἐνδειξιν τῆς ἐγκρατείας τῶν δύο γλωσσῶν, ἐν ἧ φαίνεται μετοχρετεύον τὰ κάλλη τῆς ποιήσεως τοῦ ὑμνοῦ τοῦ τῆς Λύσονίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μὲ Ὀμηρικὴν κομψότητα, ἢ τὸν ἀκένωτον τῆς φιλολογίας πλούτον, τὸν ἐμφαινόμενον εἰς τὰ παλυμαθέστατα σχόλια.

Ζ'. Ἡ ἐπίσης ἀξιώπαινος μετάφρασις τοῦ Ἀδάμ Ζοιρνι-

καθίου τυπωθεῖσα ἐν Πετροπόλει κατὰ τὸ 1797. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, ὡς ἀνασπῶν πρόβριζα τὰ ζιζάνια τῆς κακοδοξίας τῶν Λυτικῶν, ἀνέλαθε μετὰ μεγάλων πόνων καὶ ἰδρώτων νὰ δημοσιεύσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὁ αἰδιδιμος Εὐγένιος, πλουτίσας αὐτὸ καὶ μὲ πολλὰς σημειώσεις, δείγματα προφανῆ τῆς μεγάλης περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν φιλολογίαν πολυμαθείας αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸ ἐξῆς ἀποσπασμα τῆς πρὸς τὴν Αὐτοκρατόρισσαν Λικατερίναν ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς, τῆς προτεταγμένης εἰς τὸ παρὸν σύγγραμμα, δεικνύει τρανώτατα τὴν εὐσέβειαν καὶ τὸν πατριωτισμὸν τοῦ μεγάλου Εὐγενίου. « Βέβαια, (λέγει), ἡ τῶν Γραικῶν ἐκκλησία καὶ τῶν λοιπῶν ἄλλων τῶν αὐτῷ ὁμοδόξων, ἐν ᾧ καὶ πόρρωθεν εὐχαρίστως ἀκούουσι, τῆς εἴτε θυγατρὸς εἴτε καὶ ἀδελφῆς ἐκκλησίας, τῆς Ῥωσικῆς ταύτης, τὴν εὐκληρίαν καὶ τὴν ἐπαύξησιν, ἐπειδὴ δὲν εὐτυχεῖ καὶ ἐκεῖνη νὰ μελωδῇ ἀπαρεγκλήτως καὶ ἀνεπηρεάστως τὴν φθὴν κυρίου ἐπὶ γῆς, τῆς ποτὲ μὲν ἰδίας, νῦν δὲ (φεῦ) ἀλλοτρίας, δὲν εἶναι τρόπος νὰ μὴ σχετλιάζῃ, καὶ νὰ μὴν ὀλοφύρεται, συναισθανομένη ἐκ παραθέσεως βαρυτέραν τὴν ἑαυτῆς ἀθλιότητα· οὔτε εἶναι παράλογον, ἐὰν, βλέπουσα τὴν εὐτεκνίαν τῆς ἀδελφῆς Φενάνας, κατηφιᾷ καὶ σκυθρωπάζῃ ἡ Ἄννα ἡ ἄγονος, καὶ ἂν ὀδυνᾷται περιπαθῶς καταδυσωπούσα τὸν Ἐλκανᾶ τὸν αὐτῆς κύριον. Δός μοι τέκνα.

Ἡ συμφορὰ ὧδε διὰ τὰς τοῦ καιροῦ περιστάσεις καθίσταται ἀθεράπευτος· καὶ ἡ Ἄννα, ἕως οὗ ὁ Θεὸς συγχωρεῖ, ἔχει νὰ μένῃ κατώδυνος. Ἄλλὰ Γαληνοτάτη κυρία· μήτι ἐὰν λαλήσω; Οἱ Κωνσταντινοὶ, οἱ Θεοδοῖοι καὶ οἱ Ἰουστινιανοὶ κλ. κλ. ὧν ἀξιαγάστως τὸν φιλόχριστον ζῆλον ἐν ψυχῇ τρέφεις, ἐκεῖ ὅπου δὲν ἔφθασε νὰ ἐκτείνωσιν εἰς τοὺς πιστοὺς τὸν βραχίονα τῆς αὐτοῖς δοθείσης κοσμικῆς

δυνάμεις, ἐπεμελούτο νὰ ἐνεργῶσιν ὑπὲρ τῶν πιστῶν κατὰ ἄλλους διαφόρους τρόπους, καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀνελάμβανον τὴν φροντίδα εἰς τὸ νὰ πληθύνωνται διὰ χειρὸς (μὴπω εὐρεθέντος τότε τοῦ τύπου) τὰ ἀντίγραφα τῶν ἁγίων γραφῶν καὶ τῶν ἄλλων βιβλίων, καὶ οὕτω νὰ διχιδίδωνται, ὡς ὄπλα ἀμυντήρια εἰς τοὺς ἔξω τῆς ἐπικρατείας αὐτῶν τὴν εὐσεβειαν ἀσπαζομένους. »

Η. Κατὰ τὸ 1799 ἐξεδόθη ἐν Πετρούπολει βιβλίον φέρον ἐπιγραφὴν « Τελετουργία Ἱερὰ » συνταχθὲν Ῥωσιστὶ παρὰ τοῦ Ἱεράρχου Γαβριήλ, Μητροπολίτου Νοβογοροδίας, καὶ μεταφρασθὲν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὑπὸ Ε. Α. τοῦ Β.

Θ'. Κατὰ τὸ 1801 ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ ἡ Φιλόθεος Ἄδολεσχία, σύγγραμμα γέμον βαθέων θεωριῶν ἐπὶ τινῶν ῥητῶν τῆς ἁγίας Γραφῆς, συντελούντων εἰς ἠθικὴν διαμόρφωσιν τοῦ εὐσεβοῦς χριστιανοῦ.

Ι. Κατὰ τὸ 1804 ἐξεδόθη ἐν Πετρούπολει ἡ περὶ Εὐθανασίας διατριβή, βιβλίον μικρὸν μὲν, ἀλλὰ γέμον ὑψηλῶν παρατηρήσεων, αἵτινες συντελοῦσιν εἰς ἔμπνευσιν τῆς πρὸς τὸν θάνατον μαρτυρίας.

ΙΑ. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεδόθη τὸ Σπαρτίον Εὐτρίτον, βιβλίον περιέχον τρία συγγράμματα, μεταφρασθέντα ὑπὸ τοῦ αἰδιῖμου Εὐγενίου, ὧν τὸ πρῶτον συνεγράφη ὑπὸ Σωάμου Ἰωννουσίου Μιλόρδου καὶ μέλους τοῦ παρ' Ἄγγλοις Παρλαμέντου, τὸ δεύτερον ὑπὸ τοῦ Γαλλο-Βέλγου Δεαυσόβρου τοῦ ἐκ τῆς τῶν Ῥεφορμάτων φατρίας, καὶ τὸ τρίτον ὑπὸ Λύγουστίνου Καλμέτου τοῦ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Βενεδικτίνων.

ΙΒ'. Ἐξεδόθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος σύγγραμμα φιλολογικὸν τοῦ ἰδίου ἐν Μόσχῃ « Αἱ καθ' Ὁμηρον ἀρχαιότητες » αἷς προσετέθη καὶ ἡ Κερκυραϊκὴ Ἀρχαιολογία· ἀφιερῶνται δὲ τῇ Ἐπτανήσῳ Ἑλληνικῇ πολιτοκρατεία.

ΙΓ'. Κατὰ τὸ 1805 ἐξεδόθη ἐν Ἐνετίᾳ τρίτομον βιβλίον φέρον ἐπιγραφὴν « Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς » σύγγραμμα τοῦ Εὐγενίου χρησίμων διὰ τὰ τότε σχολεῖα.

ΙΔ'. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ καὶ ἄλλο σύγγραμμα τοῦ ἰδίου, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ « Περὶ Συστήματος τοῦ Παντός » ἐν ᾧ ἐκτίθενται εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὰ παλαιὰ καὶ νέα περὶ τοῦ Παντός Συστήματα.

ΙΕ'. Ἐτι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν Βιέννῃ ἐξεδόθη ἄλλο σύγγραμμα τοῦ ἰδίου « Τὰ Ἀρέσκοντα τοῖς Φιλοσόφοις » ἐπιγραφόμενον, καὶ περιέχον συνοπτικὴν ἔκθεσιν τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων φιλοσοφικῶν συστημάτων.

ΙΣ'. Ἐτι ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ μετάφρασις τῆς Γεωμετρίας τοῦ Α. Τακουετίου, ἣτις νομίζω, ὅτι ἐχρησίμωσεν εἰς παράδοσιν τῶν παρ' αὐτῷ σπουδαζόντων τὴν Γεωμετρίαν.

ΙΖ'. Ἐτι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ ἡ Ἐκατονταετηρὶς σύγγραμμα τοῦ ἰδίου, περιγράφον τὰ κατὰ τὴν πρώτην ἑκατονταετηρίδα τοῦ χριστιανισμοῦ συμβάντα.

ΙΗ'. Ἐτι Σχόλια εἰς τὸ Δ'. Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ, σύγγραμμα Ἡλιοῦ Ἀνδρέου Βουρδιγαληνσίου, μεταφρασθὲν ἐκ τῆς Λατινικῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου Εὐγενίου.

ΙΘ'. Ἐτι κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεδόθη ἐν Μόσχᾳ Μετάφρασις τῆς εἰς τὴν Φιλοσοφίαν εἰσαγωγῆς Γραβεζανδίου.

Κ'. Κατὰ δὲ τὸ 1806 ἔτος ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ μετάφρασις τῆς Μεταφυσικῆς Γενουκηνσίου γενομένη παρ' αὐτοῦ.

ΚΑ'. Ἐτι ἄλλο βιβλίον κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος σύγγραμμα τοῦ ἰδίου φέρον ἐπιγραφὴν « Κριτικαὶ ἐπιστάσεις ἐπὶ τῶν ὑπομνηματικῶν παρεκβολῶν Νσοφύτου εἰς τὸ Δ'. Γαζῆ. »

ΚΒ'. Κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους ἐξεδόθη καὶ ἡ ἐκ τῆς Λατινικῆς μετάφρασις τοῦ Κεκραγαρίου τοῦ ἱεροῦ Λύγουστένου, ἣτις μετετυπώθη ἐν Μόσχᾳ κατὰ τὸ 1824.

ΚΓ'. Κατὰ δὲ τὸ 1812 ἐξεδόθη ἄλλο σύγγραμμα μικρὸν ἐπιγεγραμμένον * Κατάλογος γενεαλογικὸς τῶν Σουλτάνων τῶν Ὀτμάνιδων, εἰς ἓνα τόμον μετὰ τῆς ἱστορίας τοῦ Σκεντέρπεη.

Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις δηλ. κατὰ τὸ 1829 ἐξέδωκεν ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Ἀττικῆς κ. Νεόφυτος τὴν Ὀρθόδοξον ὁμολογίαν, σύγγραμμα θεολογικὸν τοῦ ἀοιδίου Εὐγενίου, ἐν ᾧ συντόμως περιλαμβάνονται πάντα τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀναφέρεται καὶ παρὰ τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τινῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραμμάτων, ἅτινα εἰσὶ τὰ ἐξῆς: Α'. ἡ ἐν εἰδει ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς Σέρβους γενομένη διδασχὴ (1). Β'. ἡ ἱερὰ ἔκθεσις τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἀγίων τῆς ἀγίας ἡμῶν ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ πολλῶν ὑπερφυσικῶν θαυμάτων, ἣν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Γάλλον Πέτρον Κλέρη, (2) τὸν Ἰησοῦτην, ὡς ἀνωτέρω ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ καταλόγου ἐξετέθη αὐταῖς λέξεσι τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου· εὔρε δὲ τὸ βιβλίον τοῦτο ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Ἀττικῆς ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ διατηρούμενον, ἐν ἣ εὗρέθησαν, καὶ αἱ προμνημονευθεῖσαι σημειώσεις Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, ἀφ' ὧν ἐρανίσθην πολλὰ εἰς τὸν βίον τοῦ ἀειμνήστου Εὐγενίου ἀναφερόμενα.

Ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων συγγραμμάτων ὑπάρχουσι προσέτι καὶ διάφοροι ἐπιστολαὶ, αἱ μὲν δεδημοσιευμέναι διὰ

(1) Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εὐχαρίστως ἔμαθον, ὅτι ἐτυπώθη ἤδη εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τοῦ σοφοῦ καὶ εὐσεβοῦς καὶ ἀναρέτου Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Γρηγορίου.

(2) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη μοὶ ἐστάλη παρὰ τοῦ κ. Σκαρλάτου Βοζαντίου, καὶ ἀσχολοῦμαι εἰς τὴν ἔσσην εὐπεὶ δημοσιεύσω αὐτῆς.

τοῦ τύπου, αἱ δὲ εἰσὶν ἀδημοσίευτοι. Ἐκ τῶν δημοσιευθει-
σῶν εἰσὶν αἱ ἐν Πετροπόλει ἐκδοθεῖσαι παρὰ τοῦ Γ. Κρομ-
μύδη, μία εἰς τὰ προλεγόμενα τῆς παχυτάτης Γραμματι-
κῆς Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου, καὶ ἄλλη γραφεῖσα
κατὰ τοῦ Α. Βαλάνου, ἣν ἀντέκρουσεν ὁ Κοσμάς Βαλάνος
εἰς μικρὸν βιβλίον ἐπιγεγραμμένον « Ἀντιπελάργησις ».

Ἐπίσης καὶ μικρὸν τι φυλλάδιον δι' οὗ ἀπαντᾷ εἰς δια-
τριβὴν τινὰ ἐπιγεγραμμένην *Τὰ Καλικτηήματα*, δι' ἐπιστο-
λῆς πρὸς τινὰ Παγκράτιον. Τὸ βιβλιακίον ἐκεῖνο συνταχθὲν,
φαίνεται ὑπὸ Ἀθανασίου Φαλίδα, καὶ ἀνώνυμος δημοσιευ-
θὲν, περιεῖχε πολλὰς κατηγορίας κατὰ τῆς Λογικῆς τοῦ
Εὐγενίου καὶ τῶν ἄλλων βιβλίων αὐτοῦ, καὶ τελευταῖον κα-
θήπετο καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ διαγωγῆς, πρὸς ἃ ἀπολογεῖται
ὁ Εὐγένιος δεινῶς ἐνταύτῃ καὶ γλαφυρῶς, ἀλλ' ἀντικαθάρπτε-
ται δηκτικῶς δι' εὐφυῶν σαρκασμῶν καὶ εὐστόχων προσβο-
λῶν τοῦ κατηγορήσαντος· ἔγραψε μετὰ ταῦτα περὶ τοῦ αὐτοῦ
ἀντικειμένου καὶ ὁ Α. Πάριος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν σημειώσεων
αὐτοῦ, ἀλλ' ἀγνοῶ, ἐὰν ἐδημοσιεύθη τι διὰ τοῦ τύπου, ἢ οὐ.

Ἐξέδωκε προσέτι τοῦ Μακαρίου Θεοδωρήτου ἐπισκόπου
Κύρου τὰ σωζόμενα, εἰς χρῆσιν τῶν φιλομαθῶν Ἑλλήνων
ἐλληνιστῶν ἐκδοθέντα, κτλ. ὑπὸ Εὐγενίου Διακόνου τοῦ Βουλ-
γάρου καὶ Ρ. ρ. ρ. (1) ὑφ' οὗ καὶ ἡ τοῦ πατρὸς Βιογραφία
συγγραφεῖσα προσετέθη. Ἐν Χάλλῃ τῇ Μαγδεβουργικῇ ἐν
τῷ Τυπογραφείῳ τοῦ Ὀρφανοτροφείου. 1768—70—71—
1772—75. Τόμοι 5 εἰς 8'. Ὁ πρῶτος τόμος ἀφιερῶθη
παρὰ τοῦ Ἐκδότου εἰς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως

(1) Τὰ τρία Ρ ρ ρ νομίζω σημαίνουν τὸν μικρὸν ἐκκλησιαστικὸν τίτλον
τοῦ Ῥεφερενδάρου, ὃν ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Πατριάρχης Σαμουὴλ, ὅτι λα-
βὼν τὸ δίπλωμα ἀπεκρίθη ἀναγραμματικῶς τὸν τίτλον « ἔβρε διὰ φρονός. »

Σαμουήλ· ὁ δεῦτερός εἰς τὸν Ἀλεξανδρείας Κυπριανόν· ὁ τρίτος εἰς τὸν Ἀντιοχείας Δανιήλ· ὁ τέταρτος εἰς τὸν Ἱεροσολύμων Σωφρόνιον. Ἐν τῷ τέλει τοῦ πέμπτου τόμου εὐρίσκονται ἐκλογαί τινες ἐκ τῶν τοῦ Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ τεύχους ὑπὸ Εὐγενίου.

Ταῦτα εἰσὶ τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένα συγγράμματα τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου, ὧν τὰ μὲν συνέγραψεν ἱεροδιάκονος ἔτι ὢν, καὶ σχολαρχῶν ἐν Ἰωαννίνοις, ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἄθωνα ἀκαδημίᾳ, καὶ ἐν τῇ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν πατριαρχικῇ σχολῇ, τὰ δὲ μεταβὰς εἰς Ῥωσσίαν τὸ πρῶτον, καὶ πάλαι παραιτηθεὶς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, καὶ ἡσυχάζων εἰς Πετρούπολιν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν παρὰ τοῦ Γ. Κρομμύδη ἐκδοθεισῶν ἐπιστολῶν. Τὰ πλεῖστα δ' ἐξ αὐτῶν ἐτυπώθησαν φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῶν γενναίων Ζωσιμάδων, καὶ διενεμήθησαν δωρεὰ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ὡς καὶ πολλὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἀοιδίμου Θεοτόκη, ἐξ ὧν ἰθεραπέυθη κατὰ κόρον ἢ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐπικρατοῦσα μεγάλη ἔλλειψις τῶν βιβλίων.

Καὶ τοιοῦτος ὢν, ὅμως ἔλαβε διαφόρους ἀντικρούσεις, προερχομένας τὰς μὲν ἐκ τῆς παρακολουθούσης εἰς τὴν δόξαν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ἀντιζηλίας, τὰς δὲ ἐκ τῆς ἀχωρίστου εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν καινοτομιῶν δυσαρεσκείας. Νοῦς λαμπρότατος καὶ κρίσις ὀρθωτάτη μετ' ἀπεράντου μνήμης, ἔκαμνε λαμπρὸν πᾶν ὅτι ἐξήρχετο ἐκ τῆς δαιμονίου κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ κατήστραπτε τοὺς ὀφθαλμιῶντας εἰς τὰς ὑψηλὰς θεωρίας τῶν φιλοσοφικῶν καὶ φιλολογικῶν ζητημάτων· ὅτε ἐφιλοσόφει, ἐφαίνετο Ἀριστοτέλης ὁμιλῶν τὰς ἀνεπτυγμένας ἀρχὰς τοῦ Νεύθωνος, ἢ Καρτέσιος Πλατωνίζων κατὰ τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν φωνήν· ἐὰν ἐρρηπτόρευεν, ἤκουες τὸν Δημοσθένην ἐξηγοῦντα τὴν ὑπερφυῆ καὶ οὐράνιον ἠθικὴν τοῦ

ισοῦ Εὐαγγελίου, τὰ δὲ πολυμαθέστατα αὐτοῦ Σχόλια εἰς διάφορα συγγράμματα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἦν ἀναντιρρήτως ὁ Πλούταρχος τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ἀναφαινώμενα βαθμηδὸν διήγειρον τὴν πρὸς αὐτὸν τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους λογίων ἀνδρῶν ἀντιζηλίαν, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀνὴρ οὐκ ἦν « γλυκύθυμος οὐδ' ἀγανάφρων, » ἀντέκρουε νεανικώτερον τὰς κατ' αὐτοῦ προσβολὰς, ἐξ οὗ προῆλθεν ἢ κατ' αὐτοῦ πολλῶν ἀντιζηλιῶν τῆς θύξης αὐτοῦ ἀγανάκτησις· προσεβλήθη κατὰ πρῶτον ἀπὸ τοὺς σπουδαστάς τῆς σχολῆς τοῦ Βαλάνου, ὡς εἰσάγων νέα δόγματα φιλοσοφίας ἀντιβαίνοντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μ' ὅλον ὅτι συνέγραψε καὶ παρέδιδε τὴν Σχολαστικὴν Θεολογίαν· ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Α. Ψαλίδα, ὅτε εἰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κεκαλυμμένον ἔχων τὸ ὄνομα διὰ τοῦ στοιχείου Δέλτα καθήψατο πικρῶς τοῦ Εὐγενίου, ὡς σημειοῖ ὁ Α. Πάριος, ἀλλ' ἀντέκρουσε τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Πάριος, καὶ ὁ ἴδιος Εὐγένιος, ὡς ἀνωτέρω διεξοδικῶς ἀνέφερον. Καθήψατο δὲ ὁ Εὐγένιος τοῦ Βαλάνου σφοδρότερον, ὅτε νομίσας ὁ διδάσκαλος οὗτος, ὅτι ἔλυσε τὸ περίφημον πρόβλημα « Δύω εὐθειῶν δοθεισῶν δύο μέσας ἀναλόγους εὑρεῖν » ἔγραψεν εἰς διαφόρους Ἀκαδημίας τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, καὶ διὰ τῶν μαθητῶν Ν. Ζερζούλη καὶ Γεωργίου ἐδημοσίευσεν αὐτὴν διὰ τύπου εἰς Ἐνετίαν τῷ 1757. Τὸ βιβλίον τοῦτο λαβὼν ὁ Εὐγένιος, ἀναίρεσε τὴν λύσιν δι' ἐπιστολῆς μὲ πλειοτέραν τοῦ θέοντος πικρίαν καὶ αὐστηρότητα, δι' ὃ λυπηθεὶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κοσμάς ἐξέδωκεν, ὡς προεῖπον, τὴν κατ' αὐτὸν ὀνομασθεῖσαν Ἀντιπελαργῆσιν. Ἰποφαίνεται ἔτι ἡ δυσἀρέσκεια καὶ ἀπὸ τὴν ἐξῆς περικοπὴν ἐπιστολῆς τοῦ Κοσμᾶ Βαλάνου πρὸς τὸν Γ. Κρομμύδην, σταλείσης κατὰ τὸ 1801, Ἰουλίου 27 « ἔλαβον..... τὰ τεύχη τοῦ Ζοιρνακίου.....

» συναριθμήσας καὶ αὐτὰ τοῖς βιβλίοις, ἅπερ ἔπεμφαν, ἢ τό-
 » γε οικειότερον εἰπεῖν, οἷς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ κοινοῦ σχο-
 » λείου κατεκόσμησαν, καὶ ἐπλούτισαν οἱ τοῦ μακαρίτου καὶ
 » ἀειμνήστου Ζωσιμᾶ καινωφελέστατοι βλαστοί· εἰ καὶ ὀψέ-
 » ποτε, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον κατόπιν ἑορτῆς ἦκεν ὁ Ζαιρι-
 » κάβιος, ὅτε τὸ κακὸν αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ κατηνάλωται, ὅτε
 » ἡ ἐπληρμένη ὄφρυς καταβέβληται, ὅτε τὸ ψεῦδος κατελέγ-
 » χθη, ὅτε ἡ γοητεία ἐφωράθη, καὶ ὁ ἀγέρωχος καὶ ὑψηλό-
 » φρων Πάππας, ὁ θέμενος τὸν θρόνον αὐτοῦ ὑπεράνω τῶν
 » νεφελῶν, καὶ ὁμοιος εἶναι βουλόμενος τῷ ὑψίστῳ, παππᾶς
 » ὢν, οὐδὲ ὡς παππᾶς ἐνομιάθη. Ἔδει δὲ ταῦτα εἰς φῶς
 » προελθεῖν, ἐν τοῖς χρόνοις τῶν αἰοιδίμων ἐκείνων διδασκά-
 » λων, Βησσαρίωνος φημί, Γεωργίου, Μεθοδίου, Μακαρίου,
 » καὶ τοῦ ἐμοῦ Μπκλάνου, τῶν ζώντων τῷ πνεύματι, καὶ
 » προθύμως ἀθλούντων ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, καὶ εὐτόνως
 » μαχομένων ὑπὲρ πατρίδος καὶ πίστεως, καὶ τὰς τῶν Λα-
 » τίνων καινοτομίας στηλιτευόντων· εἰ γὰρ εἶχον τὰ ὄπλα
 » ταῦτα, ἅπερ ὁ σοφὸς οὗτος ἐκ τῶν ὀπλοθηκῶν τοῦ πνεύ-
 » ματος συνελέξατο, εὐχερέστερον ἂν κατέστρεφον τὸν
 » παππικὸν στρατὸν, καὶ καιριωτέρας ἂν τὰς πληγὰς τοῖς
 » λατινόφροσιν ἐναπέθεντο· ἀλλ' ἔμπης οὐ περιττὰ καὶ νῦν
 » τὰ τεύχη, οὐδὲ ἀσύμφορα· γνώσονται γὰρ καὶ αἱ ἐσόμε-
 » ναι γενεαὶ, τίνες οἱ σχισματικοὶ, τίνες οἱ καινοτομοῦντες,
 » τίνες οἱ παραλλάκται τῆς ἀληθείας, τίνες οἱ κιβδηλεύοντες
 » τὰ τοῦ πνεύματος, οἱ Γραικοὶ, ὡς ἔθος αὐτοῖς καλεῖν
 » τοὺς Ἕλληνας, ἢ οἱ Λατῖνοι; Καὶ ὁ μὲν ἀξιάγαστος Ζοιρ-
 » νικάβιος, τοῦτε ζήλου, καὶ τῆς φιλοπονίας, καὶ τῆς πολυ-
 » μαθείας, καὶ τῆς φιλαληθείας, εὐ οἶδ', ὅτι ὑπὸ πολλῶν
 » θαυμασθήσεται. χάρις δὲ καὶ τῷ σοφωτάτῳ καὶ περιφα-
 » νεστάτῳ ἐν διδασκάλοις κυρίῳ Εὐγενίῳ, τῷ μεταφρά-

• σάντι τὰ ἐκείνου συγγράμματα, χαριζόμενον τοῖς μὴ
 • ἐπαίουςι τὴν τῶν Λατίνων φωνήν, καὶ πρὸς τὸ φῶς τῆς
 • ἐπιγνώσεως τοὺς ἐσκοτισμένους καθοδηγοῦντι, εἰ καὶ... •
 Ἀπέκτησε μεγάλας ἀντικρούσεις καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν
 τοῦ Ἄθωνος, καὶ τὴν Πατριαρχικὴν σχολὴν τῆς Κωνσταν-
 τिनουπόλεως, ὡς προείπομεν, ἀλλὰ δὲν ἐφάνη κανὲν σύγ-
 γραμμα ἐναντίον ἐκ τῶν ἐκεῖσε ἀντιζηλῶν αὐτοῦ· Ἰώσηπ-
 πος ὅμως ὁ Μοισιόδαξ ἔγραψε κατ' αὐτοῦ, ἐλέγξαντος πλα-
 γίως τὴν σύνταξιν φιλοσοφικῶν βιβλίων εἰς τὴν καθομιλου-
 μένην γλῶσσαν διὰ τῆς ἐν τῇ Δογικῇ αὐτοῦ φράσεως (1)
 • Ἐκσυρικτέον ἄρα τὰ χυδαῖστὶ φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλόμενα
 βιβλιδάρια • εἶχε δὲ ἐκδεδομένα ἤδη ὁ Μοισιόδαξ Ἀριθμη-
 τικὴν, νομίζω, καὶ Γεωγραφίαν εἰς τὴν καθομιλουμένην
 γλῶσσαν. Ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα ὁ φθόνος καὶ ἡ ἀντιζηλία
 ὑπεχώρησαν, καὶ ἡ δόξα τοῦ ἀνδρὸς ἐξεχύθη εἰς ὅλα τὰ
 μέρη ὅπου ἦσαν Ἕλληνες· τὰ συγγράμματα αὐτοῦ καὶ πρὸ
 πάντων ἡ Δογικὴ, διαδοθέντα πρῶτον χειρόγραφα, καὶ τυ-
 πωμένα μετὰ ταῦτα ἐξύπνησαν τὸν νοῦν τῆς ὀργώσεως εἰς
 μαθήματα νεολαίας, καὶ παραδιδόμενα ἀπὸ τούτων μαθητῶν
 αὐτοῦ διασπαρέντας εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ κυριωτέρως εἰς
 Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν καὶ Ἠπειρον, ἐνήργησαν τὸ θαυμα-
 σιώτερον ἀποτέλεσμα εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τῆς σπουδῆς
 τῆς φιλοσοφίας, ὥστε θεωρεῖται ὡς παλιγγενεσία τῆς σο-
 φίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκείνη ἡ ἐποχὴ.

Εἶπομεν ὅτι τὰ πρῶτα συγγράμματα συνεγράφησαν παρ'
 αὐτοῦ ἐπι διατρίβοντος εἰς Ἰωάννινα, Ἄθωνα καὶ Κωνσταντι-
 νούπολιν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν εἰς ταῦτα ἐπιγραφῶν, ἀλλὰ τὰ
 γενναιότερα, καὶ τὰ πλείονα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἔγραψε

(1) Προδιατρ. Πρώτ. Σελ. 48.

μετὰ τὴν εἰς Ῥωσσίαν ἀποκατάστασίν του· ἐκεῖ λέγεται μάλιστα, ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ Βιργιλίου, ἐν ᾧ ἐξέπληξεν τοὺς φιλόλογους, δυσἀρέστησε τοὺς ἐκκλησιαστικούς, εἰπόντας, ὅτι δὲν ἀρμόζει εἰς ἐκκλησιαστικὸν τὸ δαπανᾶν τὸν καιρὸν εἰς ἐξωτερικὰ μᾶλλον ἢ ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα, ἐξ οὗ προαχθεὶς ὁ Εὐγένιος ἐδημοσίευσεν τὴν ἐπίσης ὀγκώδη καὶ πολυπόρον μετάφρασιν τοῦ Ζοιρνικαβίου.

Ἐπομεν ἔτι ὅτι κατὰ τὸ 1775 ἐχειροτονήθη ἀρχιερεὺς Σλαβηνίου καὶ Χερσῶνος, καὶ διέτριβεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην· ἐκ δὲ τῶν ἐκδοθεισῶν ὑπὸ τοῦ Γ. Κρομμύδη ἐπιστολῶν φαίνεται, ὅτι διέτριβεν εἰς Χερσῶνα μέχρι τοῦ 1786, ἀλλ' ἀπὸ τὸ 1790—92—97 καὶ μέχρι τοῦ 1806 φαίνεται διατρίβων εἰς Πετρούπολιν· κατὰ δὲ τὴν 10 Ἰουνίου τοῦ 1806 ἀπέθανεν εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, ἀφείκει τὴν ἐπισυναπτομένην διαθήκην, ἐξ ἧς φαίνεται, ὅτι μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοσοῦτων συγγραμμάτων, πάντοτε ἐπιμελῶς ζητουμένων, ἐν ᾧ ἀπέλαυε μεγάλης εὐνοίας παρὰ τῆ Βασιλίσσης Λικατερίνης, καὶ ἀφ' οὗ διήρκεσε τοσαῦτα ἔτη εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν, ἄφησε πολλὰ μετρίαν κκτάσασιν, καὶ ταύτην διέθεσεν ὡς εὐσεβῆς καὶ φιλόκαλος.

ΔΙΛΘΗΚΗ.

† Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ ὑπερευλογημένον καὶ ὑπερένδοξον ἐν ἔτει Σωτηρίῳ αἰε (1805) μηνὸς Ἀπριλίου ἡμέρα 16 ἐπὶ τῆς Θεοφρουρήτου βασιλείας τοῦ παρευσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ῥωσιῶν Ἀλεξάνδρου α'.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ὁ ποτὲ χρηματίας ἀρχιεπίσκοπος Σλαβη-
νίου καὶ Χερσῶνος, ζῶν τε ἔτι καὶ τὸν νοῦν καὶ φρένας ὑγιῶς
ἔχων διατίθημι τὴν διαθήκην ταύτην, ἰδίᾳ χειρὶ γράφων
αὐτὴν καὶ καθυπογράφων, ὅπως ἂν ἢ ἐπὶ παντὸς δικαστη-
ρίου κυρία τε καὶ ἀπαράτρεπτος κατὰ τὰ ἐν αὐτῇ διοριζό-
μενα, ὡς ἐφεξῆς·

Α. Τὰ παρ' ἐμοὶ σωζόμενα δύο πολύτιμα λιθοκόλλητα
ἱερὰ ἐγκόλπια, τὰ τὴν πάνσεπτον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος
παρασταίνοντα, ὧν τὸ μὲν παρὰ τῆς αἰδιόμου αὐτοκρατο-
ρίσεως Αἰκατερίνης Β'. τὸ δὲ παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου αὐτῆς
ἀπογόνου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Α. πανευσπλάγ-
χνως μοι ἐπιχορηγήθησαν, προστεθέντος τούτοις καὶ τοῦ
ἐγκολπίου σταυροῦ τοῦ ἐκ σμαραγδίνων λιθαρίων κεκοσμη-
μένου, ὃν ὡς δῶρον ποτὲ ἔλαβον παρὰ τοῦ πανεκλάμπρου
αὐθέντου Μολδοβλαχίας Ἀλεξάνδρου Ἰωαννίδου τοῦ Μαυρο-
κορδάτου τοῦ Δακῶν προηγεμονεύσαντος· καὶ τὰ τρία ταῦτα
κειμήλια ὁμοῦ, τὰ ἀφιερώνω εἰς προικισμόν τῇ νεοσυστάτῳ
πολιταρχίᾳ τῆς Ἰονικῆς Ἑπτανήσου ἡγεμονίας νὰ τὰ μετα-
χειρισθῇ ἐπὶ συνδρομῇ καὶ συστάσει τῆς ἀνοιχθείσης ἐν αὐτῇ
ἀκαδημίας, καθὼς ἂν ἄριστα οἰκονομήσωσι καὶ διατάσωσιν
οἱ ἐν αὐτῇ ἐπιστατοῦντες καὶ ἐπιτροπεύοντες.

Β'. Ἐκ τῶν δέκα χιλιάδων ρουμβλίων, ἅτινα ἀπόκειται μοι
εἰς τὸν ἐν Πετροπόλει βασιλικὸν μπάκον, διορίζω νὰ δο-
θῶσιν εἰς τὸ ἐν τῷ ἀγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος σχολεῖον, τὸ
κατὰ τὸ Βατοπέδιον ἐστηριγμένον 1000 ρουμβλία. ὁμοίως
δὲ εἰς τὸ σχολεῖον τὸ ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ ἕτερα ρουμβλία
1000· ὧν ὁμοῦ ἄθροισμα γίνονται ρουμβλία 2000.

Δ'. Διορίζω εἰς τὸν ἐν Κερκύρα περιβλεπτον ναὸν τοῦ
ἀγίου καὶ θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος 1000 ρουμβλία· ἐξ ὧν
διὰ τῆς πιστῆς οἰκονομίας τῶν ἐν αὐτῇ κατὰ καιρὸν ἐπι-

τροπευόντων, νὰ λαμβάνη κατ' ἐνιαυτὸν βούβλια 50 ἢ 60 εἰς τις ὁποιοσοῦν ἱεροδιδάσκαλος ἐκκλησιαστής, διὰ νὰ κηρύττῃ ἐπ' ἁμβωνος ἐν δυοὶ τεταγμέναις τοῦ ἔτους, μίαν εὐαγγελικὴν κατηχητικὴν καὶ ἠθικὴν ὁμιλίαν, πρὸς ὠφελειαν πνευματικὴν τῶν πιστῶν τῶν εἰς τὴν ἀκρόασιν συναθροισμένων. Ἀπαραλλάκτως δὲ θέλω νὰ δοθῶσι καὶ εἰς τὴν ἐν Ζακύνθῳ ἐκκλησίαν τὴν ἐπιλεγομένην φανερωμένην ἐν τῇ ἄμμῳ ἐπὶ τῷ αὐτῷ εὐαγγελικῷ ἔργῳ, πρὸς τὸ αὐτὸ τῶν πιστῶν πνευματικὸν ὄφελος· γίνονται καὶ αὐτὰ ὁμοῦ βούβλια ἅμα 2000.

Δ'. Διορίζω νὰ δοθῶσιν εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ζωοδόχον Ἅγιον Τάφον, καὶ εἰς τὸ Σινᾶ Ὄρος, καὶ εἰς τὴν ἐν Πολτάβα τῆς Ῥωσσίας Σ. Μονὴν τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ, καὶ εἰς τὴν ἐν Ταῦγαρνὸκ ὁμοίως βῶν Γραικῶν καὶ ἐκεῖνην, ἐν ἐκάστῳ τῶν εἰρημένων τόπων ἀνὰ βούβλια 100.

Ε'. Εἰς τὸν ἐντιμότατον κύριον Λαυρέντιον Παραμυθιώτην τὸν νῦν ἐν Βενετίᾳ διάγοντα, ὡς εἰς θεῖον ἡμῶν ἐξ ἀγχιστείας ἀφίνω βούβλια 1000.

Ϛ'. Εἰς τοὺς τρεῖς ἀταδέλους Βαλσάμου, υἱοὺς τοῦ ποτὲ Σπυρίδωνος Βαλσάμου, τοῦ χρηματίσαντος βαγκιωνάτου τῶν Κορυφῶν Γενεράλ Κουερίνου ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὸν ἐκείνου πρωτεζάδελφον υἱὸν τοῦ Γ. Βαλσάμου τοῦ ἱατροῦ Δημήτριον Βάλσαμον, τὸν νῦν ἐν τῷ Ῥωσσικῷ στόλῳ τῆς Μαύρης Θαλάσσης ὀφφικιᾶλον καὶ καθαλιέρον ἀφίνω 500 βούβλια εἰς ἓνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν.

Ζ'. Εἰς τὸν πιστὸν οἰκονόμον τοῦ ὀσπητίου μου (ἐὰν ἕως τέλους τοιοῦτος φανῇ) κύρ Θεοδόσιον Γιενέγγον τὸν ἐν τῇ Πετροπολικῇ ἀκαδημίᾳ τῶν τεχνῶν ἀναγεγραμμένον περιδέξιον ζωγράφον, παρεκτὸς τῶν ἄλλων βοηθημάτων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἔλαβεν ἀφίνω βούβλια 500.

Η. Εάν τὰ ἀνωτέρω καταγραφέντα καὶ διορισθέντα ὀκτακισχίλια βούβλια ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ τῶν ἐν τῷ βασιλικῷ μπᾶκφ ἀποκειμένων μοι δεκάκις χιλίων, τὰ ὑπόλοιπα δισχιλία βούβλια διορίζω νὰ μερισθῶσιν εἰς μέρη δύο, καὶ ἐξ αὐτῶν τὰ μὲν 1000 νὰ διανεμηθῶσιν εἰς ἐνδεεῖς καὶ πτωχοὺς, τὰ δὲ ἄλλα 1000 νὰ ἐξοδευθῶσιν εἰς τὴν κηδεῖαν μου καὶ εἰς τὸν ἐνταρτισμὸν μου.

Θ'. Τὰ διάφορα ἀργυρᾶ ἢ τυχόν καὶ χρυσᾶ σκευὴ τε καὶ κειμήλια (δείγματα τῆς ἐμῆς ἀφροσύνης καὶ ματαιότητος) θέλω νὰ πωληθῶσιν ἅπαντα, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν συναχθησόμενα χρήματα νὰ διαμερισθῶσιν καὶ αὐτὰ εἰς βοήθειαν πτωχῶν τε καὶ ἐνδεῶν προσώπων, ἐν ἀνάγκαις καὶ στενοχωρίαις εὐρισκομένων, κατ' ἀναλογίαν τῆς χρείας τῶν.

Ι. Ἡ λοιπὴ, ἣτις ἂν εὑρεθῇ παρ' ἐμοὶ πραγματικὴ συσκευὴ καὶ περιουσία, ἢ πρὸς οἰκιακὴν διακόσμησιν, καὶ πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ περιβολὴν, καὶ ἱματισμὸν καὶ ἐνδυμασίαν βαρυτέραν ἢ λεπτοτέραν, ἢ πρὸς τινὰς ἄλλας χρήσεις συμβάλλουσα, ἐπιθυμῶ νὰ διαδοθῇ πᾶσα ἢ βῆθεισα συσκευὴ εἰς τοὺς τῆς ἱερᾶς ταύτης Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκου ἐπονομαζομένης Μοναστᾶς, ἀγαπητοῦς μου πατέρας καὶ συναδελφοῦς, ἀνωτέρους τε καὶ κατωτέρους, γινομένης τε τῆς διανομῆς ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐκάστου τάξιν τε καὶ κατᾶστασιν, κατὰ τὴν σύνεσιν καὶ κρίσιν ἐκείνου, ἢ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ὁ προστάτης καὶ κηδεμὼν τῆς σεβασμιωτάτης μονῆς ταύτης εὐδοκῆσει νὰ διορίσῃ διαμεριστὰς τῶν τοιούτων καὶ διανομέας.

ΙΑ. Τὰ νῦν ἐμοὶ ὀλίγα βιβλία ἐν ὁποιαδήποτε διαλέκτῳ, ἀποτεθεῖτωσαν εἰς τὴν ἐνταῦθα βιβλιοθήκην τῆς Νεουσιακῆς ἀκαδημίας· πλὴν ἂν τύχῃ τι δανεισθῆν μοι παρά τισι καὶ μὴ φθάσαν ἀποδοθῆναι, τὸ ὅποιον εὐλόγως πρέπει νὰ ἀπο-

στραφή εἰς τὸν δανείσαντα. Ὅσα δὲ χειρόγραφα ἢ φιλοπονήματα ἐμὰ, ἢ μεταφράσματα ἢ σημειώματα, θέλω νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὸν ἐν Μόσχᾳ διατρίβοντα Ζώνη Ζωσιμᾶν, διδούς αὐτῷ ἐξουσίαν σὺν τοῖς ἀγαθέλοις αὐτοῦ, νὰ τὰ μεταχειρισθῶσι καὶ οἰκονομήσουν ὡς θέλουσιν, ἐκ πείρας ὧν πεπληροφορημένος, ὅτι προθυμότερα καταγίνονται εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν τῶν ὁμογενῶν αὐτῶν ἐπίδοσιν. (*)

IB'. Ἐπιθυμῶ διὰ νὰ γραφθῶσιν ἐπὶ τῆς πλακῆς τοῦ τύμβου μου τὰ ἐφεξῆς ἐξ στιχίδια ταῦτα·

Ἦς ἔθεν; ἐκ γῆς νῦν δ' αὖ, εἰς γῆν ἑδ' ἐπανῆλθεν.
 Εἰς ἱπναστρέφας λήψομαι ἦν εἶπον.
 Καὶ δὴ, εὐ βροτῆς, ἀλλ' ἐξῆς ἔσομ' ἀμβροτος αἶεν.
 Εὖτε Θεὸς καλέσει, γῆς ἐπανειρόμενος.
 Πεύθει, δε γνομῆν; σαυτῷ τί τοδ' ἀρα μελήσει;
 Ὡς σῦτε τύος ἐση, τούτῳ μάλῃμ' ἐχέμεν.

Ἐπὶ πᾶσιν ἐξελεξάμην ὡς ἐμοῦ ἐπίτροπον καὶ προστάτην τὸν πανιερώτατον ἐν ἱεράρχαις Κύριον Ἀμβρόσιον τὸν Μητροπολίτην Νοβογοροδιάς καὶ Πετροπόλεως καὶ Συνοδίας Πρόεδρον, τὸν ξενοδοχῆσαντά με καὶ ἀδελφικῶς περιποιησάμενον διὰ τετραετίας ἤδη ἐν τῇ βασιλικῇ ταύτῃ Νευσιακῇ Λαύρᾳ, ἐλπίζων καὶ ἐπιθαρρῶν, ὅτι ὡσαύτως ἐπιμεληθήσεται καὶ ὑπὲρ τῆς εὐτελοῦς ἐκπληρώσεως τῆς παρούσης μου διαθετικῆς διατάξεως.

Προσέτι προστρέχω εἰς σύμπασαν τὴν ἀγιωτάτην διοικητριαν ῥωσικὴν σύνοδον, ἐπικαλούμενος ἱκετικῶς καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπιδιοκίμασίαν τε καὶ ἀντίληψιν κατὰ τὸν σκοπὸν μου,

(*) Σημείωσαι, ὅτι διάφορα τούτων προέκυψαν εἰς φῶς διὰ τοῦ τύπου ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας καὶ ἐν Βενετίᾳ, φιλοτιμῶ δαπάνη τῆς γενναίας ἀγαθελφότητος τῶν αὐτῶν Κυρίων Ζωσιμῶδων.

ἵνα καθὼς προσεδέχθη με ζῶντα, καὶ ἤξιώσέ με τῆς αὐτῆς εὐνοίας καὶ χάριτος, οὕτως ἐμοῦ καὶ τελευτήσαντος, μὴ ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον αὐτῆς ἀπὸ τοῦ παιδὸς αὐτῆς, μηδ' ἐν τῷ μεταστῆναι τῆς ψυχῆς μου ἀπὸ τοῦ ἀθλίου σκηνώματος τῆς μακρᾶς μου παροικίας ταύτης, ἐγκαταλείπη με, ἀλλ' ἐφοδιάσασά με διὰ τῶν εὐπροσδέκτων καὶ θεοπειθῶν αὐτῆς εὐχῶν, ἐπιβεβαιωσάτω καὶ τοὺς ἐν τῇ παρούσῃ μου διαθήκῃ ὄρους τε καὶ σκοποὺς, ἵνα ἡ τελευταία μου βουλή καὶ γνώμη τύχῃ τῆς πληρεστάτης ἐκβάσεως.

Αὕτη ἡ ἐμὴ κυρία καὶ καθολικὴ θέλησις ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἐνώπιον παντὸς κριτηρίου καθεστῶτος ἐπὶ τῆς γῆς· οὕτως ἐγὼ βούλομαι οὕτως εὐδοκῶ καὶ εὐαρεστοῦμαι, καθὼς αὐτοκινήτως νῦν καὶ ἰδιοχείρως ὧδε γράφω καὶ καθυπογράφω, προσεπικυρῶν τὰ γεγραμμένα καὶ διὰ ἐπιτυπώσεως τῆς σφραγίδος μου. (Ἰπογραφή.)

Ὁ πρῶτον χρηματίσας Ἀρχιεπίσκοπος Σλαβῆνιου καὶ Χερσῶνος, ὁ ταπεινὸς καὶ ἁμαρτωλὸς ὑπὲρ πάντα ἄνθρωπον, **ΕΥΓΕΝΙΟΣ**, ὁ ἐκ προγόνων ἐπονομασθεὶς **ΒΟΥΓΑΓΑΡΙΣ**.

Ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ διαθήκῃ περιεχομένου ἐπιταξίου εὐρέθη εἰς τὰς σημειώσεις τοῦ Παρίου καὶ τὸ ἐξῆς·

Πένθιμον εἶμα, θύγατρες! μελαμβασίς οὐκέτι φάρος.
 Ἄγλαον, οὐδέ γ' ἐγὼν, οὐδ' ὑμεῖς Ἄδριάδες.
 Ἑλλάς ἐγ' ἀφώνισσα· δυσάμμορος, αἰνὰ παθεῖσα.
 Ἐλπίδα τὰν πολλὰν φεῦ! ἀποβαλλομένα.
 Νῆξ' στυγερὰ με κάλυψεν, ἰὼ νᾶσι! Σχερία πένθει.
 Εὐγενίου λαμπρῶν δυσομένων φαίων.

Ἄλλὰ καὶ ὁ φίλος τοῦ αἰοδίου Εὐγενίου Κρομμύδης οὐκ ἀφῶς ἐστιχούρησε τὰ ἐξῆς στιχίδια·

Εὐγένιος θάνεν, αἱ! φάν χθές *) τινες ὡς εὐλιγώρες.
Τοίους γὰρ θνήσκειν οὐκ ἐπίτοκα λέγειν.

Οὐκ ἔθαν' Εὐγένιος λέγ', ἰαύαι δ' ἱερὸν ὕπνιον,
Χεῖλα σὺν βᾶ μύσας, βλύζ' ἄ πρὶν ἀμβροσίην.

Εὐγενίσιο νέκον κεύθει τάφος· Εὐγένιον δ' οὐ
Οὐπερ αἱ εὐγενές ῥήσις ἀθάνατοι.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ βίου τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνδρός,
καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῶν συγγραμμάτων, δι' ὧν ἐπλούτισε
τὸ γένος ἡμῶν, ἀφείς ὀλόκληρον ὀπλοθήκην πνευματικὴν εἰς
τοὺς εὐσεβεῖς πρὸς τοὺς κακοδοξοῦντας τῶν χριστιανῶν, καὶ
γενόμενος ἀρχηγὸς καὶ τελειοποιητὴς τῆς διδασκαλίας τῶν
ὀρθῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων, καὶ τῆς μετὰ κρίσεως βα-
θείας φιλολογίας. Ἡ δὲ εἰκὼν αὐτοῦ ἐτυπώθη μὲν πρὸ χρόνων
καὶ ἐτέθη ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Λογικῆς αὐτοῦ, εὐρίσκεται δὲ ἤδη
ἄλλη εἰς τὴν ἐνταῦθα εὐρισκομένην μικρὰν συλλογὴν εἰκόνων
καὶ ἄλλων περιέργων τελειότερα, καὶ ὁμοιωτέρα κατὰ τὰς
πληροφορίας πολλῶν, δοθεῖσα παρὰ τοῦ αἰοιδίμου Κυβερνή-
του εἰς τὴν τότε πρῶτον συστηθεῖσαν δημόσιον βιβλιοθήκην.

*) Ἐν Νίκῃ 10 Ἰουνίου 1806 ἔτους.

Σοφίας τῶν Ἑλλήνων τοῦ παρόντος αἰῶνος διασάφους
περὶ τοῦ ποῦ Παράδεισος, καὶ ποῦ Κόλασις, καὶ τί
ἔστι ταῦτα.

Εἶδον τὸ ἐρώτημα ὅπου ἐρωτᾶτε περὶ τῶν ψυχῶν τῶν δι-
καίων μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν, εἰς ποῖον ἄρα γε παρά-
δεισον εὐρίσκονται, καὶ περὶ τούτου συντόμως ἀποκρίνομαι.

Ὅτι ἡ μετὰ Θεοῦ ἔνωσις τῶν δικαίων καὶ ἀτελής πρὸ τῆς
κρίσεως, τελεία δὲ μετὰ τὴν ἐσομένην κρίσιν προσδοκωμένη
ἀπόλαυσις τῆς μακαριότητος καὶ δόξης, αὐτὴ λέγεται καὶ
παράδεισος, αὐτὴ καὶ οὐράνιος βασιλεία, αὐτὴ καὶ χάρις
Θεοῦ, καὶ τόπος φωτεινός, « φῶς δικαίων διὰ παντός, καὶ
παρὰ Κυρίῳ εὐρήσουσι χάριν καὶ δόξαν » τόπος γλοερός, τό-
πος ἀναπαύσεως, τόπος εἰρήνης· « οἱ δὲ εἰσὶν ἐν εἰρήνῃ » ὅλα
αὐτὰ τὰ ὀνόματα δηλοῦσιν ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν, ἡμεῖς τὴν κατάστασιν τῶν ψυχῶν
πρέπει νὰ διακρίνωμεν ὄχι τὴν τοποθεσίαν· κυρίως νὰ εἰπώ-
μεν, ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἐν τόπῳ, διότι εἶναι αὔλος καὶ ἀσώματος
φύσις, καὶ ὄχι σῶμα ὅπου νὰ χρειάζεται καὶ ποῦ νὰ στη-
ριχθῆ, καὶ ποῦ νὰ καθίσῃ, καθὼς ἔχουσι χρεῖαν τὰ σώματα·
ὁ τόπος τῆς ψυχῆς μετὰ τὸν θάνατον εἶναι ἡ κατάστασις, εἰς
τὴν ὅποιαν ἤθελεν εὐρεθῆ, ὅταν ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὸ γερὸν
σκήνωμά της· εὐρέθη ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πίστει, ἐν μετανοίᾳ καὶ
ἐξομολογήσει, ἐν χάριτι Θεοῦ δεδικαιωμένη; βεβαιωτάτη εἶναι
καὶ κατὰ πάντα τρόπον πεπληροφορημένη περὶ τῆς μελλού-
σης τελείας ζωῆς καὶ δόξης: ἠξεύρει τὴν τάξιν της, αἰσθά-
νεται τὴν μακαριότητά της, καὶ ἔχει τὸν ἀβραβῶνα τῆς τε-
λείας ἀπολαύσεως, φωτιζομένη παρὰ Θεοῦ, δοξαζομένη, ἀνα-

πανομήνη, χαίρωσα, ἀγαλλιῶσα, μακαρία τρώντι καὶ πρὸ
 τῆς τελείας μακρυότητος, ἀζιοῦται θείας ἐμφάσεως, ἀνάπτει
 μὲ τὰς γλυκυτάτας φλόγας τῶν θείων ἐρώτων, συνόμιλος
 μὲ τοὺς ἀγγέλους, συνοδευμένη μὲ τοὺς Προφήτας, καὶ Ἀπο-
 στόλους, καὶ μάρτυρας, καὶ μὲ ὅλον τὸν χορὸν τῶν δικαίων,
 φαιδρύνεται, σκιρτᾷ, ἀναπαύεται· ἰδοὺ ὁ οὐρανός, ἰδοὺ ὁ πα-
 ράδεισος, ἰδοὺ ἡ βασιλεία, ἰδοὺ ἡ δόξα, ἰδοὺ τὸ φῶς, ἡ ἀνα-
 ψυχῆ, ἡ γλῶσση, ἡ ἀνάπαυσις, ἡ εἰρήνη, πᾶν ἀγαθόν· ἀλλ'
 εὐρέθη ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐνῶ ἀπῆλθε τοῦ βίου, εἰς τὸ σκότος
 τῆς ἀσεβείας, καὶ κακοδοξίας, εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀπονοίας
 καὶ ἀπογνώσεως, ἐκπεπτωκυῖα τῆς θείας χάριτος μὲ τὸ βάρ-
 ρος τῶν ἀνομιῶν τῶν πρὸς θάνατον· οὐαὶ εἰς αὐτὴν βεβαιω-
 μένη τότε εἶναι· καὶ αὐτὴ ἡ ἀθλία περὶ τῆς μελλούσης κατα-
 δίκης, ἤξεύρει καὶ αὐτὴ τὴν τάξιν τῆς, γνωρίζει καὶ αὐτὴ
 τὴν ἀθλιότητά τῆς, καὶ ἔχει τὰ προοίμια τῆς τελείας κατα-
 κρίσεως, σκοτιζομένη, μακρὰν τοῦ Θεοῦ ἀπεδῆμιμένη, ταλαι-
 πωρουμένη, θλιβομένη, ἀδημονοῦσα καὶ τρέμουσα, παναθλία
 τρώντι καὶ πρὸ τῆς τελείας κολάσεως, ἀμέτοχος πάντῃ θείου
 φωτισμοῦ, καὶ ἄμοιρος θείας ἀγάπης, πλήρης φόβου, πλήρης
 φρίκης, ἐνάριθμος μὲ τοὺς θαίμονας, συναναστρεφομένη μὲ
 τοὺς ἀθέους καὶ ἀσεβεῖς, καὶ μὲ τοὺς υἱοὺς πάντας τῆς ἀπω-
 λείας, κατηφῆς, σκυθρωπὸς, ἀγωνιῶσα, τρέμουσα· ἰδοὺ ὁ
 ἄδης, ἰδοὺ τὰ σκηνώματα Κηθάρ· ἰδοὺ ἡ κάκωσις, ἡ ταλαι-
 πωρία, ἡ ὀδύνη, ἅπαν κακόν· ἠμπορεῖ νὰ εὐρεθῆ μία ψυχὴ
 ἀπὸ τὰς πρώτας, καὶ μία ἀπὸ τὰς δευτέρας, καὶ αἱ δύο ἅμα
 κατὰ τὸ αὐτὸ, καὶ (νὰ εἰπῶμεν ἔτζι) εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν
 τόπον. τί διὰ τοῦτο; πάλιν ἡ πρώτη διὰ τὴν κατὰστασιν
 τῆς εὐρίσκειται μακαρία, καὶ ἐν οὐρανῶ· πάλιν ἡ δευτέρα δυ-
 συχῆς καὶ ἀθλία, καὶ ἐν ἄδῃ· πάλιν ἐκεῖνη ἐν τοῖς κόλποις
 τοῦ Ἀβραάμ, δηλ. εἰς ἄνεσιν· πάλιν αὐτὴ εἰς τὰ βάθη τῆς

γένης. δηλ. εἰς κάκωσιν, καὶ ὁμοῦ ἀν συνέλθωσιν, ἡ διαφορὰ τῆς αὐτῶν καταστάσεως τὰς διακρίνει καὶ τὰς χωρίζει, καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μέγα καὶ φοβερὸν ἐκεῖνο χάσμα, ὅπου ἀκούομεν εἰς τὴν παραβολὴν « μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστῆρικται, ἵνα οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνανται, μήτε οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσι. » Τί κάμνει, ὁ τόπος καθ' ὃ τόπος; τίποτε. Ἄδὰμ ἦτον εἰς τὸν παράδεισον πρὶν φάγη ἐκεῖνον τὸν πικρὸν καρπὸν ἦτον καὶ ἀφοῦ τὸν ἔφαγε πρὶν ἐξορισθῆ· πλὴν πρὸ τῆς βρώσεως ἦτον καὶ αὐτὸς εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ὁ παράδεισος ἐδικὸς του, ὅθεν ἦτον κυρίως εἰς τὸν παράδεισον· μετὰ τὴν βρῶσιν ἦτον μὲν πρὸς ὀλίγον ἔτι εἰς τὸν παράδεισον, ἀλλὰ καθ' ὃ ἀλλότριος καὶ ξένος ἦδη τοῦ παραδείσου, ἦτον ἐν τῷ παραδείσῳ χωρὶς καὶ ἦναι κυρίως εἰς τὸν παράδεισον· οἱ Ἄγγελοι εἰς τὸν παράδεισον εἶναι, καὶ ὅταν ἦναι ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Ἀβραάμ, ἐν τῇ δροῦ τῇ Μαμβρῆ, καὶ ὅταν ἦναι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Λὼτ, ἀνάμεσα εἰς τὰ Σόδομα· οἱ Διάβολοι ἐξ ἐναντίου εἰς τόπον καταδίκης εἶναι, καὶ ὅταν κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἐνοχλῶσιν ἕνα ἀνθρώπον, καὶ ὅταν κατὰ θεῖαν ἄδειαν εἰσέρχονται μέσα εἰς τῶν Γαδαρηνῶν τοὺς χοίρους· ὅπου καὶ ἀν τύχωσιν, καὶ ἐκεῖνοι φέρουσι μαζὴ τῶν τὴν μακαριότητά των, καὶ οὗτοι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀθλιότητα· ὁ τόπος ὅθεν τοὺς διακρίνει, ἀλλ' ἡ κατάστασις· κατάβασον πρὸς ὀλίγον ἕνα ἄγγελον εἰς τὴν γένναν, ἀνάβασον ἕνα διάβολον εἰς τὸν ἐμπύριον, φυλάττοντας εἰς ἐκεῖνον τὴν ἔγγονον δούξαν, εἰς τοῦτον τὴν σύνοικον καταδίκην· ἔχεις ἐκεῖνον ἄγγελον φωτός, καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰ σκότη τοῦ ζοφεροῦ Ταρτάρου· ἔχεις τοῦτον ἄγγελον σκότους, καὶ ἀνάμεσα εἰς τὴν ἀγλήν τοῦ ωρανοῦ φωτός· ἀκούομεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωβ, ὅτι μίαν ἡμέραν παρεστάθησαν Ἄγγελοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ θρόνου, καὶ ὁ Διάβολος ἐν μέσῳ αὐτῶν.

τῶν, ἀλλὰ τί παρά τούτο; μήπως ὁ Διάβολος εὐρέθη νὰ ἦναι ἀνάμεσα εἰς τὰς χορείας τῶν Ἄγγελων ἔμπροσθεν τοῦ θρόνου τῆς θείας μεγαλειότητος; μήπως, λέγω, ἔπαυσε νὰ ἦναι τότε Διάβολος; ὄχι, ἦτον καὶ τότε καὶ ἐκεῖ πάλιν ἐν καταδικῇ· πάλιν δαυλὸς τοῦ ἀσθέστου Ταρτάρου, καθὼς οἱ Ἄγγελοι πανταχοῦ καὶ πάντοτε λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, καὶ τοῦ οὐρανοῦ πυρὸς καθαρόταται φλόγες· ἐκ παλαιᾶς παραδόσεως ἀκούεις παραστατοῦντα εἰς τὰ ἀριστερά σου ἓνα ἄγγελον πονηρὸν, ἀκούεις ἐπιστατοῦντα εἰς τὰ δεξιὰ σου ἓνα ἄγγελον ἀγαθὸν· ὁ τόπος εἶναι σχεδὸν ὁ αὐτός· μὰ εἰς τὸν ἓνα τὰ δεξιὰ σου εἶναι παράδεισος, καὶ οὐρανὸς, καὶ εἰς τὸν ἄλλον τὰ ἀριστερά σου εἶναι γέεννα, καὶ ἄδης.

Αὕτη εἶναι περὶ τούτου ἡ ἀληθεστάτη καὶ ὀρθόδοξος γνώμη· τόπους ἡ Ἐκκλησία μας ἐννοεῖ τὰς διαφόρους τῶν ψυχῶν μετὰ θάνατον καταστάσεις, καὶ τόπους διωρισμένους· καὶ καθαρά ἡ πίστις μας δὲν ἠθέλησε νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ λέγουσα ἐδῶ, ἢ ἐκεῖ, εἰς τρόπον ὅτι μὲ ἀκριβῆ εἶδησιν τὰ τοιαῦτα νὰ ἠξεύρωμεν· διὰ τούτο οὔτε ἠκούσθη ποτὲ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ νὰ διδάσκῃ τὰ τέκνα τῆς, ὅτι εἶναι ἓνας τρίτος τόπος καθάρσεως, καὶ ὅτι ἀνάπτει ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἐν πῦρ καθαρτήριον· ὅτι ἐγὼ τὸ ὀνομάζω περισσύτερον ἐν χωνευτήριον ὅπου δουλεύει τὸ χρυσάφι διὰ νὰ γεμίξῃ τοὺς θησαυροὺς ἐκείνων ὅπου τὸ ἐφεῦρον.

Ταῦτα περὶ τούτου, ἀγαπητὲ, ὅσον ὁ Θεὸς μὲ ἐφώτισε, καὶ αἱ ἄλλαι ὑποθέσεις ὅπου ἔχω μὲ ἐσυγχώρησαν νὰ γράψω· σὺ δὲ, φίλτατε, ἔχε τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἐλπίδα του ἐφ' ὅλης τῆς ζωῆς σου, καὶ πληροφορούμενος, ὅτι εἶναι παράδεισος, καὶ ὅτι εἶναι κόλασις, μὴ φροντίσης παρὰ πολλὰ νὰ μάθῃς ποῦ εἶναι ὁ παράδεισος αὐτός, καὶ ποῦ ἡ κόλασις, καὶ ποῦ ὁ τόπος ἰδίως, εἰς τὸν ὁποῖον μετὰ θάνατον συνάξον-

και αι ψυχαι· τα τοιαυτα ειναι περιεργειαι οπου δεν συντε-
λουν εις σωτηριαν· πιστευε μονον, οτι ειναι, και μη ερευνα
που ειναι, και πιστευων φοβου, και φευγε το εν, ελπιζε και
κυνηγα το αλλο, ουτω πιστευε και σωθησῃ· αμην.

*Ἐπιστολὴ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου πρὸς τὴν Ἀρχιεπι-
σκοπὸν Σλαβωνίου καὶ Χερσῶνος, σταλεῖσα εἰς Τριέ-
στι πρὸς ἀναίρεσιν φληνάφου τιγὸς καὶ δυσσεβοῦς.*

Τῷ Δεῖνι χαίρειν.

Ζηλῶν ἐζήλωσας ἐπὶ τῷ οὐδέν τι κατ' ἐμοῦ μᾶλλον, ἢ
κατὰ τῆς εὐσεβείας (οὐκ οἶδ' ὑπό τινος, οὐδὲ γὰρ ἐδήλωσάς
μοι) προεξενεχθέντι ἐκείνῳ γράμματι, ὃ μετὰ τῆς ἀπὸ κς'
Μαΐου ἐπιστολῆς σου, περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος μηνὸς
ἔλαβον· ἀνέγνων οὖν καὶ τὸ σὺν, καὶ τὸ ἐκείνου· καὶ σὲ μὲν
ἀγαπητὴ διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ζῆλον ἀπο-
δέχομαί τε καὶ ἄγαμαι, ἐκείνον δὲ διὰ τὴν κατὰ τῆς εὐσε-
βοῦς ἡμῶν πίστεως λυσιπώδη καὶ μανικὴν καὶ δύσθεον γλωσ-
σαλίαν, ὡς εἶκος, ἀποπτύω, καὶ ἀποστρέφομαι. Τί ἄρα ὁ
τοὺς λήρους γράψας ἐκείνους, νέος τάχα, ἢ γέρον, ὁμογενῆς,
ἢ ξένος, σωφρονῶν, ἢ τὰς φρένας σεσαλευμένος, ὁποῖου ἐπαγ-
γέλματος, τάξεως, καταστάσεως; πάντως μαθητῆς τις φαίνε-
ται, καὶ ἀκόλουθος, καὶ θιασώτης τῶν καθ' ἡμᾶς λεγομένων
(α) Λιβερτίνων τούτων καὶ Θεϊτῶν (β) ὅστις κατὰ τὸ μέτρον

(α) Λιβερτίναι εἶναι εἰ παρὰ Γερμανοῖς ἐλεύθερα πνεύματα καλούμενοι·
λέγονται δὲ ἐκείνοι ὅπου ἐλευθέρως φέρονται κατὰ τῆς θείας Γραφῆς, ἐλευθί-
πως τε περὶ τῆς θρησκείας φρονούσαι.

(β) Θεϊταί λέγονται ἐκείνοι ἑσθ' ἀλλοῦ ἐν ὄν ἔξω τούτου τοῦ κόσμου.

τῆς δυνάμεώς του, καὶ τῆς ἀγγινοίας του, ἐκ τῶν περιφερα-
 μένων ἀποτροπαίων τε καὶ δυστήνων βιβλιαρίων, ἐν οἷς ἐν-
 διατρίβει, καὶ ἐντροφῆ, συλλέξας ἔνθεν κακῶθεν καὶ ἀναμα-
 ξάμενος τὰς τοιαύτας ἀδολεσχίας, φιλοτιμεῖται νὰ τὰς δη-
 μοσιεύσῃ, ὡς ἐπινοήματα ὑψηλὰ καὶ θαυμάσια ἐξαιρέτου σο-
 φίας καὶ γνώσεως· ἀλλ' ἐγὼ οὐδὲ νὰ μάθω ποιῶ τὸν γράψαντα
 προσωπικῶς, τοσοῦτον μόνον ἐρῶ περὶ αὐτοῦ τὸ τοῦ Φερεκύ-
 δου = χωρτὶ δῆλον = ὅτι δηλ. φθειρισῶ, καὶ ψωρισῶ, καὶ ὅλος ὅλος
 διέφθαρται ὁ ταλαίπωρος, καὶ διὰ τοῦτο κατοικτεῖρω καὶ
 ταλανίζω τὸν ἐλσεινὸν ἄνθρωπον, ὅστις ποτὲ καὶ οὗτός ἐστι,
 καὶ δακρύων μᾶλλον καὶ θρήνων αὐτὸν ἠγοῦμαι ἄξιον, ἢ
 ἐλέγχων ἀνασκευαστικῶν, καὶ ἀποκρίσεων, καὶ οὐδὲ θαυμάζω
 ἐν τοῖς τοιούτοις αὐτοῦ φρονήμασι. Τὶ θαυμαστόν, εἰ τοιούτος
 ὢν, τοιαῦτα καὶ ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ
 προεξάγει κειμηλία; Τί νέον, ἂν ἐκ τοῦ σαπροῦ δένδρου σα-
 προὶ καὶ οἱ καρποὶ οἱ ἀποφερόμενοι; τί ἄντις ἤλπιζεν ἄλλο
 ἀπὸ καχεκτικοῦ καὶ διεσφορότος στομάχου καὶ στόματος,
 εἰμὴ τοιαῦτα βορβορώδη τε καὶ δυσσώδη καὶ βδελυρὰ ἐξε-
 ράσματα; ἀλλὰ καταφοραὶ εἰσὶν ἀπλαῖ αὗται, ἐρεῖς, καὶ ὑ-
 θρεῖς, καὶ ἤθελες τινὰ πρὸς τὰ ὑπ' ἐκαίνου γραφέντα παρ' ἐμοῦ
 ἀπάντησιν ἄπαγε· τοῦτο ἐγὼ τὸ κρίνω ἀσυντελὲς καὶ πε-
 ριττὸν πάντῃ καὶ μάταιον πολλῶν ἕνεκα.

Ἄ. Μὲν καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς γράφει, καὶ ἐκ τοῦ στύλου, ἦτοι
 τοῦ τρόπου, καθ' ὃν γράφει, βλέπω εἰς αὐτὸ τὸ ἀνθρωπάριον
 μίαν ὑπέρογκον ἀλαζονείαν, ἓνα ὑπερβάλλοντα τύπον, ἠνω-
 μένον μετ' ἄκρας ἀπαιδευσίας, καὶ τόλμης, καὶ θρασύτητος·

αἰτιῶν τε αὐτοῦ, ἐκ μόνου τοῦ νοῦ ἐγνωσμένον, τὴν ἀγίαν δὲ Γραφὴν κατα-
 φρονούντις, πλάσματα καὶ ἐφευρέσεις ταῦτα ἠγοῦμενοι, ὡσαύτως καὶ τὴν
 θρησκείαν.

καὶ τῶν οὕτω διακειμένων δύσκολον εἶναι, ἵνα μὴ εἶπω ἀδύνατον, εἴτι καὶ ἂν εἶποις, νὰ συστειλῆς τὸ φύσημα, νὰ ὑποχαλάσῃς τὸν ὄγκον, νὰ κατακλάσῃς τὰ φρόνημα· αὐτὸς φαντάζεται ἓνας Βολιγγθρόγγχιος, ἓνας Βολτάριος, ἓνας Ἰριγιένης, ἓνας Φουσσός, Βαῖλος, ἢ Σπινοζας, Πορφύριος, ἢ Κέλσος· ἓνας εἰς ἓνα λόγον ἀπὸ τὰ μεγάλα καὶ ἐξάκουστα ἐπὶ δυσσεβεῖα ὀνόματα· αὐτὸς θέλει νὰ φραγῆ, ὅτι εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς Τιτάνας ἐκείνους τοὺς μυθικοὺς, ὅπου ἐδοκίμαζαν νὰ διασεισῶσιν τὸν Δία ἀπὸ τὸν θρόνον του, ἢ ἓνας ἀπὸ τοὺς Γίγαντας τοὺς μεγάλους τε καὶ ὀνομαστοὺς, ὁ τίς; καὶ πόθεν; καὶ πόσος; ὁ πυγμαῖος· τῶρα διὰ τοὺς Τιτάνας χρειάζονται κεραυνοί, ὄχι λόγια, καθὼς ἐναντίον τῶν Γιγάντων ἐχρειάσθη ἓνας κατακλυσμός, πρὸς ποινὴν πάντως οὐχὲν πρὸς διόρθωσιν, ἐπειδὴ οἱ τοιοῦτοι εἶναι ἀνεπίδεκτοι διορθώσεως, τοῦτο πρῶτον δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦ ἐφεξῆς· ἐπειδὴ

Β'. Ὁ πυγμαῖος οὗτος δὲν ἐρωτᾷ (ὡς βλέπεις) διὰ νὰ μάθῃ, δὲν ἀπορεῖ διὰ νὰ καταληφθῆ καὶ νὰ λάβῃ πληροφορίαν εἰς ἐκεῖνο ὅπου ἀμφιβάλλει, καὶ εἶναι φανερόν ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν αὐθεντικῶς, καὶ ὡς εἰπεῖν δικτατορικῶς τὰ βδελυρὰ αὐτοῦ δόγματα ἀποχρέμπεται· αὐτὸς θέλει νὰ διδάξῃ, αὐτὸς καὶ νὰ κατηγήσῃ τοὺς ἄλλους, γινόμενος αὐτῶν ὀδηγός, ἀγκαλὰ καὶ τυφλός, ὥστε νὰ τοὺς κατανήσῃ εἰς τὸν κρημνὸν τῆς δυσσεβείας καὶ εἰς τὰ τῆς ἀπωλείας βάραθρα. Αὐτὸς προπετεύεται μετὰ θρασύτητος τοσαύτης, μεθ' ὄσης καὶ ἀμαθείας, καὶ ἀναφανδόν, καὶ ἀπερικαλύπτως κηρύττει τὴν δυσθεῖαν καὶ πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸν, καὶ πρὸς τοὺς μὴ ἐρωτῶντας, καὶ πρὸς τοὺς ἀκούοντας αὐτὸν, καὶ πρὸς τοὺς μὴ θέλοντας νὰ τὸν ἀκούσῃ, καὶ μὴ ὑποφέροντας ἴσως οὐδὲ νὰ τὸν ἰδοῦν, ὁμοίως μὲ τὴν πορνικὴν ἐκείνην γυναῖκα τῆς παροιμίας, τὴν ἄφρονα, καὶ ἀναιδῆ καὶ ἀναί-

σχυντον, ἢ οὐκ ἐπίσταται ἀισχύνην, κάθηται ἐπὶ θύραις τοῦ ἐκυτῆς οἴκου, ἐπὶ δέφρου ἐμφανῶς, ἐν πλατείαις, προσκαλουμένη τοὺς παριόντας ὄδῳ, τοὺς κατευθύνοντας ἐν τοῖς ὁδοῖς αὐτῶν, διὰ τὰ τοὺς σύρη εἰς ἀνοδίας, καὶ εἰς κρημνοὺς, ὥστε τὰ τοὺς φέρη τελευταῖον τὰ συναπτήσουν ἐπὶ πέταυρον ἄδου εἰς τοιαύτην περίστασιν καλῶς παραινεῖ ὁ σοφὸς, ἀπόστησον, μὴ ἐγγρονίσῃς ἐν τῷ τόπῳ αὐτῆς, μὴ ἐπιστήσῃς τὸ σὸν ὄμμα πρὸς αὐτήν, καὶ ὁμοίως κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ σοφοῦ παραγγελίαν, καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, πρὸς τοὺς οὕτως ἀνυποστάτως τε καὶ ἀναιδῶς, καὶ ἀναισχύντως, τὰ ἱερά καὶ θεῖα καταμολύνοντας δόγματα, οἷς ὄψις πόρνης (ὡς ἡ γραφὴ λέγει) ἐγένετο, μὴ πλησιάζῃς πρὸς τοὺς οὕτω προπετευομένους κηρύττειν τὴν ἀσέβειαν, καλὸν οὐδὲ τὰς ἀκοὰς ἔλωις ὑπέχειν, ὅταν παρόντος λαλῶσιν, ἀλλ' ἀμφοτέραις ἀμφοτέρα ἐμφράττειν τὰ ὦτα, καὶ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν φεύγειν, καὶ αὐτοὺς πῆρῶθεν θρηνολογεῖν, καὶ τὸν καιρὸν ποτινιάσθαι καὶ τὰς πονηρὰς ἡμέρας, εἰς ἃς κατηντήσαμεν. Τόσον ἀπέχει τοῦ συμφέροντος τὸ τὰ λαλῆ τινὰς πρὸς τοὺς τοιοῦτους, καὶ τὰ ἀνταποκρίνεται, καὶ μετ' αὐτῶν τὰ προσδιαλέγεται ἀσύμφωρον τὸ ῥίπτειν εἰς τοὺς χοίρους τοὺς μαργαρίτας· οἱ χοῖροι ἐκ τῶν μαργαριτῶν οὔτε ὠραῖζονται οὔτε πλουτίζονται, οἱ μαργαρίται μαινόνται ὀπωσοῦν, ἢ καταπατοῦνται καὶ ἀχρειοῦνται, καὶ οἱ χοῖροι μένουσι χοῖροι.

Γ'. Εἶναι καὶ ἄλλος λόγος, δι' ὃν εἰς τὸν φρενοβλαβῆ τοῦτον καὶ ἀλάστορα δὲν χρειάζεται τις ὄλωις ἀπόκρισις· ἐὰν καλῶς συλλογισθῶμεν, στοχαζόμενοι μὲ ποῖον ἄρα γέ σκοπὸν αὐτὸς ἐκινήθη τὰ γράψῃ, καὶ διὰ τύπων τὰ τοιαῦτα μωρολογήματα τὰ δημοσιεύσῃ, ὁ σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ παράφρονος εἶναι, ἢ τὸ τὰ καταπέισῃ καὶ ἄλλους τὰ φρονοῦν τὰ αὐτὰ, διὰ τὰ τοὺς κερδήσῃ καὶ τὰ τοὺς λάβῃ ὁμόφροναι, ὑποκολοβώσας καὶ τῶν

ἄλλων τὴν πίστιν διὰ τῆς ἀνακοινώσεως, κατὰ τὴν τοῦ Διαιώ-
του Ἀλώπεκα, καὶ οὕτω νὰ εὕρῃ μεταξὺ τῶν πολλῶν παρα-
μυθίαν τινὰ ἐν τῇ αὐτοῦ συνειδήσει, ἐὰν ἔχῃ συνειδήσειν ἢ
ἐὰν καὶ δὲν καταπέισῃ, τοῦλάχιστον νὰ κινήσῃ τινὰ εἰς τὸ
νὰ ἀποκριθῆ διὰ νὰ τὸν ἀνασκευάσῃ, καὶ οὕτω νὰ καταστήσῃ
ὅπως οὖν γινώριμον καὶ ἀκουστὸν τὸ ἄσημον καὶ εὐτελὲς ὄνο-
μά του, καὶ νὰ ἀποκτήσῃ δόξαν τινὰ καὶ ὑπόληψιν παρὰ τοῖς
ἀπλουτέροις, μάλιστα καὶ εὐθεστέροις, ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι
μικρὸς τις ἄνθρωπος, οὐδὲ εἰς τῶν τυχόντων, καὶ ἀριθμῶ μό-
νον γνωριζομένων, ἀλλ' ἐξαιρεῖται ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς, καὶ
ὅτι τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ φρονός δῆθεν τὰ γεννήματα, τὰ ὑπο-
βολιμαῖα καὶ κίβδηλα, δὲν εἶναι μικρὰ καὶ εὐκαταφρόνητα,
ἀλλ' εἶναι νοήματα ὑψηλὰ καὶ πολλοῦ λόγου καὶ μεγάλης σκέ-
ψεως ἄξια, ὥστε καὶ πρὸς ἀνασκευὴν καὶ ἔλεγχον στενοχω-
ροῦσι καὶ ἀναγκάζουσι καὶ τοὺς ἄλλους· ὅθεν ἔπειτα νὰ ἔχῃ
παρὰ ταῖς ἀνοήτοις καὶ κατ' αὐτὸν ἄφροσι νὰ κατακαυχᾶται
ὁ γενναῖος, καὶ νὰ σοβαρεύεται· καὶ λοιπὸν ἄπειε ὁ συνετὸς
καὶ μὴ συνδράμης εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀσυνέτου, ἄφες τὸν κό-
ρακα ἐπάνω κάτω, ὅσα δύναται, νὰ πτερυγίζῃ καὶ νὰ τραχυ-
φωνῇ καὶ νὰ κρώζῃ ὅσον ἔχει πνοὴν, ἀνάμεσα εἰς τὰ θησι-
μαῖά τε καὶ δυσώδη ψοφίμια· παράβλεψαι τὸν βάτραχον ἐν-
τὸς τοῦ βορβόρου καὶ τῆς ἰλύος αὐτοῦ εἰλυσπώμενον καὶ
βρεκεκίζοντα καὶ κοάζοντα, ἀπόκρινε τῷ ἄφρονι κατὰ
τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν πρὸς ὃν αὐτὸς
σκοπὸν ἀφορᾷ καὶ ἀποστρίψει, πρὸς τοῦτον καὶ σὺ ἀπ' εὐθείας
ἀντιτείνης καὶ ἀντιφέρεσαι· μιμηθῆτι τὸν σοφόν· ὁ κυνικὸς
ὑπέμεινε καὶ ἐκαρτέρει μίαν χειμερινὴν ἡμέραν τὸ ψύχος, καὶ
τὸν κρυμὸν θρότρομος καὶ βρογαλέος, ἔξω εἰς τὴν πλα-
τείαν, ἀσκεπὴς καὶ ἡμίγυμος, τάχα ἐξασκῶν ἀρετὴν, ἀλλὰ
μηδεὶς (εἶπεν ὁ σοφὸς Πλάτων πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς καὶ
ἀκολούθους διαβαίνων ἐκεῖθεν) μηδεὶς ἐπιστραφῆ διὰ γὰρ τῶν

ἰδῆ· αὐτὸς αὐτὸ ζητεῖ, νὰ τὸν ἰδῶμεν μὴ ἔχων θεωροῦς, ἔχα-
σε τὸν σκοπὸν του, διατὶ ἀπέτυχε τὸν σκοπὸν του.

Δ'. Ἀλλ' ἔχω ἔτι καὶ πλείον τι νὰ εἰπῶ· τὰ τοιαῦτα ὅπου
αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος τῶρα ἀναμασσᾶται καὶ ἀναλείχει κοπρίσ-
ματα, τὰ ἐν τῇ αὐτοῦ γέυσει, ὡς μέλι καὶ κηρίον γλυκάζοντα,
δὲν εἶναι νεαρὰ καὶ πρόσφατα, ἀλλὰ παλαιὰ καὶ ἔωλα, καὶ
ἤδη εὐρωτιῶντα· αὐτὰ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων κατὰ διαφόρους
χειροῦς ἐδολήθησαν, ἢ ὡς ἀπορίας πρὸς ἐξήγησιν, ἢ ὡς ἐπιπρα-
σμοὶ πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἀμωμότητος πίστεως, καὶ αὐτὰ ὑπὸ
πολλῶν πάλιν καὶ παλαιῶν καὶ νεωτέρων σοφωτάτων πατέ-
ρων τε καὶ διδασκάλων, οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ πολλάκις ἠρμηνεύ-
θησαν, διεσαφηνίσθησαν καὶ ἐδικαιώθησαν, καὶ πάντα τὰ ἢ ἐξ
ἀμαθείας καὶ παχύτητος, ἢ ἐκ δυστροπίας καὶ θρασυτήτος πλε-
χθέντα κατ' αὐτῶν τῶν ἱερῶν δογμάτων σοφίσματα ἀνεσκευά-
σθησαν, καὶ ἐξηλέγχθησαν σαφέστατα, καὶ ὡς ἀραγνιαῖα τινὰ
ὑφάσματα διελύθησαν, καὶ διεσκεδάσθησαν καὶ λοιπὸν ἐρωτῶ,
τὸ ἤξεύρει αὐτὸς, ὁ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους (ὡσπερ οἶεται) λογιώτα-
τος, ἢ δὲν τὸ ἤξεύρει· εἰ μὲν τὸ ἤξεύρει καὶ ὑποκρίνεται τὸν
ἀγνοοῦντα, εἴτε διὰ νὰ δεῖξῃ τοῦ ἐγκεφάλου του τὴν εὐφυΐαν,
καὶ τῶν ἰδίων φρενῶν του τὴν λεπτότητα, ὅτι τάχα αὐτὸς
φθάνει νὰ ἐννοῇ καὶ νὰ ἐφευρίσκη τὰ ὑψηλὰ ταῦτα καὶ τοῖς
ἄλλοις ἀνήκουστα, εἴτε διὰ νὰ βάλῃ εἰς ὑποψίαν τὰ τῆς ἡ-
μῶν εὐαγοῦς θρησκείας δόγματα καὶ διδάγματα, ὅτι εἶναι
τάχα εἰσέτι ἀνεξέταστα, καὶ διὰ τοῦτο ἄκριτα, εἰ μὲν τὸ ἡ-
ξεύρει, εἶπα, ὅτι προστέθησαν καὶ ἀνεκρίθησαν, καὶ ἠξεύρωντας
τὸ σιγᾶ καὶ τὸ κρύπτει, λοιπὸν δυστροπεῖ, λοιπὸν εἶναι τῇ
ἀληθείᾳ ὑποκριτῆς αὐτὸς καὶ ψεύστης, καὶ δόλιος καὶ κκο-
νήτης, καὶ κακὸς τρόπος, εἰ δὲ καὶ δὲν τὸ ἤξεύρει, καὶ δὲν κατέ-
χει, ὅτι εἶναι βιβλία, ὅπου τὰς τοιαύτας ἀνακρίσεις τε καὶ
ἀπολογίας διαλαμβάνουσι, καὶ παλαιὰ, καὶ νεώτερα, λοιπὸν

αὐτὸς εἶναι ἄπειρος, καὶ γυμνὸς τῶν τοιούτων εἰδήσεων, καὶ ἔπομένως ἀμαθὴς καὶ ἀπαιδευτος, καὶ διὰ τὰ ἐπὶ εἶπω ἔτι, ὀλιγαγράφητος, καὶ ἐπὶ τούτοις καὶ προπέτης, καὶ τολμηρὸς, καὶ αὐθάδης, διατὶ εἰς πράγματα, τὰ ὅποια δὲν εἶναι τῆς εἰδήσεως τοῦ καὶ τῆς δυνάμεώς του, ἀνακατώνεται· ἅς διαλέξῃ ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα ἐκεῖνο ὅπου θέλει· εἶναι ἀνάγκη νὰ στέρξῃ ἀπὸ τὰ δύο τὸ ἓν, καὶ ἡμεῖς τὴν ἐκλογὴν τὴν ἀφίνομεν ἐν χειρὶ διαβουλίῳ αὐτοῦ, ἐὰν δὲν τύχῃ τις νὰ θελήσῃ νὰ τὸν χαριτώσῃ καὶ μὲ τὰ δύο.

Ε. Προσθέτω καὶ τοῦτο ἔσχατον, διὰ νὰ ἀπολύσωμεν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὰ πέντε· οὐδεμία διάλεξις συγκροτεῖται μετ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ὁμολογοῦσι τὰς ἀρχάς, ἐξ ὧν ἐπιφέρονται κατ' ὄρθον λόγον τὰ συναγόμενα συμπεράσματα· ἀρχαὶ δὲ ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων εἶναι δύο, ἡ μὲν ὑπερφυστέρα, καὶ θειότερα, ἡ ἐκ τῆς Ἰσραῆς Ἀποκαλύψεως, ἡ δὲ θεία μὲν καὶ αὐτὴ, ἀλλ' ὅπως οὖν φυσικωτέρα, ἡ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ὀρθοῦ τε καὶ ἐπιστήμονος, καὶ ἐκ τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀπλευστέρων ἐνοιῶν, μὲ τὸ ὅποῖον λογικὸν ἐκόσμησε τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός· ἀλλ' ὅποια τις γένοιτο διάλεξις μετὰ τοῦ ἡμετέρου ἀντιπαλαιστοῦ τούτου; αὐτὸς ἀφ' ἑνὸς μὲν μέρους τὴν Ἀποκάλυψιν τὴν ἀθετεῖ, καὶ τὰ Ἰσραῆ τῶν λογίων τὰ καταπατεῖ, τὰ μυκτηρίζει, καὶ τὰ καταχλευάζει, διατὶ ἐν αὐτοῖς, λέγει, τὸν Θεὸν τὸν εὐρίσκει ἄδικόν τινα καὶ προσωπολήπτην, καὶ δυνάστην τινα βίαιον καὶ τυραννικόν, ἀπλῶς αὐτὸς τὴν Ἐκκλησίαν οὐ μόνον τὴν παρακούει, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξουθενεῖ, καὶ τὴν περιυβρίζει, δι' ὧν λέγει καὶ γράφει· λοιπὸν τί ἄλλο μένει εἰς ἡμᾶς, παρὰ τοῦτο τὸ ἡμῖν παραγγελθέν; « ἐὰν καὶ τῆς Ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὡσπερ ὁ ἔθνηκός καὶ ὁ Τελώνης· αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἐτέρου μέρους, οὔτε ἐπιστήμης τινὸς γεραῆς καὶ βασιμίου ἐγκρατὴς φαίνεται, οὔτε μέτοχος ἰκανῶς

τοῦ φωτός τοῦ λογικοῦ, καὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν· διὰ τί, ἐν οἷς
 φλυαρεῖ, εἰς μυρίας ἀντιφάσεις ἐγκυβιστᾶ, καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ
 περιπίπτει, διασαλευόμενος τὸν ἐγκέφαλον, καὶ ὡς μεθύων
 ἐνθεν κἀκείθεν τὴν κακὴν κεφαλὴν κατακρούων, καθὼς εὐκο-
 λον ἦτον, ἐξ ὧν λέγει, ν' ἀποδειχθῆ, ἐὰν ἡ πρόθεσις ἡμῶν
 δὲν ἦτον νὰ μὴν ἔλθωμεν μετ' αὐτοῦ εἰς ζητήσεις διὰ τοὺς
 λόγους, οὓς προειρήκαμεν· ἠγωνίζοντο καὶ οἱ παλαιοὶ πατέ-
 ρες ἡμῶν πρὸς ἀνασκευὴν, ἢ τῶν δυσθέων θρησκευμάτων τῶν
 ἔθνικῶν, ἢ τῶν δυσσεβῶν δογμάτων τῶν ἐξ αἰρέσεως· ὁ Ὀρι-
 γένης ἔγραφε κατὰ Κέλσου, καὶ Πορφυρίου, ὁ Τερτουλιανὸς
 κατὰ τοῦ Μάνεντος, ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ ὁ Κύριλλος κατὰ
 Ἰουλιανοῦ, ἀλλ' ἦτον εἰς καιροὺς, ὅταν ἐπεπόλαζε πυκνὸν ἀκό-
 μμη τῆς πολυθείας τὸ σκότος, καὶ δὲν εἶχεν ἀναλάμψει ἀκόμμη
 καὶ διαδοθῆ ἱκανῶς τὸ τῆς εὐσεβείας εἰλικρινὲς καὶ καθαρῶ-
 τατον φῶς· εἶτα εἶχον ἀντιπάλους, οἱ ὅποιοι ὠμολόγουν τινὰς
 ἀρχάς· οἱ ἐχθροὶ αὐτοὶ ἦσαν φιλόσοφοι, ἢ ἐπεμελοῦντο καὶ
 ἐφιλοτιμοῦντο νὰ ἦναι· δὲν ἦσαν ἀμαθεῖς καὶ ἀπαίδευτοι, ὅθεν
 ἐδύνατο ἡ ἐκείνων δυσθεΐα καὶ πλάνη νὰ κατελεγχθῆ διὰ τοῦ
 φυσικοῦ λόγου, καὶ διὰ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν, εἰς τὰς ὁποίας
 προσεῖχον φιλοσοφεῖν ἐπαγγελόμενοι· οἱ Ἀθανάσιοι πάλιν καὶ
 οἱ Βασίλειοι, καὶ οἱ Γρηγόριοι, καὶ οἱ Κύριλλοι, αὐτοὶ καὶ οἱ
 ἄλλοι ἀντεπολέμου καὶ τοὺς ἐπηρεαστὰς τῆς χριστιανικῆς
 πίστεως καὶ ὀρθοδοξίας, ἀλλ' οἱ αὐτῶν ἀντιπολέμιοι πρὸς οὓς
 ἢ καθ' ὧν ἔγραφον, οἱ Σαβέλλιοι, οἱ Ἄρειοι, οἱ Ἀπολλινάριοι,
 οἱ Εὐνόμοι, οἱ Νεστόριοι, οἱ Μακεδόνιοι, καὶ συνεχώρου
 καὶ ἀπεδέχοντο τὰς ἀρχάς, ὠμολόγουν ὡς θεῖαν τε καὶ θεόσ-
 δοτον τὴν ἱεράν Γραφήν, καὶ ἐνεστερνίζοντο διὰ τῆς ἐξω-
 παιδείας τὸν ὀρθὸν λόγον, ὃν ὁ Θεὸς ἐμφυτεύει εἰς τὰς ἀπάν-
 των ψυχάς, καὶ ὃν ἡ ἐπιμελής ἀσκησις, καὶ τριβὴ, καὶ μελέτη
 καταρδεύει καὶ ἐνδυναμοῖ καὶ εἰς καρποφορίαν γνώσεως προά-

γεις ἂν ὁ χειμὼν τῆς ἐπάρσειος καὶ τῶν παθῶν μιᾶς δυσ-
 κραοῦς καὶ πολυταράχου ψυχῆς δὲν παρεμποδίσῃ· ἀλλ' εἰς
 τὸν γεννάδαυ τοῦτον, εἰς ὃν ἡ μὲν πίστις φαίνεται, ὅτι τελείως
 ἐξέλιπε καὶ ἀπεσβέσθη, ὁ δὲ νοῦς ὀλίγον τι ἐκαλλιεργήθη,
 καὶ ὄχι ὀλίγον διὰ τῆς ἐμπαθείας τε καὶ διαστροφῆς ἀπη-
 μαυρώθη καὶ ἐσκοτίσθη, εἰς τοῦτον, λέγω τὸν γεννάδαυ ἀπι-
 στον ἅμα τὸν αὐτὸν ὄντα καὶ ἀπαίδευτον, τίς νὰ ἀπολογηθῇ ;
 ἄπχε πάλιν λέγω, ἄπαχε· δὲν συμβουλεύω τινὰ, ἐπειδὴ οὔτε
 τὸ εὐρίσκω συμφέρον, ἀλλ' ἀνωφελές παντάπασι τὸ κρίνω,
 καὶ μάταιον ὑπὲρ τούτου πολὺ ὠφελιμώτερα παρὰ τὰς ἐμὰς
 λογομαχίας καὶ ἀντιρρήσεις εἶναι αἱ ὑμέτεραι ἱκεσίαι, καὶ
 ἐντεῦξες πρὸς Κύριον, διὰ νὰ διασκεδάσῃ τὸν σκοτασμὸν τοῦ
 νοῦς του, καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀφροσύνην τῆς καρδίας του·
 ἔβρωσο ἀγαπητέ· ταῦτα εἰς ἀπόκρισιν τοῦ ὑμετέρου γράμμα-
 τος, καὶ σημαιοῦμαι τῆς ὑμέτερας πανοσιότητος.

Εὐλικρινῆς ὡς ἀδελφὸς ἐν Χριστῷ δούλος τε καὶ εὐχέτης.

Τῆ 12 Αὐγούστου, 1790.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ΕΥΓΕΝΙΟΣ!

Ἰδιόχρον σχεδιάσμα περὶ Παλιγγροσίων τοῦ σφοδρῆτου Εὐγενίου τοῦ Βούλγαρη.

Τῷ Θεοφιλεστάτῳ, Σεβασμιωτάτῳ, Ἐλλογιμωτάτῳ Ἐ-
 πισκόπῳ Καμπανίας, Κυρίῳ μοι Κυρίῳ Θεοφίλῳ,

Τίνα τὰ παλαιά, καὶ νῦν περὶ τῶν Παλιγγροσίων φιλοσοφθέντα, ζητήσαντι,
 ὁ εἰπιθῆς καὶ ὑπήκουε υἱὸς ἐν Χριστῷ καὶ δούλος Ε. ἱερ. Β.

Ἐμοὶ μὲν εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν Θεοφιλέστατε
 καὶ Ἐλλογιμώτατε Δέσποτα, ἀρμοδιώτερον ἤθελεν ἦναι, καὶ
 μᾶλλον πρέπον, νὰ μεταχειρισθῶ τὴν περιούσαν σχολὴν εἰς
 τὸ νὰ συγγράψω ἐλεγεία τινὰ θρήνων, διὰ νὰ πενήθσω τὰς

ἐμὰς τύχας, καὶ τὴν κατ' ἐμοῦ τοῦ δαιμονίου ἐπήρειαν, παρὰ
 νὰ ἐπιστρέψω τὸν νοῦν εἰς διασκέψεις ἐπιστημονικῶν θεωρη-
 μάτων, οἷον τὸ περὶ τῶν παλιρροῶν ἐμοὶ παρ' ὑμῶν προβαλ-
 λόμενον, καὶ οὕτω πάλιν νὰ πλησιάσω εἰς τὴν Δέσποιναν φι-
 λосоφίαν, ἣτις τοσοῦτον χρόνον, μὲ τόσους κόπους μάτην ὑπ'
 ἐμοῦ θεραπευθεῖσα, μὲ ὕβρεις ἀντιτιμῶν, καὶ ἀντιχαρίτων
 μὲ διωγμοὺς μὲ ἐβράδευσεν. Ὁ ἄγων οὗτος πόσον ἀτερπὴς
 ἐμοί, καὶ πόσον ἀηδὴς, τὸ στοχάζεσθε· ἀλλὰ καὶ βαρὺς ἀγὼν
 ὁ αὐτός, καὶ δυσκατόρθωτος οὐδὲν ἦττον. Ὅχι μόνον διὰ τὸ
 ὑψηλὸν καὶ δυσχερὲς τοῦ ζητήματος, καὶ δυσέφικτον, ἀλλὰ
 καὶ διατὶ ὑστερημένος ἤδη εὐρίσκομαι ἀπὸ βιβλία, τὰ μνη-
 μεῖα τῶν λόγων, ὅθεν τινὰς δύναται νὰ νεώσῃ τοῦ ἐγκεφάλου
 τὴν θεῖαν κατὰ τοὺς Πλατωνικοὺς ἀρουραν, καὶ νὰ κάμῃ νὰ
 ἀνακύψωσιν, ἂν καταβλήθησαν ποτὲ τινὰ σπέρματα ἐπιστή-
 μης, εἰς καρποῦ τινος γένεσιν. Ἐπειδὴ καινόν τι τοῦτο ποιητῆς
 εἶδος καὶ ἡμεῖς, κατὰ τὸν σοφὸν ἐκεῖνον, κατεκρίθημεν, καὶ
 αὐτὸς μὲν δεσπώτης, αὐτοὶ δὲ φυγάδες (ἴσως καὶ ἐπίσης
 ἀνέγκλητοι) ἐπίσης πάντως ἀεὶβλοὶ εἴμεθα· ἀλλὰ τί παρὰ
 τοῦτο; Εἶναι τρόπος νὰ μὴν ὑπακούσω ἐγὼ τὸν Δεσπότην μου;
 εἶναι δυνατόν νὰ μὴν ὑποκλίνω τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ νεῦμά του
 πρόθυμος; Ἐκ τῶν ἐνόντων ἀγωνισθήσομαι. Ἄν ὅχι ὡς βού-
 λομαι, καὶ ὡς δύναμαι· εἰς τοῦτο θαρρῶν, ὅτι καὶ ἀφελῶς
 διαπραξάμενος τὸ ἀγώνισμα, θέλω τύχῃ εὐμενοῦς τοῦ ἐμοῦ
 Εὐρυσθέως.

Περὶ Παλιρροῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

1. Δυσεξήγητον τὸ φαινόμενον. 2. Τίς ἡ Παλιρροία καὶ ἡ καὶ τῆς περι-

δος. 3. Διαφοραὶ τῶν Παλιρροϊῶν κατὰ χώρας. 4. Διαφοραὶ τῶν Παλιρροϊῶν κατὰ καιροῦς.

1. Τὸ πρᾶγμα τῶν Παλιρροϊῶν εἶναι ἓνα φαινόμενον, τὸ ὁποῖον ἀφ' οὗ ἄρχησαν οἱ ἄνθρωποι νὰ φιλοσοφοῦν, μὲ προσοχὴν τὸ περιεργάσθησαν, ἀγκαλὰ καὶ ἕως τοῦ νῦν δὲν ἐδυνήθησαν, καὶ ἴσως ἕως τέλους δὲν θέλουσι δυνηθοῦν, μὲ ὅλην τὴν ἀκρίβειαν νὰ τὸ ἐξηγήσουσι· μ' ὅλον ὅπου οἱ ὕστερον μὲ τὴν ὁδηγίαν μιᾶς ἐπιμελοῦς παρατηρήσεως ἔφθασαν νὰ ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγους τινὰς τόσον ἐναληθεῖς, καὶ τόσον πιθανοὺς, ὅπου φαίνεται πῶς, ἂν δὲν ἐπέτυχον ἐντελῶς τοῦ σκοποῦ, ἔφθασαν ὁμῶς πολλὰ συμμὰ νὰ τὸν πλησιάσωσι.

2. Τὰ νερὰ τοῦ ὠκεανοῦ, καὶ τινῶν θαλασσῶν, καὶ τινῶν ἔτι ποταμῶν, πλημμυροῦσι πληθυνόμενα ἕως εἰς ἓνα κάποιον μέτρον, καὶ πάλιν τραβίζονται ὀλιγοστεύοντα, ὥστε νὰ φθάσωσι εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν. Καὶ τοῦτο ἀλληλοδιαδόχως, ἀπὸ ἑξ εἰς ἑξ ὥρας, καὶ δώδεκα σχεδὸν τῆς ὥρας λεπτὰ, εἰς τρόπον ὅτι εἰς διάστημα εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν, καὶ λεπτῶν πενήκοντα, δις ἀναρρέοντα καὶ δις καταρρέοντα ἐναλλάξ, μὲ μίαν αὐξομείωσιν ὅπου κατὰ μικρὸν προχωρεῖ, καὶ ὅπου εἰς τὴν ἀκμὴν γενομένη εἶναι ἐπίσημος, διττὴν δείχνουσι εἰς τὰς ἀκτὰς καὶ εἰς τὰς ὄχθας, καὶ τὴν παλιρροϊαν.

3. Τοῦτο ὁμῶς μὴ νομίση τινὰς, ὅτι εἰς ὅλα τὰ ὕδατα τῆς ὑπ' οὐρανὸν συμβαίνει ἐπίσης· ἐπαρατηρήθη ὅτι εἰς τὸν ὠκεανὸν αἱ παλιρροῖαι γίνονται καὶ ἀφθονώτεραι, καὶ πλεον διατεταγμέναι· ἐπαρατηρήθη, ὅτι ὅσαι θάλασσαί ἐχουσι περισσότερην τὴν κοινωνίαν μὲ τὸν ὠκεανόν, εἶναι καὶ περισσότερον εἰς τὴν παλιρροϊαν ὑποκείμεναι. Ἡ Μεσόγειος κατὰ μέρη δείχνει τὰς παλιρροίας ἱκανάς· ὁ Εὐξείνους Πόντος, καὶ τὸ Βαλτικὸν πέλαγος μόλις. Ἡ Κασπία θάλασσα ὡς ἀκοινώ-

νητος, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, μὲ τὸν Ὠκεανὸν, δὲν δέχεται παλιρροίαν οὐδεμίαν. Ἐπαρατηρήθη πρὸς τούτοις, ὅτι ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς αἱ πλημμύραι γίνονται ὑψηλότεραι, παρὰ ἐξ ἐναντίου ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς, ἢ κατὰ ἄλλας θέσεις. Καὶ ἐπαρατηρήθη τέλος πάντων, ὅτι κατὰ μὲν τὰς διαστάσεις τῶν θαλασσῶν ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ, συναύξουσι καὶ συνεκλείπουσι μὲ τὰ πλάτη καὶ αἱ παλιρροίαι· ὥστε ὅπου τὰ Ἀρκτικῶα πελάγη (καὶ τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ συλλογιθῶμεν καὶ διὰ τὰ νοτιώτατα) εὐρίσκονται παλιρροίῶν ἄμοιρα.

4. Οὔτε πάλιν πάντοτε αἱ παλιρροίαι ὅπου γίνονται, ἰσόμετροι γίνονται· ἀλλὰ κατὰ καιροὺς πότε γίνονται πλημμυρέστεραι, πότε ὀλιγώτεραι. Περὶ τὰς συζυγίας, τουτέστι περὶ τὰς συνόδους, καὶ τὰς ἀντιθέσεις τῶν φωστήρων, ὀλόγυρα δηλ. εἰς τὰς νέας καὶ εἰς τὰς πανσελήνους αὐξάνουσιν αἱ παλιρροίαι· εἰς δὲ τοὺς τετραγωνισμοὺς, ὅταν ἡ σελήνη εἶναι διχότομος, κατ' ἀναλογίαν ὀλιγοστεύουσιν· ὁμοίως εἰς μὲν τὰς συζυγίας τὰς ἰσημερινὰς, μετὰ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέρας συμβαίνουσαι, ὅταν δηλ. ὁ ἥλιος ἐπιβαίνη τὰ ζῶδια τοῦ Κριοῦ, ἢ τοῦ ζυγοῦ, γίνονται αἱ παλιρροίαι, αἱ μέγισται καὶ ἀφρονώταται, εἰς δὲ τὰς ἀποκλίσεις τοῦ Ζωδιακοῦ τὰς μεγίστας ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ, δηλ. κατὰ τὰ ζῶδια τοῦ Καρκίνου, καὶ τοῦ Αἰγοκέρου, ὅπου συμβαίνουσιν αἱ τροπαί, αἱ παλιρροίαι γίνονται ἐλάχισται καὶ λιγώταται. Καὶ κατὰ τὴν διαφορὰν δὲ πάλιν τοῦ πλάτους, ἢτοι τῶν ἀποστάσεων ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ, πρὸς τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τῶν πόλων ταχύτεραι, ἢ βραδύτεραι τελοῦνται. Καὶ γίνονται τις εἰσὶν διαδοχὴ χρονικὴ, μὲ τὸ νὰ πλημμυροῦσι πρῶτον τὰ πελάγη, ὅπου ἀπὸ τὸν ἰσημερινὸν ὀλίγον ἀπέχουσιν, ἐφεξῆς τὰ πλέον, ἔσχατα τὰ πορρωτάτω, ἢ ὡς εἶρηλαι (Ἄρ. 3.) καὶ οὐδὲλως.

ΚΛΦΑΛ. Β΄.

5. Μάτην ἐξήτεον εἰ πολλοὶ τὴν αἰτίαν τῶν παλιρροῶν ἐν αὐτῇ τῇ γῆ.

6. Πῶς ὁ Πλάτων φιλοσόφει περὶ τῶν παλιρροῶν. 7. Πῶς εἰ στοιχοί.

8. Πῶς ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Τυαντός. 9. Πῶς ἄλλοι ἀνώνομοι φιλόσοφοι.

5. Οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι ἐξετάζοντες τὴν αἰτίαν τούτου τοῦ θαυμαστοῦ φαινομένου, ὅπου ἀδιαλείπτως γίνεται εἰς ταύτην τὴν ὑδρόγειον σφαιρὰν μας, ἕκαμαν ὡσάν ἐκεῖνοι, ὅπου νυκτὸς εἰσερχόμενοι εἰς τινὰ μεγαλόπολιν, ξένοι ἐτι ὄντες καὶ ἄπρακτοι, δὲν τολμῶσι τὸ ταχὺ νὰ παραμακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ καταλύμα, μήπως καὶ πλανηθοῦν καὶ τὸ χάσουν. Διὰ νὰ εὔρουν τὴν αἰτίαν τῶν παλιρροῶν, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἀπλώσουν τὸν νοῦν τους παρὰ μικρὸν ἐξω ἀπὸ τὴν γῆν, ὅθεν οὐδὲ παρὰ μικρὸν ἐπροχώρησαν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ πράγματος· ἐπειδὴ πῶς ἦτον δυνατόν νὰ εὔρωσι τὴν αἰτίαν, ζητοῦντές τὴν ἐκεῖ ὅπου αὐτὴ δὲν ἦτον;

6. Ὁ Πλάτων ὑποθέτωντας εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς ἓνα μεγαλώτατον βάραθρον πλήρες ὕδατος, μίαν ἀβυσσον ἀχανῆ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὴν ἀρχὴν ἔχουσι καὶ αἱ ὄραται τῶν ὑδάτων ἀναγωγαί, τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν θαλάσσας, ἐστοχάζετο, ὅτι ἀλληλοδιαδόχως ἐκεῖνα τὰ νερά, ἄλλοτε ἀναδίδονται ὀλίγον ὀρμῶντα πρὸς τὰ ἔξω, καὶ προξενουσὶν οὕτω τὰς πλημμύρας, ἄλλοτε πάλιν ἀναρροφῶνται ὀλίγον εἰς τὰ ἐνδότερα, καὶ κάμνουσι τῶν ὑδάτων τῶν ἔξω τὰς ἐκμειώσεις. Τὴν ἀρχὴν τῶν τοιούτων ἀναβάσεων τε καὶ καταβάσεων νὰ διορίσῃ, δὲν λέγω ὅτι δὲν ἐφρόντισεν, ἐπειδὴ ἤξευρεν ὁ φιλόσοφος, ὅτι δὲν εἶναι τὰ σώματα αὐτοκίνητα, ἀλλ' ἤμπορῶ νὰ εἰπῶ, ὅτι δὲν ἐδύνατο. Διὰ τὴν ἂν τὰ κατ' ἐπιφάνειαν ὕδατα προωθοῦνται ἀπὸ τὰ ὑφ' ἑστώτα, ἢ σὺν ἐκείνοις κατακάθηνται, ἔχουσι χωρὶς ἄλλο καὶ ἐκεῖνα τὴν ὑψώσιν τους καὶ τὴν ταπεινώσιν ἀλλεπάλληλον· ἀλλὰ πόθεν;

7. Οί στωϊκοί φαίνονται νὰ ἐνεσκιεύθησαν νὰ εὕρωσι τοῦτο τὸ πόθεν· εἶναι κατ' αὐτοὺς ἡ γῆ ἓνα ζῶον παμμίγεθες, καὶ καθὼς ζῶον, καὶ ἀναπνέει· ἡ ἀναπνοὴ τούτου τοῦ ζώου εἶναι ἡ παλιρροία, καθ' ἣν ἐκπνοὴ εἶναι ἡ πλυμμύρα, εἰσπνοὴ τοῦ ὕδατος ἡ κατάβασις· λύσις κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν βαρυτέρα τῆς ἀπορίας, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ χωνεύσῃ τινὰς, πρέπει νὰ καταπίῃ ἓνα κομμάτι· τόσον μέγαλον, ὅσον εἶναι νὰ εἰπῇ, πῶς ἡ γῆ ἢ ἀναίσθητος καὶ ἄψυχος εἶναι ἓνα πύμμεγα ζῶον, τοῦ ὁποίου τὰ ὑπόγεια ἄντρα εἶναι οἱ πνεύμονες καὶ τὰ ἐπίγεια κοιλώματα ὁ λάρυγξ· ἀλλ' ἀφίνοντας καὶ αὐτὰ, στοχάζομαι ὅτι οὔτε ἐκεῖνο τὸ βάραθρον (ἀρ: 6.), οὔτε οὗτος ὁ πνεύμων, δὲν εἶναι ἀρκετὰ, οὔτε μετὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ πλάσματος νὰ διασαφήσωσι τὰ φαινόμενα τῶν παλιρροειῶν, ὄντας ἀναγκαῖον ὄχι μόνον νὰ εἰπῇ τινὰς περὶ αὐτῶν, διατι τὰ νερὰ πότε αὐξάνουσι, καὶ πότε ὀλιγοστεύουσιν, ἀλλὰ καὶ διατι κατὰ τοιαύτας περιόδους; (ἀρ: 2.). Καὶ διατι ἐδῶ ναί, ἐκεῖ ὄχι; (ἀρ: 3.). Καὶ διατι ἐδῶ, ἢ τῶρα περισσότερον, ἐκεῖ ἢ τότε ὀλιγώτερον; (ἀρ: 3. 4.). Λί ὁποῖαι εἶναι αἱ θαυμασταὶ ποικιλίαι καὶ διαφοραὶ ὅπου συναδεύουσι τὸ παραδόξον τοῦτο φαινόμενον.

8. Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς, ἄνθρωπος περισσότερον γῆς παρὰ φιλόσοφος, διὰ νὰ ἀναπτύξῃ τὰς παλιρροίας, κατέφυγεν εἰς τοὺς ὑπογείους ἀνέμους· φυσοῦν κατ' αὐτὸν οἱ ἄνεμοι ἀπὸ τὸ κέντρον τῆς γῆς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ βιάζουσι τὰ ἐπικείμενα ὕδατα νὰ ὑψωθοῦν. Παύουσι, καὶ τὰ ἀφίνουσι διὰ τὸ φυσικόν· τους βᾶρος νὰ ταπεινωθοῦν. Πλὴν, εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρισκεται εἰς τὸν ἄνεμον τόση δύναμις, ὅπου νὰ ὑπέρνικᾷ τόσον τοῦ ὠκεανοῦ ὅλου τὸ βρῆθος; Εἶναι τρόπος νὰ ἐξορμᾷ πάντοτε ὁ ἄνεμος μὲ τὸν αὐτὸν διορισμόν; Τόσον βέβαιος νὰ ᾖναι πάντοτε καὶ ἀμετάτρεπτος εἰς τὰς κινήσεις του καὶ εἰς τὰς

ἡριμίας του; Καὶ διατί κατὰ τοιαύτας περιόδους; καὶ διατί μὲ τοιαύτας καὶ τόπων καὶ χρόνων διαφοράς; Φαίνεται ἀληθινὰ, ὅτι ὁ γῆς φιλοσοφεῖ « ἐξέχων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ » καὶ ληρεῖ καὶ εἰς τοῦτο, καθὼς μυθολογεῖ καὶ καταψεύδεται περὶ τῶν Βραχμάνων, τοὺς ὁποίους λέγει πῶς εἶδεν, ὅτι ἀπὸ δύο πηγᾶδια, ἀπὸ τὸ ἐν εὐγαναν τοὺς ἀνέμους, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὰς βροχὰς, ὄπῳ, ὄπου, ὄσον, καὶ ὅταν ἤθελον.

9. Οὐδὲν τῶν ἀνωτέρω πλέον ἀνεκτὴ ἢ γνώμη ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐφαντάσθησαν, ὅτι ἐν αὐτοῖς ταῖς ὕδασι, διὰ τὴν τῶν ἀλάτων, καὶ ἐλαίων, καὶ θειῶν, καὶ ἄλλων ἑτερογενῶν μορίων σύμμειξιν, γίνεται τις ἀνάξσις, καὶ ἀπογίνεται, παραίτιος τῶν παλιρροϊῶν, γινομένη μὲν τῆς πλημμύρας, ἀπογινομένη δὲ τῆς ἀποκαταστάσεως· ἀσαφὲς καὶ τοῦτο, καὶ ἐπομένως μάταιον καὶ ἀνωφελὲς ἀγνοίας καταφύγιον, τὸ τῆς ἀναξίσεως· μᾶς ἀφίνει εἰς τὴν αὐτὴν ἀπορίαν ἢ ἀνάξσις, εἰς ἣν μᾶς ἔβαλεν ἡ παλιρροία· Διατί; πόθεν καὶ αὐτῆ; καὶ διατί δὲν γίνεται πανταχοῦ; καὶ διατί ὄχι πάντοτε ἐπίσης; καὶ διατί κατὰ περιόδους τεταγμένας; Καὶ διατί ὁ ἥλιος γινόμενος εἰς τὴν θερινὴν τροπὴν βορειότατος, δὲν προάγεται ἢ ἀνάξσις, καὶ ἐξ αὐτῆς ἡ παλιρροία; δὲν γίνεται μεσαία εἰς τὰς ἰσημερινάς, ὅταν αἱ παλιρροῖαι ἔχωσι τὴν μεγίστην ἐπίτασιν; δὲν ἀπομαραίνονται κατὰ τὴν τροπὴν τὴν χειμερινὴν, διὰ τὴν μεγίστην κλίσιν, καὶ δὲν ἀποσθέννυται; (ἀρ. 2. 3. 4.) Εἰς τὰ φυσικὰ πράγματα οὐδὲν ὠφελεῖ νὰ εἰπῆ τινὰς ἀπλῶς, ὅτι ἀπὸ τοῦτο ἢ τοῦτο τινὰ φαινόμενα κρέμονται, ἂν δὲν διασαφάσῃ καὶ ἐρμηνεύσῃ, πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον, καὶ διατί οὕτως οὐκ ἄλλως τὰ τοιαῦτα τελοῦνται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

10. Πῶς ὁ Γαλιλαῖος ἀνέπτυσσε τὰς παλιρροίας 11. Ἐλλειψις τῆς τοῦ Γαλιλαίου ὑποθέσεως. 12. Διόρθωσις ταύτης ὑπὸ τοῦ Ὀυαλλισίου περ-

ριτικά. 13. Η υπόθεσις τῆς γῆς κινουμένης πολλά σαλευσί τὴν τοῦ Γαλιλαίου διδασκαλίαν. 14. Δυσκολία ἄλλη τὴν τοῦ Γαλιλαίου υπόθεσιν περιτρέψουσα. 15. Καὶ ἄλλη. 16. Καὶ ἐπι ἄλλη.

10 Ἐφάνησαν, ὅτι εἶπαν κάποιόν τι πιθανώτερον ἀνάμεσα εἰς ἐκείνους ὅπου ἐζήτησαν τὸ αἴτιον τῶν παλιόροϊων ἀπὸ τὴν γῆν αὐτὴν, (ἀρ. 5), ὅσοι ἐστοχάσθησαν, ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο γεννᾶται ἀπὸ τῆς γῆς τὴν κίνησιν· ὁ Ἰταλιώτης Γαλιλαῖος, ὁ θερμότατος προστάτης τοῦ Κοπερνικαίου συστήματος, ἔφερε τὸ πρᾶγμα εἰς μίαν ὕψιν, ὅπου ἂν δὲν πληροφορῆ δι' ὅλου, ὅμως πολλὰ καταπέθει· τὸ κράμα λέγει τῶν κινήσεων, τῆς τε ἐνιαυσίου περὶ τὸν ἥλιον, ὡς περὶ κέντρον, καὶ τῆς ἡμερησίου περὶ τὸ κέντρον τὸ ἴδιον, ἂν κινεῖται ἡ γῆ, γεννᾷ ἐξ ἀνάγκης εἰς τὰ μέρη τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, καὶ ἀκολουθῶς εἰς τὰ πελάγη καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῶν θαλασσῶν, μίαν κίνησιν ἄτακτον καὶ ἀνώμαλον, εἰς τρόπον ὅπου διὰ τὰς διαφορὰς τῆς ταχύτητος, ἀκολουθεῖ ἡ ὕγρα καὶ εὐρουστάτη τοῦ ὕδατος φύσις, νῦν μὲν νὰ ὑπερχειλῆ εἰς τὰς ἀκτὰς, νῦν δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ καταβιβάξεται, καθὼς ἕνας ὅπου βαστᾷ μίαν σκάφην, ἢ μίαν λεκάνην, ἢ ὅτιοῦν ἄλλο σκεῦος ὕδατος ἡμιπλήρες, ὅταν ἀνωμάλως κινῆται, τώρα τρέχωντας, τώρα βραδυπορῶντας, βλέπει τὸ ἐν αὐτῷ ὕδωρ νὰ ἀνεβοκαταβαίνει, πότε εἰς τοῦτο, καὶ πότε εἰς τὸ ἀντίθετον χεῖλος τοῦ σκεύους, τὸ ὅποῖον δὲν ἤθελε συμβαίνει, ἂν ἐφύλαττε δι' ὅλου τὴν ἴσην ὀρμὴν τῆς κινήσεως, ἀγκαλὰ καὶ ἤθελε τρέχῃ ταχύτατα, ὅταν ὁ σκευοφόρος οὗτος μεταβαίνει ἀπὸ τὸ τάχος εἰς τὴν βραδύτητα τῆς κινήσεως, τὸ ὕδωρ διὰ τὴν προενούσαν αὐτῷ φορὰν, ἀναβαίνει εἰς τὰ ἔμπροσθεν, ὅταν ἀνάπαλιν ἀπὸ τὸ βράδος εἰς τὴν ταχύτητα, τὸ ὕδωρ ἀναβαίνει εἰς τὰ χεῖλη τοῦ σκεύους τὰ ὀπισθεν· τοιοῦτόν τι κατὰ τὸν Γαλιλαῖον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν γῆν, τῆς ὁποίας τὰ πελάγη εἰ-

ναι ὡσάν σκεύη μεγάλα ὕδατος πλήρη τοιουτοτρόπως γίνονται αἱ παλίβορakai. Διὰ τὴν καταλάβωμεν ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα, ἃς λάβωμεν προσοχὴν εἰς τὸ ἀκόλουθον διάγραμμα.

Ἐστω ἡ σφαῖρα Γ, (Ὁρ. Πιν. Α. Σχ. 1.) ἡ γῆ, καὶ περὶ τὸ ἴδιον αὐτῆς κέντρον περιστροφέσθω, ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς ΔΖΑΝΔ, ἐν ὧραις εἰκοσιτέσσαραι, καθ' ἣν δὴ κίνησιν ἐν ἴσῳ χρόνῳ, φαίνεται ὁ Ἥλιος Η, χωρῶν ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς ΑΖΑΝΑ. Ἐστω δὲ καὶ ἡ ἐκλειπτικὴ, καθ' ἣν τὸ γῆς κέντρον καὶ ὅλη κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον Η, τὴν ἐνιαύσιον κίνησιν ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς ΕΚΛΘΕ. Ἐστω δὲ καὶ συναγωγὴ ὕδατος ἐπὶ τῆς γῆς ἐνθα τὸ Σ. ἐν ᾧ γοῦν τὸ Σ, διὰ τὴν ἡμερησίαν περιστροφὴν μεταβαίνει ἀπὸ τοῦ Δ διὰ τοῦ Ζ εἰς τὸ Α, φανερόν ὅτι καὶ διὰ τὴν ἐνιαύσιον τῆς ὅλης γῆς, κινεῖται καὶ τὴν φορὰν τὴν ἀπὸ τοῦ Ε ἐπὶ τὸ Κ, καὶ συμπνευσῶν οὕτω τῶν φορῶν τῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό, συνίσταται μία κίνησις ταχύτερα, ἣτις κατ' ἀρχὰς μὲν καὶ ἐγγὺς τοῦ Δ, διὰ τὴν ἄνοδον, κατὰ τὸ τέλος δὲ καὶ ἐγγὺς τοῦ Α, διὰ τὴν κάθοδον, (ἀνομοιοτέρων ὄντων τῶν διορισμῶν τῶν ἀπλῶν κινήσεων) εἶναι κατὰ τὴν ταχύτητα ἐλάσσων, κατὰ δὲ τὸ μέσον καὶ ἐγγὺς τοῦ Ζ, (συμφωνοτέρας οὔσης τῆς τῶν κινήσεων συνδρομῆς) εἶναι ταχίστη· εἰς ἐναντίας δὲ, ἐν ᾧ τὸ Σ μεταβαίνει ἀπὸ τοῦ Α ἐπὶ τὸ Δ διὰ τοῦ Ν, ἀντιπνευσῶν τῶν φορῶν, καὶ τῆς μὲν οὔσης ἀπὸ τοῦ Α ἐπὶ τὸ Δ, τῆς ἡμερησίας ἤδη, τῆς δὲ ἀπὸ τοῦ Δ ἐπὶ τὸ Α, τῆς ἐνιαυσίου, καθίσταται κατ' ἀφαιρέσειν μία κίνησις βραδυτέρα, ἣτις περὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν τελευταίαν, διὰ τὴν ἐπὶ τὸ Ν ἄνοδον, καὶ τὴν ἀπὸ τούτου κάθοδον, γίνεται κίνησις ἥττον βραδεῖα, κατὰ δὲ τὸ Ν αὐτὸ βραδυτάτη. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ συναγωγὴ Σ, ἣτις κατὰ τὸ Δ εὐρίσκεται μεταξὺ τῆς συνδρομῆς τε καὶ ἀντιθέσεως τῶν δύο κινήσεων, εὐρεθεῖσα μετὰ ὥρας

ἔξ κατὰ τὸ Z, εἶναι εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ταχύτητος, καὶ ἐδῶ πάσχει τὴν μίαν πλημμύραν· μετὰ ὄρας πάλιν ἔξ εὐρεθεῖσα εἰς τὸ A, ἔχει τὸ μέσον ἄλλην μίαν φορὰν τῆς ταχύτητος καὶ βραδύτητος, καὶ ἐδῶ τὸ ὕδωρ διὰ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ῥοπὴν καθίσταται εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν, ἐν ἣ ἦν καὶ κατὰ τὸ A. Πάλιν εὐρεθεῖσα μετὰ ἑξ ὥρας εἰς τὸ N, εἶναι εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῆς βραδύτητος, καὶ ἐδῶ πάσχει τὴν δευτέραν πλημμύραν. Εὐρεθεῖσα τέλος πάντων εἰς τὸ A, εἶναι εἰς τὴν μεσότητά μετὰ ὥρας ὁμοίως ἔξ, καὶ πάλιν τὸ ὕδωρ λαμβάνει τὴν δευτέραν ἀποκατάστασιν. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ὕδωρ τῶν θαλασσῶν ἐν ὥραις εἰκοσιτέσσαρσι κάμνει δύο παλιρροίας, μεταβαῖνον εἰς κάθε τεταρτημόριον τοῦ ἡμερονοκτίου, ἀπὸ τὴν μεγίστην αὐξήσιν εἰς τὴν μεγίστην μείωσιν, ἢ ἀνάπαλιν αὕτη ἢ τοῦ Γαλλιλαίου ὑπόθεσις.

11. Κατὰ τὴν τοιαύτην ὁμῶς ὑπόθεσιν, ἀκολουθεῖ νὰ γίνωνται πάντοτε αἱ πλημμύραι, ὅταν ὁ ἥλιος ἐπιβαίνει τὸν Μεσημβρινόν· τούτέστιν ἢ τὸ μεσημέριον, ὅταν ὁ ἥλιος εὐρίσκεται εἰς τὸ Z, ἢ τὸ μεσινύκτιον, ὅταν εἰς τὸ N. Ἀλλ' ἡ δοκιμὴ δείχνει τὸ πρᾶγμα διαφορετικόν· διότι αἱ παλιρροίαι πάντοτε ἀργοποροῦσι τόσον ὅπου εἰς τὸ διάστημα ἐνός μηνός αἱ τῶν τοῦ ὕδατος αὐξομειώσεων περίοδοι διέρχονται διὰ πασῶν τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν. Καὶ αἰτία εἶναι ἡ τῶν πενήκοντα ἐκείνων λεπτῶν προσθήκη (Ἄρ. 2.), τὰ ὅποια διὰ τῶν τετράκις δώδεκα προσαθροίζονται ἐκάστης ἡμέρας εἰς τὴν κατ' αὐτὴν τῶν δύο παλιρροϊῶν ἀποπλήρωσιν.

12. Ὁναλλίσσιος ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος ἐννοήσας τὴν δυσκολίαν ταύτην, ἐπενόησεν ἄλλην τρίτην κίνησιν πρὸς ταῖς ὑποθεθείσαις δυσὶν εἰς τὴν γῆν μηνιαίαν, ἣν ἡ γῆ κινεῖται συνάμα τῇ Σελήνῃ, κατὰ τι κοινὸν κέντρον βαρύτητος (τὸ ἐπὶ τῆς εὐθείας τῆς τὰ γῆς καὶ σελήνης κέντρα ἐπιζευγνυούσας

ἐπιθεωρούμενου.) περιφερομένη περὶ τὸν ἥλιον. Καὶ ἤλιπισε λοιπὸν μὲ ταύτην αὐτοῦ τὴν ἐπίνοιαν ὁ φιλόσοφος οὗτος νὰ θεραπεύσῃ τῆς τοῦ Γαλλιλαίου διδασκαλίας τὴν ἔλλειψιν. Ἄλλ' ἡμεῖς ἀφίνομεν τὴν διάσκαψιν τῆς τοιαύτης θεραπείας εἰς ἐκείνους ὅπου εἰς πλάτος ἐπαγγέλλονται τὴν τοῦ πράγμα-τος ἀκριβολογίαν, ἐπειδὴ ἠξυρόμεν, ὅτι εἶναι καὶ ἄλλαι δυσκολίαι ἔξω ἀπὸ ταύτην, ὅπου ἐλέγχουσι τὴν ἐκτεθεῖσαν ὑπόθεσιν πάντῃ ψευδῇ καὶ ἀπίθανον. Τί χρειάζεται νὰ ἀγωνισθῇ τινὰς διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος τὸ πίπτον, ὅταν πολ-λαχόθεν ἄφυκτος προβλέπεται ἡ τούτου πτώσις καὶ ἀπα-ραίτητος.

13. Εἶναι τόσον ἀστήρικτος ἢ κατὰ τὸν Γαλλιλαῖον τῶν παλιρροϊῶν ἔλθεσις, ὅσον εἶναι ἀστήρικτος ἢ γῆ κινουμένη· σαλεύει καὶ ἐκείνη μὲ τὴν ξηράν. Ἐνας νοῦς ὅπου δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ πληροφορηθῇ, ὅτι ἡ γῆ κινεῖται, πῶς δύναται νὰ συγ-χωρήσῃ, εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, τρεῖς κινήσεις διαφερούσας εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐν αὐτῇ τῶν ὑδάτων παλιρ-ροϊαν;

14. Ἀλλὰ καὶ τὸ μέγα τοῦτο παράδοξον ἂν θελήσωμεν νὰ παραδράμομεν, χαρίζοντες εἰς τοὺς νεωτέρους φιλοσόφους μίαν δόξαν, ἡ ὑποία τόσον ἀρεστή εἰς αὐτοὺς ἐφάνη, καὶ τό-σον ἐνδοξος, δὲν εἶναι ἄλλοθεν φανερόν, ὅτι, ἂν ἦτον ἀληθῶς αἰτία τῶν παλιρροϊῶν ἢ τῆς γῆς κινήσις, ἔπρεπε νὰ φαίνων-ται αἱ παλιρροῖαι εἰς ὅλα τὰ πελάγη, καὶ εἰς ὅλους τοὺς κόλ-πους, καὶ λίμνας, καὶ ποταμοὺς, ὅπου εἶναι ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς; Καὶ ὁμως ἡ Κασπία Θάλασσα δὲν γίνεται παλιρροῦς οὔτε τὰ μέρη τοῦ ὑπερβορείου πελάγους, οὔτε τό-σαι λίμναι, καὶ τόσοι ποταμοί, τὸ ὅποιον ἀναντιρρήτως δεί-χῃ, ὅτι δὲν εἶναι ἀληθῆς ἢ προβαλλομένη αἰτία μὲ τὸ νὰ μὴ τὴν ἀκολουθῇ ἀχωρίστως τὸ ἀποτέλεσμα.

15. Άλλο πάλιν ἐπιχείρημα ὅπου ἀναιρεῖ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Γαλλιλαίου εἶναι τοῦτο· ὅταν ἀπὸ βραδυτέρας κινήσεως μεταβαίῃ εἰς τὴν ταχύτεραν τὸ κινούμενον σκεῦος, τὸ ἐν αὐτῷ ὕδωρ ὑψοῦται κατὰ τὸ χεῖλος τὸ ὀπίσθεν· ὅταν ἀνάπαλιν ἀπὸ τῆς ταχύτερας ἐπὶ τὴν βραδυτέραν, κατὰ τὰ ἔμπροσθεν. Καὶ τοῦτο εὐλόγως. Διατὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ὑπόθεσιν, μὲ τὸ νὰ ὑπερβαίῃ ἡ ὄρμη τοῦ περιέχοντος τὴν ὄρμην τοῦ περιεχομένου, ἀνάγκη εἶναι τοῦτο εἰς τὴν πρώτην ἀφετηρίαν, καθ' ἣν οὐκ ἐκκινῶνται τῆς ἴσης ὄρμης, νὰ μείνῃ ὀπίσω, ὅθεν καθὼ ὑγρὸν ἐπισωρεύεται εἰς τὰ χεῖλη τοῦ σκεύους τὰ ὀπίσθεν. Κατὰ δὲ τὴν ὑπόθεσιν τὴν δευτέραν, μὲ τὸ νὰ ὑπερβαίῃ ἡ ὄρμη τοῦ περιεχομένου τὴν ὄρμην τοῦ περιέχοντος, ἐν ᾧ τοῦτο βραδύνεται, ἐκεῖνο δὲ ἔτι ὡς τὸ πρὶν προχωρεῖ, ἀκολουθεῖ νὰ ὑπερβάλλῃ, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ ἐπισωρεύεται εἰς τὰ χεῖλη τὰ ἔμπροσθεν. Συμβαίνει τι παρόμοιον εἰς ἓνα ἄνθρωπον, ὅστις ἴσταται ὀρθίως ἐπάνω εἰς τὸ κατάστρωμα ἐνὸς πλοιαρίου, ὅπου ἢ ἀπὸ τῆς ἡρεμίας μεθίσταται εἰς τὴν κίνησιν, ἢ ἀπὸ τῆς κινήσεως εἰς τὴν ἡρεμίαν. Ἄνίσως τὸ ἡρεμοῦν πλοιαρίου ἐξικίφνης προωσθῆ εἰς τὴν θάλασσαν, ὁ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὀρθίως πίπτει ὀπίσω· ἂν τὸ πλοῖον ἀράξῃ εὐθύς εἰς τὸν ψάμμον μὲ βίαν, ὁ ὀρθίως πίπτει ἔμπροσθεν· πάρεξ ἂν λάθῃ τὴν πρόνοιαν νὰ προσαρμόσῃ τὸν ἐκυτόν του συμφῶως εἰς τὴν ἐμποιομένην τῷ πλοίῳ, εἴτε φορὰν, εἴτε ἡρέμειν. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἔπρεπεν, ὅταν ἡ Θάλασσα Σ, (ὄρα τὸ διάγραμμα Πιν. Α. σχ. 1.) εὐρίσκεται εἰς τὸ Ζ, τὰ νερὰ νὰ τραβιζῶνται ὀπίσω· ὅταν δὲ εἰς τὸ Ν, νὰ προχωρῶσιν ἔμπροσθεν, ὅποι θέλει νὰ εἰπῇ, τὸ μεσημέριον ἔπρεπε νὰ πλημμυρῶσιν ἐνὸς κόλπου αἱ ἀρκταὶ αἱ δυτικαὶ, καὶ νὰ καταβιβάζωνται αἱ ἀνατολικαί, καὶ τὸ μεσονύκτιον, τὸ ἐναντίον· ἀλλὰ πότε τοιοῦτον ἐφάνη; οὐδέποτε· ἡμεῖς μάλιστα ἤξεύρομεν, ὅτι εἰς τὰς πλημμύρας

ὄχι μόνον εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἀναβαίνοσι τὰ νερά, εἰς τὰς ἀκτὰς τὰς διαφορετικὰς, ἀλλ' ἔτι δὴ καὶ εἰς τὰς ἀντιθέτους.

16. Τέλος πάντων καὶ αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὑπερχειλήσεως τῶν ὑγρῶν ἐν τοῖς σκεύεσι, τότε μόνον γίνεται, ὅταν αἱ ἀπὸ βραδύτητος εἰς ταχύτητα, καὶ ἀνάπαλιν ἀπὸ ταχύτητος εἰς βραδύτητα μεταβάσεις γίνωνται ἐξάπινα, καὶ ἀκκριαῖαι· ἀλλ' ὄχι καὶ ὅταν ἡ ἐπιτάχυνσις, ἢ ἐπιβράδυνσις προχωροῦσι καταμικρὸν, καθὼς συμβαίνει εἰς τὴν ὑποτιθεμένην τῆς γῆς φορὰν, ἥτις ἐν μὲν τῷ Z, τὸ τάχος, ἐν δὲ τῷ N, τὸ βράδος, κατὰ πρόοδον ἴσην τε καὶ ὁμαλὴν ἐπιδέχεται· ἀλλὰ ταῦτα ἰκανὰ πρὸς τὸν Γαλλιλαῖον.

ΚΕΦ. Δ'.

17. Ζητητέον ἂν εἴρ τὸ αἴτιον τῶν παλιρροῶν ἔξω τῆς γῆς. 18. Ἀριστοτέλους εἰκασία περὶ τῆς τῶν παλιρροῶν αἰτίας. 19. Καρτεσίου Δόξα περὶ τῶν παλιρροῶν. 20. διότι ἅμα αἱ παλιρροῖαι συμβαίνουσι περὶ τὰ μέρη τῆς γῆς τὰ ἀντίθετα, ἐκ ταύτης τῆς δοξῆς ἀναπτύσσεται. 21. Λύσις ἀπορίας ἀναφευμένης. 22. Πόθεν προέρχεται, ὅτι ἀναβαλλουσι τὸν χρόνον αἱ παλιρροῖαι. 23. Διὰ τί αἱ παλιρροῖαι ἐπιτείνονται ἐν ταῖς τῶν φωστῆρων συζυγίαις, καὶ ὑβίσονται ἐν τοῖς τετραγωνισμοῖς. 24. Λύσις ἀπορίας ἀνακυπτούσης. 25. Διὰ τί αἱ παλιρροῖαι ἐν μὲν ταῖς ἰσημερίαις γίνονται ἀφθονώταται, ἐν δὲ ταῖς τροπαῖς λιτωτάται. 26. Εὐφροιστάτη εὔσα ἢ τοῦ Καρτεσίου περὶ παλιρροῶν δοξα, ἔχει δυσκολίαν τὴν τῆς γῆς κίνεσιν, καὶ τὰς δῖνας.

17. Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ φιλόσοφοι ζητοῦντες τὴν αἰτίαν τῶν παλιρροῶν εἰς αὐτὴν τὴν γῆν, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ τὴν εὔρωσιν, ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψωσι τὴν προσοχὴν εἰς τὰ ἔξω τῆς γῆς, καὶ ἀναθεωροῦντες τὸν νοῦν εἰς τὰ ὑπὲρ τὴν στοιχειώδη χώραν οὐράνια σώματα, νὰ ἐξετάσωσιν, ἂν ἐκείθεν ποθὲν προέρχεται αὕτη ἡ δύναμις, ὅπου μὲ τὴν δραστικότητά ἐνεργεῖ εἰς τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὕδατα, καὶ γεννᾷ τὸ παράδοξον τοῦτο φαινόμενον.

18. Ο Αριστοτέλης, ὅστις δὲν ἄφηνεν ἀπολυπραγμόνητα, ὅσα πράγματα ὑπέπιπτον εἰς τὴν σκέψιν του, φαίνεται ὁ πρῶτος ὁποῦ ἀνοίξεν εἰς τοὺς ἄλλους αὐτὸν τὸν δρόμον, δείξας, ὅτι τὴν αἰτίαν τῶν παλιῶροιῶν πρέπει νὰ τὴν λάβῃ τινὰς ἀπὸ τὰ ἐν οὐρανῶις σώματα. Αὐτὸς (ἂν ἦναι γνήσιον Ἀριστοτέλους τὸ σύγγραμμα, τὰ περὶ οὐρανοῦ βιβλία, τὸ ὁποῖον παρὰ τισιν ἀμφιβάλλεται) τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν τὴν ἀποδίδει εἰς τὴν σελήνην, διδάσκωντας, ὅτι μὲ τὸ μέσον τῶν παρ' ἐκτουτοῦ ἐπιῶροιῶν, ὁ ἐλάσσων οὗτος φωστὴρ ἔχει κάποιάν τινα κυριότητα εἰς τὸν περιγίειον κόσμον, ὅθεν ἀποτελεῖ καὶ τὰς παλιῶρίας, καθὼς καὶ ἄλλα συχνὰ ἀποτελέσματα. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον τοῦτο γίνεται, δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐρμηνεύσῃ τήσον μόνον εἶπε. Καὶ μὴ δυνάμενος νὰ κατανοήσῃ τὸ περισσότερον, μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ βίψῃ τὸν ἑαυτὸν του ὁ φιλόσοφος εἰς τὰς Εὐρίπους, εἰπὼν τὸ, «κατάλαβέ με, ὅτι οὐ κατέλαβόν Σε» καθὼς τινὲς περὶ αὐτοῦ μυθεύουσιν, ἄφησε μάλιστα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ὑπόθεσιν ἐρεύνης γενναίαν καὶ ἀξιόλογον, ἐλπίζοντας, ὡς συνετὸς, ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ συγκεχυμένως εἶπεν αὐτὸς, θέλουσιν εὐρεθοῦν ἄλλοι νόες ἐπειτα νὰ τὸ ἀκριβώσουν· «τῶν γὰρ τοιούτων, ὡς αὐτὸς ἔλεγεν, ὁ χρόνος εὐρετὴς ἐστί.»

19. Καρτέσιος ὁ Γάλλος φιλόσοφος, ἐν τοῖς νεωτέροις οὐδενὸς ἤττων, ἐνέκυψεν εἰς τὸ πρᾶγμα μὲ ἀκριβῆ περιέργειαν. Καὶ βλέπωντας τὴν μεγάλην ἀναφορὰν καὶ συμπάθειαν ὁποῦ ἔχουσιν αἱ παλιῶροιὶ μὲ τὰ Σελήναϊα κινήματα, ἔκριεν ἀκόλουθον νὰ ἀπιδώσῃ εἰς τὴν Σελήνην αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν. Ἐπάτησεν ὁμοῦς οὗτος ἕνα δρόμον ἀπὸ τὸν τοῦ Ἀριστοτέλους παντάπασι διαφορετικὸν, διατι ἀφίνωντας εἰς ἕνα μέρος τοῦ ἄστρου τὴν δεσποτείαν καὶ τὰς ἐπιῶρας, τὰ ῥποῖα (νὰ εἰποῦμεν τὴν ἀλήθειαν) ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ψιλὰ

τινα καὶ κενὰ ὀνόματα, ἐστοχάσθη ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς Σελήνης, κατὰ τὸν αὐτοῦ ὄγκον, καὶ τὸ μέγεθος, τὸ ὁποῖον ἔχει, προξενεῖ μίαν βάρυνσιν καὶ θλίψιν εἰς τὸν ὑποκειμένον ἔλκεανόν, κατὰ τινὰς τεταγμένους καιροὺς, δι' ἧς θλίψεως, πιεζομένης τῆς κυριότητος τοῦ μεγάλου πελάγους, ἀνάγκη εἶναι νὰ πλημμυροῦσιν εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τὰ νερά, καθὼς ἂν θλίψῃ τινὰς μὲ τὴν παλάμην τὸ μέσον τοῦ ἐν τῇ λεκάνῃ ὕδατος, βλέπει ἀναλόγως τὸ ὕδωρ εἰς τὰ τῆς λεκάνης χειλῆ κυκλόθεν ὑψούμενον. Ἴδὲ τὸ ἐφεξῆς Διαγράμμα. Ὑπόθεσ ὅτι ἡ γῆ Γ (Πιν. Α. Σχ. 2.) κινεῖται ἐκ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς ἐν ὥραις 24, εἰς τρόπον ὅτι τὸ κατὰ 1 μέρος αὐτῆς μετὰ ἕξ ὥρας φθάνει ἔνθα τὸ 2· μετὰ 6 ἔνθα τὸ 3· μετὰ 6 ἔνθα τὸ 4· καὶ μετὰ 6 τέλος ἀποκαθίσταται ἔνθα τὸ 1. Ὑπόθεσ ἔτι ὅτι περὶ τὴν γῆν κινεῖται ἡ Σελήνη Σ τὴν ΑΒΔΕΑ μηνιαίαν αὐτῆς περίοδον, ἀπὸ δυσμῶν καὶ αὐτὴ εἰς ἀνατολὰς φερομένη. Καὶ μὲ τὴν Σελήνην ὁμοῦ νόει μοι μίαν ὕλην, πάνυ λεπτὴν τε καὶ ὀξυκίνητον περιδινουμένην ἀπὸ περάτων ἕως περάτων δι' ὅλης τῆς Σεληναίας σφαίρας ΑΒΔΕΑ, ἐν αὐτῷ τῷ μηνιαίῳ περιοδικῷ διαστήματι ἐν ἡμέραις φέρε 28. Ἡ γοῦν αἰθερία αὕτη ὕλη μὲ τὴν περιδίνεσιν ἐαυτῆς θλίβει τὴν ὑποκειμένην γῆν πανταχόθεν, ἀλλὰ περισσότερον βέβαια, ὅπου τὸ ἀπὸ τῶν ἀψίδων τῆς δίνης ἄχρι γῆς διάστημα, εἶναι μικρότερον· ὥστε ἂν τύχῃ ἡ Σελήνη εἰς τὸ Α τῆς τροχιαῆς τῆς ἐαυτῆς, ἀνάγκη εἶναι ἡ διὰ τοῦ διαστήματος ΣΙ διαρρέουσα ὕλη, νὰ θλίβῃ σφοδρότερον τὴν γῆν τὴν ὑποκειμένην, παρὰ, ἂν ἡ Σελήνη δὲν ἦτον, διαρρέουσα διὰ τοῦ πλατυτέρου διαστήματος ΑΙ· τοῦτο δὲ θέλω νὰ νοητῆ καὶ εἰς τὸ Β, καὶ εἰς τὸ Δ, καὶ εἰς τὸ Ε, ἢ ὅπου ἀλλαχοῦ ἡ Σελήνη ἤθελεν εὔρεθῆ, σταδισεύουσα τὴν μηνιαίαν αὐτῆς περίοδον. Τοῦτο δὲ εἶναι τόσον εὐλογον καὶ μὲ τὰ φαινόμενα σύμφωνον, ὅπου δὲν θέλει εὔρεθῆ ἴσως

τινάς νά μή τὸ ὁμολογήσῃ, διατι δὲν ἀφήνει νά ἀμφιβάλλω-
 μεν ἢ ἐν ποσὶ δοκιμῇ εἰς τοὺς ποταμοὺς, καὶ εἰς τὰ ἄλλα
 τῶν ὑδάτων ρεύματα, τὰ ὑποῖα σφοδρότερον κινουῦνται, ἐκεῖ
 ὅπου πλησιάζουσαι αἱ ὄχθαι ἀλλήλαις, στενοχωροῦσι τὴν
 αἰλακα, παρὰ ἐκεῖ ὅπου μὲ τὴν περισσοτέραν αὐτῶν ἀπόστασιν
 τὴν πλατύνουσιν. Ἐὰν οὖν κατὰ τὸ μέρος τῆς γῆς I, ὑπο-
 τεθῆ ἓνα πέλαγος, εὐρεθῆ δὲ ἡ Σελήνη εἰς τὸν Μεσημβρινόν,
 ἔνθα τὸ A, εἶναι ἤδη ὁμολογούμενον, ὅτι ἡ αἰθερία ὕλη, ἔ-
 χουσα τότε, διὰ τοῦ στενοτέρου μέσου ΣI, τὸ ρεῦμα σφοδρό-
 τερον, πίπτει βαρυτέρα ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ θλί-
 βουσα αὐτὴν, κάμνει τὰ νερὰ νά αὐξάνωσιν εἰς τοὺς αἰγια-
 λούς. Καὶ ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν αὐτὴν ὀλόκληρον, ὡς
 ἀντίρροπον καὶ ἐν μέσῳ ἀπλωρημένην, τὴν σαλεύει μικρὸν
 ἀπὸ τὸ μέσον, εἰς τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον μέρος, ὥστε
 ὅπου καὶ τὸ διάστημα 3Δ, γίνεται τότε μικρότερον, καὶ ἡ
 τῶν ὑδάτων πίσις ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦ ἔνθα τὸ 3 βαρυτέρα,
 παρὰ ἂν ὁ ὄγκος ἐκεῖνος τῆς σελήνης ἔλειπεν. Τούτων οὕτως
 ὑποτιθεμένων, τὸ μέρος τῆς γῆς I, ὅταν ἡ Σελήνη εἶναι ἐπὶ
 τοῦ μεσημβρινοῦ A, δέχεται τὴν πλημμύραν. Μετὰ γοῦν ἕξ
 ὥρας, διὰ τὴν ἡμερησίαν, ὡς εἴρηται, τῆς γῆς περιστρόμβη-
 σιν, τὸ μέρος αὐτὸ I, εὐρίσκεται εἰς τὸ σημεῖον 2, καὶ ἐπειδὴ
 ἐδῶ λείπει ἡ τῆς Σελήνης ἐπίθεσις, ἡ πλημμύρα ἀποκαθίστα-
 ται. Μετὰ δὲ ἕξ ὥρας, πάλιν ἀπὸ τοῦ σημείου 2, τὸ αὐτὸ
 μέρος μεταβαίνει εἰς τὸ σημεῖον 3, τὸ ὅποιον εἶναι τὸ ἀντί-
 θετον τοῦ μεσημβρινοῦ, καὶ ἐπειδὴ καὶ τὸ 3Δ διάστημα,
 ἐσμικρύνθη καὶ αὐτὸ διὰ τὴν θλίψιν, ὡς δεδηλωται, διὰ τοῦτο
 καὶ ἐδῶ ἐκ δευτέρου συμβαίνει ἄλλη μία πλημμύρα. Ἀκο-
 λούθως μετὰ ὥραν ἕκτην, τὸ αὐτὸ μέρος εὐρίσκεται εἰς τὸ
 4, ἔνθα (ὡσπερ ἐπὶ τοῦ 2) ἡ τῶν ὑδάτων ἀποκατάστασις.
 Καὶ μετὰ ὥραν ἕκτην τέλος πάντων ἀποτελεῦτ᾽ τὴν περίο-

δον ἐπανερχόμενον εἰς τὸ I, ὅπου πάλιν γίνεται ἡ πλημμύρα ἐν ὧραις 24, δύο πλημμύραι, καὶ δύο ἀποκαταστάσεις. Αἱ δύο πλημμύραι, τῆς Σελήνης οὐσῆς, ἢ εἰς τὸ ἄνω, ἢ εἰς τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντικείμενον, καὶ κάτω τοῦ μεσημβρινοῦ. Αἱ δὲ δύο ἀποκαταστάσεις, τῆς Σελήνης οὐσῆς κατὰ τὸ μέρος τὸ δεξιόν, ἢ τὸ ἀριστερὸν τοῦ ὀρίζοντος.

20. Κατὰ ταύτην δὴ τὴν ὑπόθεσιν, ἤμπορεῖ τινὰς νὰ ἀποδώσῃ τὸν λόγον πολλῶν περιστατικῶν, ὅπερ εἰς τὰς παλιρροίας αὐτὰς παρατηροῦνται. Ἄ. ὅταν ἡ Σελήνη εἶναι εἰς τὸν μεσημβρινὸν τινὸς τόπου, στενοχωρουμένου κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ τοῦ ΣI, καὶ τοῦ 3Δ διαστήματος, τοῦ μὲν διὰ τὴν μεσολάθεισιν τοῦ σεληναίου ὄγκου Σ, τοῦ δὲ διὰ τὴν τῆς γῆς Γ, ἐκ τοῦ μέσου ἕκστασιν, καὶ πρὸς τὸ Δ προσέγγισιν, αἱ παλιρροίαι γίνονται εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, καὶ ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα τοῦ τόπου, καὶ ὑπὸ τὸν ὀρίζοντα, εἰς τὰ μέρη δηλ. τῆς γῆς τὰ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα ἅμα· τουτέστιν ἂν ἡ Σελήνη εἶναι εἰς τὸ Α, ἡ παλιρροία συμβαίνει καὶ εἰς τὸ μέρος τῆς γῆς τὸ I, καὶ εἰς τὸ 3· ὁμοίως δὲ ἂν ἡ Σελήνη εὐρεθῆ εἰς τὸ Δ, ἡ παλιρροία γίνεται καὶ εἰς τὸ 3 καὶ εἰς τὸ 1· καὶ ἂν ἡ Σελήνη εἶναι εἰς τὸ Β, ἡ παλιρροία γίνεται καὶ εἰς τὸ 2 καὶ εἰς τὸ 4. Καὶ ἂν ἡ Σελήνη εὐρεθῆ εἰς τὸ Ε, ἡ παλιρροία γίνεται καὶ εἰς τὸ 4 καὶ εἰς τὸ 2. Φαινόμενον τοῦτο, τὸ ὅποιον δὲν ἠξεύρω, ἂν τόσον εὐκόλα εἰς ἄλλην τινὰ ὑπόθεσιν ἀναπτύσσεται. (Ὁρ. Πίν. Σχ. 3.)

21. Καὶ ἂν τινὰς ἀπορήσῃ, ὅτι καὶ κατὰ τὸ Β τῆς Σελήνης γενομένης, ἡ ΑI ἀπόστασις εἶναι ἔτι ἐλάσσων τῆς Σ2, ὅθεν ἔπρεπε καὶ τότε νὰ γίνεταί κατὰ τὸ I μᾶλλον, ἢ κατὰ τὸ 2 ἡ παλιρροία. Ἐξ οὗ ἔπεται νὰ πάσχωσι τὰς παλιρροίας μόνον οἱ τῆς γῆς τόποι, οἱ κατὰ τὴν ἐλάσσονα τοῦ ἑλλειψοειδοῦς σχήματος τῆς Σεληναίας τροχίᾳς διάμετρον.

Ἡ ἀπόκρισις εἶναι ἐτοίμη, ὅτι ἡ τῶν διαμέτρων τῆς ἐλλείψεως διαφορὰ εἶναι ἐλάσσων τῆς ἡμιδιαμέτρου τῆς Σελήνης. Καὶ ἐπομένως ἡ στενοχωρία πάντοτε συμβαίνει εἰς ἐκείνον τὸν τόπον, τοῦ ὁποίου τὸν μεσημβρινὸν καταλαμβάνει τῆς Σελήνης ὁ ὄγκος.

22. Β'. Ἐξηγεῖται καὶ τὸ φαινόμενον διατὶ αἱ παλίρροιαὶ ἀργοποροῦσι πάντοτε ἀπὸ πλημμύρας ἄχρι ἀποκαταστάσεως, ἢ ἀνάπαλιν, μετὰ τὰς ἐξ ὥρας, λεπτὰ δωκαίδεκα ὅθεν ἢ εἰς τὸν αὐτὸν μεσημβρινὸν ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα τῆς Σελήνης ἀποκαθισταμένης πλημμύρα γίνεται ἀπὸ τῆς πρώτης μετὰ ὥρας εἰκοσιτέσσαρας, καὶ λεπτὰ που πενήκοντα. Αἰτία τῆς ἀναβολῆς ταύτης εἶναι, διατὶ ἐν ᾧ ἡ γῆ ἐν ὥραις 6 ἀνύει τὸ τέταρτον τῆς ἰδίας αὐτῆς περιστροφῆσεως, ἢ Σελήνη εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν διατρέχει σχεδὸν τὸ ἑκατοστὸν δωδεκατημόριον τῆς ἰδίας τροχιάς, καὶ εὐρεθεῖσα φέρ' εἰπεῖν εἰς τὸ τ (Ὁρ. Πίν. Α. Σχ. 4.) ἀπὸ τοῦ α, αἰτία γίνεται διὰ τοῦτο, νὰ χρειασθῇ ὁ καιρὸς τῶν δώδεκα λεπτῶν, ὥστε περιστροφουμένης τῆς γῆς, νὰ πέσῃ τὸ μέρος 1, ὑπὸ τὸ τ, ἐνθα ἡ σελήνη, καὶ ἐκεῖ νὰ γένη τῆς πλημμύρας ἡ ὑπερβολή· ἐπειδὴ δὲ ἀνὰ ἐξ ὥρας σχεδὸν τὸ ἑκατοστὸν δωδεκατημόριον τῆς περιόδου αὐτῆς ἡ Σελήνη διαπερᾷ, ἀκολουθεῖ εἰς ὥρας εἰκοσιτέσσαρας, νὰ διατρέχῃ ἐγγὺς τετράκις τὸ ἑκατοστὸν δωδεκατημόριον, ἤτοι τέσσαρα τῶν ἑκατοστοδωδεκατημορίων, ταυτέστι τὸ εἰκοστὸν ὄγδοον, ὅπως προστιθεῖσα τὰ πενήκοντα λεπτὰ κατ' ἐλάχιστην, εἰς ἡμέρας ἐγγὺς που τῶν εἰκοσιοκτὼ σταδιεύσῃ τὴν ὅλην αὐτῆς περίοδον.

23. Γ'. Ἐξηγεῖται καὶ διατὶ εἰς τὰς συζυγίας οὔσης τῆς Σελήνης, αἱ παλίρροιαὶ γίνονται πλημμυρέστεραι, ὀλιγώτεραι δὲ εἰς τοὺς τετραγωνισμούς· ὁ λόγος εἶναι, διότι ἐν μὲν ταῖς συζυγίαις εὐρίσκεται ἡ Σελήνη εἰς τὴν ἐλάσσονα τῶν

διαμέτρων τῆς ἑλλειψοειδοῦς αὐτῆς δίνης, τουτέστιν εἰς τὴν αδ. ἐν δὲ τοῖς τετραγωνισμοῖς, ἐπέχει τὴν μείζονα, ἥτοι τὴν βε. Ὅθεν τότε μὲν ἡ θλίψις εἶναι σφοδρότερα, τότε δὲ ἀσθενεστέρα.

24. Ἄν ἀκριβεσλογήσωμεν τὸ πρᾶγμα, δὲν συμβαίνουσιν αἱ παλιρροῖαι αἱ μέγισται ἐπὶ ἀκριβὲς ἐπάνω εἰς τὰ σημεῖα τῶν συζυγιῶν, δηλαδὴ εἰς τὰς νέας, καὶ πανσελήνους, ἀλλὰ περὶ τρίτην ἡμέραν μετὰ τὴν νέαν, ἢ τὴν πανσελήνον· ἀλλὰ τί παρὰ τοῦτο; (ἀποκρίνονται οἱ τῆς δόξης προστάται) τίς ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ μικρὰ διάμετρος τῆς δίνης (Ὁρ. Πίν. Α. Σχ. 4.) προσαρμύζεται μὲ τὴν εὐθεῖαν τὴν ἐπιζευγνῦσαν τὰ Σελήνης καὶ Γῆς, καὶ Ἡλίου κέντρα, καθ' ἣν τελοῦνται αἱ συζυγίαι; εἶναι δυνατόν νὰ συζεύγνυνται οἱ φωστῆρες κατὰ τὴν εὐθεῖαν ΣΓΒΗ, καὶ ἡ Σελήνη προχωρήσασα ἀπὸ τοῦ Σ, ἐπὶ τὸ Α, ἐκεῖ νὰ κἀνῆ τὴν μεγίστην παλιρροῖαν, μετὰ δευτέραν ἢ τρίτην ἀπὸ τῆς συζυγίας, καθ' ἣ σημεῖον ἡ ΑΘ διάμετρος, εἶναι καὶ τῆς ΣΒ, καὶ ἄλλης οἰασοῦν ἐλαχίστη.

25. Δ'. Διὰ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐρμηνεύσται, καὶ διατί αἱ παλιρροῖαι, εἰς τοὺς δεσμούς, καθ' οὓς ὁ ἰσημερινὸς καὶ ἡ ἐκλειπτικὴ διατέμνονται, δηλ: κατὰ τὰ ζώδια τοῦ Κριοῦ, καὶ τοῦ ζυγοῦ, εἶναι ἀφρονώταται· τούτου αἴτιον ἡ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ τῆς Σελήνης ὀρθότερα ὡς πρὸς τὴν γῆν θέσις, καθ' ἣν μὲ περισσοτέραν δύναμιν πιέζει τὸν ὑποκείμενον ὠκεανὸν, καὶ οὕτω θαψιλεστέρας ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦ γενᾶ καὶ τὰς πλημμύρας. Διὰ δὲ τὸν ἐναντίον λόγον αἱ παλιρροῖαι, εἰς τὰ ζώδια τῶν τρόπων οὔσης τῆς Σελήνης, δηλαδὴ εἰς τὸ τοῦ Καρκίνου ἢ τὸ τοῦ Αἰγοκέρου, διὰ τὴν μεγίστην κλίσιν, ἀνάγκη εἶναι νὰ συμβαίνωσιν αἱ παλιρροῖαι, διὰ τὸ τῆς θλίψεως ἀσθενές, λιτώταται.

26. Καθ' εἰς βλέπει, πόσῃ ἔχει τὴν συμφωνίαν ἡ τοῦ Καρ-

τειοῦ ὑπόθεσις μὲ τὸ πρᾶγμα εἰδὼν παλιρροϊῶν. Πόσον εὐ-
 κολα, καὶ πόσον πιθανὰ ἐξηγοῦνται ὅλα ἐκεῖνα ὅπου ἡ πα-
 ρατήρησις εἰς αὐτὰς ἀνεκάλυψεν. Δύο μόνον πράγματα εἰς
 αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν βλέπω, διὰ τὰ ὅποια τινὰς ἠθέληεν ἔχει
 ἀφορμὴν νὰ ἀμφιβάλλῃ, καὶ νὰ μὴ ἔχει τελείαν τὴν πληρο-
 φορίαν, λέγω τὰς δίναις, καὶ τὴν κίνησιν τῆς γῆς. Ὁ νοῦς
 ὅταν ἀποφασίσῃ νὰ σαλεύσῃ τὴν στερεὰν ἀπὸ τὸ κέντρον ἐ-
 κείνου, εἰς τὸ ὅποιον ἡ φαντασία τὴν παρασταίνει ἀσάλευτον,
 πάσχει (ἂν μοι εἶναι συγχωρημένον νὰ εἰπῶ) καὶ αὐτὸς μίαν
 κάποιαν παλιρροϊαν, καὶ ἐπιστρέφει ὡς ἀποδυσπετῶν, καὶ
 μετανοῶν, ὅτι διὰ νὰ κινήσῃ τὴν ὑγρὰν φύσιν τοῦ ὕδατος,
 καὶ εὐρον, ἐτόλμησε νὰ κινήσῃ καὶ τὰ ἀκίνητα. Ὁ Κοπερ-
 νικαῖος ἔχει μάλιστα ἀφορμὴν νὰ καυχᾶται, βλέπωντας νὰ
 στηρίζεται καὶ ἐκ τούτου τοῦ μέρους ἡ δόξα του· μὰ ὁ Πτο-
 λεμαῖκός, καὶ ὅστις φοβίην πάσχει νὰ ἐκταράξῃ ἀπὸ τὴν
 ἡσυχίαν τῆς τὴν Ἔστιαν, ἀηδιάζει καὶ ἀθυμεῖ. Ἡ δίναις πάλιν
 τῆς ὕλης τῆς Αἰθερίας, ἔχουσι καὶ αὐταῖς ἀπὸ τὸ ἄλλο
 μέρος τὴν δυσκολίαν τους. Εἰς ἡμᾶς σκοπὸς δὲν εἶναι κατὰ
 τὸ παρὸν νὰ διηλογοῦμεν· τοῦτο μόνον σημειοῦμεν, ὅτι μία
 φύσις τόσον ὑγρὰ, μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ φυλάττῃ ὅρια τεταγ-
 μένα εἰς τὰς κινήσεις της, φύσιν ἔχει μάλιστα νὰ ἀπολισθαίνῃ,
 καὶ νὰ διαπίπτῃ, ὅθεν ἐλάσσων ἡ ἔνστασις. Τίνες ποτὲ αἱ
 κινηλίδες ἐκεῖναι ὅπου δὲν συγχωροῦσι νὰ ἐξέλθῃ τῶν ὀρίων
 αὐτῆς ἡ ὕλη αὐτὴ ἡ αἰθέριος; Καὶ ἂν ἐξέλθῃ, συνεχῶς
 πάντως ἡ δίνη, ἐπαυσεὺς ἡ πίεσις, ἐξέλιπε τῶν παλιρροϊῶν
 ἡ παραίτιος δύναμις. Πλὴν ὁ Καρτέσιος περιδινοῦν (ὡς εἴ-
 πομεν) τὴν λεπτήν του ὕλην, καὶ περιστρέφων τὴν παχειὰν
 γῆν, οὕτως εὐκόλως τε καὶ πιθανῶς ἐρμηνεύει τῶν παλιρ-
 ροϊῶν τὰ φαινόμενα.

ΚΕΦΑΛ. Ε.

27. Κατὰ τὸν Νεύθωνα τί τὸ αἴτιον τῶν παλιρροϊῶν. 28. Ἀκριβοστέρα ἐκθεσις τῆς δόξης τοῦ Νεύθωνος. 29. Πῶς κατ' αὐτὴν τὴν δόξαν κατὰ τὸ αὐτὸ συμβαίνουσιν αἱ παλιρροῖαι εἰς τὰ μέρη τῆς γῆς τὰ ἀντίθετα. 30. Πῶς ἀναβαλλοῦσι τὴν περίεθον αὐτῶν αἱ παλιρροῖαι. 31. Διὰ τί εἰς τὰ βαθέα πελάγη ἢ ἀκμῇ συμβαίνει μετὰ τινος ὄρας ἀπὸ τοῦ ὑφώματος τῆς Σελήνης εἰς τὸν Μεσημβρινόν. 32. Διὰ τί κατὰ τὸν Νεύθωνα αἱ παλιρροῖαι ἐπιταίνονται ἐν ταῖς συζυγίαις, καὶ ἀφίενται ἐν τοῖς τετραγωνισμοῖς. 33. Διὰ τί αἱ μείζονες παλιρροῖαι εἰσὶν αἱ τῶν ἰσημερινῶν, καὶ αἱ ἐλάχιστες αἱ τῶν τροπῶν. 34. Διαφοραὶ τῶν παλιρροϊῶν ἐκ τῆς τῶν φωστῆρων περιγεώσεως καὶ ἀπογεώσεως. 35. Διαφοραὶ τῶν παλιρροϊῶν κατὰ τὰ πλάτη τῶν παραλλήλων ἐπὶ τῆς γῆς. 36. Διαφοραὶ τούτων κατὰ τὰ μήκη. 37. Σημείωσις τοῦ θεμελίου, ἐν ᾧ ἐποικοδομεῖται ἡ δόξα περὶ τῶν παλιρροϊῶν ἢ Νευθώνιος. 38. Πολλὰ ἄλλα συντρίχει αἴτια κατὰ τόπους εἰς ποικιλίαν τῶν παλιρροϊῶν.

27. Ὁ Ἄγγλος Νεύτων, τῶν πώποτε περιλοσοφηκότων ὁ περικλεέστατος, μὲ μίαν δύναμιν ἔλκυστικῆς, τὴν ὅποιαν μὲ θαυμαστὴν ὀξύτητα νοῦ κατεῖδε διεσπαρμένην εἰς ὅλην τὴν φύσιν, καθ' ἣν τὰ σώματα πάντα ἀμοιβαίως ἔλκουσιν ἀλλήλα, καὶ ἔλκονται ὑπ' ἀλλήλων, κατ' ἀναλογίαν τῶν ἰδίων ὄγκων καὶ ἀποστάσεων ἐπιχειρίζεται νὰ ἐρμηνεύσῃ, καθὼς τὰ ἄλλα, οὕτω καὶ τῶν παλιρροϊῶν τὸ φαινόμενον. Ἐλκει κατὰ τὸν φιλόσοφον τοῦτον ὁ ἥλιος τὴν γῆν πρὸς ἑαυτὸν, ἔλκει δὲ καὶ ἡ σελήνη, κατ' ἀναλογίαν τῶν μὲν ὄγκων ἐπ' εὐθείας, τῶν δὲ ἀποστάσεων, κατ' ἀντιπερόνησιν. Εἰς τρόπον ὅπου ἀγχαλὰ ὁ ἥλιος εἶναι μείζων ἀπάντων τῶν Πλανητῶν ἅμα ληφθέντων, τῆς δὲ Σελήνης ἰδίᾳ ὑπερμεγεθεῖ τόσα μιλλιόνια, ἐπειδὴ ὁμοῦς ἢ τοῦ ἡλίου ἀπὸ τῆς γῆς ἀπόστασις εἶναι ἀπὸ τὴν τῆς Σελήνης πολλῶ μείζων παρὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς Σελήνης, διὰ τοῦτο ἡ ἐφελκυστικὴ δύναμις ταύτης ἀκολουθεῖ νὰ εἶναι ἀσθενεστέρα τῆς

τοῦ ἡλίου διὰ τὴν προσέγγισιν, παρὰ ἀσθενεστέρα διὰ τὴν σμικρότητα· ὅθεν κατὰ τὸν τοῦ Ὀνίστωνος ἀναλογισμὸν, ἡ τῆς Σελήνης πρὸς τὴν γῆν ἐλκυστικὴ δύναμις εἶναι τῆς ἡλιακῆς ἑξαπλάσιος. Συμβαίνουνσι τοίνυν αἱ παλιῆροιαι κατὰ ταύτην τὴν δύναμιν τοιοῦτοτρόπως.

28. Ἄν ἡ Σελήνη δύναμιν ἔχῃ νὰ ἐλκύῃ τὴν γῆν πρὸς ἑαυτὴν, θέλει ἔχει βέβαια πολὺ πρότερον δύναμιν νὰ ἐλκύῃ τὰ ὕδατα τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Καὶ δὴ ἔσω ΑΓΒΗ (Ὅρ. Πίν. Α. Σχ. 6.) ἡ γῆ, καὶ κέντρον αὐτῆς τὸ Κ. Καὶ περὶ τὴν αὐτὴν ἐπιφάνειαν νοεῖσθωσαν αἱ θάλασσαί. Ἐστω δὲ καὶ ἡ Σελήνη περὶ τὴν γῆν κινουμένη· ἐὰν οὖν εὐρεθῇ ἡ Σελήνη ἔνθα τὸ Σ, ἔλκει μὲν τὴν ἐπ' εὐθείας ὑποκειμένην θάλασσαν ἀπὸ τοῦ Α ἐπὶ τὸ Θ, ἔλκει δὲ καὶ τὴν γῆν αὐτὴν ὀλίγον τι, πλὴν ὁμως ἔλκει, ἀπὸ τοῦ Κ, ὑπόθεσις ἐπὶ τὸ Μ· ἔλκει δὲ καὶ τὴν ἀντίθετον θάλασσαν τὴν κατὰ τὸ Α, ἀλλ' ἔτι ὀλιγώτερον αὐτῆς τῆς γῆς, διὰ τὸ πλεον τῆς ἀποστάσεως. Εἰς τρόπον ὅτι τὸ κέντρον τῆς γῆς, καὶ σὺν αὐτῷ τὸ μέρος τῆς ἐπιφανείας Β, ἐλκόμενον πλεον κατὰ τὸ Α, ἀπομακρύνεται τούτου καὶ γίνεται ἀπὸ σφαιρικοῦ σφαιροειδὲς, τῆς ὑδρογείου σφαίρας τὸ σχῆμα ἔχον κατὰ τὸ Θ καὶ Α (ἐφ' ὧν ἡ Σελήνη ἐπιβαίνει εὐρεθεῖσα εἰς τὸν Μεσημβρινόν) τῶν θαλασσῶν τὰ κυρτώματα ἐντεῦθεν οὖν κυρτουμένη ἡ θάλασσα, γεννᾷ κατὰ τὸ αὐτὸ, εἰς τε τὸ ἐπάνω τοῦ ὀρίζοντος μέρος Θ, καὶ τὸ ὑποκάτω Α, τὴν πλημμύραν· μετὰ γοῦν ἑξ ὥρας (ὑποτιθεμένης ἡμερησίας καὶ ταῦθα περιστροφῆσεως τῆς γῆς) εὐρίσκονται τὰ Θ, καὶ Α, μέρη ἀπὸ τῶν Α καὶ Β, ἔνθα τὰ Γ καὶ Η· καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι τότε γίνεται ἡ τῶν ὑδάτων τελεία ἀποκατάστασις. Μετὰ ἑξ ὥρας πάλιν ἀπὸ τῶν Γ καὶ Η, εὐρίσκονται τὰ Θ καὶ Α, ἐπὶ τὰ Β καὶ Α, ὅθεν αὖθις διὰ τὴν θέσιν τῆς Σελήνης τὴν ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ τὸ δεύτερον, γίνεται ἡ δευτέρα πλημμύ-

μύρα. Μετὰ ἐξ ὥρας ἀκολούθως τὰ Θ καὶ Λ, ἀπὸ τῶν Β καὶ Δ, εὐρίσκονται ἐπὶ τὰ Η καὶ Γ, καὶ τότε γίνεται ἡ δευτέρα ἀποκατάστασις· καὶ μετὰ ἄλλας ἐξ ὥρας τέλους πάντων, εὐρίσκονται τὰ Θ καὶ Λ, ἐπὶ τῶν Α καὶ Β, ὡς τὴν ἀρχὴν καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐν ὥραις εἰκοσιτέσσαρσιν ἐπιτελοῦνται δύο πλημμύραι καὶ δύο ἀποκαταστάσεις, αἱ μὲν δύο πλημμύραι τῆς Σελήνης οὐσης, ἡ εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ μεσημβρινοῦ, ἡ εἰς τὸ κάτω καὶ ἀντίθετον, αἱ δὲ δύο ἀποκαταστάσεις, τῆς Σελήνης οὐσης κατὰ τὸ μέρος τὸ δεξιὸν, ἢ τὸ ἀριστερὸν τοῦ ὀρίζοντος, ὡς καὶ ἐν τῇ τῶν Καρτεσιανῶν ὑποθέσει ἐδείκνυτο. (Ἄρ. 19).

29. Ἐντεῦθεν δύναται νὰ ἰδῇ τινὰς, ὅτι ἀπὸ μίαν ὁδὸν ἐναντίαν κατανατᾷ τινὰς εἰς τὸ αὐτὸ τέλος· ὅλα ἐκεῖνα τὰ φαινόμενα τῶν παλιρροῶν, τὰ ὅποια ἀνωτέρω ἐξηγοῦντο (ἐν ἄρ. 20. 21, κξ.) μὲ τοῦ Καρτεσίου τὴν θλίψιν, ἐξηγοῦνται ὁμοίως μὲ τοῦ Νεύτωνος τὴν ἐφέλκυσιν. Α. καὶ κατὰ ταύτην αἱ παλιρροῖαι συμβαίνουσι, κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἅμα, εἰς τὰ μέρη τῆς γῆς τὰ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα, καθὼς εἶναι φανερόν ἐκ τῆς προσεχῶς ἀνωτέρω γενομένης ἐκθέσεως. (Ἀριθ. 28.) τοῦτο μόνον ἐδῶ προστίθεται οἰονεὶ κέρδος, ὅτι μὴ ἔχουσα τόπον ἢ δίνη, δὲν μᾶς γενᾶ τὴν ἀπορίαν ἐκείνην (ἄρ. 21.) τὴν ὅποιαν εἰς τὴν τοῦ Καρτεσίου ὑπόθεσιν ἀπηντήσαμεν καὶ ἐλύσαμεν.

30. Β'. ὁμοίως ἐξηγεῖται καὶ ἡ τῶν παλιρροῶν ἀναβολὴ καὶ ὑπέρθεσις, περὶ ἧς (ἐν Ἀριθ. 22.) κατὰ τὸν Καρτέσιον εἴρηται. Πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν καθὼς ἐκεῖ, καὶ ἐδῶ, τὴν ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολάς, ἐπὶ 28 ἡμέραις τῆς Σελήνης περίοδον, διὰ τὴν ὅποιαν ἀπὸ πλημμύρας εἰς ἀποκατάστασιν, καὶ ἀνάπαλιν ἐξ ἀποκαταστάσεως εἰς πλημμύραν, πρὸς ταῖς ἐξ ὥραις ἀπαιτοῦνται, καὶ 12 λεπτά, ὅθεν ἐγγύς που τῶν εἰκοσιπέντε ὥρῶν διαπεραίνονται αἱ δύο παλιρροῖαι.

31. Σημειοῦσιν ὅμως οἱ περὶ Νεϋθωνα τοῦτο, ὅτι εἰς τὰ βαθέα πελάγη, οἷος ὁ Ἀτλαντικός Ωκεανός, οἷος ὁ Διθιοπικός, καὶ ἄλλα, ἡ ἀκμὴ τῆς πλημμύρας συμβαίνει μετὰ τινὰς ὥρας. Καὶ τοῦτο λέγουσι, πάνυ εἰκότως, ἐπειδὴ ἅπασαι αἱ δυνάμεις αἱ ζῶσαι τε καὶ δραστήριοι, ἀγκυλὰ εἰς τὴν ἀκμὴν ἐνεργοῦσι μὲ περισσότερον τόνον, ἀκολουθοῦσαι ὅμως διηνεκῶς μὲ τοῦ χρόνου τὴν πρόοδον νὰ προβάλλωσι τὴν κατ' αὐτὰς ἐνέργειαν, καὶ τοι ὅπως οὖν ὑφειμένην, διὰ τὴν γινομένην ὁμῶς ταῖς προεινούσαις ὁρμαῖς προσθήκη, καὶ κατ' αὐτὴν δὴ τὴν παρακμὴν, ἀποτελέσματα παράγουσι κρείττονα καὶ ἐπισημότερα. Τοῦτο καὶ ἐν πολλοῖς μὲν ἄλλοις, καὶ ἐν τῇ ὑπερβολῇ δὲ τοῦ καύματος θεωροῦμεν συμβαῖνον, τὸ ὅποιον μετὰ τὴν θερινὴν τροπὴν, ἀγκυλὰ καὶ ὁ ἥλιος τότε ἀπομακρύνεται, γίνεται ὅμως πνιγνρότερον. Καὶ ἐν τῇ τοῦ ψύχους ἐπιτάσει, τὸ ὅποιον μετὰ τὴν τροπὴν τὴν χειμερινὴν, ὅταν ὁ ἥλιος ἄρχεται νὰ γίνεται πλησιέστερος, εἶναι σφοδρότερον. Τοιοῦτοτρόπως ἀκολουθεῖ (λέγουσιν οἱ Νεϋθώνιοι) ἡ ἀκμὴ καὶ ἐπιτάσις καὶ εἰς τὰς πλημμύρας· μετὰ δευτέραν ἢ τρίτην ὥραν, διατὶ προστίθεται συμμὰ εἰς τὴν ἔλκυσιν τοῦ φωστῆρος μεσημβρινοῦ καθεστῶτος, ἢ τοῦ αὐτοῦ ἔτι φωστῆρος καὶ τῆς μεσημβρινῆς ἤδη γραμμῆς ἐκπεσόντος, μέχρι τινὸς ἐπενέργησις. Ἡ αὐτὴ δὲ αὐτὴ αἰτία ἀρκεῖ διὰ νὰ ἐξηγήσῃ, καὶ τὸ ἄλλο ἐκεῖνο φαινόμενον, διατὶ μετὰ τὰς συζυγίας τὴν δευτέραν, ἢ τὴν τρίτην ἡμέραν αἱ παλίρροιαὶ γίνονται μείζονες, τὸ ὅποιον ἀνωτέρω (Ἀριθ. 24.) οἱ Καρτεσιανοὶ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπόθεσιν, μὲ ἄλλον τρόπον ἀγέπτυσσον.

32. Ὁμοίως καὶ τὸ Γ'. ἐκεῖνο τοῦ μεγέθους τῶν πλημμυρῶν ἐν ταῖς συζυγίαις, καὶ τῆς ὑφέσεως ἐν τοῖς τετραγωνισμοῖς, (περὶ οὗ κατὰ Καρτέσιον ἐν Ἀριθ. 23.) θαυμαστά

ἐπιλύεται. Κατὰ τὰς συζυγίας ὁ ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη ἔχουσι τὰ κέντρα ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας ΣΚΗ, (Ὁρ. Πίν. Α. Σχ. 7) ὅθεν αἱ ὀλκαὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεσημβρινοῦ συμπνέουσι. Κατὰ τοὺς τετραγωνισμοὺς δὲ, ἡ μὲν Σελήνη καίται φέρειπείν ἐνθα τὸ Σ, ὁ δὲ ἥλιος ἐνθα τὸ Δ, διὸ καὶ τούτων αἱ δυνάμεις ἀντιπνέουσι. Καὶ τοίνυν, τῶν λοιπῶν ἐν ἰσότητι ὑποτιθεμένων, ἐπειδὴ ἡ Σελήνη μὲ ἀκριβῆ λογαριασμὸν κατὰ τὸν ὄγκον αὐτῆς καὶ τὴν ἀπόστασιν ἀναλογισθεῖσα, ἔλκει ὡς δώδεκα, ὁ δὲ ἥλιος κατὰ τὴν ἀπόστασιν τὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ μέγεθος μετρούμενος, ἔλκει ὡς δύο, συνδραμουσῶν ἐν τῇ νέᾳ τῶν δυνάμεων, τὸ ὕδωρ πρέπει νὰ ὑψοῦται ὡς δεκατέσσαρα (καὶ ὑψοῦται τῷ ὄντι καθὼς ἐπαρτηρήθη εἰς τὸν Ωκεανὸν πόδ. 14.), ἀντιζῶν δὲ τῶν δυνάμεων γινομένων ἐν τῷ τετραγωνισμῷ, διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν 2 ἀπὸ τῶν 12, τὸ ὕδωρ πρέπει νὰ ὑψοῦται ὡς δέκα. (εἰς τὸν Ωκεανὸν παρατηρεῖται πόδ. 10, τότε κορυφούμενον.) Καὶ πάλιν ἐν τῇ πανσελήνῳ ἡ πλημμύρα γίνεται ὡς 14, καὶ εἰς τὸν δεῦτερον τετραγωνισμὸν ὡς δέκα. Καὶ μειοῦνται μὲν οὕτως ἀναλόγως αἱ πλημμύραι ἀπὸ τῶν συζυγιῶν ἄχρι τῶν τετραγωνισμῶν, ἀπὸ δὲ τῶν τετραγωνισμῶν ἄχρι τῶν συζυγιῶν κατ' ἀναλογίαν αὐθις πλεονάζουσιν. Δὲν εἶναι ὀλίγη χαρὰ εἰς ἕνα φιλόσοφον, ἀφ' οὗ εἰς τὸ σπουδαστήριόν του κατάκλειστος σταθμίσῃ μὲ τὴν θεωρίαν τὰς δυνάμεις τῶν φωστήρων, καὶ βάλῃ εἰς ὄρον τὴν τούτων ἐνέργειαν, ἣν ἔχουσι ἐπὶ τὰ ὕδατα τοῦ ὠκεανοῦ, νὰ ἀκούσῃ ἔπειτα τοὺς πλείοντας τὴν μεγάλην ἐκείνην θάλασσαν, νὰ λαμβάνουν φροντίδα, νὰ ἐξετάζωσι τὴν ὑπόθεσιν, καὶ νὰ πιστώνουν μὲ τὴν δοκιμὴν ἐπάνω εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἐκεῖνο ὅπου αὐτὸς μὲ τοῦ λογιστικοῦ τὰ πτερόματα ἔφθασε, καὶ μὲ τοῦ νοῦ τὰ ὄμματα εἶδεν ἀπὸ τόσῃ μακρύτατα διαστήματα.

33. Με τὴν αὐτὴν εὐκολίαν κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Νεύθωνος, ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἄλλο ἐκεῖνο παρατήρημα, ὅτι ὅταν οἱ φωστῆρες εἶναι εἰς τοὺς δεσμούς, τρυτέστιν ὅταν εἰς τὸν Ἰσημερινὸν διατρίβωσι, κατὰ τὰ ζώδια τοῦ Κριοῦ, καὶ τοῦ ζυγοῦ, τότε αἱ παλιρροῖαι εἶναι ἀφθονώτεραι· ὅταν δὲ εἰς τὰς τροπὰς, κατὰ τὰ ζώδια τοῦ Καρκίνου καὶ τοῦ Αἰγοκέρου, εἶναι ἐλλιπέστεραι. Ἀποτελεῖ ἰδῶ ἡ ἔλκυσις, ἐκεῖνο ὅπου ἐτέλει κατὰ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Καρτεσιίου ἡ θλίψις. (Ἄρ. 25.) Ὀρθότερας οὐσης τῆς τῶν φωστήρων θέσεως, ὅταν διατρέχωσι τὸν Ἰσημερινόν, ἡ ἐλκτικὴ δύναμις εἶναι περισσότερον ἰσχυρά, ὥστε δύναται νὰ ὑψώῃ μᾶλλον τὰ ὕδατα. Εἶτα καὶ ὅσον εἶναι μεγαλύτεροι τῆς γῆς οἱ Κύκλοι, ἐφ' ὧν ἐνεργεῖ ἡ ὀλκῆ, ἄλλο τόσον εἶναι καὶ μᾶλλον εὐδιάθετοι εἰς τὸ νὰ ὑψωθῶσι κορυφούμενοι, μὲ τὸ νὰ ὑπερέχῃ τῆς ἐπικέντρου ἡ ἀπόκεντρος δύναμις.

34. Ἐ. Ἐξηγοῦνται καὶ ἄλλαι τινὲς διαφοραὶ τῶν παλιρροῖων, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τὰς διαφόρους ἀποστάσεις τῶν φωστήρων ἀπὸ τῆς γῆς, ἐν ταῖς αὐτῶν περιόδοις συμβαίνουσιν. Εἶναι ὁμολογούμενον, ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι πλησιέστερος εἰς τὴν γῆν τὸν χειμῶνα, παρὰ τὸ θέρος. Ἡ μείζων τοῦ φωστῆρος τότε ὀρωμένη διάμετρος, καὶ ἡ χρονιωτέρα αὐτοῦ εἰς τὰ βορειότερα τῶν ζωδίων, ἐπὶ ἡμέρας σχεδὸν 11 διατρίβῃ, δὲν ἀφίνει νὰ ἀμφιβάλλωμεν· λοιπὸν ὅλαι αἱ πλημμύραι ὅπου γίνονται εἰς τὰς χειμερινὰς συζυγίας, πρέπει νὰ εἶναι ἀφθονώτεραι τῶν γινομένων ἐν ταῖς συζυγίαις ταῖς θεριναῖς· ἐπειδὴ προστίθεται εἰς τὴν τελευταίαν ἔλκυσις ἡ ἡλιακὴ σφοδρότερα. Καὶ πάλιν ὅλαι αἱ πλημμύραι ὅπου γίνονται εἰς τοὺς χειμερινοὺς τετραγωνισμούς, πρέπει νὰ εἶναι μετριώτεραι τῶν ἐν τοῖς θερινοῖς· διότι ἀντιφερομένων τῶν ἔλξεων ἡ περιγέωσις τοῦ ἡλίου εἰς τὴν ὥραν τοῦ χειμῶνος, ἀφαιρεῖ

περισσότερον μέρος δυνάμεως, πάρεξ εις την ὄραν τοῦ θέρους. Καὶ ἡ Σελήνη δὲ περιγίειος οὖσα, ἐπαύξει τὰς παλιρροίας, ἀπομειοῖ δὲ γινομένη ἀπόγειος· ὅθεν ἂν ἐρωτήσῃ τινὰς ποία πρέπει νὰ εἶναι εἰς ἓνα δοθὲν μέρος γῆς ἡ μέγιστη πλημμύρα καὶ ὑπερτάτη; Ἀποκρινόμεθα ὅτι ἐκείνη, καθ' ἣν, ἐν τῇ Συνόδῳ, ἢ τῇ πανσελήνῳ (Ἄρ. 32.) τῇ Ἰσημερινῇ (Ἄρ. 33.) ἤθελαν εὐρεθῶσιν οἱ φωστῆρες περιγίειοι. Ἐὰν δὲ ἐρωτήσῃ, ποία ἡ ἐλαχίστη καὶ ταπεινοτάτη; Ἀποκρινόμεθα ὅτι ἐκείνη, καθ' ἣν, ἐν τετραγωνισμῷ (Ἄρ. 32.) τῷ κατὰ τὸν χειμερινὸν τροπικόν, ἡ Σελήνη ἤθελαν εὐρεθῆ ἀπόγειος.

35. Γ'. Οἱ ὑπὸ τὸν αὐτὸν μεσημερινὸν κείμενοι τόποι, ὅπου ἔχουσι περισσότερον τὸ πλάτος, τουτέστιν οἱ ὅποιοι μᾶλλον ἀπέχουσι τοῦ Ἰσημεριοῦ, ἀνάγκη εἶναι νὰ ἔχωσι τὰς παλιρροίας, καὶ βραδυτέρας, καὶ ἀμυδροτέρας. Οἱ δὲ μάλιστα ἀπέχοντες, καὶ ἀπωτάτω, ἀμυδροτάτας, ἢ οὐδεμίαν. Ἀμυδροτέρας μὲν, διατὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀποστάσεως, καὶ ὁ πλαγιασμὸς τῆς θέσεως, ἀμβλύνει τὸ ἐνεργόν τῆς δυνάμεως· βραδυτέρας δὲ, διότι κορυφουμένων τῶν ὑδάτων κατὰ τὰ μέρη τὰ περὶ τὸν Ἰσημερινόν, ἐντεῦθεν ἐφεξῆς ἡ ῥοή κατὰ διαδοχὴν τε καὶ πρόσθον ἀλλεπάλληλον, εἰς τὰ πορρωτέρω τοῦ Ἰσημεριοῦ μέρη μεταδιβάσκειται.

36. Ζ'. Ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς αἱ πλημμύραι εἶναι θαψιλέστεραι, διατὶ κατὰ τὴν ἡμερησίαν κίνησιν συμπροχωροῦσι μὲ τοὺς φωστῆρας, τῶν ὁποίων εἶναι ἀποτελέσματα.

37. Αὕτη καὶ ἡ κατὰ τὸν Νεῦθωνα δόξα θεμελιωμένη ἐπάνω εἰς ἐκείνον τὸν κοινότατον νόμον τῆς ἐλκτικῆς τῶν σωμάτων δυνάμεως, μὲ τὸ μέσον τῆς ὁποίας ὁ φιλόσοφος οὗτος ὑπέλαβεν, ὅτι συνίσταται καὶ συγκροτεῖται εἰς τὴν παναρμόνιον αὐτοῦ εὐρυθμίαν ὁ πᾶς οὗτος διάκοσμος. Τὸ δόγμα τὸ Κοπερникаῖον, καὶ αὐτός ὁ φιλόσοφος σύμφωνα μὲ τοὺς

ἄλλους νεωτέρους, τὸ ἐναγκαλίσθη, φαίνεται μοι ὁμῶς κατὰ πάροδον νὰ εἰπῶ, ὅτι ἡ τῆς γῆς κίνησις, εἰς τὴν κατὰ τὸν Νεύτωνα περὶ τῶν παλιρροϊῶν διδασκαλίαν εἶναι περιττή, καὶ τρόπον τινὰ κατὰ συμβεβηκὸς εἰς αὐτὴν πίπτει, καὶ τόσον μόνον, ὅτι καὶ σῦτος ἐκοπερνίκιζεν. Εἰδὲ ἄλλως, ἐγὼ τολμῶ νὰ ἀποφασίσω, ὅτι ἀναγκαῖον δὲν εἶναι νὰ κινῆται ἡ γῆ, οὔτε διὰ νὰ ἔλκωσιν οἱ φωστῆρες τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὕδατα, οὔτε διὰ νὰ τὰ ἔλκωσι τοιοῦτοτρόπως.

38. Ἐκεῖνο ὅπου εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν παλιρροϊῶν μένει μοι νὰ εἰπῶ, εἶναι ὅτι καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, παρὰ τὰ ἐνεχθέντα, συντρεχουσῶν αἰτιῶν, κατὰ χώρας καὶ τόπους αἱ παλιρροῖαι παραλλάσσουσι, καὶ πολλὴν ἐπιδέχονται τὴν ἀνωμαλίαν. Νῆσοι, χερσόνησοι, σκόπελοι, ὕφαλοι, πέτραι, ἀκρωτήρια, ἰσθμοὶ, πορθμοὶ, βόσποροι, τὸ βάθος τῆς ὑποκειμένης θαλάσσης, ἢ ἡ ταπεινώσις, ἄνεμοι συμπνέοντες, ἢ ἀντιπνέοντες, ὕδατων ἐξ ἀντιθέτου σύρροισι κτλ. καὶ πολλὰ ἄλλα αἰτιατὰ τὰς παλιρροίας, καὶ κατὰ τὰς θέσει, καὶ κατὰ τὰς ὄρας, καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς πλημμύρας, ποικίλλουσιν, εἰς τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἔχη προσοχὴν ὁ νοῦς ὁ φιλοσοφικὸς, ὅταν ζητῆται λόγον περὶ τῶν παλιρροϊῶν· τοιοῦτον εἶναι τὸ ἰδίωμα τῶν φυσικῶν πραγμάτων. Δὲν εἶναι ἀπλᾶ αὐτὰ, οὐδ' ἀπὸ μιᾶς τινος μόνον, ἢ καὶ δευτέρας αἰτίας ἐξηρητημένα, ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν εἰς ταῦτο γινομένων ὄθεν εἰς τὴν ἔρευναν ἐνὸς φαινομένου, ἀμελουμένης τινὸς αἰτίας, ἢ λανθανούσης, ὡς ψευδῆς πολλακίς καὶ οὐτιδανῆ, καὶ ἡ ἀκριβεστέρᾳ θεωρίᾳ ἐλέγχεται. Ἄλλοι τῶν παλιρροϊῶν, καὶ καταβάλλωμεν.

Τοῦ αὐτοῦ Εὐγενίου προσλαλιὰ πρὸς τὸν Πανιερώτατον καὶ σοφώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Μοσχοβίας κύριον Πλάτωνα, καθ' ἣν ἡμέραν δι' αὐτοῦ προεχειρίσθη Ἱερεὺς ἐν ἔτει 1775, Ἀγούστου 30.

Κατὰ τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἄπειρον ἔλεος τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ πατρὸς, χάριτι τοῦ μονογενοῦς καὶ ἠγαπημένου αὐτοῦ υἱοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ συνεργείᾳ τοῦ τελεταρχικοῦ πνεύματος, διὰ τῶν σῶν εὐπροσδέκτων εὐχῶν καὶ δεήσεων, καὶ διὰ τῆς μυστικῆς σου χειροθεσίας, Πανιερ. Πάτερ καὶ Δέσποτα, ἰδοὺ ἐγὼ ὁ ἕως γήρως καὶ πρεσβείου ταπεινὸς καὶ ἀνάξιος διάκονος, προδιβασμένος ἤδη εἰς τὸν ὑψηλὸν τῆς Ἱεροσύνης βαθμὴν, ἐγηγεμενός ἀπὸ τῆς γῆς ὁ πτωχὸς, ἀνυψωμένος ἀπὸ τῆς καπρίας ὁ πένης, τοῦ καθίσαι μετὰ τῶν ἀρχόντων τοῦ λαοῦ εἰς τὴν Καθέδραν πρεσβυτέρων πρὸς τὸ παρὸν, ἴσως δὲ καὶ ἀνωτέρω μετέπειτα.

Ἡ ἱερά σου δέσποτα γλῶσσα προτρέπούσά με πρότερον ἐκ πολλοῦ καὶ διὰ πολλῶν εἰς τὸ νὰ ἀναδεχθῶ τὸν ταιοῦτον ἔνθεον χαρακτήρα, οἴνει προκνεφώνει τὸ μέλλον· αἱ ἀποστολικαὶ σου ὑποθήκαι καὶ παραινέσεις, ὅταν ἐνευσε τέως τὸ πνεῦμα, ἔλαβον τῶν θεοφιλῶν σκοπῶν τὰς ἐκβάσεις· αἱ ἁγιαστικά σου χεῖρες ἐτέλεσαν καὶ ἐμυσταγώγησαν τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου διὰ τῆς μυστικῆς ἐξομολογήσεως ἔλυσας πλέον παρὰ μίαν φορὰν τῶν ἁμαρτιῶν τὰ δεσμά· ὁ πνευματικὸς πατὴρ ἀνεδείχθης τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἀναξίου τέκνου σου, ὁ πρὸς τὴν Ἱεροσύνην προτροπεὺς καὶ προαγωγεὺς, καὶ μυστρω τελευταῖον, καὶ τελετάρχης, ὁ κριτὴς τῆς ἐμῆς συνειδήσεως, καὶ ὁ ἰατρὸς τῶν ἐμῶν παθῶν κατέψησάς με τέως τῇ μεταδόσει τῆς χάριτος ἰατρὸν τοῦ λοιποῦ καὶ κριτὴν τῶν ἄλλων· εἰς τὴν ταιαύτην τῶν γενομένων συνδρομὴν καὶ συ-

νακολουθήσιν, τίς δὲν ἐννοεῖ, καὶ τίς δὲν θαυμάζει τὴν περὶ ἐμὲ τοῦ Θεοῦ ἀνεξιχνίαστον πρόνοιαν καὶ οἰκονομίαν; ἄνωθεν αὐτὴ προκατεβάλετο τὰς ἀρχάς, καὶ προέταξε τὰς ἀφορμὰς ἐκείνων τῶν πραγμάτων, τῶν ὑποίων ὕστερον ἐμελλε νὰ ἐπιφέρῃ τὰ τέλη· οὕτω Θεός; γνώσεων κύριος ὁ Θεός, καὶ Θεός; ἐτοιμάζων ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἐν ᾧ ἐγὼ τὴν περὶ ἐμὲ ταύτην τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν καὶ ἐννοῶ καὶ θαυμάζω, ἐπιστρέφω ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ λογισμοῦ τὸ βλέμμα εἰς τὰ ἐνδύτατα τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἐμὴν διακρίνων ἀναξιώτητα, δὲν δύναμαι νὰ μὴν δειλιῶ, καὶ νὰ μὴν τρέμω εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοιαύτης ἀξίας καὶ χάριτος· φοβοῦμαι μήπως δὲν ἦτον αὕτη τοῦ Θεοῦ εὐδοκία, ἀλλὰ μία παραχώρησις προερχομένη ἐκ τῶν ἐμῶν, ἢ καὶ ἐκ τῶν τοῦ λαοῦ ἀμαρτημάτων, πρὸς δικαίαν ποινὴν καὶ ἐκδίκησιν· φοβοῦμαι μήπως οὗτος; ὁ υἱὸς τοῦ Κίς τοῦ Ἰεμοναίου ὁποῦ ἤρχησε σήμερον νὰ ὑψοῦται ὑπὲρ τὸν λαόν, ὑπερωμίας, καὶ ἐπάνω ὑψηλὸς φανῆ μετὰ ταῦτα πολλὰ μικρὸς καὶ νανώδης, καὶ ὄλωσ ἀποστραφῆς καὶ ἐξουδενώσεως ἀξίος; ὅθεν ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐκφωνήσουσιν περὶ αὐτοῦ τὴν παραβολὴν « καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις » εἶπῃ ἔπειτα ὁ Θεός τὸ φοβερώτερον ἐκεῖνο « μεταμεμέλημαι, ὅτι ἐβασίλευσα τὸν Σαοὺλ ἐπὶ Ἰσραὴλ » αὐτὰ φοβοῦμαι καὶ δειλιῶ, καὶ τρέμω, καὶ τόσον περισσώτερον, ὅσον ἠξυῶ, ὅτι ἀφ' οὗ μετὰ τὴν τοσαύτην τιμὴν φανῆ ἀδόκιμος ὁ Σαοὺλ, τότε ἂν καὶ γνωρίσῃ ἔπειτα τὴν παράβασίν του· « παρέβην τὸν λόγον κυρίου » ἂν καὶ βοήσῃ περιπαθῶς ὁμολογῶν τὸ ἴδιον πταίσμα· « ἡμάρτηκα » ἂν καὶ ζητήσῃ καθικτευῶν τὴν ἄφεσιν· « ἄφες δὴ τὸ ἀμάρτημά μου » καὶ ἂν κρατήσῃ καὶ σφικτὰ, ὥς νὰ σύρῃ καὶ ἀπὸ τοῦ πτερυγίου τῆς διπλοῖδος τὸν Σαμουὴλ, βιάζων αὐτὸν νὰ μὴ τὸν ἐγκαταλείπῃ· « ἀνάστρεψον » οὐδόλωσ πλέον, οὐδὲ αὐτὸς ὁ Σαμουὴλ δὲν τὸν ἀκούει· « οὐκ ἀναστρέψω

μετὰ σοῦ· ὀρνηεῖ μὲ πικρὰ δάκρυα, καὶ πενθεῖ τότε ὁ προφήτης Σαμουὴλ ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτὸν ἀκατάπαυστα· ἀλλ' ἐν ὧσιν ζῆ δὲν ἀξιοῖ πλέον νὰ τὸν συναναστραφῇ, οὔτε θέλει νὰ τὸν ἰδῇ ἔμπροσθεν εἰς τὰ ὄμματά του « οὐκ ἀναστρέψω » καὶ δικαίως, ὅσον ὑψηλότερα εἶναι τὰ χαρίσματα ὅπου χορηγεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, τόσο ἀυστηροτέρως πρὸς Θεὸν κρίνεται ὑπόδικος εὐθύνης ὁ ἄνθρωπος· ἡ ἀπαίτησις εἶναι βαρυτέρα, ὅταν τὰ δοθέντα τάλαντα εἶναι περισσώτερα· τότε ἀληθῶς, ἡ ἀνομία κἀθηται ἐπὶ τάλαντον μολύβδου, καθὼς τὴν εἶδεν ἐν ὄραματι ὁ προφήτης Ζαχαρίας, τοῦτέστι, τότε ἔχει ὅλον τὸ βᾶρος τῆς, εἶναι κατὰ λόγον ἰσομέτρος μὲ τὸ ὕψωμα ὁ κίνδυνος τοῦ κρημοῦ καὶ ἀνάλογος μὲ τὸν ἀναβίβασμόν ἢ κατὰβασιν.

Ἀλλὰ μὴ ποτε συμβῆ περι ἐμὲ τὸ φοβερόν τοῦτο καὶ ἐλεεινὸν σύμπτωμα· διὰ τοῦτο καὶ προλαμβάνω ἐγκαίρως, Πανιερίδιστοτα καὶ προσπίπτω ἐνώπιόν σου ἀπὸ τοῦ νῦν πρὸ προσώπου πάσης τῆς ἐκκλησίας, καὶ σὲ καθικετεύω θερμότατα· πρόφθασον, περιφραξόν με, ὀχύρωσόν με, προασφάλισόν με διὰ τῶν δραστηρίων σου εὐχῶν, διὰ νὰ μὴ εἰς τὸ ἐξῆς πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, ἐδραίως τε καὶ ἀκλινῶς κατεστηρίγμενος εἰς τὴν χάριν ταύτην, εἰς τὴν ὁποίαν σήμερον ὁ Θεὸς διὰ τῆς σῆς ἱεροτελεστίας μὲ ἀνεβίβασεν· δεήθητι τοῦ Θεοῦ τῶν οἰκτιρισμῶν καὶ τοῦ ἐλέους ὑπὲρ ἐμοῦ, νὰ μὴ παραχωρήσῃ ποτὲ νὰ φανῶ πρὸς σὲ τὸν μυσταγωγὸν καὶ διδάσκαλον, οὔτε οἷος ὁ Σαοὺλ ἐφάνη τότε πρὸς τὸν Σαμουὴλ ὑποψήσιος ἀπειθῆς καὶ ἀγνώμων, οὔτε οἷος ὁ Γιεζῆ ὕστερον πρὸς τὸν Ἐλισσαῖον μαθητὴς ῥυπαρὸς καὶ ἀδόκιμος· ἀλλὰ νὰ φανῶ μάλιστα οἷος ὁ Ἐλισσαῖος αὐτὸς πρὸς τὸν Ἠλίαν, γνήσιος σὸς μαθητὴς, καὶ ὀπαδὸς, καὶ ἀκόλουθος. Ναὶ Πάτερ, δὲν σκληρύνω, ὄχι ἐγὼ καθὼς ὁ Ἐλισσαῖος τότε ἐσκληρυνε τοῦ αἰτήσασθαι· δὲν τολμῶ, ὄχι ἐγὼ νὰ εἰπῶ ὡς ἐκεῖνος, ἀλλ'

οὐδὲ νὰ ἐλπίσω, ἢ νὰ ζητήσω, τὸ γενηθήτω δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἐπὶ σοὶ δισσωῶς ἐπ' ἐμέ, ἀλλὰ λέγω καὶ στέργω, γενηθήτω δὲ καὶ ἀπλῶς, γενηθήτω δὲ καὶ τὸ ἡμισυ, γενηθήτω δὲ καὶ τὸ πολλοστημόριον ἐπ' ἐμέ τὸ πνεῦμα τὸ δαψιλές, καὶ ἄφθονον, τὸ ὅποιον ἐπὶ σοὶ δέσποτα ἀνκπαύεται· τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο, μὲ τὸ ὅποιον οὕτως ἀξιοπρεπῶς διέπαις τὸν τῆς χάριτος Ἰσραὴλ, καὶ εὖτω θεαρίστως διάγεις εἰς νομὰς σωτηρίους τὸ ἐμπιστευθέν σοι παρὰ Χριστοῦ πολυάριθμον τοῦτο πόιμνιον· εἶναι, ὡς καλῶς γινώσκεις, εἶναι καὶ πνευμάτων βαθμοὶ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι, εἶναι καὶ χαρισμάτων μέτρα πολλὰ καὶ διάφορα, τὰ ὅποια κατ' ἀναλογίαν τῶν ὑποκειμένων ἄνωθεν χορηγοῦνται καὶ διανέμονται· εἰς τὸν Μωϋσῆν τὸ πνεῦμα ἐπαναπαύεται, καὶ ὑπερχειλές πλημμυρεῖ, καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς ὑποδεστέρους προχεῖται, καὶ μεταδίδεται εἰς τοὺς Χιλιάρχους, μεταδίδεται εἰς τοὺς Ἑκατοντάρχους, μεταδίδεται δὲ εἰς τοὺς Δεκάρχους, ἕως καὶ εἰς τοὺς ταπεινοὺς Γραμματσοισαγωγεῖς, ἕως καὶ εἰς τοὺς Ἑλδὰδ, καὶ τοὺς Μολδὰδ, ὅπου μὲ ἕκστασιν τῶν ὁρώντων καὶ ἀκούοντων, ὡς καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν παρεμβολὴν προφητεύουσι· μίαν μίαν μερίδα ἐξ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος δέομαι καὶ ἐγὼ νὰ ἔχω διὰ τῶν θεοπειθῶν σου ἐντεύξεων.

Ἐπειδὴ δὲ ὠκονόμησεν ὁ θεὸς, καὶ αἱ ἱερώταταί σου χεῖρες αὐταὶ μὲ προεβίβασαν σήμερον εἰς τὸν ὑψίτλον τῆς ἱερωσύνης βαθμὸν ἐγὼ μὲν τοῦ λοιποῦ χρέος ἔχω ἀπαραίτητον νὰ σὲ ἀποβλέπω, δέσποτα, διὰ παντὸς τοῦ βίου, ὡς τὸν ἐμὸν καθηγητὴν, καὶ εὐαγγελιστὴν καὶ ἀπόστολον, ὡς ὁ Διθιώψ ἐκεῖνος τὸν ἑαυτοῦ Φίλιππον, ὡς τὸν αὐτοῦ Ἀνανίαν, ὁ Παῦλος, ὡς τὸν Παῦλον αὐτὸν ὁ Τίτος, καὶ ὁ Τιμόθεος, αὐτὸς δὲ ἔχων με ἀμοιβαίως εἰς μαθητοῦ τάξιν, καὶ ὑπηκόου καὶ εὐπειθοῦς τέκνου σου, τὸν πολὺ μὲν γηραιότερον κατὰ τὸν

σωματικὸν βίον, πολὺ ὅμως πλέον τῇ κατὰ πνεῦμα εὐαγγελικῇ ἡλικιώσει νεώτερον μὴ διαλείπης παρακαλῶ, καὶ τώρα καὶ ὕστερον ἐν ὅσῳ ζήσω καὶ παρόντα με καὶ ἀπόντα, καὶ λέγων καὶ γράφων, νὰ με ὀδηγῆς καὶ νὰ με διευθύνῃς καὶ με συμβουλεύῃς, καὶ νὰ με συνετίζῃς, νὰ με ὑποστηρίξῃς, καὶ νὰ με ἐνισχύῃς, διὰ νὰ δυναθῶ νὰ διατηρήσω, ἐφ' ὅσου ἐμοὶ ἐφικτὸν, ἄχρι τέλους, τὸν βαθμὸν ἀταπεινώτου, τὸν χαρακτηρὰ ἀκαταίσχυντου, τὸ ἐπάγγελμα ἀνεπίληπτου, τὸ πολίτευμα ἄεμπτου, τὸ λειτούργημα εὐδόκιμου, τὸ ἔργον τῆς τοῦ λόγου διακονίας πιστὸν πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας, πρὸς καταρτισμὸν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ.

Προσφώνημα πρὸς τὴν βασιλισσὰν Β'. Αἰκατερίναν τοῦ αὐτοῦ κυρ Εὐγενίου, καθ' ἣν ἡμέραν προεχειρίσθη ἀρχιερεὺς τῇ ἀ. τοῦ Ὀκτωβρίου ἐν ἔτει 1775 Ὀκτ. 1.

Καὶ τί δύναμαι πρὸς εὐχαριστίαν νὰ εἰπῶ, μεγίστη Ἀυτοκράτωρ, ἀντάξιον τῆς ὑπερβαλλούσης πρὸς ἐμέ σου εὐσπλαγγνίας καὶ τοῦ πλουσίου ἐλέους, τὸ ὅποιον ἐπ' ἐμοὶ ἐμεγάλυνας; ὁ ταπεινός, ὁ ἐλάχιστος, ὁ ἐν τῇ ἐσχάτῃ τάξει τῆς τοῦ βήματος διακονίας καταγεράσας, ἰδοὺ τέως ὑμετέρα μετὰ Θεὸν αὐτοκρατορικῇ νεύσει ἐγκοσμοῦμαι καὶ σεμνύνομαι εἰς τὸν ὑπέρτατον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας βαθμὸν, περιβεβλημένος τὸ Ἐφῶδ καὶ τὴν ἐπωμίδα, καὶ τὸ λογιεῖον τὸ ἱερὸν, καὶ τὴν Κίδαριν· ἀπὸ πόσον βάθος εἰς πόσον ὕψος! Γνωρίζω τὸ μεγαλεῖον τῆς χάριτος, καὶ τὸ γνωρίζω, δὲν ἔχω ὅμως φωνὰς ἰσοστασίμους μετὰ τὸ βᾶρος τοῦ χρέους μου, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν Σου Μεγαλειότητα, δὲν γνωρίζομαι, ὄχι, μόνος ἐγὼ ὁ χρεώστης, ἀλλὰ τὸ σύμπαν πλήρωμα τῶν

ὀρθοδόξων, τὸ ὁλόκληρον σύστημα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ὁμολογεῖ ὑπόχρεων πρὸς τὸν βασιλικὴν Σου εὐσεβειαν· ναοὶ νέοι ἐν μέσῳ τῶν διωκτῶν καὶ βαρβάρων ἐκ θεμελιῶν ἀνεγειρόμενοι· ναοὶ παλαιοὶ καὶ σεσαθρωμένοι ἀνακαινιζόμενοι· θρόνος τῶρα ἀρχιεπισκοπικὸς συνιστάμενος· μάνδρα νεαρὰ εἰς ὑποδοχὴν τῶν προσφευγόντων λογικῶν προβάτων, ἢ ἀναμίεσον, ἢ κατέναντι τῶν ἀγρίων λύκων ἰσχυρῶς περιφραττομένη, ἢ κιβωτὸς μεταξὺ τῶν ἀλλοφύλων προσκυνομένη, καὶ ὁ Δαγὼν πρὸ τῆς κιβωτοῦ πίπτων καὶ ἔλεεινῶς συντριβόμενος.

Ταῦτα ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν ἰδίων ὑπομνημάτων τὰ παραπέμπει ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἀναγράφουσα καὶ τὸ ὄνομα τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν Κωνσταντίνων, καὶ τῶν Θεοδοσίων, τῶν Ἰουστινιανῶν, τῶν Βλαδιμηρῶν, τῆς Ἑλένης καὶ τῆς Εἰρήνης, τῆς Θεοδώρας καὶ τῆς Ὀλγας. Διὰ ταῦτα καὶ ἐπευχόμεθα τῇ αὐτοκρατορικῇ Σου Μεγαλειότητι, μακροχρονιωτάτας καὶ εὐτυχεῖς ἡμέρας τῆς φιλοχρίστου βασιλείας Σου, καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ εὐσεβεστάτου υἱοῦ Σου καὶ διαδόχου τοῦ μεγάλου Δουκὸς Παύλου Πιτρίδου καὶ τῆς εὐσεβεστάτης αὐτοῦ συζύγου μεγάλης Δουκίσσης Μαρίας Ἀλεξιάνδος πρὸς τὴν ἐξ αὐτῶν ἀνέκλειπτον τοῦ κράτους διαδοχὴν καὶ στερέωσιν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἕως οὗ ἀνταναιρεθῇ ἡ Σελήνη.

Εὐγενίου Ἀρχιεπισκόπου προσφώνημα πρὸς τὴν αὐτὸν βασίλισσαν, καθ' ὃν χρόνον ἐπεδήμησεν εἰς τὴν Κριμαίαν κατὰ μῆνα Μαΐου τοῦ 1778.

Ἡ πανυπέραλαμπρος αὐτῇ καὶ μεγαλοπρεπεστάτῃ, καὶ ὑπερένδοξος τῆς Αὐτοκρατορικῆς ὑμῶν Μεγαλειότητος ἀπὸ τοῦ

μεισιτάτου κέντρου τοῦ κράτους σου ἕως εἰς τὰ κατώτατα τοῦ αὐτοῦ ὄρια πρόοδος καὶ πρόλευσις δὲν ἐκίνησεν εἰς χαρὰν καὶ εἰς θαῦμα μόνον τὰ πλήθη τοῦ πολιτεύματος, ἐκίνησε πρὸ τούτων εἰς θαῦμα καὶ εἰς χαρὰν ὁμοίως καὶ τὰ ἱερά πάντα στίφη τοῦ πληρώματος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ· ἀλλ' ἡ μὲν πολιτεία ἐμφανίζεται ἑαυτῆς φαιδρότερα, ἐγείρουσα τόξα θριαμβευτικά, ἀνθοπλοκοῦσα στέμματα ἀγλαοπρεπῆ, ἀνάπτουσα πυρσεύματα φωτοχυσίας χαρμονικῆς, κροτοῦσα παιᾶνας πανηγυρικῆς εὐφροσύνης καὶ τέρψεως· ἡ δὲ Ἐκκλησία ἐορτάζει φαιδρυνομένη πνευματικώτερον, συνιστῶσα χοροστασίας μυστικωτέρας, προσφέρουσα εὐχὰς καὶ ἐντεύξεις ἱλασηρίους ἐν στεναγμαῖς καρδίας ἀλαλήτους, αἴρουσα χεῖρας ἱκετηρίους πρὸς οὐρανὸν καὶ ὕμνους δοξολογίας πρὸς Θεὸν ἀναπέμπουσα. Ὅθεν καὶ ἡ ἐν Χερσῶνι νεοπαγῆς Ἐκκλησία αὕτη ἀποδιδούσα καὶ αὕτη παραπλησίως τὰ αὐτὰ πρὸς τὸν ὕψιστον χαριστήρια, παρίστησι καὶ διὰ τῆς ἐμῆς ταπεινῆς φωνῆς τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἰδίας χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως.

Εὐτυχῆς ἐγὼ τρισέβαστε Ἀυτοκράτορ, ὅτι ἐπ' ἐμὲ σήμερον ἔπεσεν ὁ κλῆρος τῆς διακονίας ταύτης, διὰ νὰ δυνηθῶ εὐκαίρως νὰ ἐπανακηρύξω πάλιν, ὡς ἐμπράκτως κατορθωθέντα, ὅσα πρὸ δύο ἐνιαυτῶν παρελθόντων, ἐν τῷ εὐχαριστηρίῳ τῷ κατὰ τὴν ἐμὴν χειροτονίαν ἔτει 1775 Ὀκτωμ. 1. ἠξιώθην καὶ προκατήγγειλα ἐνώπιον τοῦ θεοστηρίκτου κράτους σου ὡς ἐν ἐλπίδι τότε τὰ πλεῖστα γινόμενα· ἰδοὺ οἱ ναοὶ οἱ μεταξὺ τῶν διωκτῶν καὶ βαρβάρων (ὡς τότε ἔλεγον) ἐγειρόμενοι· ἰδοὺ αἱ τῶν προσφευγόντων λογικῶν προβάτων μάνδραι, καὶ κατενώπιον τῶν ἀγριωπῶν λύκων, καὶ ἀνημέρων λεόντων, ἰσχυρῶς περιφραττόμενοι· ἰδοὺ ὁ Λαγὼν πρὸ τῆς κιβωτοῦ πίπτων, καὶ ἐλσεινῶς συντριβόμενος· ἰδοὺ οἱ Βορυσθενῆται καὶ Ποντικοὶ, οἱ Βοσπορανοὶ καὶ οἱ Κιμμέριοι, οἱ

Αναίται και οί Μαιώται, οί Βαστάρται και οί Ιάζυγες, οί νομάδες και οί μετανάσαι, και οί άμαξόβιοι, και άλλου λαοί τόσοι και τόσοι, από τής άκοσμίας και άταραξίας εις τάξιν και κόσμον μεθαρμολόμενοι, και από τὰ ζοφερά νέφη τής άσεβείας και πλάνης, εις τὸ σωτηριώδες φῶς τοῦ ευαγγελικοῦ λόγου ανακαλούμενοι.

Και διὰ ταῦτα πάντα και μυρία άλλα, τὰ ὅποια ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ παρατρέγω, ἰδοὺ και τὸ πανευκλεές ὄνομα τής μεγάλης Δικαιτερίνης μετὰ τῶν θεσπεσίων ὀνομάτων τῶν Κωνσταντίνων και τῶν Θεοδοσίων, τῶν Ἰουστινιανῶν και τῶν Βλαδιμήρων, τής Ἐλένης και τής Εἰρήνης, τής Θεοδώρας και τής Ὀλγας, και μετὰ τῶν λοιπῶν ἀπάντων θεοστέπτων και ἰσαποστύλων βασιλέων τε και βασιλισσῶν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὑπομνήμασιν ἀνάγραφτον ἀριθμούμενον πολυχέυμονες ποταμοὶ οἱ κατὰ τὰς χώρας ταύτας ἀενάως πολλαχῶθεν προβέοντες, και πρὸ τῶν άλλων ὁ Βορυσθένης ὁ μεγαλῶνυμος περὶ οὗ τὰς ὄχθας διατρίβεις ταύτην τὴν ὥραν ἡ εὐσεβεστάτη ἡμῶν Αὐτοκράτωρ, τοὺς ὑπ' αὐτὴν λαοὺς ἐπισκεπτομένη και προμηθεύουσα, και τὰ πολιτικὰ ἅμκ και ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα διευθετοῦσα και ἐμπλατύνουσα, μεταβιβάσατε μετὰ τῶν ὑμετέρων ρείθρων τὰς εὐτυχεῖς και χαρμυσίνους ταύτας εἰδήσεις ἕως εις τὰς πορρωτάτω ἀλμυρὰς θαλάσσας τής οἰκουμένης, εις ἅς τὰ πρὸ ὑμῶν γλυκερὰ προχωροῦσι και προχέονται νάματα. Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εἶπατε τὰ μεγάλα ταῦτα και θαυμαστά και ἔνδοξα, ὅσα οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν εἶδον, ὅσα αἱ παρελθοῦσαι γενεαὶ νὰ ἰδοῦν μόλις ἐπίστευον. Ἀναγγείλατε, ὅτι και ὁ ποταμὸς Ἄλλλος πλημμυρεῖ, ὥστε και πελαγίζει γλυκύρρους, και τῶ ὄντι χρυσορρόας, μεταδίδους ἅπασιν τοῖς ἐπιεμένοις θαψιλῶς και ἀφθόνως τὰ ζωογόνα και φερίσδια χεύματα τής εὐσεβείας και εὐνομίας, τής ἐλευθερίας και

ἀσφαλείας, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀνέσεως, τοιαῦτα εἶναι ἐκεῖνα τοῦ ποταμοῦ τὰ ὄρμηματα, τὰ ὅποια, ὡς ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς καὶ προφήτης, χαροποιοῦσι καὶ κατατέρπουσι τὴν πόλιν τοῦ οὐρανοῦ βασιλείως, τὴν νοητὴν Σιών, τὴν Ἱερουσαλήμ τῆς χάριτος, τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, « τοῦ ποταμοῦ τὰ ὄρμηματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ »· καὶ τὰ ὄρμηματα ταῦτα εἶναι ὁμολογουμένως ἅπαντα ἔργα καὶ κατορθώματα τῆς μεγαλοπρεποῦς σου προνοίας καὶ κηδεμονίας, καὶ τῆς βασιλικῆς ἀρίστης σῆς διοικήσεως πανσέβαστε Δέσποινα.

Ὅθεν μετὰ τοῦ χριστιανώμου τούτου συστήματος ἐκφωνῶ πρὸς τὴν σὴν Αὐτοκρατορικὴν μεγαλειότητα καὶ ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος σήμερον, καθὼς Ἰωακείμ ἐκεῖνος, ὁ μέγας ἱερεὺς καὶ πᾶσα ἡ μετ' αὐτοῦ Γερουσία τότε, πρὸς Ἰουδιθ τὴν Ἡρώϊδα τῆς Βετουλίας, εὐγνωμονέσασα ἐξεφώνησε· καὶ σὺ, ὡσπερ ἐκείνη ὁμοίως διὰ τῶν σῶν πολλῶν, μεγάλων, ὑψηλῶν, ἀξιαγάστων, ἐξαισιῶν κατορθωμάτων, ἀξιογράως δέχθητι τὰς παρ' ἡμῶν εὐφημίας, καὶ τὰ δικαιοτάτα ταῦτα ἐφύμνια. Ναί, κυρία, σὺ ὕψωμα Ἰσραὴλ, σὺ γαυρίασμα Ἱερουσαλήμ, σὺ καύχημα μέγα τοῦ γένους ἡμῶν· σὺ ἐποίησας ταῦτα πάντα ἐν τῇ χειρὶ σου, σὺ ἐποίησας τὰ κατὰ Ἰσραὴλ, καὶ εὐδόκησεν ἐπ' αὐτοῖς ὁ θεός, εὐλογημένη γύναι, εὐλογημένη παρὰ τῷ Παντοκράτορι Κυρίῳ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀμήν.

*Προσφώνημα πρὸς Ἀρχιερεῖα κατὰ τὴν μεγάλην
Παρασκευήν. (*)*

Ἡ ἐνυπόστατος τοῦ Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις, ἡ ζῶσα καὶ ἱεραράλλακτος εἰκὼν τοῦ πατρὸς, ὁ τὰ πάντα πανσόφως τε-

(*) Τὸ παρὸν συντάχθη μὲν ὑπὸ τοῦ ἀειδήμου Εὐγενίου, ἐκφωνήθη δὲ ὑπ' ἄλλου, φαίνεται.

κτηνάμενος Θεός λόγος μετὰ τὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγήν τοῦ ἀδαμιαίου φυράματος, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἐπὶ τὸ χεῖρον τῶν πρωτοπλάστων κατάπτωσιν καὶ πρὸς φθορὰν ἐξολίσθησιν, τὴν θεϊαν ἐντολὴν τῷ τοῦ δολίου δράκοντος συριγμῷ παραβάντων, λύρας δ' οἶα περ τῆς ἰσθόλου πικρίας παντὶ τῷ γένει διαδοθείσης, ὀδῶ τε καὶ τάξει τῆς ἡμεροσμένης τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας ὀδευούσης, ὡς τάξιως ὄρους ὑπερέχων ὁ Παντουργέτης Θεός τὴν τοῦ φθαρέντος γένους σωτηρίαν ἐν ὠρισμέναις καιροῖς τῆς ὑπερσόφου καὶ προαιωνίου αὐτοῦ βουλῆς ὠκονόμησε. Καὶ τέως μὲν δουλαγωγήσας ὁ κοσμοκράτωρ, καὶ τὴν φύσιν ἡμῶν κατὰ κράτος ἔλων, τῷ θανάτῳ καὶ τῇ φθορᾷ κατεδίκαξε, καὶ εἰς ἄθου πέταυρον ἑαυτῷ συγκαθεῖλκεν, ἀκαθέκτωρ μανίας ὀρμῇ παντὸς τοῦ γένους ἡμῶν κατορχούμενος, πᾶσι τε μικροῦ δεῖν τοῖς ὑπὲρ αὐρανὸν καταθρασυνόμενος, καὶ πάντας συναπολέσθαι ὁ τῆς ἀπωλείας πατήρ, καὶ γεννήτωρ φιλονεικῶν. Οὐ φέρων δὲ καθορᾶν ἐπὶ πολὺ τυραννούμενον, ὃν οἰκειαίαι χερσὶ διέπλασεν ἄνθρωπον ὁ δημιουργὸς τοῦ παντὸς, σπλάγχχους ἀπάτου φιλανθρωπίας ἐπικαμφθεὶς, ὁμοιοπαθὲς ἡμῖν ἑαυτῷ περιέθετο σῶμα, καὶ ὄλον τὸν Ἀδὰμ ἐπενδύεται, τὰ τῆς ἀνθρωπότητος οἰκειωσάμενος ἀδιάβλητα πάθη, ἀμαρτίας ἐκτός, καὶ τὰ κατὰ φύσιν καὶ καθ' ἡμᾶς τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς, καὶ ὑπὲρ φύσιν ἀρρήτῳ τρόπῳ ἐνώσας καθ' ἑαυτόν. Καὶ ὡς οἶδεν ἐπευδοκήσας τὴν ἐκ τῶν παρθενικῶν λαγόνων χρονικὴν ἄσπορόν τε καὶ ἀνώδυνον γέννησιν, τὴν βρεφουργικὴν αὐτοῦ γαλουχίαν, τὴν ζένην καὶ ἀρρήτον ἀνατροφὴν, τὴν θεανδρικὴν πολιτείαν, ἣν ἐπὶ γῆς ἐπολιτεύσατο ὡς θεάνθρωπος, ἐπ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιον τῆς οἰκονομίας ἰέμενος ὁ Σωτὴρ, θυσίαν εὐπρόσδεκτον ἑαυτὸν ἀνενεγκεῖν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, εἰς λύτρον παντὸς τοῦ γένους, ἐκούσιος πρὸς τὸ πάθος μολεῖ. Ὑπὸ δὲ

μαθητοῦ προδότου τοῖς ἀγνώμοσι καὶ φονευταῖς Ἰουδαίοις
 παρκαδοθεῖς, βήματι Πιλάτου ἀνεύθυνος παρίσταται ὁ ἐπὶ
 θρόνου δόξης τῷ πατρὶ συγκαθήμενος, ἐμπυσμους τε καὶ
 μάστιγας, καὶ κολαφισμούς, καὶ βραπίσματα δέχεται· τὴν τε
 ὑπὲρ ἡμῶν ἐκουσίως ὑπομείνας σφαγὴν, σταυροῦται ὁ Κύριος
 τῆς δόξης, ὡς κατάκριτος ἐν μέσῳ δύο κακούργων ὁ ἀνα-
 μάρτητος ἀναρτώμενος, καὶ πάσχει θέλων, καὶ θνήσκει, ὡς
 ἄνθρωπος, ὁ τῇ θεῖᾳ φύσει ἀπαθῆς καὶ ἀθάνατος, ταφῇ τε
 παρκαδίδοται, καὶ σαββατίζει λοιπὸν ἐν τῷ μνήματι, ἵνα συν-
 τρίψας πύλας χαλκᾶς δεσμούς τε διαρρήξας καὶ σκυλεύσας
 τὰ τοῦ ἄδου βασιλεία, τριήμερος ἀναστὰς, ἐκείθεν συνεγείρη
 τοὺς ἀπ' αἰῶνος σειραῖς θανάτου πεπεδημένους, συνδοξάσῃ
 τε καὶ συμβασιλεύουσαν ἑαυτῷ τὴν πρώην ἐκπτωτον καὶ
 ἀπόβλητον φύσιν ἡμῶν ἀναδείξῃ, δόξης βραβεῖα νικητικὰ
 κατὰ τοῦ ἑαυτῆς πολεμίου ἀραμένην, ἀσυγγύτως τε καὶ ἀφύρ-
 τως πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν λόγον καὶ καθ' ὑπόστασιν τὴν ἑνω-
 σιν ἔχουσαν· αὐτὸς οὖν ὁ τὰ ἐκούσια ζωοποιὰ πάθη δι' ἡμᾶς
 ὑποστὰς Χριστὸς ὁ Θεὸς καὶ σωτὴρ ἡμῶν περιφρουροῖ καὶ
 περιέποι τὴν ὑμετέραν θεοπρόβλητον καὶ σεβασμιωτάτην
 ἡμῶν πανισρότητα, ἄνοσον, εὐθυμὸν, ὑγιῆ καὶ μακρόβιον. πά-
 σης τε καὶ παντοίας καιρικῆς ἐπηρείας ἀνωτέραν τε καὶ ὑπερ-
 κειμένην, διὰ δὲ τῶν πανιέρων καὶ θεοπειθῶν αὐτῆς εὐχῶν
 διαφυλάττοι ὑγιαίνοντας καθ' ἑκάτερον τοὺς πανοσιωτάτους
 πνευματικούς, τοὺς αἰδεσιμωτάτους ἱερεῖς, τοὺς ἐντιμοτάτους
 κληρικούς, τοὺς τιμιωτάτους προεστῶτας καὶ γέροντας, καὶ
 ἅπαντα τὸν ὑπ' αὐτὴν χριστῶνυμον καὶ περιούσιον λαόν· εἰς
 πολλὰ ἔτη δέσποτα.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν *μεγάλον Γραμματικὸν Κῆρ
Γεώργιον Ζαγοραῖον, ἀντίγραφον ἐκ τοῦ ἰδιοχείρου.*

Τὴν ὑμετέραν ἐντιμοτάτην λογιότητα πατρικῶς εὐχόμενος ὑπερήδιστα
καὶ εὐκρινέστατα ἀσπάζομαι.

Μεταξὺ τῶν οὐκ ὀλίγων, ὅσους ὁμιλητὰς καὶ γνωρίμους
εἶχον ἐν τῇ κατὰ τὸ ὄρος πάλαι διατριβῇ μου ἐκείνῃ, ὅτι τὴν
ὑμετέραν λογιότητα προσφιλέστατον ἔσχον, καὶ ὁ τότε χρό-
νος σαφῶς παρέστησε καὶ ὁ νῦν οὐχ ἥκιστα ἀναδιδάσκει
διὰ τοῦ καλοῦ ἡμῶν γράμματος· μᾶλλον δὲ καὶ οὗτος ἔτι
ἀριθνητότερον· καθόσον ἢ μετὰ τὸ ἐκ πολλοῦ παρεληλυθὸς
διάστημα ἐπανάμνησις πιστοποιεῖ τὴν προλαβοῦσαν σχέσιν,
καὶ γίνεταί πως τὰ ὕστερα τῆς φιλίας αἰεὶ πρῶτον τεκμήρια.
Ἐγὼ γοῦν τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνοὺς ἐνεθυμήθην τὸ ἐπὶ τῶν
ἐνὶ τῶν δέκα ῥηθὲν ἐκεῖνο, «οἱ δὲ ἐννέα ποῦ;» Ἄσμενέστατα
δὲ τὴν καλὴν παρ' ἡμῶν καὶ ἐπαινετὴν ἀποδεξάμενος εὐγνω-
μοσύνην, ἴσῃν εὐκρινῶς ἀντεπαγγελομαι τὴν ἰποφειλομέ-
νην ἀγάπησιν, καὶ ταύτην μένουσάν τε διὰ παντός καὶ με-
νοῦσαν ἀκεραίαν καὶ ἀμετάθετον καὶ ταύτην μὲν ἐγὼ τὴν
ἀντιδιδουμένην τῆς ψυχῆς διάθεσιν ἔπρεπεν εὐθὺς, ὡς ἔλαβον
τὸ γράμμα, νὰ ἐπιδείξω ἀναβολῆς ἄνευ καὶ ὑπερθέσεως,
ἀλλ' ἀρρώστημα σφοδρὸν ἐπισκῆψάν μοι τότε ἐπέσχε με, τὸ
εἰσέτι καὶ νῦν κατέχον, καὶ τοι ἐπὶ ποσὸν ἀνασφήλαντα, ὅτι
τὰ λείψανα τῶν ἀρρώστημάτων τοῖς ὑπεργηράσκουσι δυσ-
πύτρεπτα καὶ ἐπὶ πολὺ διαρκοῦντα, καὶ τούτων οὐδὲ τὴν
τελείαν ἐξίλασιν ὑπισχνοῦνται, ἢ τὸ τέλος αὐτὸ, ὅπερ καί μοι
τὴν θεραπείαν οἶσει, ὅταν ὁ Κύριος εὐδοκήσῃ, οὐ ἡ ψυχῆ μου
ἐν ταῖς χερσὶν ἐστὶ διὰ παντός.

Τὰ καθ' ὑμᾶς, ὡς ἔχει, ἐξ ὧν μοι γράφετε, μακθάνων
εὐπρεπῆ τε ὄντα καὶ καλὰ, καὶ σεμνὰ, καὶ τίμια συνήδο-

μαι, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπ' αὐτοῖς χαίρω, ἀκούων τε καὶ πληροφορούμενος, ὅτι ἐπὶ τούτοις τὸ τῆς αὐταρκεῖας καλὸν φιλοσοφεῖτε· αὐτὴ εἶναι ἀγαπητὴ τῆς ἐν τῷ παρόντι βίῃ διαγωγῆς καὶ ἀρίστης καταστάσεως ἡ κρηπίς καὶ ἡ βᾶσις· καὶ ταύτης ἀπούσης, οὐδ' ἂν ὁ Κροίσου θρυλλούμενος ἐπιβρῆ πλοῦτος ἱκανὸς εἶναι νὰ ἀναπαύσῃ τὸν ἄνθρωπον. Ἰμᾶς οὖν οὕτως εὐδαιμονοῦντας διατηροῖ ὁ Κύριος διὰ βίου, πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντας, μετὰ τῆς τιμιωτάτης συζύγου, καὶ τῶν γλυκυτάτων τέκνων, ὧν ἡ σπουδαία ἀνατροφή καὶ παιδείαις, δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι εἶναι ἡ πρωτίστη μέριμνα ἀπὸ ὅσας ἔχετε, καθὼς εἶναι καὶ ὁ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τιμιώτερος καὶ ἐπιφελέστερος κληρὸς, τὸν ὁποῖον εἰς αὐτὰ θελεῖ ἀφῆσατε. Τὰς παρὰ τοῦ ἀγίου Σελσυκείας κυρίου Δοσιθέου ἀδελφικὰς προσρήσεις ἀσμενέστατα ἐδεξάμην, καὶ εὐχαριστῶ, ὅτι μου μέμνηται, καὶ ἀντιπέμπω τὰς ἴσας τῇ αὐτοῦ πανιερότητι εὐλογῆσαι αὐτῷ ὁ ἐγχειρίσας τὴν κατὰ τὸν ἐν τῷ Γαλατᾶ ναὸν ἐπιστάσιαν τῶν ψυχῶν, ὥστε αὐτὰς ἐν γάλακτι διατρέφειν τῷ τῆς σωτηρίου διδασκαλίας, καὶ τῷ Κυρίῳ προσάγειν λαὸν περιούσιον. Τὸν ὑμέτερον κηδεστήν, ἄνδρα, ὡς ἀκούω, τιμιωτάτον τε καὶ χρησιμώτατον καὶ διὰ στομάτων εὐκλεῶς φερόμενον, εὐχετικῶς κατασπάζομαι. Τῆς ὑμετέρας προσφιλεστάτης μοι λογιότητος ἐξ εἰλικρινεστάτης καρδίας σημειῶμαι δοῦλος τε καὶ γνήσιος φίλος, καὶ εἰς τοὺς ὅρισμους ἔτοιμος καὶ θερμώτατος ἐν Κυρίῳ εὐχέτης.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

ΕΥΓΕΝΙΟΣ.

*Ἐπιστολὴ ἀπολογητικὴ τοῦ Κ. Εὐγενίου πρὸς τὸν πρόφην
πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Κύριον Κύριλλον.*

Τῷ παναγιωτάτῳ καὶ πανσέπτῳ μοι ἐν Χριστῷ δεσπότῃ τῷ πρώτῳ Οἰκου-
μενικῷ πατριάρχει κυρίῳ κυρίῳ Κυρίλλῳ τὴν μετὰ τῆς ὀφειλομένης
δουλικῆν προακύνειν.

Οὐδεὶς νόμος, Παναγιώτατε δέσποτα, κύριέ μου κύριε
Κύριλλε, οὔτε θεῖος, οὔτε ἀνθρώπινος κατακρίνει ποτέ τινα
ἀνεξετάστως· ἀλλ' οἱ νόμοι δίδουν εἰς μὲν τὸν κρίνοντα τὸ
χρέος νὰ ἐξετάζη, εἰς δὲ τὸν κρινόμενον τὴν ἄδειαν νὰ ἀπο-
λογῆται, ὥστε καὶ κατ' αὐτὴν τὴν συντέλειαν, ὅταν μέλλῃ
νὰ γένη ἡ παγκόσμιος ἐκείνη κρίσις, μ' ὅλον ὅπου οὔτε ὁ κρι-
τῆς χρειάζεται ἐρευνᾶν, οὔτε ὁ πταίστης ἔχει ἀπολογίαν, καὶ
τότε ὅμως τὸ « ἐρεῖ, » καὶ τὸ « ἐροῦσιν, » ὡς ἐν Εὐαγγελίοις
ἀκούομεν, τοῦτο δηλοῦσιν, ὅτι ἄνευ ἀπολογίας οὐδεὶς οὐδέ-
ποτε κατακρίνεται. Βλέπων λοιπὸν ἐγὼ τὴν ὑμετέραν πανα-
γιότητα πολλὰ μοι καταφριζομένην, καὶ περισσῶς κατα-
στηλιτεύουσαν τὴν ἐμὴν ἀναξιοσύνην διὰ πλήθους γραμμάτων,
ὧν τὰ μὲν τοῖς ἐν αὐτῷ τῷ ὄρει, τὰ δὲ τοῖς ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει, τὰ δὲ τοῖς ἐν Θεσσαλονίκη, πολλὰ τε καὶ πολλοῖς
γράφει κατ' ἐμοῦ, ὅσοις εἶναι τινὸς ὀνόματος, καὶ οὐ μόνον
γράφει, ἀλλὰ καὶ ἄλλους εἰς τοῦτο διεγείρει, διδασκάλους,
μαθητάς, ἡγουμένους, προηγουμένους, σχολεῖα, μοναστήρια,
διὰ νὰ ἀπωλέσῃ ἴσως, εἰ δυνατόν, καὶ τὸ ἐμὸν μνημόσυνον
μετὰ πλείονος τοῦ ἤχου, καὶ νὰ προξενήσῃ ἴσως περιφανε-
στέραν τὴν πτώσιν μου, παρακαλῶ τὴν δικαιοσύνην αὐτῆς
νὰ μοι ἐπιτρέψῃ νὰ σημειώσω καὶ ἐγὼ σύντομον τὴν πρὸς
ταῦτα ἀπολογίαν, δι' ἧς καὶ ἄλλοι τινὲς ἐπὶ γῆς θεοὶ εἶναι
τοῖς κρινόμενοις ὑπὸ Θεοῦ ταχθέντες καταβάντες ὄψονται τὰ
κατὰ τὴν κραυγὴν ἡμῶν συντελούμενα· εἰ δὲ μὴ, καὶ πρὸ

πάντων ἐκεῖνο ὅπου πρὸς πολλοὺς γράφουσα ἡ ὑμετέρα Παναγιότης ζητεῖ νὰ με ἐρωτήσῃ διατὶ ἀνεχώρησα ἐκ τοῦ σχολείου. Φαίνεται μοι τρόπον τινὰ περιττὸν, διότι ἀπὸ παρελθόντος μηνὸς Ἰουλίου, ἄχρι τοῦ ἐνεστῶτος Ἰαννουαρίου, καὶ ἐκ στόματός μου ἀκούσασα, καὶ παρ' ἄλλων μαθοῦσα, καὶ πολλὰ τεκμήρια λαβοῦσα τῆς ἐμῆς γνώμης ἔπρεπε νὰ με ἐρωτήσῃ καλῶς, διὰ νὰ ἀκούσῃ αὐτὸ τὸ διατὶ παρ' ἐμοῦ ἀμέσως, καὶ ὄχι τώρα νὰ ζητῇ νὰ τὸ μάθῃ παρ' ἄλλων, ἀφοῦ ἐγὼ ἀνεχώρησα· τὸ νὰ ἐρευνᾷ τις τὰς αἰτίας, πρὶν νὰ συμβοῦν τὰ ἀποτελέσματα, εἶναι εὐλογον εἰς τοιαῦτα καὶ ἐπωφελές, διατὶ τότε ἔχει καιρὸν τὰ ἐπόμενα ἄτοπα νὰ τὰ ἐμποδίξῃ· τὸ νὰ αἰτιολογῇ δὲ τὰ πράγματα μετὰ τὰς ἐκβάσεις, εἶναι περιττὸν καὶ ἀνωφελές, διότι τὰ γινόμενα οὐκ ἀπογίνονται· Ἐγὼ ὁμοῦ καὶ τώρα ἀγκαλὰ καὶ ἔξω καιροῦ ζητούμενον τὸ διατὶ, ἰδοὺ τὸ λέγω· ἀνεχώρησα διότι εἶδον ἐμαυτὸν γεγυμνωμένον ἐκείνης τῆς διδασκαλικῆς ὑπεροχῆς τε καὶ ἐξουσίας, ἣν διὰ τοῦ συνοδικοῦ συγγιλίου πρότερον εἶχον ἀνεχώρησα διότι εἶδον τοὺς ἀχραιοτέρους μαθητὰς εὐρόντας πρόσωπον παρ' αὐτῇ, καὶ τοὺς σεμνοτέρους καὶ ἀξιωτέρους ἀπερριμμένους, χωρὶς νὰ δύναμαι οὔτε ἐκείνους πλέον, ὡς πρό-ἄτερον, νὰ συστειλῶ ὑπερηφανοῦντας, ἀτακτοῦντας, διαβάλλοντας, πάντα ἄνω καὶ κάτω φέροντας, οὔτε τούτους νὰ προστατεύσω ἀκρίτως διαβαλλομένους, καὶ διωκομένους ἀδίκως ἀνεχώρησα, διότι κατὰ τὴν ἐμοὶ δοθεῖσαν ἐξουσίαν πταίοντα ἀπέβαλλον τὸν μαθητὴν, καὶ τὴν ἐφεξῆς ἡμέραν τὸν ἔβλεπον ἐνώπιόν μου εἰς τὴν παράδοσιν τῶν μαθημάτων, καὶ με πτερὰ καὶ με θάρρος μέγα τὸν ἤκουον νὰ περιπίπται ὄλην τὴν σχολὴν, καὶ νὰ ἐπαπειλῇ ἐναντίον μου· ἀνεχώρησα, διότι οἱ τοῦ σχολείου δούλοι κατὰ πρόσωπον καὶ ἐνώπιον τῶν μαθητῶν μου θρασυνομένοι με ὕβριζον, καὶ ὁ προηγούμενος καὶ

ἐπιστάτης ἡμῶν κύρ Μελέτιος ὡς καλογήρους του τοὺς ἐδιαφθέντες, καὶ ἡ παναγιότης σου τοὺς εἶχες ἐν δεξιότη· ἀνεχώρησα, διότι ἔδαιρα τὸν ἀντάρτην μαθητὴν Γαβριήλ, καὶ αὐτὸς ἐνώπιόν της ὕστερον ἐκατηγόρει μου ἐλευθέρως, ὡς κατὰ πάθος κινήεντος, καὶ τὰ διορθώσεως ἄξια παραβλέποντος, ἡ δὲ ὑμετέρα Παναγιότης παρεῖχεν αὐτῷ ἡδέως ἀκράσιν ἀνεχώρησα διὰ τὸν γραμματικὸν Παναγιώτην, τὸν καὶ μαθητὴν μου γενόμενον, καὶ πολλὰ ὑπ' ἐμοῦ εὐεργετηθέντα, καὶ εἰς τὴν διδασκαλικὴν τάξιν προδιβασθέντα, ἄνδρα δόλιον καὶ ταραχοποιὸν, καθὼς καὶ τὸ ἐν Πάτμῳ σχολεῖον τὸν ἔδειξε, καὶ τὸ ἐν τῷ ὄρει, τοῦτο δὴ τὸ ἡμέτερον, εἰς πολλὰς περιστάσεις ἠβελήσατε νὰ τὸν προστατεύσετε κατ' ἐμοῦ, καὶ νὰ τὸν ὑπερυψώσητε ὑπὲρ ἐμὲ, δόντες αὐτῷ, ἀπόλυτον ἐξουσίαν ἐπὶ πάντων τῶν γραμματικῶν μαθητῶν, καὶ ἀνατρέψαντες τὴν, ἣν περ ὄφειλεν ἔχειν ὑποταγὴν εἰς ἐμὲ, κατὰ τὸν συνοδικὸν διορισμὸν τοῦ συγγελιώδους γράμματος· ἀνεχώρησα, διότι ὁ πορτάρης σας εἰς τὸ σχολεῖόν μου ἠθέλησε νὰ βασιλεύσῃ, καὶ ὁ κουφότερος καὶ εὐτελέστερος τῶν ἐμῶν μαθητῶν Ἰγνάτιος νὰ κατεξουσιάζῃ, καὶ ὁ ἐπιστάτης ἐπὶ τῶν πετρῶν καὶ σανιδίων νὰ ἄρχῃ καὶ νὰ νομοθετῇ· ἀνεχώρησα, διότι, καθὼς πολλάκις τὸ ἔλεγον, διεμερίσθη τὸ σχολεῖον εἰς τέσσαρας τετραρχίας, ὡς ἡ Ἰουδαία, ἐπὶ τῆς μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου, καὶ οἱ μὲν ἦσαν Πατριαρχῖται, οἱ δὲ Μελετίται, οἱ δὲ Παναγιωτίται, οἱ δὲ Εὐγενῖται, ἄλλοι βένετοι, ἄλλοι πράσινοι, καὶ ὁ μὲν ἦν Ἀπολλῶ, ὁ δὲ Κηφᾶ· ὅθεν κατέτρεχεν ἀδελφὸς τὸν ἀδελφόν, καὶ τὸ γραφικὸν ἐπληροῦτο, καθὼς οἱ Ἀσσύριοι ἐδίωκον τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ τὸ σχίσμα προῖον νύξάνετο, μὲ τὸ νὰ ἐξέλειπεν ὁ ἄρχων καὶ ὁ ἡγούμενος, μετασταθείσης ἤδη τῆς μοναρχίας εἰς πολυαρχίαν, καὶ τῆς πολυαρχίας μεταπεσοῦσης, καθὼς συμβαίνει

εἰς παντελῆ ἀναρχίαν ἀνεχώρησα, διότι ἐτέθησαν θρόνοι, καὶ ἀνοίχθησαν βίβλοι, καὶ ἅπαξ καὶ δευτέρον ἠναγκάσθην νὰ κριθῶ ἐνώπιόν τῆς μετὰ τῶν εὐτελεστέρων καὶ ἀχρειοτέρων Γραμματικῶν, καὶ οἱ μὲν ἐβόων ὅσα καὶ ἤθελον, καὶ ἐστασίαζον ὑπὸ τοῦ γραμματικοῦ Παναγιώτου διεγειρόμενοι, μετὰ τὰ κρύφια αὐτοῦ ἐπιχειρήματα, τὰ ὅποια δὲν τὴν λανθάνουσιν· ἐγὼ δὲ μῶλις ἐπαρρησιάζομαι εἰς τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο λογοθέσιον ἀποκρίνεσθαι· ἀνεχώρησα, διότι καὶ τὰ γράμματά μου, τὰ ὅποια μοι ἐπεμπε βουλωμένα ὁ πνευματικὸς πατὴρ ἀπὸ τῆς σκήτης, καὶ αὐτὰ κατεκρατοῦντο καὶ ἠνοίγοντο, εἰς τὰ ὅποια μοι ἐδιδενεῖδθαι ὁ καλὸς ἄνθρωπος νὰ προσέχω, διότι ἄλλα τὸν εἶπατε νὰ μὲ εἰπῆ, καὶ ἀλλῶς ἐπληροφωρήθη, ὅτι κινοῦνται τὰ πράγματα· ἀνεχώρησα, διατὶ καὶ αὐτὴν τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλικῆς καὶ παραδόσεως τῶν μαθητῶν ἤθελεν ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης νὰ μοι ὀροθετήσῃ, ὅταν τοὺς μαθητάς μου ζητήσαντας πάνυ κούφως νὰ διαστρέψω αὐτοῖς τῶν πραγμάτων τὴν τάξιν, μ' ὄλον ὅπου ἤκουσε παρ' ἐμοῦ τὰς αἰτίας, δι' ἃς εἰς τὸ ζήτημά των δὲν ἐδυνήθην νὰ συγκατανεύσω, ἐπαρεμύθει ἰδίᾳ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν λέγουσα, ὅτι θέλει μὲ ἀναγκάσει νὰ τελειώσω τὴν γνώμην των· ἀνεχώρησα, διότι ἐκ μὲν τῆς Χίου ἐγράφετέ μοι νὰ ἀμεριμνῶ περὶ τοῦ μισθοῦ μου, ἐλλθόντες δὲ ἐδώκατέ μοι μόνον τὸ ἥμισυ, καὶ εἶπατέ μοι νὰ γράψω εὐχαρίστως τῷ ἁγίῳ Σμύρνης διὰ τὴν λήψιν τῶν χιλίων γροσίων· μετὰ ταῦτα δὲ, ὅταν ἐζήτησα καὶ τὰ λοιπὰ πεντακόσια, ἀπεκρίθητέ μοι, ὅτι δὲν ἔχετε, καὶ μὲ ἀνεπέμψατε εἰς τὸν προηγούμενον κύριον Μελέτιον, καθὼς ὁ προηγούμενος κύριος Μελέτιος μὲ ἐπεμπεν εἰς τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα· ἀνεχώρησα, διότι οἱ δυσμενεῖς καὶ ἀχάριστοι μαθηταί μου, οἱ κατ' ἐξοχὴν ἀπολαύοντες τῆς ὑμῶν προστασίας, ἔλεγον τοῦτο καὶ ἐκεῖνο ἐπὶ

λέξεως, ὅτι τὰ φαλάγγια ἀπὸ καιροῦ ἐγιαγλαντίσθησαν, καὶ ἕτοιμος ἦν ἤδη νὰ προφθάσῃ διδάσκαλος ἕτερος ἐφ' ὑμῶν προσκαλούμενος, οἱ καὶ ἐπὶ τραπέζης φιλοτησίας ἀλλήλους προπίνοντες, τοὺς ἰσομένους προσηγόρευον διδασκάλους, ἀνυποστόλως ἡμῶν κατηγορούμενοι. Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις· ἀνεχώρησα διότι καὶ τὸ εἶπατε ἐνώπιον τῶν ἀγνωμόνων μου μαθητῶν, καὶ τὸ ἐμηνύσατε εἰς ἐμὲ μὲ τὸν θρασύτατον πορτάρην, ὅτι τὴν ἐπαύριον εἴχετε γνώμην ἀναβάντες ἀπὸ τὸ μοναστήριον εἰς τὸ σχολεῖον νὰ με ζυλίσητε· λόγος, δὲν ἤξεύρω, εἰς τίνα ἀνοικαιότερος, εἰς τὸν εἰπόντα, ἢ εἰς τὸν περὶ οὗ εἴρηται· καὶ διατί; διότι ἐκράτησα τὸ γράμμα, τὸ ὅποιον ὡς ἰκετηρίαν ἠθέλον νὰ σᾶς προσφέρουν οἱ μαθηταί μου, παρακαλοῦντες ἰκετικῶς νὰ με εἰρηνεύσητε καὶ νὰ με ἀναπαύσητε· γράμμα ἐπὶ Θεῷ μάρτυρι, τὸ ὅποιον ἐγὼ δὲν τὸ ἐζήτησα, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐγένεν, ἠθέλησα καὶ τὸ ἐκράτησα· διότι δὲν ἠθέλα νὰ προσενεχθῆ, καὶ νὰ ἐλέγξω μὲ αὐτὸ, καὶ νὰ γνωρίσω τίνες οἱ ἐμοὶ πιστοὶ μαθηταί, καὶ τίνες οἱ ἄπιστοι. Ἰδοὺ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα αἴτια τῆς ἀναχωρήσεώς μου· ἔχετε ἐν αὐτοῖς τὸ διατί ἀποχρώντως, ἀλλ' ἡ Ἰμετέρα Παναγιότης τὰ αἴτια ταῦτα, ὡς τὸ μηδὲν λογιζομένη, τοῦτο μόνον ἐν τοῖς πρὸς διαφόρους κατ' ἐμοῦ γράμμασιν ἀγωνίζεται νὰ παραστήσῃ, ὅτι τάχα ἡ ἐμὴ ἀναχώρησις ἠκολούθησε, διότι ἠθελήσατε νὰ διορθώσητε τὰ τῆς σχολῆς ἄτοπα, καὶ νὰ ἐξώσετε τοὺς ἀτάκτους, ἐγὼ δὲ, ὡς ἀλαζὼν καὶ ὑπερήφανος ἐδυσχεραῖνα καὶ δὲν ὑπέφερον τὴν διορθωσιν τῆς αἰτίας· ἄπαγε! ἓνα σχολεῖον, τὸ ὅποιον εὖρον μὲ εἴκοσι μαθητὰς, καὶ τὸ ἐπλήθυνα σχεδὸν εἰς διακοσίους, τὸ ὅποιον ηὔξησα καὶ τὸ ἐστερέωσα μὲ τόσους ἀγῶνας, ὅσους ἐμάθετε, καὶ μὲ τόσους κόπους, ὅσους εἶδετε, πῶς ἦτον δυνατόν νὰ τὸ φέρω εἰς τὴν τελειότητα, εἰς τὴν ὁποίαν παρ' ἐλπίδα τὸ ηὔρατε, καὶ χωρὶς

νὰ παιδεύσω τοὺς ἀτάκτους, καὶ χωρὶς νὰ διορθώσω κατὰ
 δύναμιν τὰ ἐν αὐτῷ ἀναφυόμενα ἄτοπα; ἐγὼ κατὰ τὰς
 χρείας ἐν αὐτῷ καὶ συνεβούλευσα μὲ ζῆλον, καὶ ἐπέπλη-
 ξα μὲ σφοδρότητα, καὶ ἐμαστίγωσα μὲ αὐστηρότητα, καὶ
 ἐδίωξα μὲ ὀργὴν, καὶ πάλιν ὑπεδέχθην μετὰ πραότητος,
 καὶ περιεποιήθην μετὰ φιλοφροσύνης καὶ ἐπικαιρείας, συγκε-
 ράσας τὸν τόνον τοῦ οἴνου μὲ τοῦ ἐλαίου τὴν λειότητα, καὶ
 κρατῶντας τοιοῦτοτρόπως διακοσίους ἀνθρώπους εἰς τόσην
 εὐταξίαν καὶ τοιαύτην κοσμιότητα, εἰς ὅσην δύναμαι νὰ
 καυχηθῶ, ὅτι δὲν ἔζησαν ποτὲ οἱ ὀλιγάριθμοι θεράποντες,
 οἱ ὅποιοι τὴν συνοδεύουσιν, μ' ὄλον ὑπεύθυνος μέγα
 παράδειγμα ἔχουσι τὴν μεγάλην ἀρετὴν τῆς Ἰμετέρας Πα-
 ναγιότητος· τίνα λοιπὸν ἔχει λόγον, ὅτι ἐδυσχέρανα ἐγὼ διὰ
 τὴν διόρθωσιν τῶν ἀτάκτων, ὅταν μέρος, τὸ ἐπισημότερον τῆς
 ἐμῆς φροντίδος, ἦτον νὰ κρατῶ μακρὰν τοῦ σχολείου τὴν ἀτα-
 ξίαν, καὶ νὰ τὸ φυλάττω εἰς τὴν δυνατὴν τάξιν καὶ κοσμιό-
 τητα; εἶτα τίνι λόγῳ ἡ Ἰμετέρα Παναγιότης εὐθύς ὑποῦ
 ἐπάτησεν εἰς τὸ ὄρος διέκρινας τοὺς ἀτάκτους τοῦ σχολείου
 καλλιώτερον ἐμοῦ, ὅστις διέτριβον ἐν αὐτοῖς ἕξ χρόνους; καὶ
 πῶς δὲν ἐπληροφορήθης εἰς τὴν ἐμὴν μαρτυρίαν περισσότερον
 καὶ εἰς τὴν τοῦ πνευματικοῦ κυρίου Διονυσίου, παρὰ εἰς τὰς
 διαβολὰς τὰς ἐμπαθεῖς τῶν τεσσάρων ἀχρείων ψυχῶν, ὑποῦ
 μὲ τὸ μέσον τῆς ὑμῶν δυνάμεως ἐζήτησαν νὰ πληρώσουν τὸ
 πάθος εἰς τὴν κακίαν των; καὶ τὸ μέγιστον, ἀκούσασα τὸ ἐν
 μέρος δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ ἀκροασθῆ καὶ τοῦ ἄλλου· ἀλλὰ
 προσελθόντας εἰς τὸ ἀπολογηθῆναι δὲν ἐσυγχώρησε νὰ πα-
 ρασταθῶν ἐμπροσθέν της; ἢ δὲν εἶναι οὗτος ὄρος δικαίου θε-
 μελιωδέστατος, τὸ « μηδὲ δίκην δικάσης, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον
 ἀκούσης; » δὲν ἐδυσχέρανα ἐγὼ διὰ τὴν τῶν ἀτάκτων λεγο-
 μένην διόρθωσιν, ἀλλ' ἐδυσχέρανα μᾶλλον διότι μετὰ τὴν

ἔλευσιν πολλάκις σᾶς τὸ εἶπα, ἤκούστο ὁ εἶς, καὶ ἐκρίνοντο, οἱ δύο ἐδυσχέρινα, διότι ὁ διπλοῦς Παναγιώτης ἐσκευώρει, καθ' ὃν ἔτρεφε πάθος, καὶ ὁ θερμουργὸς πορτάρης ἦνοιγε καὶ ἔκλειε τὰς πόρτας τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ κοῦφος Ἰγνάτιος ἐπτεροῦτο, καὶ ὁ Εὐστάθιος ὁ διακονομακάριος κατεμαρτύρει, ὁ βαρβαρολεόντιος κατεθρασύνεται, καὶ ὁ προηγούμενος ἐκρήτιζεν· οἱ δὲ τελειότεροι καὶ σεμνότεροι μαθηταὶ, ἡ ἐκαταφρονοῦντο, ὡς οὐθενὸς λόγου, ἢ ἐδιώκοντο, ὡς μὴ προσκυνοῦντες τὸν πορτάρην καὶ τοὺς ἄλλους· ἐμοὶ παρὰ τῶν ἐμῶν ἀφοβία, παρ' ὑμῶν δὲ ἀπιστία· ὁ δὲ πνευματικὸς πατὴρ καὶ τοῦ σχολείου κοινὸς καὶ ἐμὸς καὶ ὑμέτερος, ὅστις ἤζευρε τὰ πάντα, ἐλάλει καὶ δὲν ἤκούετο, ἐμαρτύρει καὶ δὲν ἐπιστεύετο, συνεβούλευε καὶ κατεφρονεῖτο, εἰς τρόπον ὅτι ἐμισήθη ἀπὸ τὴν παρρησίαν του, καὶ διώκεται ἤδη σὺν ἡμῖν τοῖς καθ' ὑμᾶς ἀχρείοις, ὡς εἰπεῖν, κάκεινος συναχρειωθεὶς μετὰ τὴν τῶν τεσσαράκοντα χρόνων ἀκριβῆ καὶ ἐπίμονον ἀσκησιν, δι' ἧς ἄξιος ὄφθεις οἴασουν εὐλαθείας, καὶ κατὰ τὴν πρώτην χαμαιζηλίαν, καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἐκρίθη ἄξιος παρ' ὑμῶν νὰ κατασταθῆ κριτὴς μυστικὸς τῆς ὑμῶν συνειδήσεως· πλὴν ἔστω κάκεινα πάντα ἀληθῆ τὰ εἰρημένα· διατὶ δέσποτά μου ἐπεικίστατε νὰ ἐξαφθῆς τώρα τὸ ὕψερρον εἰς τόσῃν ὀργῇν κατὰ τοῦ ταπεινοῦ δούλου σου; εἶδες, ὅτι ἀνάξιος εἶμαι νὰ κρατήσω αὐτὸ τὸ σχολεῖον, καὶ εἰς εἰκοσιπέντε χρόνους, ὡς γράφεις, οὐδὲν ὄφελος ἔδειξα· ἀφίνω νὰ εἰπῶ, ὅτι τὸν μετὰ εἰκοσι χρόνους ἀνωφελῆ δὲν ἔπρεπε νὰ καταστήσης διδάσκαλον· σιωπῶ τόσοις καὶ τόσοις, οἵτινες ἀπ' ἐμοῦ κατὰ δύναμιν φωτισθέντες, φαίνονται καὶ ἀκούονται εἰς τόσας πολιτείας, καὶ τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι μετ' ὀλίγον χρόνον θέλουσι φανοῦν καὶ θέλουσι ἀκουσθοῦν· παρατρέχω καὶ τοὺς ἐκ τῆς ἡμῶν ἔτι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν

μου διδάσκοντας εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖόν της, εἰς ἄλλον καιρὸν, ἂν χρειασθῆ· θέλω γράψαι αὐτὸν τὸν κατάλογον, καὶ θέλω παραστήσω, ὅσον ἐγὼ εἰς τὸ σχολεῖον αὐτοῦ ἐκοπίσσα· ἀφοῦ ὁμως εἶδες, ὅτι ἀλυσίτελής ἐγὼ, ὑμέτερον ἦν νὰ μὲ ἀπολύσης ἐν εἰρήνῃ, καὶ νὰ μὲ ἀφήσης ἀνενόηλητον, ἀφοῦ ἀνεχώρησα, μᾶλλον δὲ καὶ νὰ μὲ εὐχαριστήσης, καὶ νὰ μὲ ἐπαινήσης, διατὶ μόνος ἀπ' ἐμαυτοῦ διακρίθεις, ἔδωκα τόπον, γνωρίζων τὴν ἐμὴν ἀναξιώτητα καὶ οὐθένειαν. Ἀλλ' ἡ ἴμετ. Παναγιώτης ἔβαλεν ἅπαντα ἄνω κάτω διὰ νὰ μὲ κατατρέξῃ καὶ τῆς καταδρομῆς αὐτῆς οὕτω παύεται καὶ νῦν· τί ἐχρειαζόντο καθ' ὑμῶν καὶ αἱ σφραγίδες αἱ βίαιοι, καὶ αἱ κατηναγκασμέναι μαρτυρίαι, καὶ αἱ ὕβρεις, καὶ αἱ ἀπειλαὶ ὅπου ἐτάραξαν ὅλα τὰ τοῦ Ὁρους περίχωρα, καὶ θέλουσι ἠχῆσαι, ἂν ἐπιτρέψῃ, ἢ παραχωρήσῃ ὁ Θεὸς, καὶ εἰς ἀρκετὸν μέρος τῆς γῆς; Γνωστὸν παντὶ τῷ σχολείῳ καὶ παντὶ τῷ Ὁρει, ὅτι ἂν δὲν ἀναχωροῦσα, συνέβαινε κανένα μέγα κακὸν διὰ τὴν μεταξὺ τῶν μαθητῶν στάσιν, καὶ διὰ τὸ ἀκάλεστον τῆς ὑμῶν ὀργῆς, καὶ διὰ τὴν ἐμὴν, ὡς λέγετε, ἔπαρσιν ὅπου δὲν ἤθελα ποτε ὑποφέρει νὰ ξυλισθῶ. Λοιπὸν ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ἡ ἐμὴ ἀναχώρησις ἦτο πρὸς μὲν ὑμᾶς σημεῖον εὐλαθείας, « τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος καὶ ἐκρύβην » πρὸς δὲ ἐμὲ σημεῖον συνέσεως· διατὶ νὰ μοῦ βουλώσετε τὸ πρᾶγμα; διὰ νὰ μὴ χαθῆ; καὶ ἐγὼ ἄφησα τὰ ὀσπήτιά μου ἀνοικτὰ μὲ δύο ἀνθρώπους μου, διὰ νὰ φυλάττωσι τὰ πράγματά μου· ἔστω ἐβουλώσατε· μὰ διατὶ νὰ γράφετε εἰς τοὺς Ἰσρηλίτας πατέρας, πρὸς οὓς κατέφυγον, καὶ εἰς τοὺς παρ' αὐτοῖς διδασκάλους, παρακινουῦντες αὐτοὺς νὰ μὲ κατηγορήσωσι; διατὶ νὰ ἱκετεύσητε καὶ νὰ ὀργανίσητε τὰ μοναστήρια τοῦ Ὁρους νὰ βουλώσωσι μὲ τὰς τῶν μοναστηρίων αὐτῶν σφραγίδας τὰς κατ' ἐμοῦ μαρτυρίας; διατὶ νὰ διεγεί-

ρετε ὅλους τοὺς μαθητὰς νὰ γράψωσιν ἐκείνην τὴν ἀναφορὰν
 τὴν ἄδικον κατ' ἐμοῦ, καὶ νὰ ἀναγκάσῃτε νὰ τὴν ὑπογράψωσι
 καὶ ὅσοι δὲν ἤθελον; μήπως καὶ δὲν εἶναι ἡ μεγαλητέρα μαρ-
 τυρία τῆς Ἰματέρας Παναγιότητος πολλῶν ἀντάξις ἄλλων,
 ἀλλ' ἐχρειάζετο νὰ δώσῃ δύναμιν εἰς τοὺς λόγους ὑμῶν ὁ
 πόρρωθεν καλόγηρος, καὶ ὁ ἀγνώμων μαθητῆς, καὶ ὁ νέηλος
 καὶ ἔτι ἀγνώριστος, καὶ ὁ ὑδροφόρος καὶ ξυλοφόρος λεβέντης
 τοῦ σχολείου, ὅστις μόλις ἤξεύρει νὰ σημειώσῃ τὸ ἴδιον ὀνο-
 μα; ἔπειτα ἂν ἦτον καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη νὰ δημοσιευθῇ ἡ κα-
 κία ἡ ἐμὴ, τοιοῦτον τρόπον εὔρατε, ὅπου μάλιστα ἀσφάπτει
 ἡ ἐμὴ ἀθωότης; ὅλοι δὲ οἱ φιλόσοφοι μαθηταὶ πρὸ τῆς βίας
 μου πλέκουσιν ἐπαινούς, καὶ ζητοῦν μετὰ δακρῶν τὸν ἀγα-
 θὸν τους διδάσκαλον, ὡς αὐτοὶ γράφουσι, μετὰ δὲ τὴν βίαν
 καὶ στενοχωρίαν τινές, ἐξ αὐτῶν κατ' ἐμοῦ μαρτυροῦσιν, ἄλ-
 λοι, ἀφοῦ βιασθέντες ὑπέγραψαν, πολλοὶ ἐλεγχόμενοι ὑπὸ
 τῆς ἰδίας αὐτῶν συνειδήσεως ἤλθον αὐτοπροσώπως εἰς τὴν
 τῶν Ἰβήρων μονὴν καὶ με ἐζήτησαν συγχώρησιν· πολλοὶ
 ἐμήνυσαν, ὅτι θέλουσι ἔλθῃ, πολλοὶ ἔγραψαν, ὅτι ἐβιάσθησαν,
 καὶ κατεδυναστεύθησαν νὰ μιάνωσι, καθὼς τὸ χαρτίον με τὸ
 μελάνι, ἔτζι τὴν ψυχὴν με τὴν ἄδικον μαρτυρίαν φέρω
 τόσα καὶ τόσα γράμματα, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ ἡμισυ ἦσαν ἀρ-
 κετὰ διὰ νὰ ἐλέγξωσιν ἐκείνην τὴν ἀναφορὰν τῶν μαθητῶν
 τὴν ψευδῆ καὶ παμμεγέθη· ποίαν κρίσιν θέλει κάμει ὁ Οἰκου-
 μενικὸς θρόνος καὶ ἡ ἁγία Σύνοδος, ὅταν ἴδωσι τοὺς αὐτοὺς
 χωρὶς βίαν ἐπαινέτας, καὶ με τὴν βίαν κατηγορούς; μᾶλλον
 δὲ ποίαν κρίσιν θέλει κάμει ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, ὅταν ἴδῃ
 κατ' ἐμοῦ τοιαύτας ἐπιβουλὰς, δὲν εἶναι εὐλογον νὰ συμπε-
 ράνῃ καθ' εἰς, ὅτι τὸ αὐτὸ πνεῦμα καὶ ἐκίνησε τὰς πρώτας
 ταραχὰς, καὶ ἔπλασε τὰς δευτέρας ψευδηγορίας. Παῦσαι
 τοίνυν, παῦσαι τῆς ὀργῆς Παναγιώτατε δέσποτα, καὶ ἐγκα-

τάλειπε θυμὸν, φθάνει τόσον, μὴ κατάτρυγε περαιτέρω τὸν ταπεινὸν δοῦλόν σου· τίς εἰμὶ ἐγὼ ὁ κύων ὁ τεθηγκῶς, καὶ πόσος; ὅπου νὰ θελήσῃ νὰ μὲ συνερισθῇ τὸ μέγεθος τῆς ἐν αὐτῇ ἀξίας τε καὶ δυνάμεως; κρίνον περὶ ἐμοῦ μὲ ἐκείνην τὴν ἀγαθοσύνην, μὲ τὴν ὁποῖαν πρὸ τῶν ταραχῶν τούτων ἔχαιρες, ἐπαινῶν καὶ ἐμὲ, καὶ τὰ ἐμὰ, καὶ ὄχι μὲ ἐκείνην τὴν ὄργην, εἰς ἣν οἱ ἐχθροὶ μου κατ' ἐμοῦ σὲ ἐκίνησαν. σταθμισον τὸ βᾶρος τῆς πολυχρονίου μου καὶ ἐπιμελεστάτης ἐργασίας· μέτρησον τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν μου ἰδρώτων· ἀναλόγησον τὸ πρόθυμον καὶ ἄοκνον τῆς ἐμῆς ψυχῆς διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ γένους· δύο μαθήματα εἶχον· χρέος κατὰ τὸ Συγγίλιον νὰ παραδίδω καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ ἐγὼ καθὼς τὸ ἠξεύρει, παρέδιδα τρία καὶ τέσσαρα· ἐπενόουν τρόπους πῶς νὰ παραδίδω ἀπὸ δύο διαφερουσῶν πραγματειῶν εἰς τοὺς μαθητὰς διπλοῦν μάθημα, καὶ αὐτοὶ δὲν ἔστεργον· παρέτεινα τὰς παραδόσεις, ὥστε ὅπου πάντοτε οἱ μαθηταὶ τὸ, φθάνει, φώναζον. Ποτὲ δὲν ἔπαυσε τὸ σχολεῖον εἰς τοὺς καιροὺς τῆς ἐργίας, χωρὶς νὰ μὲ παρακαλέσουν θερμῶς οἱ μαθηταὶ νὰ ἀργήσωμεν, ὅταν τὸ γραμματικὸν σχολεῖον ἦτον ἐπάνω μου· μ' ὄλον ὅπου τὸ Συγγίλιον χρέος ἔδιδε νὰ πληρώσω ἓνα ὑποδιδάσκαλον, ἐγὼ ἐπλήρωνα πέντε καὶ ἕξ, ἐφιλοτιμήθην χωρὶς νὰ χρεωστῶ νὰ συστήσω καὶ Λατινικὸν σχολεῖον, πληρώωντας τὸν διδάσκαλον, ὡς οἶδας, νὰ συστήσω καὶ διδάσκαλον ἀπὸ ἐμὲ, καὶ ἐμὰ ἔξοδα· ἐφρόντισα τώρα ὕστερον, καὶ τοῦτο οἶδας, νὰ συστήσω διδάσκαλον ἐκ περισσοῦ εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ πάλιν μὲ ἐμὰ ἔξοδα· εἰς τοὺς λουφίδες τῶν μαθημάτων δὲν ἔλειψα, ὁ προηγούμενος καὶ οἱ μαθηταὶ εἶναι μάρτυρες, νὰ δίδω πάντοτε ἀπὸ τοῦ μισθοῦ μου ἓνα μέρος νὰ βοηθῶ τοὺς χρηζόμενους· ἀκόμη καὶ ἰατρικὰ ἐξόδευα, καὶ μοὶ ἤρχοντο διὰ τοὺς νοσοῦντας μαθητὰς, καὶ τοῦτο ὁμῶς

ἐμῆ δαπάνη· ἐπενόουν πάντα τρόπον, πῶς νὰ συστήσω, καὶ πῶς νὰ αὐξήσω τὸ σχολεῖόν μου· εἰς αὐτὸ ἐδαπάνησα τὴν ζωὴν μου, κατέτριψα τὴν υἰεῖάν μου, ἐσκόρπισα τὴν κυβέρνησίν μου. Τὶ ἔδει με ποιῆσαι τῷ ἀμπελῶνί μου καὶ οὐκ ἐποίησα αὐτῷ; ἀλλ' ὑπέμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλὴν εὐγνωμοσύνης, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας ἀγνωμοσύνης καὶ ἀχαριστίας. Κρινέτω δὴ ὁ Κύριος μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀμπελῶνος τούτου, κρινέτω δὲ καὶ ἡ Ἰμετέρα Παναγιώτης εἰς τὸ εἶξῃς ὑπὲρ ἐμοῦ εὐμενέστερον.

Ἐν ἔτει αψβ. κθ. Ἰαννουαρίου.

*Λόγος ἐκφωνηθεὶς παρὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ ἐπιστημοσι-
κωτάτου διδασκάλου, κυρίου Εὐγενίου Βουλγάρως,
κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ
Πρωτοκλήτου.*

• Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεὸς, λίαν
• ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν. Ψαλμ. φλψ. »

Πάσχουσι καὶ οἱ νόμοι Παναγιώτατε Δέσποτα, καὶ αἱ
καλαὶ συνήθειαι, καὶ αἱ πρέπουσαι τάξεις, ἐκεῖνο ὑποῦ βλέ-
πομεν, καὶ πάσχουσι σχεδὸν ὅλα τοῦ κόσμου τούτου τὰ
πράγματα, ὅσα ἢ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου ἢ ῥύσις, ἢ τῆς
εὐμετατρέπτου θελήσεως ἢ προαίρεσις τὰ πολεμεῖ καὶ τὰ
καταβάλλει. Καὶ αὐτοὶ, ναι, καὶ αὐτοὶ οἱ νόμοι εἰς τὴν ἀρχὴν
ὡσὰν ἀπαλὰ βρέφη χρειάζονται γάλα καὶ στερεώσιν, προχω-
ροῦντες ἠλικιοῦνται καὶ αὐξάνουσι, ἀκολουθῶς ὡς ἄνδρες
τελειοῦνται καὶ ἀκμάζουσι, καὶ τέλος πάντων γηράσκοντες
παρακμάζουσι, ἀσθενοῦσι καὶ καταπίπτουσι, καὶ τότε χρει-
άζονται τι ἄλλο, πᾶρεξ χέρι καὶ βακτηρίαν διὰ νὰ τοὺς ση-

ρίξη, (1) νὰ τοὺς ἀνασταῶζῃ, καὶ νὰ τοὺς κρατῇ ἡ, τὸ ἐπιθυμητότερον, τότε χρειάζονται πνοὴν ζωῆς, καὶ δύνανται ζωογόνον τινὰ καὶ φερύσβιον, ἢ ὁποῖα πεπτωκότας νὰ τοὺς ἀνορθώσῃ, νενεκρωμένους νὰ τοὺς ζώωσῃ, κατηρηγημένους νὰ τοὺς ἐνδυναμώσῃ, γηραλέους νὰ τοὺς ἀνανεώσῃ, πεπλαιωμένους νὰ τοὺς ἀνακαινίσῃ. Ὁμοίωσαν τοὺς νόμους μὲ τὰς ἀράχνας, καὶ κατὰ τι καλὰ τοὺς ὁμοίωσαν· διότι μία ἀδύνατος πνοὴ μόνῃ τοὺς σαλεύει· τῷ ὄντι, ἀράχνια ὑφάσματα! ἂν περιπλεγθοῦν εἰς αὐτὰ μυῖαι καὶ κώνωπες, καὶ τὰ τοιαῦτα μικρὰ καὶ ἀσθενῆ ζώδια, πιάνονται καὶ δεσμεύονται· ἂν ὀρμήσουν ζῶα μεγαλῆτερα καὶ βιαιότερα, τὰ διασπῶσι καὶ τὰ ξεσχίζουσιν. Εἶναι ὁμοίως ἀτελής (καθὼς ἐγὼ κρίνω) αὕτη ἡ ὁμοίωσις κατὰ τοῦτο, ὅτι αἱ ἀράχναι, ἀφ' οὗ διασκεδασθῶσι καὶ διασπασθῶσι, δὲν μένει πλέον οὔτε ἐλπίς, οὔτε τέχνη νὰ συμπιασθοῦν καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν· ἀλλ' οἱ νόμοι, καὶ αἱ διατάξεις ἀρμοδιότερον ἤθελον ὁμοιωθῆ μὲ τὰ δίκτυα, τὰ ὁποῖα πάσχουσι καὶ τὸ τῶν ἀραχνῶν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἐμπιπτόντων ζώων, καὶ ἔχουσι καὶ τὸ ἄλλο ἰδίωμα τῶν νομοθεσιῶν, ὅπου ἀφ' οὗ ξεσχισθῶσι, συμπιάνονται, καὶ ἀφ' οὗ παλαιωθῶσιν, ἀνακαινίζονται ἴδετε ἂν ὁμιλῶ κατὰ λόγον.

Αὐτὸς ὁ σεσαρκωμένος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅταν εἰς τὰ παραθαλάσσια τῆς Γαλιλαίας ἐκλέγῃ τοὺς πρώτους τοῦ ἀκολουθούτους, διὰ νὰ τοὺς ἀποστείλῃ ἔπειτα εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα νὰ κηρύξουν τὴν εὐαγγελικὴν τοῦ νομοθεσίαν εἰς ὅλην τὴν κτίσιν, τοὺς ἐκλέγει εἰς καιρὸν ὅπου κρατοῦσιν εἰς τὰ χερίων τὰ δίκτυα. Μὲ τὰ δίκτυα εἰς τὸ χερί προσκαλεῖ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Ἰωάν, τὸν Σίμωνα καὶ τὸν Ἀνδρέαν· πότε; ὅταν

(1) Ἡ φράσις αὕτη εὐρίσκεται εἰς ἄλλο χειρόγραφον ῥητορικώτερον ἐκτεθειμένη οὕτω! χερί καὶ βακτηρίαν, χερί διὰ νὰ τοὺς στρίξῃ καὶ βακτηρίαν διὰ νὰ τοὺς ἀνασταῶζῃ κ.τ.λ.

τὰ ἔρριπταν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ πιάσουν ὑψάρια· « βάλ-
 λοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν ». Μὲ τὰ δίκτυα
 εἰς τὸ χέρι, προσκαλεῖ καὶ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Ζεβεδαίου,
 τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην· πότε; ὅταν σεσαθρωμένα τὰ
 φθιάνουν καὶ τὰ ἀνακαινίζουσιν. « καταρτίζοντας τὰ δίκτυα. »
 Καὶ μὲ ποῖον σκοπὸν; διὰ νὰ τοὺς μεταφέρῃ ἀπὸ δίκτυα εἰς
 δίκτυα καὶ ἀπὸ ψάρευμα εἰς ψάρευμα· ἀπὸ τὰ δίκτυα τὰ
 μηχανικά, εἰς τὰ ἄπλασα δίκτυα τοῦ ἀληθινοῦ κηρύγματος
 τῶν εὐαγγελικῶν νόμων, καὶ ἀπὸ τὸ ψάρευμα τῶν ἀλόγων
 ζώων, εἰς τὸ ψάρευμα τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, καθὼς τὸ
 εἶχε προειπεῖ διὰ στόματος τοῦ Προφήτου Ἰερεμίου. « Ἴδοὺ
 » ἐγὼ ἀποστέλλω τοὺς ἄλιεις τοὺς πολλοὺς, καὶ ἀλιεύσου-
 » σιν αὐτούς. » καὶ καθὼς αὐτὸς ἔπειτα τὸ εἶπε μὲ τὸ ἴδιόν
 του στόμα. « Δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἄλιεις ἀν-
 »θρώπων. » Βλέπετε; τὸ νὰ μᾶς διηγῆται ὁ ἱερός Εὐαγγ-
 γελιστής, ὅτι καὶ ἡ πρώτη τῶν μαθητῶν ἐκλογή καὶ ἡ δευτέ-
 ρα ἔγινεν εἰς ἀδελφοὺς, ἐκείνη μὲν εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰωανᾶ,
 αὐτὴ δὲ εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ζεβεδαίου, δὲν εἶναι ἄσκοπον·
 διότι ἀπ' ἐδῶ διδασκόμεθα, ὅτι οἱ φιλάδελφοι εἰναι ἀληθινοὶ
 μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ πρέπει
 νὰ ᾔναι φιλάδελφοι. Τὸ νὰ μᾶς περιγράφῃ πάλιν, ὅτι ἐκλε-
 ξεν ὁ Χριστὸς εἰς τὴν ἀποστολὴν ἀνθρώπους τεχνίτας, ἄλιεις,
 καὶ ἡμεροβίους, δὲν εἶναι περιττὸν οὐδὲ τοῦτο· διότι ἀπὸ
 τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι οἱ πτωχοὶ καὶ εὐτελεῖς γίνονται ἀπό-
 στολοι τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ πρέπει
 νὰ ᾔναι πτωχοὶ καὶ ταπεινοί. Ἀλλὰ τὸ νὰ μᾶς διδῇ ὁ Εὐαγγ-
 γελιστής καὶ ταύτην τὴν εἴδησιν, πῶς ἐκεῖνοι τότε ἔρριπταν
 τὰ δίκτυα διὰ νὰ ψαρεύσουν, « βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς
 τὴν θάλασσαν, » οἱ ἄλλοι τὴν ὥραν ἐκείνην τὰ ἔφτιαναν « κα-
 ταρτίζοντας τὰ δίκτυα » αὕτη ἡ εἴδησις τί ἐχρειάζετο;—
 τί ἐχρειάζετο; μὲ τὴν ἀγχίνοιάν σας, βέβαιος εἶμαι, ἂν στο-

χασθήτε καλῶς, τὸ προθράνετε. Οἱ Ἀπόστολοι προβιβάζον-
ται καὶ διορίζονται, ὡς σάλπιγγες βροντόφωνοι τοῦ οὐρανοῦ
κηρύγματα, τῶν ὁποίων εἰς πᾶσαν τὴν γῆν μέλλει νὰ ἐξέλ-
θῃ ὁ φθόγγος, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης νὰ διαδο-
θῶσι τὰ ῥήματα· κήρυκες μεγαλόφωνοι τοῦ νόμου τῆς χά-
ριτος, νομοθέται πληρεξούσιοι τῆς παγκοσμίου ἐκκλησίας.
« Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. » Οἱ
νόμοι εἶναι τὰ δίκτυα αὐτοῦ τοὺς νόμους πρέπει νὰ κρατοῦν
εἰς τὸ χεῖρ, αὐτοὺς νὰ μεταχειρίζονται, αὐτοὺς νὰ ἐπιμε-
λῶνται· ὅταν οἱ νόμοι ἰσχύωσι καὶ ἀκμάζωσι νὰ τοὺς μετα-
χειρίζονται διὰ νὰ σαγηνεύωσι τὰς ψυχὰς ἀπὸ τὰ ἀλμυρὰ
πελάγη τῆς παρανομίας καὶ τῆς ματαιότητος, « βάλλοντες
« ἀμφίθληστρον εἰς τὴν θάλασσαν. » ὅταν οἱ νόμοι ἀσθενῶσι
καὶ, τρόπον τινά, παλαιῶνωσι, νὰ τοὺς ἐπιμελῶνται διὰ νὰ
τοὺς ἐνδυναμώνωσι· « καταρτίζοντες τὰ δίκτυα. » Δέσποτα
Παναγιώτατε! ταῦτα καὶ τὰ διακρίνεις καλῶς, καὶ τὰ ἐγ-
κρίνεις· αὐτὸς ἐτάχθης ὑπὸ τοῦ πνεύματος γνήσιος τῶν Ἀπο-
στόλων διάδοχος, δόξα καὶ εὐπρέπεια τοῦ πατριαρχικοῦ τού-
του θρόνου, οἰκουμενικὸς Πατριάρχης παντὸς τοῦ τῶν ὀρθόδο-
ξων πληρώματος, οἰκονόμος τοῦ Θεοῦ, πόλις ἐπὶ τοῦ ὄρους,
λύχνος ἐπὶ τῆς λυχνίας, ἀστὴρ εἰς τὸ μεσουράνημα, ἥλιος εἰς
τὸν μεσημβρινόν, σπαρτίν εὐθύτητος, γνώμων ὀρθότητος,
κανὼν ἀκριβείας, ἀρχέτυπον ἀρετῆς, τύπος ἠθῶν, δοκιμασθῆς
πραξέων, δογμάτων ἐπικριτῆς καὶ διδάσκαλος, ὀρθότητος
κανὼν, εἰσηγήτωρ θεσμῶν, διορθωτῆς ἀταξιῶν, κοσμητῶρ τά-
ξεων, διεκδικητῆς τῶν νόμων. Οἱ νόμοι τοῦ Εὐαγγελίου, τὰ
θεσπίσματα τῶν Συνόδων, οἱ ὄροι τῆς πίστεως, αἱ διαταγαὶ
τῆς ἐκκλησίας, οἱ τύποι, αἱ τάξεις, αἱ τελταί, αἱ μνήσεις,
αἱ ἀγιστεῖαι τοῦ κατὰ Χριστὸν πολιτεύματος, ὅλα ὅλα εἶναι
ὕλη καὶ ὑπόθεσις εὐρύχωρος καὶ πλατεῖα τῆς ὑψηλῆς καὶ με-

γάλης ἐπιστάσις σου. Ταῦτα τὰ δίκτυα ἐνεπιστεύθησαν εἰς τὰς χεῖράς σου. Εἶναι δίκτυα ἰσχυρὰ καὶ δραστήρια; ἐδικόν σου ἔργον εἶναι, Παναγιώτατε Δέσποτα, νὰ τὰ μεταχειρίζεσαι καὶ νὰ σαγηνεύης ψυχὰς, « βάλλων ἀμφίβλητρον εἰς τὴν » θάλασσαν. » Εἶναι δίκτυα ἀσθενῆ καὶ σαθρά; ἐδικόν σου κατόρθωμα εἶναι νὰ τὰ καταπιάνης καὶ νὰ τὰ ἐνισχύης, « κα- » ταρτίζων τὰ δίκτυα. » Ἡ δὲν εἶναι κατάρτισις δικτύων καὶ ἡ παροῦσα πανηγυρίς, τὴν ὁποίαν εἰς τιμὴν τοῦ πανενδόξου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου μὲ τόσῃ λαμπρότη- τὰ συνήθρισας σήμερον; ἡ δὲν εἶναι δίκτυα πεπαλαιωμένα, καὶ σχεδὸν ἡμελημένα αὐτὰ τὰ δίκτυα; ἡ δὲν χρειάζονται καταρτισμὸν καὶ διόρθωσιν; Ναὶ βεβαιότατα· ναί, θεοφιλέε καὶ φιλέορτον ἀκροατήριον! Ἄριστα καὶ οἰκονομικώτατα ἡ Παναγιότης αὐτοῦ ἀπεφάσισε νὰ ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν πρέπουσαν δόξαν, καὶ νὰ τιμῆσῃ διαφερόντως αὐτὸν τὸν φίλλον τοῦ Θεοῦ. « αὐτῷ δὲ λίαν ἐτιμῆθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεός. » ἐδιώρισε γὰρ ἀποκαταστήσῃ εἰς τὸ πρῶτον καὶ δίκαιόν της προνόμιον τὴν πανηγυρίν τοῦ Πρωτοκλήτου « λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ » ἀρχαὶ αὐτῶν. » Τοῦτο, ὅπου ἀνάμεσα εἰς τόσα ἄλλα δεῖχνει τοῦ μεγάλου μας ποιμένου τὴν εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπιμε- λῆ καὶ ἀγρυπνὸν προσοχὴν, δίδει εἰς ἐμέ τοῦ λόγου μου τὴν περιοχὴν, μὲ τὸν ὁποῖον παρασταίνωντάς σας συντόμως ὁ- ποῖος εἶναι ὁ μέγας οὗτος Ἀπόστολος, ὁποῖος εἰς τὴν ἐκ- λογὴν, ὁποῖος εἰς τὴν ἀποστολὴν, θέλω σᾶς κάμει νὰ καταλά- βετε πόσον χρέος ἔχομεν οἱ χριστιανοὶ νὰ τιμῶμεν καὶ νὰ ἐορ- τάζωμεν ἐξαιρέτως τὴν μνήμην του.

Διὰ νὰ παραστήσω λοιπὸν τὸ μεγαλεῖον τοῦ Πρωτοκλή- του, τὸν ὁποῖον πανηγυρίζομεν σήμερον, τινὰς νὰ μὴ νομίσῃ πῶς ἐγὼ θέλω πέσει εἰς τὸ καγὼ σφάλμα τῶν ἀδιακρίτων ἐκείνων πανηγυριστῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ ἄλλον τρόπον δὲν ἤξεύ-

ρουν νὰ μεγαλύνουν τον ἥρωά τους, παρὰ μὲ τὴν σύγκρισίν, ἀναβιβάζοντες τον μὲ τῶν ἄλλων τὸν καταβιβασμὸν, ὑψώνοντες τον μὲ τῶν ἄλλων τὴν ταπεινώσειν, εἰκονίζοντες τον Γίγαντα μὲ τὸ νὰ σχεδιάζουν, καθὼς τεχνιτεύονται οἱ ζωγράφοι, πυγμαίους ἔμπροσθέν του τοὺς ἄλλους· ὑψομέτραι ταπεινοὶ καὶ ὀλιγότεχνοι! ὅπου δὲν ἔχουν ἄλλην μέθοδον διὰ νὰ εὔρουν τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς κορυφῆς ὅπου ζητοῦν, πάρεξ συγκρίνοντες το μὲ τὸ κατώτατον τῆς σκιᾶς· ἄπαγε τοῦτο εἰς κάθε τάξιν ἀγίων, καὶ μάλιστα εἰς τὴν δωδεκάριθμον χορείαν τῶν Ἀποστόλων! Ἢ ἔχομεν νὰ ἀνακαινίσωμεν καὶ ἡμεῖς τώρα περὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ τὴν ἄτακτον ἐκείνην καὶ ἀπρεπῆ φιλονεικίαν, ἢ ὅποια ὀλίγον πρὸ τοῦ πάθους τοῦ διδασκάλου των ἐγένετο ἐν αὐτοῖς = τίς αὐτῶν δοκεῖ = εἶναι μείζων; = Εἰς αὐτὴν τὴν ζήτησιν ἔπεσον οἱ Ἀπόστολοι, ὅταν ἦσαν ἀκόμη ἀτελεῖς εἰς τὴν γνῶσιν, χαμερπεῖς εἰς τὸ φρόνημα, γυμνοὶ ἀκόμη ἀπὸ τὴν χάριν τῆς ἐξ ὕψους δυνάμεως. Εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα ἄς ματαιοφρονῇ ἀκόμη ἡ παλαιὰ Ῥώμη, ῥιπιζομένη ἀπὸ τὰς αὔρας τοῦ τύφου καὶ τῆς φιλοδοξίας, καὶ, διὰ νὰ πετᾷ αὐτὴ ὑπερνέφελος, ἄς ἀγωνίζεται τάχα νὰ ὑψώσῃ ἐπάνω εἰς τοὺς ὤμους τῶν Χερουδιμ τὴν καθέδραν τοῦ Πέτρου, ὡσὰν τὴν ἄμαξαν τοῦ Ἰεζεκιὴλ τὴν μυστηριώδη ἐκείνην καὶ τερατόμορφον! Ὅχι ἡμεῖς τοιοιυτοτρόπως, ὄχι ἡμεῖς! Ἡμεῖς τιμῶμεν ἐπίσης τοὺς Ἀποστόλους· ἐπίσης τοὺς μεγαλύνομεν, καὶ ἀποδίδοντες εἰς τινὰς ἐκεῖνο τὸ μόνον πρωτεῖον τῆς ἀπλῆς τάξεως, ὅπου εἶναι ἀναγκαῖον διὰ νὰ λείπῃ ἀπὸ κάθε σύστημα ἡ ἀταξία καὶ ἡ σύγχυσις, ὁμολογοῦμεν ἰσόμετρον εἰς αὐτοὺς τὴν χάριν, ἰσοβαρῆ τὴν δύναμιν, ἰσοῦσῃ τὴν ἀξίαν, ἰσότημα τὰ προνόμια, παρόμοια τὰ προτερήματα. ἀπαράλλακτον τὸν χαρακτῆρα. Ἀδιαφόρως αὐτοὶ εἶναι οἱ μύσται τοῦ λόγου, οἱ φίλοι τοῦ νυμφίου, οἱ οἰκα-

νόμοι τοῦ οἰκοδεσπότου, οἱ θησαυροφυλάκες τῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος, οἱ κλειδοκράτορες τοῦ οὐρανοῦ, τὰ κλήματα τῆς μυστικῆς ἀμπέλου, οἱ θερισταὶ τοῦ λογικοῦ ἀγροῦ, οἱ θεμέλιοι τῆς πίστεως, οἱ λίθοι τῆς νέας Σιών, οἱ στύλοι τῆς Ἐκκλησίας, τὸ φῶς τοῦ κόσμου, τὸ ἄλας τῆς γῆς. Αὐτοὶ εἶναι οἱ δώδεκα υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ τῆς καινῆς Διαθήκης, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπίσης κατάγεται τοῦ νέου Ἰσραὴλ τὸ εὐλογητὸν σπέρμα· οἱ δώδεκα κατάσκοποι τῆς Χαναάνιτιδος, ὅπου ἐπέμφθησαν εἰς τὰ ἔθνη, διὰ νὰ ἱστορήσουν ἐπίσης εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπιθυμητὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· αἱ δώδεκα πηγαὶ τῆς Αἰλίου, ὅπου ὅμοια ἀνέβλυσαν εἰς τοὺς ὁδοιπόρους τῆς ἐρήμου τοῦ κόσμου τὰ κρυσταλλοειδῆ τῆς πίστεως νάματα· οἱ δώδεκα πολύτιμοι λίθοι τοῦ ὑπερφυοῦς Λογείου, ὅπου ἰσολαμπῶς στολίζουσι τὸ στήθος τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως Χριστοῦ· οἱ δώδεκα κώδωνες τοῦ ποδήρου χιτῶνος τοῦ ὑπὲρ τὴν τάξιν τοῦ Ἀαρὼν, ὅπου ἰσοφώνως κροτοῦσι τῆς εὐσεβείας τὸ ἀρμονικὸν ἤχημα· αἱ δώδεκα πέτραι τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου εὐγαλμένα ἀπὸ τὰ βῆθη τοῦ βουστοῦ αἰῶνος, ὁμοιοτρόπως ἐτέθησαν εἰς μνημόσυνον διηνεκῆς τῆς παραδόξου διαβάσεως· οἱ δώδεκα βῆες, ὅπου ἐπίσης νωτοφοροῦσι τὴν λουστικὴν θάλασσαν τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας· οἱ δώδεκα λέοντες, ὅπου ἐπίσης στηρίζουσι τοὺς ἀναβαθμοὺς τοῦ θρόνου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναπαύεται ὁ Σολομὼν τῆς εἰρήνης· οἱ δώδεκα ἄρτοι τῆς προθέσεως, ὅπου ἰσοδυναμῶς τρέφουσι τοὺς Λευίτας τῆς χάριτος· οἱ δώδεκα κόφινοι τῶν κλασμάτων, ὅπου ἰσοπληθῶς περιέχουσι τὴν διψιλεστῆτην περισσεΐαν τῆς θείας μεγαλοδωρίας· οἱ δώδεκα ἀστέρες τῆς Ἀποκαλύψεως, ὅπου μὲ ἰσοφῶτους ἀκτῖνας ὠραΐζουσι τὴν κεφαλὴν τῆς θαυμαστῆς γυναικός, τῆς περιβεβλημένης τὸν ἥλιον· οἱ δώδεκα ἀστερισμοὶ τῶν Ζωδίων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἰσομέτρως

ἐκπέμπει τοὺς φωτισμοὺς ὀνοητῶς φωστῆρ τῆς δικαιοσύνης οἱ δώδεκα ἰσομεγέθεις πυλώνες τῆς οὐρανοῦ πόλεως· οἱ δώδεκα ὀμοταγεῖς Ἄγγελοι τῶν πυλώνων· οἱ δώδεκα ἰσοσθενεῖς τοῦ τείχους θεμέλιοι· οἱ δώδεκα ἰσότιμοι λίθοι τῶν θεμελίων· τὰ δώδεκα ὀμῶλογα ὀνόματα τῶν Ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου· οἱ δώδεκα ἰσοπεριφερεῖς μαργαρίται πάλιν τῶν πυλώνων· οἱ δώδεκα ἐπίσης θαυμαστοὶ καρποὶ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, καρποὶ ἰσόμορφοι εἰς τὴν ὠραιότητα, ἰσογλυκεῖς εἰς τὴν γειῶσιν, ἰσοδύναμοι εἰς τὴν ἐνέργειαν, ἰσόμετροι εἰς τὴν χάριν, οἱ δώδεκα. . . ! Ἀφίνοντες λοιπὸν νὰ ζητῆτε τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἐνὸς Ἀποστόλου ὑπὲρ τοὺς ἐπιλοιπούς, θεωρήσατε καθ' ἑαυτὸν τὸν Πρωτόκλητον· καὶ θεωρήσατέ τον μὲ ἐκεῖνον τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον συνειθίζετε νὰ θεωρῆτε κάθ' ἑστέρας· ὑμεῖς ποτὲ δὲν περιεργάζεσθε αὐτὴ πόσον μεγαλητέρος εἶναι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἕνας ἀστῆρ, οὔτε πόσον ὑψηλότερα ἔχει τὴν θέσιν του· αὐτὴν τὴν περιέργειαν, ἠξέυρω καλὰ, τὴν ἀφίνετε εἰς τοὺς ἀστεροθεάμονας, χαρίζοντες εἰς αὐτοὺς τὴν φροντίδα ὅλην, καὶ ἄλλον τὸν κόπον, νὰ εὑρουν, ἂν ἠμποροῦν, πόσῃν τὰ σώματα ἐκεῖνα ἢ κατὰ τὸ ὕψος, ἢ κατὰ τὸ μέγεθος ἔχουσι πρὸς ἄλληλα διαφορὰν καὶ μόνον εὐχαριστεῖσθε νὰ διακρίνηται ταῦτα τὰ δύο· τὸ ἐν, πῶς κάθ' ἑστέρας εἶναι ἐν σκεῦος πλήρες φωτὸς εἰς τὴν φύσιν του· τὸ ἄλλο, πῶς περιέρχεται κυκλοφοροῦν ἀπ' ἄκρων ἕως ἄκρων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ καταλαμπρύνει τὰ ἐπὶ γῆς μὲ τοὺς ἀκτινοβολισμοὺς του. Τοιοῦτοτρόπως θεωρήσατε καὶ τὸν μέγαν αὐτὸν ἀστῆρα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ στερεώματος. Συλλογίσθητε πρῶτον, πῶς ἐφάνη ἐν σκεῦος πλήρες φωτὸς « εἰς » τὴν ἐκλογὴν »· συλλογίσθητε δεύτερον, πῶς οὐζύτατα καὶ δραστικώτατα περιῆλθε τὸν κόσμον « εἰς τὴν ἀποστολὴν ».

Τὴν ἐκλογὴν τοῦ πρωτοκλήτου Ἀνδρέου, ἐγὼ ἐν μέρει τὴν.

ὁμοιάζω μὲ ἐκεῖνο τὸ φῶς, ὅπου ἀναέρυει ἔσωθεν, ὡσάν εἰς τὰ αὐτόφωτα ἄστρα τῶν ἀπλανῶν, ὄχι ὡσάν ἐκεῖνο τῶν πλανητῶν τῶν ἑτεροφώτων, οἱ ὅποιοι ὄλον ὄλον τὸν φωτισμὸν τὸν δέχοντα ἔξωθεν. Περιήστραψε, ναί, καὶ αὐτὸν ὁ νοητὸς ἥλιος διατρέβοντα εἰς τὴν γῆν, καὶ τοῦ ἐπλήρωσε τὸν νοῦν μὲ ἐκείνην τὴν κράταιαν καὶ δραστήριον κλησιν τῆς ἀποστολικῆς ἀξίας καὶ χάριτος, μὲ τὴν ὅποιαν περιελάμφθησαν καὶ οἱ λοιποὶ αὐτὸς ὁμῶς καὶ πρὸ τοῦ φωτισμοῦ ἐκείνου ἄρχισαν ἀφ' ἑαυτοῦ τρόπον τινὰ νὰ ὠδῆνῃ αὐτὸ τὸ φῶς, καὶ ὅταν ἐφωτίσθη εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ προσδοκωμένου Μεσσίου, ἦτον ἤδη (ὅστε μοι ἄδεικναι νὰ εἶπω ἔτζι) ἦτον ἡμίφωτος. Παιδευμένος ἐξ ἀπαλῶν ἀνύχων τὰ ἱερά γράμματα, τὰ γράμματα ἐκεῖνα « τὰ μόνα δυνάμενα φωτίσαι εἰς σωτηρίαν », κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, αὐτὰ ἐσπούδασε νυκτὸς καὶ ἡμέρας, αὐτὰ ἐμελέτα μὲ ἐπιμελῆ καὶ πρόθυμον ἔρευναν, αὐτὰ ἐφιλοκρinoῦσεν εἰς βάθος, καὶ σηκόνων κατ' ὀλίγον ὀλίγον τὸ παραπέτασμα τῶν φρενῶν, ἔφθασε καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ του νὰ ἰδῆ φανερωμένον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἐκείνου ὅπου ἐζήτει ἀπὸ τόσους χρόνους κρυπτόμενον, « τῷ βάθει τοῦ φρονήματος τὴν » ἐν τῷ βάθει τοῦ γράμματος ἀνιχνεύων ἀλήθειαν, καὶ τὰς » ὑπὸ περαπετάσματι τῷ λόγῳ κεκρυμμένας προβόσεις ὑπὲρ » Χριστοῦ θηρεύων, καὶ τῷ δηλουμένῳ δι' αὐτῶν προστιθέμενος ». Προδιατεθειμένος τοιουτοτρόπως εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ πεπληροφορημένος κατὰ τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ἐλπίζομενος Μεσσίας, ἢ ἐγεννήθη, ἢ πλησίον ἦτον νὰ γεννηθῆ, ἢ πολλὰ ὀγλήγορα νὰ ἔλθῃ, ἢ ἦλθε, ἐχρειάζετο χωρὶς ἄλλο καὶ ἕνα ὀδηγὸν ὅπου νὰ τοῦ τὸν δείξῃ, ἰδοὺ ἐκεῖνος, καὶ ὀδηγὸν ἔλαβε, τὸν διδάσκαλόν του, τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἀχώριστος ἐγυμνάζετο καὶ τῆς θεογνωσίας τὰ δόγματα, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας τὰ ἔργα. « Ἴδε ὁ ἀμνὸς

« τοῦ Θεοῦ », τόσον ἔφθασε μόνον νὰ ἐκφωνήσῃ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ μαθητὴς ὅπου ἦτον εἰς αὐτὸ τὸ μάθημα, τρόπον τινὰ, αὐτοδίδακτος, εὐθὺς πιστοῦται, εὐθὺς τρέχει, εὐθὺς ἀκολουθεῖ τὸν Χριστὸν, εὐθὺς τὸν ἐρωτᾷ, « διδάσκαλε! ποῦ μένεις »; εὐθὺς προσκολλᾶται ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν εἰς ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον τόσον ἐπύθει, εὐθὺς καὶ ζητεῖ, καὶ ἀναγγέλλει τὸ εὐτυχές εὑρημα εἰς τὸν ἀδελφόν του τὸν ἴδιον Σίμωνα, εὐθὺς προσφέρει καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτὸν εἰς τὸν Ἰησοῦν. « Εὐρήκαμεν » ἀδελφέ! « εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν »· ὄχι Μεσσίαν ἀπλῶς, ἀλλὰ « τὸν Μεσσίαν »· τί βούλεται ἡ τοῦ ἄρθρου προσθήκη; « τὸ γὰρ τὸν Μεσσίαν εἰπεῖν, δεικνύντος » ἦν τοῦ Ἀνδρέου, ὡς ἓνα πάντως Χριστὸν προσδοκῶντος, « οὐδὲν κοινὸν πρὸς τοὺς ἄλλους ἔχοντα » τὸν Μεσσίαν ἐκεῖνον ὅπου ἤλπισαν οἱ Πατριάρχαι, ἐκεῖνον ὅπου ἐπεθύμησαν οἱ δίκαιοι, ἐκεῖνον ὅπου προκατήγγειλαν οἱ Προφῆται· τὸν Μεσσίαν ἐκεῖνον ὅπου ἐδήλωσαν αἱ γραφαί, ἐκεῖνον ὅπου ὑπεσχέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, ἐκεῖνον ὅπου ἐπαράστησαν αἱ ὁράσεις· τὸν Μεσσίαν ἐκεῖνον ὅπου προεικόνισαν τόσοι τύποι, ἐκεῖνον ὅπου προσήμαναν τόσα σύμβολα, ἐκεῖνον ὅπου προέγραψον τόσα αἰνίγματα. Εὐρήκαμεν ἀδελφέ! « εὐρήκαμεν » τὸν Μεσσίαν·! Ἐγὼ ἐδῶ, ἂν ἤθελα νὰ στρέψω τὸν λόγον μου εἰς τὴν σύγκρισιν, διὰ νὰ συμπεράνω τὸ ὕψος τοῦ μεγάλου Ἀνδρέου ἀπὸ τὸ παράλληλον, στοχασθῆτε (ἤθελα σὰς εἰπῶ) ἀκροαταί, στοχασθῆτε τὸν Ἀπόστολον, πῶς μονοήμερος μαθητὴς ἀξιοῦται εὐθὺς νὰ γένη διδάσκαλος, πῶς ὁ μύστης εὐθὺς γίνεται μυσταγωγὸς, πῶς ὁ Ἀπόστολος γίνεται εὐθὺς Ἀπόστολος εἰς ἄλλον Ἀπόστολον· καὶ ἂν τινὰς ἤθελε μοὶ ἀποκριθῆ, ὅτι τοῦτο εἶναι κοινὸν προνόμιον καὶ τοῦ Φιλίππου, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς ἐχειραγωγῆσε τὸν Ναθαναήλ· καὶ, ἤθελον ἀπαντήσῃ, πλὴν ὁ Ἀνδρέας ἔγινεν Ἀπόστολος

καὶ εἰς τὸν Ναθαναὴλ αὐτὸν, καθὼς τεκμαίρεται ὁ ἱερὸς Θεοφύλακτος. « Μὴ ποτε δὲ παρὰ τοῦ Ἀνδρέου καὶ τοῦ Πέτρου
 « ἔμαθε περὶ τοῦ Χριστοῦ ὁ Φίλιππος· καὶ γὰρ ἐκ τῆς αὐτῆς
 « πατρίδος ὄντας, εἰκὸς συνομιλήσαντας τούτους ἀφηγήσα-
 « σθαι περὶ τοῦ Κυρίου· ὁ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς δοκεῖ παραι-
 « νίττεσθαι διὰ τοῦ λέγειν· ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἐκ τῆς πό-
 « λεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου ». Καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλο μέρους πάλιν ὁ Ἀνδρέας ἔγινεν Ἀπόστολος καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πέτρον ὅπου θέλει νὰ εἰπῇ, Ἀπόστολος εἰς τὸν κορυφαῖον τῆ τάξει Ἀπόστολον! Αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα ἂν τὸ εἶχον εἰς τὸ χεῖρι ὑπὲρ τοῦ Πέτρου τὰ παιδεία τῆς παλαιᾶς ναί, μὰ ὄχι παλαιόφρωνος Ῥώμης, ὧ μὲ πόσῃ ἐπιμέλειαν ἤθελον τὸ καλλωπίσουν! ὧ μὲ τί κόμπον, καὶ μὲ τί μεγαλορρήμοσύνην ἤθελον μᾶς τὸ προσβάλλουν! — Βλέπετε; (ἤθελον μᾶς λέγει), βλέπετε; ὁ Πέτρος γίνεται Ἀπόστολος εἰς τοὺς Ἀποστόλους, κήρυξ εἰς τοὺς κήρυκας, νυμφοστόλος καὶ νυμφαγωγὸς τῶν πρώτων ψυχῶν, τὰς ἀποίας ἐνυμφεύθη ὁ νυμφίος τῆς χάριτος, μεσίτης καὶ προσαγωγεὺς τῶν ἐγκρίτων καὶ λογάδων φίλων τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης! — Τὸ κακὸν ὅμως εἰς αὐτοὺς εἶναι, ὅπου μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι ὁ λόγος οὗτος εἰς βοήθειάν τους, εἶναι καὶ φανερὰ ἐναντίον τους· καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον, δὲν θέλω, καθὼς εἶπον, νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἐμὲ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο διὰ νὰ διακρίνω ἀδιακρίτως τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου, τοὺς ὁποίους ὅλους ὁμολογῶ κατὰ τὴν ἀξίαν ὁμοδόξους καὶ ἰσοτίμους. Τόσον μόνον θέλω ἀπ' ἐδῶ νὰ καταλάβετε· ὅτι ἐκεῖνο, τὸ, « εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν; » δείχνει καθαρὰ, πῶς ἡ ψυχὴ τοῦ μεγάλου Ἀνδρέου, μὲ τὴν ἐπιμελῆ καὶ ἄπαστον μελέτην καὶ ἔρευναν τῶν θείων Γραφῶν, αὐτὸν τὸν Μεσσίαν ὡς παρόντα σχεδὸν τὸν ἐτεκμαίρετο, ὡς παρόντα τὸν ἠλπίζε. • Τοῦτο ψυχῆς ἦν ὠδινούσης τὴν παρουσίαν ἐκείνου, καὶ

« τὴν ἀφίξιν ἄνωθεν προσδοκώσης. » Τοῦτο θέλω νὰ στοχα-
 σθῆτε, πῶς ὁ Πρωτόκλητος τὴν πρώτην κλήσιν εἰς τὴν κλή-
 σίν του, καὶ τὴν πρώτην ὀρμὴν, καὶ τὴν πρώτην ἔνδοσιν εἰς
 τὴν ἐκλογὴν τῆς ἀποστολικῆς χάριτος τὴν ἔλαβεν οἰκοθεν,
 τὴν ἔλαβε ἀφ' ἑαυτοῦ του. Πυρσός, ὅπου ἄρχισε νὰ λαμβάνη
 τοὺς πρώτους φωτισμοὺς ἀπὸ λόγου του. Ἀστὴρ (καθὼς ἔλε-
 γον) ἐν μέρει αὐτόφωτος. Ἀπόστολος ὄχι μόνον πρωτόκλη-
 τος, ἀμμὴ καὶ αὐτόκλητος· καὶ μάλιστα, ἂν ἐξετάσετε μὲ ἀ-
 κρίθειαν, διὰ τοῦτο πρωτόκλητος, διότι αὐτόκλητος. Πῶς;
 διὰ τοῦτο πρωτόκλητος διότι αὐτόκλητος; Ναί! τοῦτο, τὸ
 ὅποιον ἴσως θέλει φανῆ εἰς τινὰ κατὰ πρῶτον ἐν συμπερά-
 σμα ἀνακόλουθον, εἶναι ἕνας συλλογισμὸς πολλὰ καλὰ θεμε-
 λιωμένος, ὅπου στηρίζει τὸν λόγον μου. Ἡμεῖς ὅλοι τιμῶμεν
 τὸν μέγαν Ἄνδρᾶν μὲ τὸ ἐπίσημον ὄνομα τοῦ Πρωτοκλήτου.
 Πρωτόκλητον τὸν δοξολογεῖ ἡ ἐκκλησία εἰς τοὺς μελωδικοὺς
 ὕμνους τῆς. Πρωτόκλητον τὸν εὐφημοῦσιν οἱ Πατέρες εἰς τοὺς
 πανηγυρικοὺς λόγους των. Πρωτόκλητον τὸν ἐπικαλοῦνται
 ὅλοι οἱ χριστιανοὶ εἰς τὰς προσευχὰς των. Καὶ ἂν ἐρωτηθῆ ἡ
 αἰτία, διὰ τί πρωτόκλητος; θέλει εὐρεθῆ ἴσως καὶ τινὰς νὰ
 γελάσῃ καθ' ἑαυτὸν, ὡσὰν εἰς ἐν ἐρώτημα τόσον ψυχρὸν καὶ
 τόσον κοῦφον, εἰς τὸ ὅποιον ἔτοιμα εἶναι ἀπόκρισιν νὰ δώσουν
 καὶ αὐτὰ τὰ παιδάρια. Πρωτόκλητος (τίς δὲν τὸ ἠξεύρει;)
 Πρωτόκλητος, διότι πρῶτος ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἐκαλέσθη, καὶ
 πρῶτος ἀπὸ τοὺς ἄλλους μαθητὰς τὸν Χριστὸν ἠκολούθησε·
 δὲν εἶναι ἔτζι; καὶ ὁμῶς ἔτζι δὲν εἶναι! Τὴν κλήσιν τοῦ Ἄν-
 δρέου ἢ τὴν στοχαζόμεθα ἐν Βηθαβαρᾶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου,
 ἐκεῖ ὅπου ἤκουσεν ἀπὸ τὸν Θεῖον Πρόδρομον τὸ, « ἴδε ὁ ἀμνὸς
 » τοῦ Θεοῦ, » καὶ ἠκολούθησε τὸν Ἰησοῦν· ἢ τὴν στοχαζόμεθα
 εἰς τὰ παραθαλάσσια τῆς Γαλιλαίας, ἐκεῖ ὅπου ψαρεύοντας
 ἐπροσκαλέσθη ἀπὸ τὸν ἴδιον Χριστὸν, « Δεῦτε ὀπίσω μου, »

καὶ ἀφίνοντας τὰ δίκτυα, εὐθὺς ἔδραμον. Ἄν στοχασθῶ τὴν
 πρώτην κλῆσιν ἐν Βηθαθαρά, ὁ Ἀνδρέας κατ' αὐτὴν δὲν εἶναι
 πρωτόκλητος, διότι ἐκεῖ δὲν ἐπροσκαλέσθη μόνος, ἀμμὴ μὲ
 ἄλλον ἕνα τοῦ Ἰωάννου μαθητὴν καὶ συμμαθητὴν ἐδικόν του·
 καὶ οἱ δύο τότε ἤκουσαν τοῦ Βαπτιστοῦ τὸ δεικτικὸν κήρυγ-
 μα· « καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος. » καὶ οἱ
 δύο εὐθὺς ἔδραμον, « καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. » καὶ εἰ
 δύο ἀκολουθοῦντες ἠρωτήθησαν ἀπὸ τὸν οὐράκιον διδάσκαλον,
 « τί ζητεῖτε; » καὶ οἱ δύο ἀπεκρίθησαν, « οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ,
 « ραββί! » καὶ οἱ δύο ἠρώτησαν. « Ποῦ μένεις; » καὶ οἱ δύο
 ἔλαβον τὴν ἀπόκρισιν· « ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. » καὶ οἱ δύο ὑπή-
 κουσιν· « ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει. » καὶ οἱ δύο εἰς τὸ αὐ-
 τὸ σπῆτι μὲ αὐτὸν διημέρευσαν· « καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν
 « τὴν ἡμέραν ἐκείνην. » Διὰ τί λοιπὸν ὄχι καὶ οἱ δύο πρωτό-
 κλητοὶ, ἀλλὰ μόνος ὁ ἕνας; Ἄν συλλογισθῶμεν πάλιν τὴν
 δευτέραν κλῆσιν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, οὔτε
 ἐδῶ δὲν φαίνεται ὁ Ἀνδρέας Πρωτόκλητος, διότι οὔτε ἐδῶ δὲν
 ἐπροσκαλέσθη μόνος, ἀλλ' ὁμοῦ μὲ τὸν ἀδελφόν του τὸν Σί-
 μονα· καὶ οἱ δύο αὐτοὶ ἀδελφοὶ ὁμοίως ἐδῶ ἠνωμένοι ἐψά-
 ρευσαν « βῆλλοντες ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν. » καὶ οἱ
 δύο κοινῶς ἠξιώθησαν τοῦ μακαρίου ἐκείνου βλέμματος τοῦ
 φιλανθρώπου Σωτῆρος. « εἶδε δύο ἀδελφούς· » καὶ οἱ δύο ἤ-
 κουσιν τὴν γλυκυτάτην φωνὴν του. « καὶ λέγει αὐτοῖς. » καὶ
 οἱ δύο ὁμοῦ ἐπροσκαλέσθησαν. « Δεῦτε ὀπίσω μου. » καὶ οἱ
 δύο εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἀξίαν τὴν αὐτὴν ὥραν προσβιβά-
 σθησαν, « καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων. » καὶ οἱ δύο
 εὐθὺς ἄφησαν τὰ δίκτυα (ὅπου θέλει νὰ εἰπῇ, ἄφησαν ὅ,τι
 ἂν εἶχον!) « οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα. » καὶ οἱ δύο
 τὴν αὐτὴν στιγμὴν τοῦ ἔγιναν πρόθυμοι ὁπαδοὶ καὶ ἀκόλου-
 θοὶ. « ἠκολούθησαν αὐτῷ. » Διὰ τί λοιπὸν ὄχι καὶ ὁ Πέτρος

πρωτόκλητος, ἀλλὰ μόνος ὁ Ἀνδρέας; προσθέσατε δύναμιν εἰς τὸν λόγον καὶ βῆρος εἰς τὸ ἀπόρημα. Πρὶν νὰ ἐξελεθῆ ἀκόμη ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ ὅπου προσεβίβασε πρῶτον τοὺς δύο αὐτοὺς ἀδελφοὺς, καὶ δεύτερον τοὺς δύο ἄλλους ἀπὸ τὴν ἀλιευτικὴν εὐτέλειαν εἰς τὸ ἀποστολικὸν ὄψος, ἡμεῖς ἠξυεῖρομεν καλὰ, ὅτι προητέρα ἐκλεξε μαθητὴν τοῦ τὸν Φίλιππον, καθὼς τὸ μαρτυρεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. « ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐξελεθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ εὐρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ἀκολουθεῖ μοι ». Ὅθεν καὶ ὁ θεὸς πατὴρ Θεοφάνης μᾶς ἄφησε γεγραμμένον. « καλεῖται » πρῶτος εἰς μαθητείαν ὁ θαυμασιὸς Φίλιππος ». « Καλεῖται » πρῶτος; « εἶναι λοιπὸν, (τίς ἀμφιβολία;) εἶναι λοιπὸν ὁ Φίλιππος πρωτόκλητος! Πλὴν ἔχετε ἤσυχον τὴν ψυχὴν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐναντίους λόγους, ἀκροταί· ἄς μὴ ταράττηται ἡ εὐλάβειά σας. Πρωτόκλητος μὲ ὅλα αὐτὰ εἶναι ὁ Ἀνδρέας· διὰ τί; διότι (καθὼς ἐπρόφθασα νὰ εἰπῶ), αὐτὸς εἶναι ὁ αὐτόκλητος. « Ὁ Ἀνδρέας ἀρχῆθεν ἐμαθητεύσατο, (βομβεῖ ἀπὸ « τὸ κεράμιόν της ἢ γλυκύβροσς μελισσα τῆς Ταυρομενίας) » ὁ Ἀνδρέας ἀρχῆθεν ἐμαθητεύσατο, ὅτι ἐκεῖνος αὐτοκλητὶ » παρεγένετο ». Ὁ ἀνώνυμος ἐκεῖνος τοῦ Βαπτιστοῦ μαθητῆς τρέχει ἀληθινὰ μετὰ τοῦ Ἀνδρέου τὸ πρῶτον· ὁ Πέτρος ὁ ἀδελφὸς ἀκολουθεῖ βέβαια μετὰ τοῦ Ἀνδρέου τὸ δεύτερον· καὶ μετ' ἐκείνους καὶ πρὸ τούτων εἶναι φανερόν, ὅτι μαθητεύει ὁ Φίλιππος· οἱ ἄλλοι ὅμως, ἢ ἐπροσκαλέσθησαν εἰς τὴν ἀποστολὴν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ἢ ἐπροσφέρθησαν καὶ ὠδηγήθησαν ἀπὸ ἄλλους· ὁ δὲ Ἀνδρέας εἶδεν ἐν ἀπαύγασμα αὐτοῦ τοῦ φωτός ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ χωρὶς νὰ φωτισθῆ ἀπὸ ἄλλον· ὁ Ἀνδρέας εἶχε κάποιαν γνῶσιν περὶ τῆς ἀφίξεως τοῦ Μεσσίου, καὶ πρὶν ὅπου μὲ τὸ, « ἶδε ὁ ἀμνὸς », τὸν δείξει εἰς αὐτὸν ὁ Ἰωάννης. Ὅθεν πρεσπόντως μόνος ὁ Ἀνδρέας ὁμολογεῖται πρω-

τόκλητος· ὁ Ἀνδρέας ἀρχῆθεν ἐμαθητεύσατο· διότι μό-
νος ὁ Ἀνδρέας εἶναι ὁ αὐτόκλητος, « ὅτι ἐκεῖνος αὐτόκλητὴ
» παρεγένετο. « Καὶ λοιπὸν τί λέγετε ἄκροαταί; δὲν εἶνα,
αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἑνασ ἀστῆρ εἰς κᾶ-
ποιον τρόπον αὐτολαμπῆς καὶ αὐτόφωτος; Ἀλλὰ στοχασθῆ-
τε τὸν ἀστέρα αὐτὸν καὶ εἰς τὴν κυκλοφορίαν του, θέλω νὰ
εἰπῶ, στοχασθῆτε τὸν πρωτόκλητον καὶ εἰς τὴν ἀποστολικὴν
περιόδόν του, καὶ συμπεραίνοντες τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἡμπο-
ρεῖτε νὰ συλλογισθῆτε, αὐτὸς ὅπου τόσοσ ἔτοιμος καὶ τόσοσ
ὄζυς ἐφάνη εἰς τὴν κλῆσιν, πόσον πρόθυμος καὶ πόσον τα-
χύς ἔδραμεν εἰς τὴν ἀποστολήν.

Δὲν εἶναι πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον παραστατικὸν τάχους
καὶ ὀγληγωρότητος, ὅπου νὰ μὴν τὸ μεταχειρίσθησαν αἱ θεῖαι
Γραφαί, καὶ ἀπὸ τὰς Γραφὰς οἱ θεῖοι Πατέρες, διὰ νὰ μᾶς
δώσουν νὰ καταλάβωμεν τὴν προθυμίαν καὶ τὴν ταχύτητα,
μὲ τὴν ὁποίαν ἔδραμον οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι, διὰ νὰ κηρύξουν
εἰς τὰ ἔθνη τὸ Εὐαγγελικὸν οὐράνιον κήρυγμα. Μᾶς τοὺς πα-
ρωμοίωσαν μὲ ἐκείνην τὴν ἐξαισίον βροντὴν τοῦ ὑπερώου τῆς
Σιών, ὅπου κατέπληξε μὲ τὸν ἦχον, καὶ ἐξέστησε μὲ τὴν βίαν
καὶ τὴν ὄξύτητα « καθάπερ ἦχος φερομένης βιαίας πνοῆς ».
Μᾶς τοὺς παρέστησαν μὲ τὴν ἀστραπὴν, ὅπου εἶναι τῆς βρον-
τῆς τὸ τόσοσ φοβερόν, ὅσον ὄξυκίνητος γέννημα· « ἔφαναν αἱ
ἀστραπαὶ σου τῆ οἰκουμένη » ὠνομάσθησαν καὶ υἱοὶ βροντῆς. Μᾶς
τοὺς ὑπετύπωσαν μὲ τοὺς ἀνέμους τοὺς πτερωτοὺς, ἐπάνω εἰς
τοὺς ὁποίους καθήμενος ἐγνωρίσθη εἰς ὅλην τὴν γῆν. « Ὁ περιπα-
» τῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων ». Μᾶς τοὺς ἐξεικόνισαν μὲ τὸν ἦ-
λιον, ὅπου ἀπὸ τὸ ἐν ἕως τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ σταδιστεῖ
γιγαντιαίους τοὺς δρόμους του. « Ἀγαλλιάσεται ὡς Γίγας δρα-
» μεῖν ὁδὸν, ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἐξοδος αὐτοῦ καὶ τὸ κα-
» τάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ». Μᾶς τοὺς ἐζωγράφι-

σαν ὡσάν ὄρητικὰ καὶ ταχύδρομα ἄλογα, ὅπου ὄρμησαν ἕως μέσα εἰς τὰς θαλάσσας, καὶ ἐτάραξαν τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς πλάνης τὰ ἄγρια κύματα· « καὶ ἡ ἰππασία τοῦ Κυρίου ἐν » αὐτοῖς σωτηρία ». Μᾶς τοὺς ἐγκωμίασαν κατὰ τοὺς πόδας, τῶν ὁποίων ὄλον τὸ προτέρημα καὶ ὄλος ὁ ὠραισμός ὑφίσταται εἰς τὸν δρόμον, « ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων τὴν εἰρήνην ». Μᾶς τοὺς ἐπερίγραψαν μὲ τὰς νεφέλας, ὅπου βιαζόμεναι ἀπὸ τὰς πνοὰς τῶν ἀνέμων, δὲν κινουῦνται ὄχι, ἀλλὰ πετοῦν. « Τίνες οἱ δε, ὡς νεφέλαι πέτανται; » Τέλος πάντων, μᾶς τοὺς ἐσύγκριναν μὲ τοὺς ἀστέρας, οἱ ὅποιοι, ἀκάματοι καὶ εἰς τὸν δρόμον τους καὶ εἰς τὸν φωτισμόν τους, περιοδεύουσι τὴν γῆν ὅλην, καὶ τὴν φωτίζουσιν· « οἱ ἀστέρες, οἱ Ἄγγελοι τῶν Ἐκκλησιῶν εἰσὶν », ὅπου θέλει νὰ εἰπῇ, οἱ Ἀπόστολοι· ὅλα εἰκόνες καὶ ἱερογλυφικά, ὅπου ἐπίσης, καθὼς εἰς ὄλους τοὺς ἄλλους, ἐτζί καὶ εἰς τὸν Ἀνδρέαν ἀρμόζουσιν. Ἀπ' ὅλας ὁμοῦ αὐτὰς τὰς εἰκόνας μεταχειριζόμενος ἐγὼ ταῖς ὕστεραις δύο, τὴν νεφέλην καὶ τὸν ἀστέρα, καὶ ἀπὸ τὰς δύο συνθέτωντας μίαν, τοιοῦτοτρόπως λογιάζω, πῶς ἤμπορῶ καὶ νὰ λάβω καὶ νὰ δώσω κάποιαν ἰδέαν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πρωτοκλήτου, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ἠπλώθη εἰς τόσα μέρη, καὶ ἐφώτισε τόσα ἔθνη· ἡ νεφέλη μοὶ χαρίζει τὴν ἀπλωσιν, ὁ ἀστὴρ τὸ φῶς· καὶ ἡ νεφέλη περὶ τὸν ἀστέρα, καὶ ὁ ἀστὴρ ἐν τῇ νεφέλῃ, ἐξηγοῦσιν ὁμοῦ τοῦ Πρωτοκλήτου τὴν ἀποστολικὴν ὁρμὴν καὶ ὀξύτητα. Αὐτὴν ὁμοῦ τὴν ἰδέαν δὲν θέλω νὰ τὴν ὑπολάβητε ὡς γέννημα τῆς ἐμῆς φρενός, ἢ τῆς ἐδικῆς μου φαντασίας ἀνάπλασμα· ὄχι! Ἀναγινώσκωντας ἐγὼ μίαν φορὰν τοῦ Σειράχ τὸ πεντηκοστὸν κεφάλαιον, ἀνάμεσα εἰς τὰ λοιπὰ ἐγκώμια, ὅπου ὁ σοφὸς ἐκεῖνος μὲ θεόπνευστον εὐγλωττίαν κάμνει εἰς τὸν μέγαν Ἀρχιερέα, τὸν υἱὸν τοῦ Ὁνίου τὸν Σίμωνα, ὁμοιάζων-

τάς τον « ὡς σελήνην πλήρη ἐν ἡμέραις, ὡς ἥλιον ἐκλάμποντα ἐπὶ νυκτὸν Ἰψίστου, ὡς τόξον φωτίζον ἐν νεφέλαις δόξης, ὡς ἄνθος βόδων ἐν ἡμέραις νέων, ὡς κρίνα ἐπ' ἐξοδῶν ὕδατος, ὡς βλαστὸν λιθάνου ἐν ἡμέραις θερούς », καὶ τὰ ἄλλα ὅπου διὰ συντομίαν παρατρέχω, ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἶδα, πῶς τὸν ὁμοιάζει καὶ μὲ ἐν ἄστρον τῆς αὐγῆς, τὸ ὅποιον λάμποντας εἰς τὸ μέσον μιᾶς νεφέλης, διαδίδει μέσα εἰς τοὺς γεώδεις ἐκείνους ἀτμοὺς τὰς ἀκτῖνας του, καὶ χαροποιεῖ τὸ ὄμματι μὲ τὸ νὰ τοῦ παρασταίῃ ἐν φεγγαβοῶν ἀργυροῦν ὠραιότατον σύννεφον, « ὡς ἀστήρ ἐωθινὸς ἐν μέσῳ νεφέλης »· ἀστήρ καὶ νεφέλη, καὶ ὁ ἀστήρ ὄχι ὑπὲρ τὴν νεφέλην, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς νεφέλης. Τοῦτο εἶναι ἐν παράδοξον σύνθετον· αὐτὴ εἶναι μία ἔνωσις ἀλλόκοτος, μία συνδρομὴ τερατώδης· πολλὰ χαμηλὸν πρέπει νὰ ᾔῃ αὐτὸ τὸ ἄστρον, καὶ πολλὰ πρόσγειον· πολλὰ ὑψηλὸν πρέπει νὰ ᾔῃ αὐτὸ τὸ νέφος, καὶ πολλὰ μετέωρον· τὸ ἄστρον πρέπει νὰ γειτονεύῃ τὴν γῆν μὲ τὰ νέφη, τὸ νέφος πρέπει νὰ πλησιάζῃ τὸν οὐρανὸν μὲ τὰ ἄστρα, αὐτὸς πρέπει νὰ ᾔῃ ἓνας Ἄγγελος ἐπίγειος, αὐτὸς πρέπει νὰ ᾔῃ ἓνας ἄνθρωπος οὐράνιος. Μὰ ἄς λείπη κατὰ τὸ παρὸν ὁ στοχασμὸς οὗτος. Ἡξεύριστε διὰ τί προέκρινα ἐγὼ νὰ παρομοιάσω τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἀνδρέου μὲ αὐτὸ τὸ ἄστρον τὸ νεφεληφόρον; μὲ αὐτὸ τὸ νέφος, τὸ ἀστεροφόρον; διότι εἰς τὸ ἄστρον μόνον βλέπω φῶς, ἀμμὴ δὲν διακρίνω κίνησιν· εἰς τὸ νέφος μόνον διακρίνω κίνησιν, μὰ δὲν βλέπω φῶς· ἀλλ' εἰς τὸ ἑναστρον νέφος ἔχω καὶ τὴν κίνησιν καὶ τὸ φῶς ἠνωμένα· ἔχω κίνησιν εἰς ἐν πρᾶγμα, ὅπου βλέπω ὅτι φεγγαβολεῖ· ἔχω φῶς εἰς ἐν πρᾶγμα, ὅπου διακρίνω ὅτι κινεῖται καὶ ἔχω τὸ αὐτὸ ἐν σῶμα, τὸ ὅποιον καὶ κινεῖται μὲ δύναμιν, καὶ φωτίζει μὲ χάριν. Ἡ ἰδέα ἀκριβῆς (ἐὰν δὲν ἀπατώμαι) καὶ πλήρης, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν μὲ τελειό-

τατα τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀποστόλου τὴν φωτοφόρον περίοδον ἢ τὸν περιοδικὸν φωτισμὸν « ὡς ἀστὴρ ἐπιθινὸς ἐν μέσῳ νεφέλης ». Βλέπω ἀπ' ἐδῶ ὑψηλὰ ὅπου εὐρίσκομαι, καθὼς ἔβλεπε τὸ παιδάριον τοῦ Ἡλιοῦ ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ τοῦ Καρμηλοῦ, βλέπω καὶ σηκώνεται ἀπὸ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ὡσάν ἐν μικρὸν συννεφάκι « καὶ ἰδοὺ νεφέλη μικρὰ ὡς ἴχνος ἀνδρός », ὁ Ἄνδρῆς. Τὸ νέφος αὐτὸ τὸ βλέπω καὶ ἀναβαίνει, καὶ ὑψοῦται καὶ μεγαλύνεται, καὶ ἀπλώνεται εἰς πολὺ πλάτος, καὶ ἐκτείνεται εἰς μακρότατα διαστήματα, καὶ σκεπάζει ὄχι ἓνα, ἀλλὰ πολλοὺς ὀρίζοντας· ὄχι ἓν, ἀμμή διάφορα κλίματα· ὄχι μίαν, ἀλλὰ πολυαριθμους ἐπαρχίας· ὄχι μίαν, ἀλλὰ ἀναριθμήτους πόλεις καὶ χώρας, καὶ περιέρχεται καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ στηρίζεται καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ περιτρέχει καὶ τὴν ξηρὰν, καὶ διαπλέει καὶ τὴν θάλασσαν. Ἐδῶ τὸ Αἰγαῖον, τὴν Προποντίδα, τὸν Πόντον, καὶ ὅσα χωρία εἶναι παραθαλάσσια· ἐκεῖ τὴν Παλαιστίνην, τὴν Βιθυνίαν ὅλην, τὴν Θράκην ὅλην, τὴν Θετταλίαν ὅλην, τὴν Ἑλλάδα ὅλην, καὶ τὰ μέχρι τῆς Ἀχαΐας, καὶ τὰ ἕως εἰς τὴν Πελοπόννησον. Πόσαι πόλεις! ἡ Ἄμινσός, ἡ Τραπεζοῦς, ἡ Λαζική, ἡ Ἐφεσός, ἡ Νίκαια, ἡ Νικομήδεια, ἡ Χαλκηδών, ἡ Ἡράκλεια, ἡ Ἄμαστρις, ἡ Σινώπη, ἡ Νεοκαισάρεια, τὰ Σαμύσατα, ἡ Σεβαστοῦπολις, αἱ Πάτραι, τὸ Βυζάντιον τοῦτο, τὸ τότε Βυζάντιον· ὅλαι πολυτεῖαι ἐπίσημοι καὶ μεγάλοι, ὅπου δροσίζονται καὶ φωτίζονται, ὡσάν ἀπὸ μίαν νεφέλην πολὺφωτον, ἀπὸ τοῦ μεγάλου Ἀνδρέου τὸ κήρυγμα, διὰ τὴν σιωπήσῃ τινὰς τὰς πόλεις τὰς πλέον ἀσήμους καὶ εὐτελεστέρας. Πόσα ἔθνη! Ἄλαιοι, Ἀβασγοὶ, Ζεγκοὶ, Βοσπορινοὶ, Χερσονησίται. . . Τίς δύναται πρὸς ἀκρίβειαν τὰ ἀριθμῆσαι; Ὅλα ἔθνη ἑτεροδοξα εἰς τὰς θρησκείας, διεστῶτα κατὰ τοὺς νόμους, ἀλλόκοτα εἰς τὰ φρονήματα, διαφορετικὰ εἰς τὰ ἥθη, ἀνόμοια εἰς τὰς

γλώσσας· πλὴν ὅλα ἔθνη σύμφωνα εἰς τὸ μῖσος τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ὅμοια εἰς τὴν λύσσαν, ἴσα εἰς τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ ἀγριότητα· καὶ ὅλα ἔθνη, τὰ ὁποῖα ὡς ἀστροστόλιστος νεφέλη, ὁ Ἄνδρέας, κατάξηρα καὶ τυφλὰ εἰς τὸν αὐχμὸν καὶ εἰς τὸ σκότος τῆς ἀσεβείας, καὶ τὰ ἐξωγόνησε καὶ τὰ περιέλαμψε μετὰς ἐπιβροχὰς τῆς οὐρανοῦ διδασκαλίας. Καὶ μετὰ πόσους κόπους νομίζετε; μετὰ πόσους ἀγῶνας; μετὰ πόσους κινδύνους; μετὰ πόσα πάθη, καὶ περιῆλθε τὰ τόσα καὶ τόσα ἔθνη, καὶ τὰ ἐφώτισεν; Ἄν ἠκούσατε ποτὲ νὰ ἐστάθησαν ἔθνη ἐπάνω εἰς τὴν γῆν δυσμενῆ εἰς τὸν ἥλιον, καὶ πολέμια, ὑποῦ τὸν ἔβλεπον, ὅταν ἀνέτελλε, μετὰ ἀγριότητα, καὶ τὸν ἐβλασφημοῦσαν μετὰ ὕβρεις, καὶ τὸν ὑπεδέχοντο μετὰ πετροβολισμοὺς καὶ μετὰ τοξεύματα, εἶπατε πῶς εἶναι τοῦτο μικρὸν παράδειγμα, διὰ νὰ παραστήσῃ τοὺς μεγάλους διωγμοὺς καὶ τοὺς ἀνυποφορήτους πολέμους, μετὰ τοὺς ὁποίους εἰς κάθε μέρος τὰ τόσα καὶ τόσα ἔθνη κατέτρεχον τὸν Ἄνδρέαν τὸν φωτιστὴν τους. Ἀλλὰ τί διὰ τοῦτο; ἐκεῖνοι τὸν ἐδίωκον, καὶ αὐτὸς μετὰ Ἀποστολικὴν ἀνοχὴν τοὺς ὑπέμενεν! Ἐκεῖνοι ὕβριζον καὶ ἐβλασφημοῦν, αὐτὸς ἤχητο καὶ ἠλόγει! ἐκεῖνοι ἐπλήγοναν καὶ ἐβασάνιζον, αὐτὸς τοὺς περιποιεῖτο καὶ τοὺς ἠσπάζετο! ἐκεῖνοι τοῦ κατέκοπτον μετὰ τὰς ἀπανθρώπους αἰκίας καὶ μάστιγας τὰς σάρκας, καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν βωννύμενος, καὶ τοὺς ἐπεσκέπτετο μισοῦντας, καὶ τοὺς ἐθεράπευε κάμνοντας· ἐκεῖνοι ἀνιλεῶς τοῦ ἠκρωτηρίαζον τὰ μέλη, καὶ αὐτὸς τοὺς ἔφερνεν εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ὀλοκληρίαν καὶ ὀλομέλειαν, καὶ τοὺς ἔκαμνε μέλη Χριστοῦ! ἐκεῖνοι, τέλος πάντων, καὶ ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν τὸν ἀνέβασαν, καὶ αὐτὸς καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀνοίγωντας ἐν χειρὶ οὐράνιον, ὡσὰν ἐπάνω ἀπὸ ὑψηλὴν καθέδραν, τοὺς παρέδιδε τῆς εὐσεβείας τὸ μάθημα, καὶ τοὺς ἔκαμνε μαθητὰς τοῦ ἐσταυρωμένου! Ὅθεν δὲν

εἶναι νὰ θαυμάσῃ τινὰς, ἂν ἓνας Ἀπόστολος ὅπου τόσον ἐκοπίασε, καὶ τόσον ἠγωνίσθη ἕως τέλους διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἔφθασε καὶ νὰ φωτίσῃ τόσα ἔθνη, καὶ νὰ συστήσῃ τόσας Ἐκκλησίας, καὶ νὰ κοσμήσῃ τόσους Ὁρόνους· ἡμεῖς τεκμαιρόμεθα πολλάκις καὶ ἀπὸ τὸ δένδρον τοὺς καρποὺς, καθὼς καὶ τὸ δένδρον ἐκ τῶν καρπῶν διακρίνομεν.

Ἐγὼ ἕως ἐδῶ ἀκροαταὶ ἐφάνηκα (ἂν τὸ ἐσημειώσατε) ἐφάνηκα ἓνας πολλὰ δειλὸς ἐγκωμισαστὴς, καὶ ἓνας πανηγυριστὴς πολλὰ ὀλιγόψυχος, ὀμιλῶντας μὲ μεγάλην συστολήν καὶ μὲ πολὺν φόβον καὶ μὲ ὅλην τὴν προσοχὴν, ὅσον ἠδυνήθην, μὴ τύχῃ καὶ πέσω εἰς τὴν σύγκρισιν, καὶ θελωντας νὰ παραστήσω τὰ προτερήματα τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀποστόλου λαμβασθῶ καὶ σμικρύνω ἐκεῖνα τῶν ἄλλων. Ἐδῶ ὅμως περὶ τὸ τέλος στοχαζόμενος πύσῃ καρποφορίαν ἔδωκεν εἰς τὸν εὐαγγελικὸν ἀγρὸν τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀνδρέου ἡ ἀποστολὴ, ἠμπορῶ νὰ ὀμιλήσω μὲ θάρρος, καὶ νὰ εἰπῶ χωρὶς ὑπερβολῆς, ὅτι ὁ Ἀπόστολος οὗτος ἐφάνη ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνώτερος. Οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἀξίαν καὶ δύναμιν εἶναι χωρὶς καμμίαν διαφορὰν· ἀλλ' εἰς τοὺς ἀποστολικούς ἀγῶνας καὶ εἰς τῶν ἀποστολικῶν ἀγῶνων τοὺς κόπους ἠμπορεῖ νὰ ἦναι ἀναμφισβύτως ἄλλος ἄλλου μεγαλύτερος καὶ ἀνώτερος· καὶ ἂν ὁ Παῦλος καυχώμενος τὴν ἐν Χριστῷ καύχῃσιν, ἔφθασε νὰ εἰπῇ, ὅτι «περισσότερον πάντων ἐκοπίασεν», ἐγὼ διὰ τὸν Ἀνδρέαν ἀποτολμῶ καὶ λέγω, ὅτι περισσότερο πάντων ἐκαρποφόρησεν. Ἡ παροῦσα τῆς Ἐκκλησίας κατάστασις φανερὰ παρασταίνει. Πῶς εὐρίσκεται, ἀπὸ τόσους χρόνους καὶ ἐδῶ, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης, τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου τὸ στάδιον καὶ τὸ ἀγώνισμα; ἄχ! ἐξέκλινεν ἡ ὕβριστρια καὶ διστράφη! Πῶς ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας; πῶς ἡ τῆς Ἀντιοχείας; πῶς ἡ τῶν Ἱεροσολύμων;

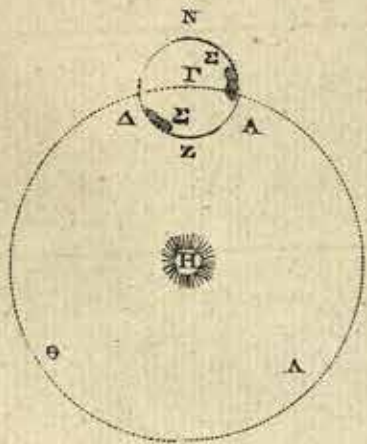
αὐταὶ μένουσιν ἀληθινὰ στερεαὶ εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, πλὴν, ἄχ! ὀλιγόθησαν καὶ αὐταὶ καὶ εἰς πολλὰ στενοχωρημένα ὄρια συνεστάλησαν! Ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αὕτη τοῦ μεγάλου Ἀνδρέου ὁ μέγας καρπός, καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἕως τέλους θάλλει καὶ μεγαλύνεται! καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰς ἐμφράξεις τοῦ πυκνοῦ νέφους τῶν ἐγκαταδυναστευόντων ἐθνῶν, ὡς ἀστήρ ἑωθινός ἐν μέσῳ νεφέλης λάμπει καὶ ἀκτινοβολεῖ! καὶ ὑποκάτω εἰς τὸν ζυγὸν τῆς αἰχμαλωσίας ὑφούται καὶ σεμνύεται! Αὕτη ἡ Ἐκκλησία, ὅπου συνεκρότησε τόσας συνόδους, ὅπου ἐξέδωκε τόσας νομοθεσίας, ὅπου ἐκύρωσε τόσα θεσπίσματα· αὕτη ἡ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν ἐποίμαναν πρῶτοι ποιμένες οἱ Στάχυες καὶ οἱ Ὠνήσιμοι, ἄνδρες ἀποστολικοὶ, τὴν ὁποίαν διεύθυναν πρῶτοι Πατριάρχαι οἱ Μητροφάνεις καὶ οἱ Παῦλοι, ἄνδρες ὁμολογηταί, τὴν ὁποίαν ἐφώτισαν μεγάλοι φωστῆρες, οἱ Γρηγόριοι καὶ οἱ Χρυσόστομοι, διδάσκαλοι οὐρανοδίδακτοι· αὕτη ἡ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν ἐστόλισαν οἱ Πρόκλοι καὶ οἱ Φλαβιανοὶ, οἱ Ἀνατόλιοι, καὶ οἱ Γερμανοὶ, καὶ οἱ Γεννάδιοι οἱ σχολαστικοὶ, καὶ ἰωάννη οἱ νηστευταί, Θωμᾶς ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος, Παῦλος ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, οἱ Κωνσταντῖνοι καὶ οἱ Καλλίνικοι, οἱ Γεράσιμοι καὶ οἱ Ταράσιοι καὶ οἱ Νικηφόροι, οἱ Μεθόδιοι, οἱ Ἰγνάτιοι, οἱ Φώτιοι, οἱ Ἀντώνιοι, καὶ τόσοι καὶ τόσοι, τῶν ὁποίων δὲν ἤξεύρει τινὰς τί νὰ προτιμήσῃ, ἢ τὴν εὐσέβειαν, ἢ τὸν ζῆλον, ἢ τὴν σοφίαν, ἢ τὴν ἀγιότητα, αὕτη, τέλος πάντων, ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία εἰς τοὺς δυστυχεῖς καὶ δυσκόλους τούτους καιροὺς, ὕστερον ἀπὸ τόσας ταραχὰς, καὶ ἀπὸ τόσας τρικυμίας, ἄριστον πηδαλιουῶχον καὶ εἰρηνικὸν κυβερνήτην πλουτεῖ Σε, Παναγιώτατε Δέσποτα, αὕτη εἶναι τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πρωτοκλήτου ὁ καρπός, καὶ τῶν Εὐαγγελικῶν τοῦ ἀγώνων τὸ ἀποτέλεσμα.

Καὶ ἂν ἦναι ἔτζι λοιπὸν (καθὼς ἀναμφισβόλως εἶναι), ποῖον ἄλλον ἀνάμεσα εἰς τοὺς χοροὺς τῶν ἀγίων πρέπει μᾶλλον νὰ τιμᾷ ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία; ἢ ποῖον ἄλλον πρέπει νὰ δοξολογῇ μὲ χρέος βαρύτερον παρὰ τὸν μέγαν τοῦτον Ἀπόστολον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον γνωρίζει τὴν πρώτην καταβολὴν καὶ τὴν στρέωσιν καὶ τὴν σύστασιν; τίνος ἄλλου χρεωστεῖ ἢ λαμπρότερα νὰ πανηγυρίζῃ τὴν μνήμην, ἢ πανηγυρικώτερα νὰ μεγαλύνῃ τὰ ἄθλα, ἢ εὐγνωμονέστερον νὰ κηρύττῃ τὴν χάριν, ἢ θερμότερον νὰ ἐπικαλῆται τὸ ὄνομα; Καὶ ὅμως ἕως τώρα ἔτρεχεν ἄσημος καὶ ἡμελημένη εἰς τὰς ἡμέρας μας, ὡσὰν ἀνδριάς σχεδὸν ἀπεβῆμιμνος ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ ἀπὸ τὴν παλαιότητα, τοῦ Πρωτοκλήτου Ἀνδρέου ἡ ἑορτῆ. Ἡ Ἐκκλησία ἀληθινὰ ἐξ ἀρχῆς μὲ ἀκολουθίαν δοξολογίας μεγάλης τὴν ἐλάμπρυνε, καὶ μὲ γλυκυτάτους ὕμνους τερπνοτάτων ἁσμάτων τὴν ἐφαιδρυνεν· ἀλλ' εἶχε λείψει (δὲν ἠξέυρω πως) ἀπὸ αὐτὴν ἐκεῖνο τὸ ἐξωτερικὸν εἶδος τῆς παρρησίας καὶ τῆς λαμπρότητος, τὸ ὁποῖον, ὡσὰν ἐν σῶμα εὐπρεπές, προσθέτει χάριν καὶ εἰς τὰς Ἱεράς τελετάς, καὶ αὐξάνει μὲ τὴν πανηγυρικὴν ἐπίδειξιν τὴν ἐσωτερικὴν εὐφροσύνην τοῦ πνεύματος. Καὶ ἐτελεῖτο λοιπὸν μία ἑορτῆ, διὰ νὰ εἶπω ἔτζι, ἀνεορτος, καὶ μία πανήγυρις ὄχι πανηγυρικὴ, τὴν ὁποίαν τὸ πλῆθος τῶν περισσοτέρων Χριστιανῶν μολὶς τὴν διέκριναν ἀπὸ τὰ ὄψαρια, ὅπου ἀπληστότερα ἔτρωγαν, καὶ ἀπὸ τὰ μελίπαστα κολλύρια, ὅπου κατὰ συνήθειαν ἐπικρατήσασαν εἰς τρυφὴν ἐγεύοντο. Καὶ τοῦτο ποῦ; μέσα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν! ἐδῶ, ὅπου ὁ μέγας οὗτος Ἀπόστολος μὲ τόσην καρποφορίαν ἔσπειρε τὸν εὐαγγελικὸν σπόρον τῆς πίστεως· ἐδῶ, ὅπου μὲ τόσην προθυμίαν καὶ μὲ τόσον ζῆλον ἠπλωσε τὰ ἀποστολικά δίκτυά του. Δὲν ἦσαν δίκτυα πεπαλαιωμένα καὶ σχεδὸν ἡμελημένα αὐτὰ τὰ δίκτυα; δὲν ἐχρειάζοντο καὶ

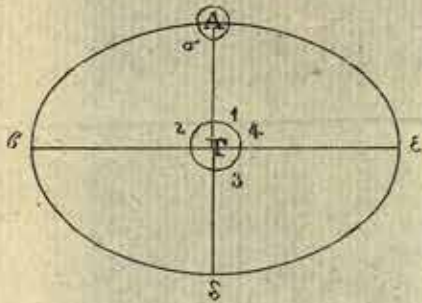
παρτισμόν καὶ διόρθωσιν; σήμερον ἀνανεώθησαν καὶ κατηρ-
 σίσθησαν· σήμερον ἀποκατεστάθη ἡ παροῦσα καὶ δικαιοσύνη
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἑορτή· σήμερον ἀπέλαβε τὴν ἀξιο-
 χρεον εὐχαριστίαν ὁ ἑορταζόμενος· σήμερον ἐφάνέρωσαν τὴν
 ὑφειλομένην εὐγνωμοσύνην οἱ ἑορτασταί· καὶ σήμερον, καθὼς
 καὶ ἄλλοτε εἰς ἄλλας πολλὰς περιστάσεις, ἔδειξε τὴν πατρι-
 αρχικὴν μέριμναν καὶ φροντίδα, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὰ τῆς
 Ἐκκλησίας, ὁ μέγας ἡμῶν Ἐκκλησιαστής, τιμώντας μὲ ἐπί-
 σημον τελετὴν λαμπρᾶς πανηγύρεως τὸν Πρωτόκλητον φί-
 λον τοῦ Θεοῦ, τῆς Ἐκκλησίας ταύτης τὴν πρώτην μετὰ τὴν
 πρώτην ἀρχὴν, καὶ τὸν πρῶτον μετὰ τὸν πρῶτον θεμέλιον.
 « Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ Θεός, λίαν ἐκρα-
 ταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν ».

Τ Ε Λ Ο Σ .

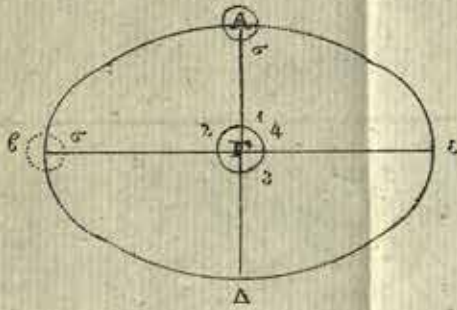
Σγ. 1

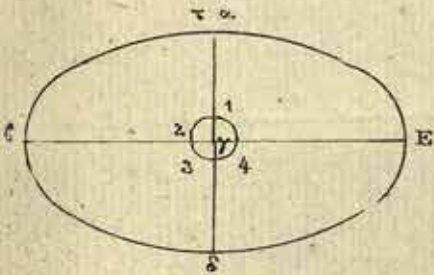
Σγ. 2

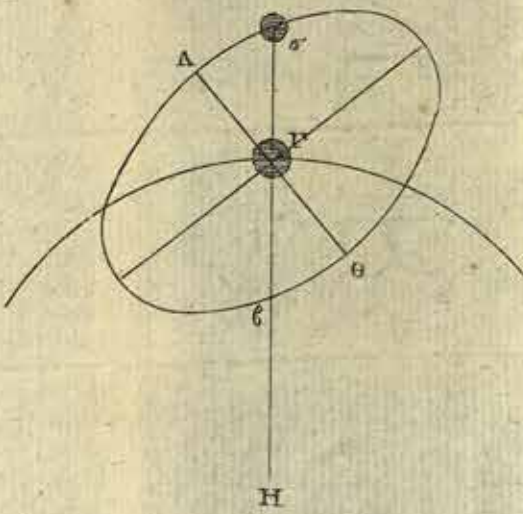
Σγ. 3

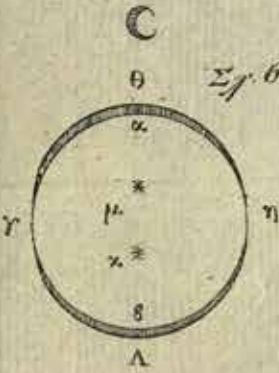
Σγ. 4

Σγ. 5

Σγ. 6

Σγ. 7

